

KLSH

ISSN 2308-6106

AUDITIMI PUBLIK

KËRKIMORE

SHKENCORE

INFORMATIVE

REVISTË 4 - MUJORE

Nr.7

2014

ALSAI

EUROSAI

INTOSAI

KONTROLLI I LARTË I SHTETIT
Experientia mutua omnibus prodest

AUDITIMI PUBLIK

REVISTË KATËRMUJORE

kërkimore-shkencore-informative

shqip -anglisht

Nr. 7/2014, Tiranë

ISSN 2308-6106

Viti i III-të i botimit 2014

Janar-Prill 2014

Seria : botime KLSH - 03/2014/24

Titulli:

AUDITIMI PUBLIK NR.7

Redaktore : Irena Islami

Art Design: Kozma Kondakçiu

Seria : botime KLSH - 03/2014/24

Shtypur në Shtypshkronjën "Mirgeeralb"

Tiranë 2014

ALBANIAN SUPREME AUDIT INSTITUTION – ALSAI

Experientia mutua omnibus prodest

PUBLIC AUDIT

EVERY FOUR MONTHS MAGAZINE

of reseach, science and information
in Albanian and in English

No. 7/2014, Tirana

ISSN 2308-6106

January-April 2014

Series:Publications ALSAI - 03/2014/24

BORDI SHKENCOR

Dr. Bujar Leskaj , Kryetar i KLSH	Kryetar
Prof. Dr. Omer Stringa Profesor, Fakulteti i Ekonomisë (UT) (Kryeredaktor)	Anëtar
Prof. Dr. Jorgji Bollano , Kryetar i Këshillit Kombëtar të Kontabilistëve	Anëtar
Prof.Dr. Skënder Osmani , Fakulteti i Gjeologjisë dhe Minierave	Anëtar
Prof. Dr. Ardian Nuni , Anëtar i Gjykatës së Lartë	Anëtar
Prof. Dr. Sotirag Dhamo , Përgjegjës i Departamentit të Kontabilitetit FE (UT)	Anëtar
Prof. Dr. Aurela Anastasi , Akademik, Fakulteti i Drejtësisë (UT)	Anëtar
Prof. Dr. Argita Berisha , Profesor, Fakulteti i Drejtësisë (UT)	Anëtar
Prof. Dr. Lindita Lati , Kryetare e Autoritetit të Konkurrencës	Anëtar
Prof. Dr. Heinz-Dieter Wenzel , Profesor, Universiteti i Bambergut, Gjermani	Anëtar
Dr. Igor Sholtes , ish-President i Gjykatës së Auditimit të Sllovenisë	Anëtar
Prof. Dr. Tonin Kola , Profesor, Fakulteti i Ekonomisë (UT)	Anëtar
Prof. As. Dr. Sazan Guri , Instituti “ G& G Group”	Anëtar
Prof.As. Dr. Manjola Naço , Drejtore Departamenti, KLSH	Anëtar
Prof.As.Dr. CPA Hysen Çela , Kryetar i IEKA, Managing Partner,nH EuroConsult	Anëtar
Prof. As.Dr. Flutura Kola , Profesor, Fakulteti i Drejtësisë (UT)	Anëtar

SEKRETARIATI

1. Irena Islami	Sekretare Kolegjiumi
2. Fatos Çoçoli	Redaktor

INDERUAR LEXUES !

Me iniciativën e Kryetarit të Kontrollit të Lartë të Shtetit, *Revista Shkencore* periodike 4-mujore "Auditimi Publik" po vjen tek ju me numrin e 7-të të saj, duke ruajtur me rigorozitet cilësinë e shkrimeve dhe duke u dhënë mundësinë personaliteteve të fushës së ekonomisë dhe veçanërisht të auditimit, por edhe të rinjve që po konfirmohen me dinjitet në këto fusha, të shprehin mendimet dhe idetë e tyre.

Në këtë numër kanë kontribuar me shkrimet e tyre personalitete të fushës së Ekonomisë por edhe nga fusha të tjera si Prof.Ass.Dr.Hysen Çela, Prof.Ass.Dr.Leontiev Çuçi, Dr.Adriatik Kotorri, Prof.Ass.Dr. Sazan Guri, si dhe personalitete të njohura dhe me eksperience nga Institucionet Supreme të Auditimit (SAI) të vendeve evropiane si Franca dhe Polonia.

Janë të ftuar të publikojnë punimet dhe opinionet e tyre kontabilistë, financierë, ekonomistë të përgjithshëm, specialistë të enteve publike dhe private, akademikë, eksperte të shoqërisë civile, profesionistë të pavarur si dhe çdo i interesuar që gjen me vend trajtimin e një çështjeje të caktuar me interes në auditimin dhe vlerësimin e administrimit publik të vendit, bazuar në moton e INTOSAI "*Experientia mutua omnibus prodest (Eksperienca e Përbashkët ju shërben të gjithëve)*".

Bordi Editorial i Revistës ju fton të shprehni vërejtjet dhe sugjerimet tuaja në funksion të përmirësimit, të rritjes së cilësisë dhe efikasitetit të saj me qëllim që kjo *Revistë Shkencore*, të jetë një mundësi më shumë për zhvillimin e debatit në fushën e auditimit dhe më gjerë.

Me respekt,
Bordi Editorial

Adresa e redaksisë

Kontrolli i Lartë i Shtetit

Bulevardi " Dëshmorët e Kombit", nr. 3,

Tiranë Tel./ Fax. 04/ 228485, Tel. 04/ 251267

Web-site: www.klsh.org.al, E-mail: revista@klsh.org.al, klsh@klsh.org.al

PËRMBAJTJA

Titulli	AUTORI	FAQE
Roli dhe përdorimi i gjykimit dhe i skepticizmit profesional në auditimin e pasqyrave financiare	Prof.Ass. Dr. Hysen Çela, IEKA Prof.Ass. Dr.Manjola Naço, KLSH	11
Pavarësia e Institucioneve Supreme të Auditimit	Jean Raphaël Alventosa Gjykata Franceze e Llogarive	21
Mbi modelin ekonomik të rritjes së ekonomisë shqiptare	Prof.Ass.Dr. Leontiev Çuçi Rektor, Universiteti “Kristal”	33
Hapësirat publike në fokusin e të drejtës së qytetarit, pse jo dhe të KLSH-së	Prof.Ass.Dr. Sazan Guri	45
Një vështrim mbi koston relative të bonove të thesarit – viti 2013	Dr.Adriatik Kotorri	55
Modeli i përshtatshëm i qeverisjes së korporatave në sektorin e ujësjellës kanalizimeve në Shqipëri	Msc. Evis Gjebrea Dr. Ermela Kripa Universiteti European i Tiranës	67
Shpërblimi i dëmit jopasuror në ligjin “Për sigurimin e detyruar në sektorin e transportit”	Msc.Silvana Bello Avokate	77
Inicimi i auditimit nga indicie të legjitimuara, njohja dhe ruajtja e kufijve të diskrecionit ligjërish të autorizuar	Prof.Ass.Dr.Helga Vukaj Kontrolli i Lartë i Shtetit	81
Rëndësia e zbatimit me rigorozitet e standardeve të INTOSAI-t	Fatos Çoçoli (ekspert i jashtëm, KLSH)	87

Parimi i piramidës së Barbara Minto, logjika e të menduarit dhe të shkruarit	Dr.Rinald Muça Kontrolli i Lartë i Shtetit	95
Mbyllja e hendekut të Përgjegjësisë: Agjencitë e Auditimit si partnerë dhe Këshilltarë të parlamenteve në mbikëqyrjen e procesit të Buxhetimit	Botim i INTOSAI Institucionet Supreme të Auditimit Carlos Santiso	101
Si të rrisin impaktin e auditimeve të Performancës në fushën e mjedisit	Përkthimi nga INTOSAI Journal (prill 2014) John Reed Jean Cinq-Mars	125
Info nga vendi	Aktivitete të KLSH-së (janar-prill 2014)	133
Gjykata Federale Gjermane e Auditimit	Profil	157
Gjykata Spanjolle e Llogarive	Profil	167
Zyra Kombëtare e Auditimit të Hungarisë	Profil	175

CONTENT

Titulli	AUTORI	FAQE
The role and use of judgment and professional skepticism in auditing of financial statements	Prof.Ass. Dr. Hysen Çela Chairman of IEKA Prof.Ass. Dr.Manjola Naço ALSAI	181
The Independence of the external control of States	Jean Raphaël Alventosa French Court of Accounts	191
On economic growth model of albanian economy	Prof.Dr. Leontiev Çuçi Rector “Kristal” University”	203
Public spaces in the focus of citizen's right, why not even in the focus of ALSAI	Prof.Ass.Dr. Sazan Guri	215
An overview on the relative cost of the treasury bills-2013	Dr.Adriatik Kotorri	225
An adequate model of corporate governance in the water supply and sewerage in Albania	Msc. Evis Gjebrea Dr. Ermela Kripa European University of Tirana	237
Remuneration of non-pecuniary damage in the law “Compulsory insurance in transport sector”	Msc.Silvana Bello Advocate	247
The initiate audit of legitimate indications and the legally recognition and retention limits authorized discretioninicipi	Prof.Ass.Dr.Helga Vukaj ALSAI	251
The importance of rigorous implementation of the INTOSAI standards	Fatos Çoçoli External Expert ALSAI	257

CONTENT

The Pyramid Principle of Barbara Minto, The logic of thinking and writing	Dr.Reinald Muça ALSAI	265
Closing the Accountability Gap: Audit Agencies as Partners and Advisors of Parliament in the Oversight of the Budget Process	INTOSAI Supreme Audit Institutions Carlos Santiso	271
How to increase the impact of Environmental Performance Audits	INTOSAI Journal, April 2014 John Reed and Jean Cinq-Mars	291
Events and activities of ALSAI during January-April 2014	INFO	299
The German Federal Court of Audit	Profile	321
The Spanish Court of Accounts	Profile	331
Hungary State Audit Office Zyra Kombëtare e Auditimit të Hungarisë	Profile	339

ROLI DHE PËRDORIMI I GYKIMIT DHE I SKEPTICIZMIT PROFESIONAL NË AUDITIMIN E PASQYRAVE FINANCIAR

Duke qënë një qëndrim, skepticizmi profesional është krejtësisht një mendim skeptik i cili udhëheq sjelljen e audituesit për të përcaktuar një metodë/qasje dyshuese, kur ai shqyrton/vlerëson informacionet dhe formon konkluzionet.

Nga: Prof.Ass.Dr.Hysen ÇELA, IEKA

Prof.Ass.Dr.Manjola NAÇO, KLSH

Standardet Ndërkombetare të Auditimit (ISA) dhe Standardi Ndërkombëtar i Kontrollit të Cilësisë (SNKC 1)¹, të publikuara në fomën e tyre të qartësuar nga IFAC (Federata Ndërkombëtare e Kontabilistëve) e vendosin theksin gjithnjë e më shumë në disa çështje që janë kritike për auditimin, siç janë vlerësimi dhe reagimi ndaj rrezikut, gjykimi dhe skepticizmi profesional, etj. Në këtë artikull do të sjellim për lexuesin

¹ SNKC 1 Kontrolli i cilësisë për firmat që kryejnë auditime dhe rishikime të pasqyrave financiare dhe angazhime të tjera të dhënies së sigursë dhe shërbime të lidhura.

disa nga këndvëshreimet që IFAC ka në lidhje me skepticizmin profesional.

1. Ç'është skepticizmi profesional dhe a është i rëndësishëm në auditimin e pasqyrave financiare

Bazuar në SNA-të, skepticizmi profesional përkufizohet si "një qëndrim që përfshin një mendim dyshues, të qënurit vigjilent për ekzistencën e kushteve, të cilat mund të tregojnë për anomali të mundshme për shkak të gabimit apo të mashtrimit, dhe si një qëndrim që bën një vlerësim kritik të evidencës së auditimit"². SNA-të kërkojnë që audituesi të planifikojë dhe

² SNA 200 Objektivat e përgjithshme të Audituesit të Pavarur dhe kryerja e një auditimi në pajtim me Standardet Ndërkombëtare të Auditimit, paragrafi 13 (I)

kryejë një auditim me skepticizëm profesional duke pranuar se mund të ekzistojnë rrethana, të cilat mund të shkaktojnë anomali materiale ³ në pasqyrat financiare.

Ashtu si edhe me koncepte të tjera, është e vështirë që një përkufizim i vetëm të mbulojë plotësisht kuptimin e skepticizmit profesional. Për më tepër, nuk ka një mënyrë të vetme në të cilën të mund të demonstrohet skepticizmi profesional. Megjithatë, përkufizimet në SNA-të përshkruajnë elemente të rëndësishme, të cilat ndihmojnë që të kuptohet se cdo të thotë skepticizëm profesional.

Duke qënë një qëndrim, skepticizmi profesional është krejtësisht një mendim skeptik i cili udhëheq sjelljen e audituesit për të përcaktuar një metodë/qasje dyshuese, kur ai shqyrton/vlerëson informacionet dhe formon konkluzionet. Në këtë drejtim, skepticizmi profesional është i lidhur në mënyrë të pandashme me parimet themelore etike të objektivitetit dhe me pavarësinë e audituesit⁴. Pavarësia e audituesit përmirëson aftësinë e tij për të vepruar me integritet, për të qënë objektiv dhe

për të mbajtur një qëndrim të skepticizmit profesional⁵.

Skepticizmi profesional përfshin gjithashtu, të qënurit vigjilent në lidhje me evidencën e auditimit që bie në kundërshtim me evidencën tjetër të siguruar, ose informacionin që vë në pikëpyetje besueshmërinë e dokumenteve ose të përgjigjeve ndaj pyetjeve, të cilat do të përdoren si evidencë auditimi. Më tej, ai përfshin të qënurit vigjilent për kushtet që mund të tregojnë mashtrimin e mundshëm dhe për rrethanat që sugjerojnë nevojën për kryerjen e procedurave shtesë të auditimit, përveç atyre që kërkohen nga SNA-të⁶.

Skepticizmi profesional përfshin gjithashtu, një vlerësim kritik të evidencës së auditimit, që përfshin qoftë informacionin, i cili mbështet dhe vërteton pohimet e drejtimit, ashtu edhe çdo informacion tjetër që bie në kundërshtim me këto pohime. Në këtë kuptim, aplikimi i skepticizmit profesional do të thotë dyshim dhe vlerësim përsa i takon mjaftueshmërisë dhe përshtatshmërisë së evidencës së auditimit të marrë në dritën e rrethanave, kur për shembull, ekzistojnë faktorë të rrezikut për mashtrim dhe një dokument i vetëm, i një natyre që është i ndjeshëm ndaj mashtrimit, është e vetmja evidencë mbështetëse për një shumë materiale të paraqitur në pasqyrat financiare⁷.

³ SNA 200 paragrafi 15

⁴ Kodi i Etikës për Profesionistët Kontabël i Bordit të Standardeve Ndërkombëtare të Etikës (Kodi IESBA), paragrafi 290.6, shpjegon se pavarësia përfshin si pavarësinë në të menduar ashtu edhe pavarësinë në dukje. Në lidhje me pavarësinë në të menduar, ajo është gjendje e të menduarit që lejon shprehjen e një konkluzioni pa u influencuar nga ndikimet që kompromentojnë gjykimin profesional, duke lejuar kështu që një individ të veprojë me integritet dhe të ushtrojë objektivitetin dhe skepticizmin profesional.

⁵ SNA 200, paragrafi A1

⁶ SNA 200, paragrafi A18

⁷ SNA 200, paragrafi A20

Në rast dyshimi mbi besueshmërinë e informacionit ose në rast të indikacioneve të mashtrimit të mundshëm, SNA-të kërkojnë që audituesi të hetojë/investigojë më tej dhe të përcaktojë se çfarë modifikimesh apo shtesash në procedurat e auditimit do të ishin të nevojshme për të zgjidhur çështjen në shqyrtim⁸.

Çështjet të tilla si vështirësitë, koha apo kostot nuk përbëjnë në vetvete një bazë të vlefshme për audituesin që ai të heqë një procedurë të auditimit për të cilën nuk ka asnjë alternative tjetër, përveçse të mbështetet në evidencën e auditimit që është më pak se bindëse⁹.

Ndonëse nuk pritet që audituesi të shpërfillë përvojën e tij në të shkuarën, me drejtimin dhe me personat e ngarkuar me qeverisjen (PNQ), një besim i tij se ata janë të ndershëm dhe me integritet, nuk e cliron audituesin nga nevoja për të mbajtur skepticizëm profesional ose për t'u bazuar në evidencë auditimi më pak se bindëse, kur ai merr siguri të arsyeshme¹⁰.

Skepticizmi profesional luan një rol mjaft të rëndësishëm në auditim. Ai është një pjesë integrale e paketës së aftësive që duhet të ketë audituesi¹¹. Skepticizmi

profesional është i ndërlidhur ngushtë me gjykimin profesional¹². Të dyja këto aspekte janë thelbësore për kryerjen e duhur të auditimit, gjithashtu ato janë edhe inputet kryesore të cilësisë së auditimit.

Skepticizmi profesional ndihmon audituesit për ushtrimin e duhur të gjykitit profesional, veçanërisht për vendimet në lidhje me:

- Natyrën, afatet dhe shtrirjen e procedurave të auditimit që duhen kryer.
- Vlerësimin nëse është siguruar evidenca e nevojshme e auditimit dhe nëse duhet të bëhet më shumë për të arritur objektivat e SNA-ve.
- Vlerësimin e gjykimeve të drejtimit lidhur me aplikimin e kuadrit të

veçanti kërkon që kërkesat për aftësitë brenda programit të edukimit dhe zhvillimit për profesionistët e auditimit, të përfshijnë, në mesin e çështjeve të tjera, edhe zhvillimin e aftësive profesionale në një nivel të avancuar në një mjedis auditimi. Këto aftësi përfshijnë zbatimin e standardeve përkatëse të auditimit dhe të udhëzimeve; vlerësimin e kërkesave të standardeve përkatëse të raportimit financiar, duke demonstruar kapacitet për kërkime, mendim abstrakt logjik dhe analiza kritike, duke demonstruar skepticizmin profesional, duke aplikuar gjykimin profesional dhe përballuar e zgjidhur konfliktet.

¹² SNA 200, paragrafi 13 (k), e përcakton gjykimin profesional si "aplikimin e trajnimit të duhur dhe të njohurive e të eksperiencës, brenda kontekstit të dhënë nga standardet e auditimit, kontabilitetit dhe ato etike, për marrjen e vendimeve të informuara në lidhje me kryerjen e veprimeve që janë të përshtatshme për rrethanat e angazhimit të auditimit"

⁸ SNA 240, Përgjegjësitë e Audituesit në lidhje me Mashtrimin në një Auditim të Pasqyrave Financiare, paragrafi 13 dhe SNA 500, Evidenca e auditimit, paragrafi 11

⁹ SNA 200, paragrafi A48

¹⁰ SNA 200, paragrafi A22

¹¹ Standardi Ndërkombëtar i Edukimit Nr. 8 (IES 8) i Bordit të Standardeve Ndërkombëtare të Edukimit Kontabël - Kërkesat për kompetenën për profesionistët e auditimit, paragrafi 42, në

zbatueshëm të raportimit financiar të përdorur nga entiteti.

- Nxjerrjen e konkluzioneve që bazohen në evidencën e auditimit të grumbulluar, për shembull, vlerësimin e arsyeshmërisë së çmuarjeve kontabël të bëra nga drejtimi gjatë përgatitjes së pasqyrave financiare¹³.

Aplikimi i skepticizmit profesional përmirëson efektivitetin e një procedure auditimi dhe zbatimi i tij, zvogëlon mundësinë që audituesi të mund të zgjedhë një procedurë auditimi të papërshtatshme, të keq zbatojë një procedurë auditimi të përshtatshme, ose të keqinterpretojë rezultatet e auditimit¹⁴.

2. Si mund të rritet ndërgjegjësimi i firmave të auditimit dhe audituesve në përdorimin e skepticizmit profesional

Skepticizmi profesional influencohet nga tiparet e sjelljes personale (për shembull, qëndrimet dhe vlerat etike) si edhe nga niveli i kompetencës (d.m.th., njohuritë) së individëve që kryejnë auditimin. Këto, nga ana tjetër, janë të ndikuara nga edukimi arsimor, trajnimi dhe përvoja/eksperienca. Skepticizmi profesional brenda grupit të angazhimit ndikohet gjithashtu, nga veprimet e lidërshipt të firmës, të ortakut të angazhimit dhe nga kultura e mjedisi i biznesit të firmës. SNA-të dhe SNKC 1 përfshijnë kërkesa dhe udhëzime që synojnë të ndihmojnë në krijimin e një mjedisi skeptik në dy nivele si në nivel të firmës profesionale (shoqërisë së

auditimit), ashtu edhe në nivel të angazhimit.

Lidershipi i firmës profesionale dhe shembujt që ajo vendos ndikojnë në mënyrë të konsiderueshme në kulturën e brendshme të saj¹⁵. Prandaj, vendosja e "tonit në krye" dhe përforcimi i vazhdueshëm i ndjeshmërisë për rëndësinë e skepticizmit profesional në angazhimet e auditimit, ka ndikim të rëndësishëm në sjelljen e individëve.

Mundësitë e firmës për të vendosur pritshmëritë e saj dhe për të theksuar rëndësinë e skepticizmit profesional përfshijnë, midis të tjerash, rastet kur:

- Përcaktohen politikat dhe procedurat që synojnë të nxisin një kulturë të brendshme që pranon se cilësia është thelbësore në kryerjen e angazhimeve¹⁶.
- Promovohet një kulturë e brendshme e orientuar tek cilësia, përmes veprimeve të qarta, të qëndrueshme dhe të shpeshta, dhe mesazheve nga të gjitha nivelet e drejtimit të firmës. Kjo mund të komunikohet nga, por nuk kufizohet vetëm në, seminarët trajnuese, takimet, dialogun formal ose joformal, deklaratat e misionit, publikimet periodike (newsletters), apo memorandumet përmbledhëse. Këto veprime dhe mesazhe inkurajojnë një kulturë që njeh dhe shpërblen punën me cilësi të lartë; ato mund të përfshihen, për shembull, në dokumentacionin e brendshëm, në materialet e trajnimit dhe në procedurat e vlerësimit të partnerëve dhe të stafit, të atilla që ato të mbështesin dhe

¹³ Shiko SNA 200, paragrafi A23.

¹⁴ Shiko SNA 200, paragrafi A43

¹⁵ SNKC1, paragrafi A4

¹⁶ SNKC1, paragrafi 18

përforcojnë pikëpamjen e firmës për rëndësinë e cilësisë dhe të mënyrës se si ajo duhet të arrihet në praktikë.¹⁷

- Vendosja e politikave dhe procedurave që kanë për qëllim t'i japin firmës sigurinë e arsyeshme se ajo ka personel të mjaftueshëm me kompetencat e nevojshme, aftësitë dhe angazhimin për të respektuar parimet etike¹⁸.

- Promovohet një kulturë e brendshme që bazohet tek cilësia, e cila mund të arrihet nëpërmjet vendosjes së politikave dhe procedurave që adresojnë performancën, vlerësimin, kompensimin, dhe nxitjen (duke përfshirë sistemet stimuluese), që japin njohjen dhe shpërblimin e duhur për zhvillimin dhe mbajtjen e kompetencës¹⁹.

- Zhvillimin dhe implementimin e trajnimit të brendshëm dhe të programeve të edukimit të vazhdueshëm për të gjitha nivelet e personelit të firmës. Kjo mund të arrihet përmes, për shembull, eksperiencës në punë, trajnimit përmes punës, të qënurit në patronazh nga stafi me më shumë përvojë (për shembull, anëtarët e tjerë të grupit të angazhimit), dhe edukimi i pavarur. Është vërejtur se kompetenca e vazhdueshme e personelit të firmës varet në një masë të konsiderueshme nga niveli i përshtatshëm i zhvillimit profesional të vazhdueshëm²⁰.

Në nivelin e angazhimit, ortakut të angazhimit i kërkohet të marrë

përgjegjësi për cilësinë e përgjithshme në çdo angazhim të auditimit për të cilin ai emërohet²¹. Veprimet e ortakut të angazhimit dhe mesazhet e duhura për anëtarët e tjerë të ekipit të angazhimit e vendosin theksin tek cilësia, e cila është thelbësore në kryerjen e angazhimeve të auditimit dhe tek rëndësia e cilësisë së auditimit, e cila shprehet për shembull, në aftësinë e ekipit të angazhimit për të folur për shqetësimet pa patur frikën e hakmarrjes dhe në lëshimin e raporteve të audituesit, të cilat janë të përshtatshme për rrethanat²².

Një mundësi ideale për të trajtuar dhe për të theksuar me ekipin e angazhimit rëndësinë e mbajtjes së skepticizmit profesional gjatë gjithë auditimit është momenti kur bëhen diskutime midis partnerit të angazhimit dhe anëtarëve të tjerë të rëndësishëm të ekipit të angazhimit, lidhur me dyshimet që pasqyrat financiare të entitetit mund të kenë anomali materiale. Ky diskutim përfshin aplikimin e kuadrit të zbatueshëm të raportimit financiar në kushtet dhe rrethanat e entitetit, dhe vendos një theks të veçantë në mënyrën se si dhe ku pasqyrat financiare mund të dyshohet që përmbajnë anomali materiale për shkak të mashtrimit, duke përfshirë analizën se si mund të ndodhë mashtrimi (kjo kërkon lënien mënjane të besimit që anëtarët e ekipit të angazhimit mund të kenë lidhur me ndershmërinë dhe integritetin e drejtimit dhe PNO). Ky diskutim gjithashtu, ofron një bazë mbi të

¹⁷ Shiko SNKC1, paragrafi A4

¹⁸ Shiko SNKC1, paragrafi 29

¹⁹ Shiko SNKC1, paragrafët A5 dhe A25-A28

²⁰ Shiko SNKC1, paragrafët 29 dhe A25-A26

²¹ SNA 220, Kontrolli i cilësisë për auditimin e pasqyrave financiare, paragrafi 8

²² Shih SNA 220, paragrafi A3.

cilën anëtarët e ekipit të angazhimit të komunikojnë dhe të shkëmbejnë informacione të reja të cilat mund të ndikojnë në vlerësimin e rrezikut ose të procedurave të auditimit që duhet të kryhen²³.

Mundësi të mëtëjshme për partnerin e angazhimit për të përcaktuar pritshmëritë në lidhje me, skepticizmin profesional përfshijnë, për shembull, rastet kur merret përgjegjësia për:

- Drejtimin, mbikëqyrjen dhe performancën e angazhimit të auditimit²⁴
- Rishikimet e punës së kryer. Në këtë drejtim, partneri i angazhimit në veçanti, ka shumë njohuri dhe përvojë që ndihmon anëtarët e ekipit me më pak përvojë, me qëllim që ata të zhvillojnë një mendim kritik dhe dyshues nëpërmjet rishikimit, ndër të tjera, të fushave kritike të gjykimit dhe të rreziqeve të mëdha. Rishikimet në kohë lejojnë gjithashtu, që çështje të rëndësishme (për shembull, zonat kritike të gjykimit, veçanërisht ato që kanë të bëjnë me çështjet e vështira ose të diskutueshme, të identifikuar gjatë kryerjes së angazhimit) të zgjidhen në ose para datës së raportit të audituesit²⁵
- Ekipin e angazhimit që ai të ndërmarre konsultime të përshtatshme për çështje të vështira ose të diskutueshme dhe se

përfundimet e arritura nga këto konsultime janë zbatuar²⁶

Megjithëse aktivitetet në nivel të firmës dhe në nivel të angazhimit kontribuojnë në krijimin e mentalitetit të skepticizmit profesional, përsëri është përgjegjësi e çdo audituesi individual për të mbajtur një qëndrim të skepticizmit profesional. Ashtu si edhe gjykimi profesional, skepticizmi profesional duhet të ushtrohet gjatë gjithë auditimit. Mbajtja e skepticizmit profesional gjatë të gjithë auditimit bën të mundur që audituesi të reduktojë rreziqet e shpenzimit të një kohe të madhe në shikimin e disa rrethanave të pazakonta, duke i mbi përgjithësuar ato, kur ai nxjerr konkluzionet nga vëzhgimet e auditimit ose duke përdorur supozime të papërshtatshme në përcaktimin e natyrës, kohës dhe shtrirjes së procedurave të auditimit dhe vlerësimit të rezultatet me anën e tyre.²⁷

3. Skepticizmi profesional është i nevojshëm gjatë gjithë fazave të auditimit

Skepticizmi profesional është i përshtatshëm dhe i nevojshëm gjatë gjithë gjithë auditimit, edhe pse referenca tek ai nuk përsëritet në çdo SNA²⁸. Për shembull :

- Pranimi i Angazhimit – Në rastin, kur shqyrtohen çështje të tilla si integriteti i pronarëve kryesorë dhe i drejtimit²⁹

²³ Shih SNA 315, Identifikimi dhe Vlerësimi rreziqeve të Anomalisë materiale nëpërmjet njohjes së Entitetit dhe mjedisit të tij, paragrafët 10 dhe A14, dhe ISA 240, paragrafi 15 .

²⁴ Shih SNA 220, paragrafi 15.

²⁵ Shih SNA 220, paragrafët 16 dhe A18.

²⁶ SNA 220, paragrafi 18.

²⁷ SNA 200, paragrafi A19

²⁸ Shih SNA 200, paragrafi A69 .

²⁹ SNA 220, paragrafi A8

- Identifikimi dhe vlerësimi i rreziqeve të anomalisë materiale - Për shembull, kur:

- Kryhen procedurat e vlerësimit të rreziqeve (duke përfshirë diskutimin brenda ekipit të angazhimit lidhur me dyshimin që pasqyrat financiare të entitetit mund të kenë anomali materiale, sikurse është trajtuar në P3 më lart).

- Rishikohen vlerësimet e audituesve për rreziqet e anomalisë materiale dhe modifikohen procedurat e mëtejshme të planifikuara të auditimit në përputhje me rrethanat - sipas rastit, për shembull, si rezultat i informacionit të ri që nuk është në koherencë me evidencën e auditimit, në të cilën audituesi ka bazuar fillimisht vlerësimin, ose duke qenë vigjilent ndaj ndryshimit të rrethanave, të dhënave të reja, apo të një ndryshimi në të kuptuarit që audituesi ka në lidhje me entitetin dhe operacionet e tij, si rezultat i kryerjes së procedurave të mëtejshme të auditimit³⁰.

- Përcaktimi i natyrës, afateve dhe shtrirjes së procedurave të mëtejshme të auditimit që ju përgjigjen rreziqeve të vlerësuara të anomalisë materiale dhe vlerësimit të evidencës së auditimit - Për shembull, kur :

- Mbajtja parasysh, për zonat e vlerësuara me rreziqe që janë të vlerësuara të larta, i nevojës për të rritur sasinë e evidencës apo për të marrë evidencë që është më e përshtatshme apo më e besueshme, për shembull, duke e vendosur theksin më shumë në marrjen e evidencës nga palët e treta apo në

³⁰ Shih SNA 315, paragrafi 31, dhe SNA 320, Materialiteti në planifikimin dhe kryerjen e auditimit, paragrafët 12 dhe A13 .

marrjen e evidencës konfirmuese nga një numër burimesh të tjera të pavarura³¹.

- Përcaktohen dhe kryhen procedurat analitike thelbësore, duke përfshirë, rastet kur vlerësohet besueshmëria e të dhënave nga të cilat burojnë pritshmëritë e audituesit, dhe kur identifikohen e investigohen luhatjet apo marrëdhëniet që nuk janë në koherencë me informacionet përkatëse të tjera, ose që ndryshojnë nga vlerat që priten, me një shumë të konsiderueshme³². Pritshmëritë e audituesit kanë një rol të rëndësishëm kur vlerësohen rezultatet e procedurave analitike dhe sfidojnë pritshmëritë e drejtimit për devijimet nga rezultatet e pritura .

- Adresohen rrethana të tilla siç janë rastet kur drejtimi refuzon të lejojë audituesin për të dërguar një kërkesë për konfirmim.³³

- Formimi i një opinionit për faktin nëse pasqyrat financiare janë përgatitur, në të gjitha aspektet materiale, në përputhje me kuadrin e zbatueshëm të raportimit financiar - për shembull, kur:

- Konkludohet nëse është marrë siguria e arsyeshme dhe nëse është siguruar evidenca e nevojshme e auditimit për të mbështetur këtë konkluzion.³⁴

- Merren parasysh ndikimet në opinion të rasteve kur audituesi nuk është në

³¹ Shih SNA 330, REagimet e audituesit ndaj rreziqeve të vlerësuara, paragrafët 7 dhe A19 .

³² Shih SNA 520, Procedurat analitike, paragrafët 5 dhe 7.

³³ Shih SNA 505, Konfirmimet me palët e treta, paragrafi 8 .

³⁴ Shih SNA 700, Formimi i një Opinioni dhe Raportimi mbi Pasqyrat Financiare, paragrafi 11.

gjendje për të mbledhur evidencën e nevojshme të auditimit³⁵

○ Vlerësohet fakti nëse pasqyrat financiare të cilat janë të përgatitura në përputhje me një kuadër të paraqitjes të drejtë, e kanë arritur paraqitjen e drejtë, duke marrë parasysh (i) paraqitjen e përgjithshme, strukturën dhe përmbajtjen e pasqyrave financiare dhe (ii) faktin nëse pasqyrat financiare, përfshirë shënimet e tyre shpjeguese, paraqesin transaksionet dhe ngjarjet mbështetëse në një mënyrë të atillë, që të arrihet paraqitja e drejtë.³⁶

4. Skepticizmi profesional dhe përgjegjësitë e audituesit në lidhje me mashtrimin

Për shkak të karakteristikave të mashtrimit, duke përfshirë faktin që mashtrimi mund të përfshijë skema të sofistikuara dhe të organizuara me kujdes, të cilat synojnë ta fshehin atë, ose mund të përfshijë marrëveshje të fshehtë, skepticizmi profesional i audituesit është veçanërisht i rëndësishëm kur ai shqyrton dhe vlerëson rreziqet e anomalisë materiale për shkak të mashtrimit.

SNA 240 vendos një theks të veçantë në skepticizmin profesional. Midis çështjeve të tjera, ai përfshin kërkesa specifike që adresojnë nevojën për të mbajtur skepticizëm profesional gjatë gjithë auditimit, duke pranuar mundësinë e ekzistencës së një anomalie materiale të shkaktuar nga mashtrimi, pavarësisht

përvojës së mëparshme të audituesit lidhur me ndershmërinë dhe integritetin e drejtimit të entitetit dhe PNQ³⁷. Ai gjithashtu, kërkon që audituesi të investigojë më tej, kur kushtet e identifikuar gjatë auditimit e bëjnë audituesin të besojë se një dokument mund të mos jetë original, apo që kushtet/termat në një dokument kanë ndryshuar por nuk i janë shpjeguar audituesit.³⁸

SNA 240 vëren se mbajtja e skepticizmit profesional në auditim, kërkon që audituesi të jetë gjithmonë dyshues për faktin nëse informacioni dhe evidenca e auditimit e siguruar nga audituesi sugjerojnë se ekziston një anomali materiale e shkaktuar nga mashtrimi. Kjo përfshin vlerësimin e besueshmërisë së informacionit që do të përdoret si evidencë auditimi dhe përcaktimin nëse janë të përshtatshme kontrollet që bëhen për përgatitjen dhe mbajtjen e saj.³⁹ Gjithashtu, SNA 240 pranon faktin se procedurat e auditimit të cilat janë efektive për zbulimin e gabimit mund të mos jenë efikase për zbulimin e mashtrimit. Prandaj, kërkesat e SNA 240 kanë për qëllim të ndihmojnë audituesin në identifikimin dhe vlerësimin e rrezikut të anomalisë materiale të shkaktuar nga mashtrimi dhe në përcaktimin e procedurave të mëtejshme.⁴⁰

Në disa raste, SNA-të kërkojnë që audituesi të bëjë supozime në lidhje me rreziqet e mashtrimit, vlerësimin e

³⁵ Shih SNA 540, Auditimi i çmuarjeve kontabël, përfshirë çmuarjet kontabël të vlerës së drejtë si dhe shënimet përkatëse, paragrafi A124 .

³⁶ Shih SNA 700, paragrafi 14 .

³⁷ SNA 240, paragrafi 12

³⁸ SNA 240, paragrafi 13

³⁹ SNA 240, paragrafi A7

⁴⁰ SNA 240, paragrafi 8

rreziqeve të anomalisë materiale, apo specifikojnë procedurat që duhet të kryhen. Duke kërkuar sa më lartë, ato pranojnë rëndësinë e skepticizmit profesional në zonat e demonstruara si më të ndjeshme ndaj anomalisë, duke përfshirë anomalinë për shkak të mashtrimit. Shembujt përfshijnë supozimin e kërkuar se ka rreziqe mashtrimi në njohjen e të ardhurave⁴¹, trajtimin e rreziqeve të anashkalimit të kontrolleve të brendëshme nga drejtimi si një rrezik të anomalisë materiale për shkak të mashtrimit dhe në këtë mënyrë, si një rrezik të rëndësishëm⁴², dhe procedurat e duhura për adresimin e rishikimit të cmuarjeve kontabël për paragjykimet.⁴³

Përcaktimi i reagimeve të përgjithshme për të adresuar rreziqet e vlersuara të anomalisë materiale për shkak të mashtrimit, në përgjithësi, përfshin vlerësimin e mënyrës se si sjellja e përgjithshme e auditimit mund të reflektojë në rritjen e skepticizmin profesional. Për shembull, SNA 240, përfshin raste specifike për mënyrën se si kryerja e auditimit mund të reflektojë një skepticizëm profesional në rritje, i cili përfshin:

- Ndjeshmërinë e rritur në përzgjedhjen lidhur me natyrën dhe shtrirjen e dokumentacionit të entitetit që do të ekzaminohet për të mbështetur transaksionet materiale.
- Njohjen e shtuar lidhur me nevojën për të konfirmuar shpjegimet ose

paraqitjet e drejtimit që kanë të bëjnë me çështjet materiale⁴⁴.

SNA-të theksojnë se rreziku që audituesi të mos zbulojë një anomali materiale që rrjedh nga mashtrimet e drejtimit është më i madh se zbulimi i një anomalie materiale që rrjedh nga mashtrimet e punonjësve, për shkak se shpesh drejtimi është në gjendje të drejtpërdrejtë ose të tërthortë për të manipuluar të dhënat e kontabilitetit, për të paraqitur informacion financiar mashtrues ose për të shkelur apo anashkaluar procedurat e kontrollit, të ndërtuara me synimin për parandalimin e mashtrimeve të ngjashme nga punonjësit⁴⁵. Në këtë drejtim, SNA-të:

- Tregojnë se reagimet ndaj vlerësimit të kërkesave, me një qëndrim profesional skepticist që bëjnë anëtarët e drejtimit, mund të kenë nevojë të përfshijnë konfirmimin e përgjigjeve të drejtimit me kërkesat për informacione të tjera⁴⁶.
- Kërkojnë që audituesi të investigojë lidhur me inkoherencat në rastet kur përgjigjet ndaj kërkesave prej drejtimit ose PNQ janë kontradiktore⁴⁷.
- Kërkojnë që audituesi të rivlerësojë vlerësimin e mëparshëm të rreziqeve të anomalisë materiale të shkaktuara nga mashtrimi, ndikimin e rëndësishëm në natyrën, afatet dhe shtrirjen e procedurave të auditimit, dhe besueshmërinë e evidencës të marrë më parë në qoftë se një anomali e zbuluar tregon se ajo është ose mund të jetë

⁴¹ Shih SNA 240, paragrafët 26-27.

⁴² Shih SNA 240, paragrafi 31.

⁴³ Shih SNA 240, paragrafi 32 (b).

⁴⁴ SNA 240, paragrafi A33

⁴⁵ SNA 240, paragrafi 7

⁴⁶ SNA 240, paragrafi A17

⁴⁷ SNA 240, paragrafi 14

rezultat i mashtrimit dhe se përfshin drejtimin (në veçanti, drejtimin e lartë), ose kur rrethanat apo kushtet tregojnë për mundësinë e marrëveshjeve të fshehta, në të cilat përfshihet personeli; drejtuesit ose palët e treta.⁴⁸

Prof.Ass.Dr.Hysen ÇELA, IEKA

Prof.Ass.Dr.Manjola NAÇO, KLSH

⁴⁸ Shih SNA 240, paragrafët 35-36.

PAVARËSIA E INSTITUCIONEVE SUPREME TË AUDITIMIT

"....pika kyçe në çështjen e pavarësisë sot është lëvizja. Vetë-kënaqësia ose, më keq, refuzimi, janë në mënyrë të qartë një shenjë e keqe për pavarësinë...."

Nga Jean-Raphaël Alventosa¹

Kumtese e mbajtur në seminarin « Mbi pavarësinë e Institucioneve Supreme të Auditimit », Mars 2014, Budapest.

Pikëpamjet e shprehura në këtë artikull janë të autorit.

Pavarësia është në ditët e sotme, çështja kryesore në vëmendjen e Institucioneve Supreme të Auditimit (SAI). Kjo gjë është deklaruar shumë qartë në Deklaratën e Limës në vitin 1977, por tani janë Kombet e Bashkuara², në kuadër të rezolutës së

¹ Këshilltar i Lartë (*Conseiller Maître*) në Gjykatën Franceze të Llogarive (*Cour des comptes*), ish-Drejtor për Mësimdhënien pranë Shkollës Kombëtare të Administrimit (*Ecole Nationale d'Administration*), lektor në Universitet.

² Rezoluta A/66/209 e Kombeve të Bashkuara: "SAI-et mund të kryejnë detyrat e tyre në mënyrë objektive dhe efektive vetëm nëse ato janë të pavarura ... SAI-et [duhet] të punojnë

22 dhjetor 2011, që janë duke kërkuar që kjo të kthehet në "parullën" e SAI-ve.

Pse një SAI duhet të jetë "i pavarur"? Pse është diskutuar kjo çështje vazhdimisht?

Para së gjithash, a nuk është e pamundur? A ka diçka tjetër në këtë planet që është e pavarur, përveç Zotit-dhe Ai është në qiell ...?

Në të vërtetë, pavarësia është një iluzion, nga njëra anë, disa modele SAI-sh janë shumë të "varur", dhe nga ana tjetër, SAI-et domosdoshmërisht punojnë për të tjerët. Ka dy kritere që përcaktojnë misionin e tyre:

- Kërkesa për të punuar për një "klient" të veçantë, Parlamentin, por parlamentet nuk janë i vetmi "klient" në shumë vende, sfera e "palëve të interesuara" është më e

(dhe të sigurohen) që administrata publike të jetë më efektive dhe më efikase". Shikoni, gjithashtu Deklaratën e Limës.

gjerë dhe kërkon një "bashkëpunim" në mes të institucioneve.

- Midis palëve të interesuara, shqetësimi individual i qytetarëve është i lartë: SAI është "vitrina" e tij, agjenti i tij, garantuesi i tij.

Si një hipotezë të parë, mund të pranojmë argumentin se pavarësia është e pamundur. Si ta spjegojmë këtë?

Në fakt, është një objektiv shumë thelbësor dhe me këto karakteristika:

- Ky objektiv ka gjithmonë nevojën për tu konfirmuar, një lloj ideali i publikut që lidhet me institucionet. Personalisht, unë parapëlqej përcaktimin e strategjisë së SAI-ve në Slloveni, sipas të cilit : "të jesh i pavarur në nivelin më të lartë të mundshëm". Kjo është ajo që mund të jetë - një përpjekje, një presion.

- Ajo është gjithmonë e brishtë (pak si pozicioni në yoga që je në këmbë por i mbështetur mbi kokë, një qëllim final, por krejtësisht i paqëndrueshëm), dhe është e tillë për dy arsye:

- Duke qenë e vështirë për t'u përcaktuar, ajo është disi e paprekshme : është një problem teknik që është subjekt i një debati në nivel politik (ose e kundërta - një problem politik, i cili mund të ketë disa pika të dobëta teknike);

- Së fundi, ajo është e lidhur me secilin prej nesh, dhe me një nga pjesët më personale të sjelljes sonë - guximin

Elementi i fundit, lidhur me këtë pyetje vendimtare është: ne në Evropë, mund të shkojmë më tej në raport me vendet e tjera?

A jemi me të vërtetë në nivelin më të lartë të pavarësisë së SAI-ve në Evropë? Kjo është një pyetje e shtetit të demokracive tona dhe, në një kuptim më pak politik, lidhet me efektivitetin e institucioneve tona. Është relativisht e thjeshtë të thuash që, në qoftë se institucionet tona nuk janë me të vërtetë të pavarura, atëherë rekomandimet e tyre do të jenë në mënyrë të pakundërshtueshme më të dobëta dhe më pak të besueshme, pasi nuk do të jenë shumë objektive. Në krizën e tanishme që ne jemi duke përjetuar, pyetja meriton të shtrohet, duke shkuar përtej një morie analizash teknike që kemi dëgjuar për kompleksitetin e krizës.

Së fundi, duke lënë mënjanë të gjitha deklaratat zyrtare - të gjitha qetësuese, të gjitha egocentrike (ato janë shpesh mbrojtje *pro Domo*) - mund të kuptohet pse pavarësia duhet fituar.

*Ka kështu dy debate, të formësuar nga historia dhe teknikat e menaxhimit publik, të cilët mund të merren në konsideratë: një, institucional dhe politik; tjetri, funksional dhe teknik.

I - Si është shfaqur pavarësia në historinë institucionale dhe politike të kontrollit të shteteve?

1.1. Çështja është demokracia.

Rreth vitit 1000, me daljen e shteteve moderne, autoritetet vendosën të krijojnë një institucion të specializuar për të kontrolluar financat e tyre.

Arsyeja për këtë është e thjeshtë: mbretëria (apo perandori, në varësi të rajonit) u zgjerua përtej aseteve të familjes Mbretërore.

Në Evropë, lufta njëqind vjeçare mes Francës dhe Anglisë ishte një arsye kryesore për shfaqjen e shtetit komb, bashkë me të cilin lindën edhe problemet buxhetore.

Në Angli, që në vitin 1215, baronët e detyruan mbretin për të ndarë pushtetin e tij, nëpërmjet adoptimit të *Magna Carta*. Mbretërit, të gjithë mbrojtësit e fuqisë absolute, në bazë të udhëzimeve fetare dhe të mbështetur nga Roma, u mënjanuan gradualisht. Liberalizmi lindi dhe bashke me të, koncepti i individualizmit modern.

Në vitin 1689, "Revolucioni i Lavdishëm" hoqi Mbretin, James II, i konsideruar si shumë katolik dhe shumë autokratik, i cili u detyrua të heq dorë nën presionin parlamentar.

Mbi bazën e *Deklaratës së të Drejtave*, një monarki parlamentare u krijua: pushteti i mbretit tani definitivisht "i kufizuar" ose "i copëtuar", që John Locke teorizoi një vit më pas, duke justifikuar kufizimin e pushtetit përmes *Dy Traktateve të tij për Qeverinë*.

Tani e tutje, çfarëdo që të ndodhte, të gjithë fuqinë e kishte Parlamenti, burimi i sovranitetit, përfshirë institucionin e ngarkuar me auditimin e llogarive - Thesarit. Paraardhësit e Zyrës Britanike Kombëtare të Auditimit (NAO) ishin qartazi në shërbim të Parlamentit - në fakt, asistentë, "zyrë" në varësi të tij.

Në kontinent, Franca në veçanti, në këtë fazë, do të ndjekë një rrugë rrënjësisht të ndryshme, me një periudhë shumë më të gjatë dhe më të komplikuar.

Sovraniteti i shtetit francez u formësua dalëngadalë në shekujt e 12 dhe 13, si në Angli, por, për disa arsye që ne nuk do ti citojmë këtu, ajo përfitoi me shume nga monarkia se sa nga shoqëria feudale.

Mbretërit francezë nuk ishin duke luftuar vetëm anglezet, por edhe Perandorinë e Shenjtë Romake në një territor krejtësisht të hapur. Kishte një kërcënim të vazhdueshëm për shpërbërje.

E zënë ngushtë, monarkia franceze rezistoi karshi pretendimeve të reja të baronëve që kërkonin më shumë liri, ashtu sikurse luftoi për tre shekuj (nga 16 në 18) Perandorinë Austro-Spanjolle, që ishte rreth saj.

Koncepti i fuqisë absolute, bazuar në teorinë e të drejtës hyjnore të mbretit³, u themelua - kjo e drejtë hyjnore ishte një formë e lashtë e teorisë së interesit kombëtar.

Me Revolucionin e vitit 1789, monarkia absolute u përmbys. Në këtë rrëmuje të madhe, Gjykata e Llogarive u zhvendos dhe u fiksua në Parlament : u shëndrrua në një "zyrë" kontabiliteti parlamentare si në Angli.

Situata u bë gjithnjë e më e komplikuar në Francë kur Parlamenti "shpërtheu" në fraksione rivale, duke rezultuar në kthimin

³ Për Richelieu, "themeli i lumturisë në një shtet është vendosja e mbretërisë së Perëndisë", dhe Mbreti është përfaqësues i Zotit në Tokë, dhe kardinali, është shërbëtori i tij.

e pushtetit absolut të perandorit Napoleon Bonaparti. Në vitin 1807, ai ri-themloi Gjykatën e Llogarive, logjikisht për të mirën e vet.

Gjatë shekullit të 19-të, në luftën e përgjakshme në mes reaksionarëve dhe partizanëve të ndryshimit radikal republikan, Gjykata u "nda" në mes të dy fuqive.

Republikat e kanë njohur këtë dualitet në Kushtetutat e tyre, duke e vendosur Gjykatën në shërbim të Parlamentit dhe të Qeverisë. Ndarë mes Mbretit, ose Presidentit dhe Parlamentit, as në shërbim të ekzekutivit, e as një ndihmëse për parlamentin, Gjykata mbeti "në mes", në distance të baraslarguar.

1.2. Rezultati i kësaj historie të shpejtë të demokracisë, është shpikja e një ideje të re, atë të auditimit të jashtëm, në krah me auditimin e brendshëm.

Kjo histori e dy perandorive, franceze dhe angleze, ka lënë gjurme të përhershme në Evropë dhe historinë e institucioneve në shumicën e vendeve.

Ajo tregon dallime të konsiderueshme në natyrën e sistemeve të ndryshme të auditimit.

Ka tri pozicione institucionale që SAI-et mund të adoptojnë: pranë kreut, qoftë mbretëror apo republikan, pranë Parlamentit, ose në mes.

Historikisht, SAI-t kudo, e pozicionojnë veten pranë drejtuesit suprem (kreut të shtetit).

Sot, një numër i caktuar vendesh kanë ende një organizim të tillë, qe raportet

më të rëndësishme i paraqiten së pari "ekzekutivit" (Qeverisë, Presidentit ose Mbretit) para se të dorëzohen, kur është e nevojshme, në Asamblenë Kombëtare.

Ky lloj organizimi është konsideruar si një mjet i mbikëqyrjes së përgjithshme, i domosdoshëm për ekzekutivin dhe i padiskutueshëm, por që për këtë arsye nuk mund të përshkruhet si një zyrë e auditimit të jashtëm sepse është i paafte për tu shkëputur nga fuqia supreme e Princit.

Me ardhjen e demokracisë së vërtetë, sovraniteti i kaloi popullit. Ku duhet të raportojë SAI? Ka dy situata të mundshme:

- Politikisht korrekt përgjigja do të ishte Parlamentit, përfaqësuesit të popullit sovran. Është modeli parlamentar që gjendet në të gjitha vendet ku flitet anglisht, por jo ekskluzivisht.

- Mos-raportimi në parlament nënkupton një mohim të dyfishtë, as monarku (mbreti, perandori ose Presidenti), e as Parlamenti. Ky është modeli gjyqësor (të gjithë anëtarët e tij, cilido qoftë numri i tyre, janë gjyqtarë dhe të emëruar për gjithë jetën), i quajtur edhe modeli "i baras-larguar", i cili është vendosur gradualisht në Francë.

Historia nuk përfundon këtu: drejtësia krahasuese njeh ekzistencën e disa varianteve, pak a shumë versione të përziera të modeleve bazë parlamentare ose gjyqësore. Këto modele të ardhura së fundmi kërkojnë të kombinojnë avantazhet e dy sistemeve të tjera.

Së pari në mesin e këtyre "hibrideve", janë "Gjykatat e Llogarive" ose "gjykatat", të cilat janë *shumë afër Parlamentit*, me dy variante:

- I pari është modeli i përzier (legjislativi dhe gjyqësori krah për krah) me fuqi ndëshkuese. Ky është, ndër të tjera, modeli i Spanjës, Portugalisë dhe Belgjikës.
- I dyti është model i përzier, pa fuqi ndëshkuese. Ky model është quajtur shpesh modeli me "Këshill ose Bord". SAI ka një status juridiksional (ai është quajtur shpesh gjykatë), për hir të pavarësisë, por nuk ka fuqi juridiksionale (gjyqtarët nuk gjykojnë, as nuk sanksionojnë). Ky model ekziston, për shembull, në Gjermani dhe Luksemburg, si edhe në Gjykatës Evropiane të Audituesve.

Së dyti, për evidence, ka edhe "Gjykata" ose "Inspektorë", në këtë rast *pranë Ekzekutivit*, për shkak të kompetencave të tyre të konsiderueshme të auditimit të brendshëm, veçanërisht prezente në Amerikën Latine⁴.

Kjo pasqyrë e shkurtër me siguri nuk do të përfshijë shumëllojshmërinë e modeleve që janë prezente në Organizatën Ndërkombëtare të SAI-ve (INTOSAI), që ndoshta duhet të jetë subjekt interesant për klasifikimin e mëtejshëm, qoftë nga "Grupi punës mbi Vlerat dhe dobitë" dhe / ose nga studiues ambiciozë .

⁴ Në Kili, gjykata është një organizatë e veçantë me një gjyqtar të vetëm (*el subcontralor*); në Peru, gjykatësi është *Contralor*, por vetëm për nivelin e parë të sanksioneve.

1.3. Çfarë mund të nxjerrim nga këto zhvillime të shkurtra historike?

Ka ndoshta dy përfundime që mund të vihen në dukje paraprakisht.

I pari është se auditimi i jashtëm është i lidhur thelbësisht me SAI-et: kriteri institucional parësor i një SAI është se, në një mënyrë ose një tjetër, kontrollon pushtetin nga jashtë këtij pushteti.

Në Evropën e sotme, kjo çështje nuk është më e shtruar për debat. Por e njëjta gjë nuk është e vërtetë diku tjetër: ka shumë vende jashtë Evropës ku nuk ka mbikëqyrje të jashtme efektive. Shumë SAI janë thjesht mekanizma të kontrollit të brendshëm, shpesh edhe të kontrolleve ministrore.

E dyta është se, në këtë drejtim, definicioni i SAI-ve mund të jetë një problem.

Përkufizimi tradicional i SAI-t bazohet në tre elementë:

- Duhet të ketë një ligj apo ndonjë akt tjetër formal që zyrtarisht mandaton institucionin,
- Institucioni duhet të jetë "superior" (kontrolli i fundit që ushtrohet mbi financat dhe jo mbi administrimin)
- Të 8 Parimet e ISSAI 10 të INTOSAI-t duhet të respektohen.

Këto tri kritere duhet të udhëheqin qasjen tonë.

Natyrisht, ne kemi nevojë për një qasje të sfungjerit-thithës, pasi ekziston rreziku që debati mbi kontrollin e pavarur mund të çojë në diskutime të pafundme dhe të

paqarta, që do të ishte ironike për institucionet që janë të prirura të jenë garantuesit e saktësisë dhe forcës së ligjit.

Megjithatë, kjo qasje e përgjithshme konsesuale kërkon një reflektim.

- Ekzistenca e një ligji i referohet parimin të parë të ISSAI 10, tek i cili do të rikthehemi.
- Nocioni i kontrollit të "lartë" është i paqartë - çfarë do të do të thotë "superioritetit"? Ky është një nocion politik, pasi është relativ: ajo që është superiore është natyrisht e tillë në raport me diçka inferiore. Ky pozicion është bazuar në një gjykim të vlerës. Në fakt, pavarësia është një pozitë superiore, por e kundërta nuk është domosdoshmërisht e vërtetë: ajo që është superiore nuk është domosdoshmërisht e pavarur ... Ky kriter është delikat.
- Një qasje funksionale, duke përdorur 8 parimet e cituara me sipër, meriton një diskutim shumë më të gjatë.

II – Qasja funksionale

Tetë shtyllat e pavarësisë janë: statusi, burimet, emërimet, planifikimi, aksesit në informacion, komunikimi i rezultateve, publikimi dhe monitorimi i rekomandimeve.

Disa prej këtyre shtyllave funksionojnë vetvetiu, dhe vetëm disa SAI do të pohonin ndonjë dobësi në këtë fushë delikate.

Por cili është realiteti?

2.1. Qasja funksionale është bazuar tek liria.

Përdorimi i një qasje funksionale shmanget debatin e modeleve të ndryshme.

Meqenëse këto modele janë të trashëguara, është e mundur (madje edhe e nevojshme) që të vlerësohen, se ata mund të evoluojnë, por sidoqoftë ne duhet të bashkëjetojmë me ta.

Këto organizata (institucione) specifike për çdo vend, produkte të historisë së shoqërive tona të ndryshme, na detyrojnë të ndjekim rrugë të ndryshme dhe të bëjmë një pyetje tjetër, më funksionale: atë të lirisë.

Nga kemi ardhur dhe si punojmë sot kanë pak rëndësi. Ajo që është e domosdoshme, duke pasur parasysh vështirësitë me të cilat ne përballemi, kërkesat e departamenteve të ndryshme që kërkojnë shërbimet tona, dhe nevojës së llogaridhënies përpara qytetarëve, është që të jemi në gjendje të justifikojmë mjetet e nevojshme për arritjen e objektivave më të larta të mundshme, në mënyrë efektive dhe të pavarur. Është e ardhmja dhe jo e shkuara që duhet të na udhëheqë.

Dhe kjo e ardhme është e përcaktuar në realitet dhe në ligj, nga një kriter i vetëm: liria. Menjëherë pasi pavarësia është vendosur si gur themeli për SAI-t, është liria që është në lojë dhe që duhet të na drejtojë.

Liria për të qenë: statusi,

Liria për të vepruar: burimet,

Liria për të udhëhequr dhe për të menaxhuar: emërimet, Liria për të mbikqyrur: në fakt, kjo është liria për të programuar,

Liria për të investiguar: në fakt, kjo është qasja e lirë në informacion,

Liria për të komunikuar: komunikimi i rezultateve,

Liria për të publikuar: publikime,

Liria për të rekomanduar: ndjekja e rekomandimeve.

Megjithatë, një problem i menjëhershëm lind: liria mund të jetë vetë-shpallur dhe duhet që të “verifikojë” vetveten, ashtu sikurse aparenca (dukja) nuk është e “autorizuar” të fshehtë të vërtetën.

Edhe pse tetë shtyllat e pavarësisë janë thelbësore, ato nuk duhet të jenë vetëm shpresa apo deklarata të thjeshta, tekste formale bosh, të zhveshura nga çdo substancë.

Modelet e trashëguara nga historia janë të konsiderueshme: ato janë të rënda për tu “transportuar”, por kriteret janë të kërcënuara nga cektësia e fjalëve: ata mund të jenë pa vlerë (bosh).

Këtu si kudo, e vërteta qëndron tani tek detajet. Kjo është pika, ku ndoshta, Evropa mund të shkojë një hap më tej.

2.2. Cilido qoftë modeli, pavarësia duhet të jetë e qartë që të jetë e vërtetë.

Ne, për këtë arsye mund të studiojmë secilin prej këtyre kriterëve me një mendje të hapur.

- Liria apo statusi.

Është më mirë nëse kjo është e mbështetur nga Kushtetuta, nga një ligj apo nga një traditë e mirë-krijuar, por a është kjo e mjaftueshme? Kjo është krejtësisht formale.

Në këtë fushë, mungesa e çdo varësie të SAI-ve është primare. Sistemi më i mirë është një sistem i pavarur, ose që jep llogari përpara qytetarëve, natyrisht që i referohet strukturave të modeleve. Varësia e SAI-t është e pranueshme vetëm nëse, si britanikët disa shekuj më parë, kreu i saj është i ndryshëm nga ai i shumicës parlamentare. Në të vërtetë, varësia në Parlament nuk është një garanci e pavarësisë në vetvete: Sistemi partiak duhet të jetë i balancuar; përndryshe ekziston një diktaturë nga shumica. Dhe, së fundi, qenia në varësi të Kryetarit të Shtetit është e pranueshme vetëm nëse kreu i shtetit nuk ka pushtet, pra është një shef përfaqësues ose ceremonial i Shtetit.

- Liria për të vepruar apo burimet,

Në fakt, kjo pikë nuk është e qartë: çfarë është pavarësia e vërtetë financiare? Cila është shuma e akorduar, sipas cilës organizatë, çfarë profilesh janë të nevojshme për rekrutimin, cili është niveli i pajisjeve, instalimeve, etj? Dhe këto burime nuk duhet të jetë lehtësisht të ndryshueshme. Të gjitha këto nevoja duhen studiuar nga afër.

-Liria për të udhëhequr dhe për të menaxhuar emërimet dhe organizatën. Kjo mund të jetë teknike por është themelore. Ajo përfshin disa aspekte.

Mungesa e ndonjë konflikti interesi në lidhje me emërimet është me rëndësi të madhe:

o kush është emëruar?

Për shumicën e SAI-ve të Evropës, është e pamundur që një person të emërohet në poste përgjegjëse pasi ka qenë anëtar i një qeverie ose i një partie politike. Kur kjo është e mundur, një periudhë minimale ose kushte kufizuese imponohen.

o Kush emëron?

Sistemi më mbrojtur është ai i një qasje pluraliste: rekrutimi, konfirmimi (nga Parlamenti mbi bazën e konsensusit), dhe emërimi (nga Kryetari i Shtetit në mbledhjen e Kabinetit).

Nga një pikëpamje politike, emërimi me shumicë të thjeshtë në Parlament, i cili është rregulli i përgjithshëm në Evropë, duket të jetë më pak mbrojtës se zgjedhjet me shumicë të cilësuar, (për shembull, një shumicë prej dy të tretash).

Kohëzgjatja e mandatit është një tjetër pikë e ndjeshme. Nëse ky është shumë i shkurtër, ose i ndjekur nga emërimi në një post tjetër pune, pavarësia është e brishtë. Nëse mandati është shumë i gjatë, rutina ose marrëveshje të fshehta mund të shfaqen.

Mundësia që një ose më shumë prej drejtuesve të lartë të një SAI "të hiqen" duhet të jetë e jashtëzakonshme, dhe e udhëhequr mirë nga një procedurë konsensuale dhe rigorozë.

Imuniteti i zyrtarëve të lartë duhet të jetë i garantuar në nivelin më të lartë të

mundshëm, të paktën të kenë statusin e gjyqtarit.

Është edhe më mirë nëse këto rregulla mund të përfshinin zëvendësit, anëtarët e bordit të drejtorëve, madje edhe vetë zyrtarët e auditimit.

-Liria për të mbikqyrur: në fakt kjo është liria për të programuar.

Përsëri, kjo kërkon vëmendje. Cila është marrëdhënia e SAI-ve me Parlamentin: vartësie apo jo? Si mund të matet niveli i vetë-censurimit të ushtruar nga SAI?

Tre pika duhet të merren parasysh:

o Së pari, një SAI i cili nuk është në gjendje, përtej asaj që Parlamenti dhe palët e tjera kërkojnë prej tij, për të hetuar lirisht çfarëdo qoftë që ai e konsideron si të përshtatshme, nuk mund të konsiderohet si i pavarur.

o Së dyti, një mundësi e tillë duhet të jetë subjekt i një vendimi të garantuar dhe konsensual, i marrë qoftë individualisht qoftë kolektivisht. As autoritarizmi i një individi, as marrëveshja e fshehtë e një grupi nuk mund të pranohen.

o Së treti, kjo duhet të jetë në përputhje me mandatin, por me shtrirje të mjaftueshme për të lejuar kryerjen e auditimit të duhur.

Përveç kësaj, në kundërshtim me atë që dikush mund të presë, organizimi i strukturave të brendshme të SAI-ve është një çështje e rëndësishme. Qëllimi i një SAI është të prodhojë vërejtjet më objektive të mundshme në bazë të

metodologjive profesionale. Dy mekanizma duhet të kontrollohen:

- Pavarësisht faktit, që vendimi përfundimtar merret nga një njeri i vetëm ose jo, është e domosdoshme që të ketë konsensus.

- Lloji i punës së ndërmarrë (auditimit financiar, auditimi i performancës, auditimi rutinë, aftësia për të dhënë sanksione me ose pa gjykime) duhet të jetë i garantuar.

- Liria për të investiguar apo akses i lirë në informacion.

Sektorë të shumtë janë të përjashtuar nga kontrolli i SAI-ve në shumë vende. Këtu mund të themi se ky nuk është rasti në Europë, por a mund të jemi të sigurtë? Për shembull, një SAI Evropian a ka akses në llogaritë publike në kohën e duhur në mënyrë që ai të kryejë punën e tij?

- Tre karakteristika e fundit "zyrtare" të pavarësisë – komunikimi i rezultateve, botimi i tyre dhe ndjekja e rekomandimeve - duhet gjithashtu të jenë të lira nga çdo ndikim.

Por pse të ndalemi këtu? Personalisht, unë me kënaqësi do të shtoja edhe diçka tjetër: lirinë për të dhënë sanksione. Cilat janë vlerat e rekomandimeve tona, në qoftë se ata nuk kanë asnjë efekt real?

Dhe së fundi, kush inspekton inspektorin? Po, një temë e madhe, e cila mund të hedhë poshtë "pavarësinë" e ndërtuar me kujdes. Të gjitha këto liri nuk duhet të krijojnë një model të pakontrollueshëm, veshur me arrogancën e inspektorit. Të gjitha kërkesat që SAI ju kërkon të tjerëve duhet që fillimisht të aplikohen prej tij.

Cila është vlera e një SAI që nuk është vetë shembull pozitiv? Si mundet një SAI tu japë mësim të tjerëve nëse vetë nuk ndjek rregullat? Prandaj, ekziston një nevojë për të zhvilluar një mekanizëm *kontrolli dhe balance*, një lloj kundërpeshë brenda fuqisë së SAI-t, që nënkupton përgjegjshmërinë.

Megjithatë, nuk ka një zgjidhje të qartë praktike:

- Auditimi "peer-to-peer" është rrallë herë i mjaftueshëm dhe është më shumë një çështje e diplomacisë sesa e kontrollit. Edhe pse kjo mund të evidentojë probleme të caktuara në një çështje të caktuar, ajo kurrë nuk do të ketë forcën bindëse të auditimit;

- referencat ndërkombëtare si IDI "kornizë për matjen e performancës" janë ende për t'u testuar, dhe janë të bazuara në një mekanizëm sasior "pikësh", i cili ka shumë pak për të thënë për cilësinë;

- a duhet që SAI-t tu hapin dyert e tyre inspektorëve të tjerë? Firmave private? Komisioneve parlamentare? A do të vijë dita që të "certifikojnë" llogaritë e tyre në raport me përdorimin e standardeve ISSAI? Kjo është një çështje e vërtetë, e cila edhe një herë ka ndryshime të pafundme (për shembull, Departamenti i Kontrollit të Brendshëm brenda SAI-t, garanton një formë të kontrollit të cilësisë).

A mund ta kemi mundësinë sot për të paraqitur disa propozime në këtë fushë?

Siç mund të shohim, kjo është një temë për debat dhe pyetje. Ndërsa, ne që nuk

jemi as profesorë, aq më pak, filozofë, çfarë mund të bëjmë? Pas diskutimit, a ka vend për veprim?

III-Si të ecim përpara?

Tre pyetje vijnë natyrshëm në mendje për të përfunduar diskutimin.

3.1. Pyetja e parë është pak provokuese: është statusi i SAI-ve Evropiane i paqortueshëm?

Përgjigja e parë në mënyrë të qartë do të jetë pozitive, por problemi me këtë çështje është se, duke lënë mënjanë deklaratat qetësuese solemne, një auditim shumë i plotë është i nevojshëm për të vërtetuar pavarësinë.

Ne duhet të jemi të kujdesshëm në anketimin e publikut: edhe pse të klasifikuar si të pavarur, e rëndësishme është sesi kuptohet funksionimi i organizatave, nga niveli mesatar i popullsisë.

Sa më shumë e analizon këtë çështje, aq më shumë e kupton vështirësinë, shpesh fshehur në misterin e fjalimeve të mirë menduar dhe teksteve të përsosur. Analiza duhet të shkojë në zemër të funksionimit të institucioneve, dhe të menaxhoj rrezikun e pashmangshëm të ndërhyrjes, për të përcaktuar nivelin e vërtetë të pavarësisë.

Kjo me siguri nuk është një detyrë e pamundur për audituesit e pavarur, me përvojë dhe të aftë në sektorin publik, dhe gjithashtu të vetëdijshëm për historinë e vendit.

Në fund, ndoshta është e mundur për të krijuar një sistem vlerësimi me As të trefishtë dhe Bs të trefishtë, etj.

3.2. Pyetja e dytë është më abstrakte: a është e mundur të krijojmë një përmbledhje të kritereve më të mira, dhe të arrijmë në SAI-n ideal të shekullit të 21?

A është e mundur një përmbledhje e tillë? Kjo do të thotë të marrim çdo kriter dhe të përcaktojmë nivelin më të mirë të mundshëm ... A jemi të aftë të krijojmë, për çdo kriter, nivelin më të lartë të pavarësisë, në një debat rigoroz dhe pluralist?

Kjo pyetje politiko-gjyqësore është e rëndësishme për Republikën e shekullit të 21-të: a është një model apo një ideal? Ne ende nuk mund të japim një përgjigje.

Ajo gjithashtu mund të jetë shumë praktike: ka një rrezik të ngatërimit të roleve. Për shembull, që institucionet e ndikuara politikisht u japin mësimë të tjerëve, ose që SAI-t që trajtojnë kontrollet e brendshme tu tregojnë të tjerëve se si të veprojnë në lidhje me inspektimet e jashtme.

Seminari i EUROSAT-t për Pavarësinë më 28 mars 2014, në Budapest, është rasti i parë ku u bë një përpjekje për të krijuar një inventar të tillë. INTOSAI e parashikon këtë si pjesë të grupit të punës mbi "vlerat dhe dobietë e SAI-ve", i cili ka filluar diskutimet, por është ende larg përfundimit. Franca është pjesë e këtij debati.

Dhe çfarë thonë anëtarët e rinj të EUROSAT-t "YES Congress"? Përgjigja

është se kjo është sigurisht një nga sfidat për dhjetë vitet e ardhshme dhe merr në konsideratë të gjitha kërkesat e pavarësisë me disa kushte shtesë. Gjenerata më e re beson se kjo detyrë do të realizohet në një klimë të vështirë politike, me presion nga partitë politike, pak të predispozuar për të publikuar vërejtjet dhe me pak gjasa për të favorizuar transparencën. Intuita e kolegëve tanë të rinj ka të ngjarë të ketë theksuar një nga sfidat e tjera kryesore, me të cilat do të ndeshemi në vitet në vijim.

3) Udhërrëfyeni: si duhet të veprojmë?

Nuk ka asnjë arsye për të menduar se pavarësia dhe liria janë të pamundura për tu arritur. Ka tashmë disa rrugë të hapura për ne.

Së pari, ne mund të rishikojmë kushtetutën. Statusi i SAI-ve nuk është shkruar në gur. SAI-t për këtë arsye mund ti bëjnë vetë propozimet, edhe më lehtë në kushtet e krizës aktuale, e cila ofron një mundësi për të përmirësuar pozitën tonë dhe procedurat tona.

Franca ka modifikuar termat e saj të referencës në pesë raste në dhjetë vitet e fundit: me ligjin organik të 1 gusht 2001 në lidhje me shtetin; më pas, ligji i vitit 2005 për sistemin e sigurimeve shoqërore, kur janë imponuar disa raporte kombëtare; me rishikimin kushtetues në qershor 2008, i cili mundëson vlerësimin e politikave publike; me ligjin e dhjetor 2011 duke i kufizuar kompetencat ministrore në fushën e mosrespektimit të financave publike; dhe më në fund me ligjin e programit në fund

të vitit 2012, i cili krijoi Komitetin e Lartë për Financat Publike.

Vende të tjera kanë ndjekur këtë rrugë.

Së dyti, reforma e qeverisjes së SAI-t është shpesh e kufizuar vetëm me masën e guximit tonë. Puna me standarde dhe llojet e auditimit, marrëdhëniet njerëzore dhe krijimi i treguesve të performancës, rregullat e auditimit dhe etikës, cilësia, etj, janë të gjitha përgjegjësia jonë.

Iniciativa të tilla mbështeten në një vetë-vlerësim fillestar. E vetmja gjë na mban është kujdesi për veten.

Së fundi, "Peer Review" janë një fillim i mirë, megjithatë me një vështirësi të madhe: ne jemi në ujëra të panjohur. Kjo nuk duhet të ngatërrohet me ato *komente (vërejtje)* që ne kemi bërë të gjithë gjatë konsolidimit të një SAI pa eksperiencë, ku është e lehtë të evidentosh se çfarë mungon. Problemi i përket jo vetëm SAI-ve "në zhvillim", por gjithashtu dhe ndoshta në mënyrë vendimtare atyre që kanë tashmë themele të forta. Megjithatë, për fat të keq, mjetet janë shumë të pakta, pasi ne duhet të shkojmë përtej të përgjithshmes.

Ky lloj shqyrtimi kërkon punë të re thelbësore në lidhje me kërkimin shkencor, konkurrencën, komunikimin dhe shpërndarjen.

Në përfundim, pika kyçe në çështjen e pavarësisë sot është lëvizja. Vetë-kënaqësia ose, më keq, refuzimi, janë në mënyrë të qartë një shenjë e keqe për pavarësinë. Edhe pse udhërrëfyeni është atje, ai duhet të na detyrojë që të angazhohemi me autoritetet legislative

të çdo vendi në mënyrë që të kemi referencat më të gjera të mundshme, në mënyrë që të tregojmë aftësinë tonë për të vlerësuar dhe për të ndriçuar debatin publik.

Ka nga ata që do të thonë se kjo është një çështje politike përtej kompetencave tona. Atyre njerëzve, ne duhet t'u bëjmë vetëm një pyetje: a nuk është organizimi publik i shoqërisë, mbi të cilat ne kemi të drejtën e auditimit, pjesë e përgjegjësisë sonë? Politika nuk perfshin gjithmonë politikanët. Kjo nuk është një çështje ideologjike, por më tepër një çështje e ndërtimit të rregullave më të mira të

mundshme publike në kohën e krizës që ne jemi duke përjetuar.

Kush dhe çfarë mund të pengojnë këtë debat dhe vrull?

Përktheu : Irena Islami

Departamenti i Kërkimit Shkencor

Jean-Raphaël Alventosa

Gjykata Franceze e Llogarive

MBI MODELIN EKONOMIK TË RRRITJES SË EKONOMISË SHQIPTARE

"...Mbi të gjitha, këto kriza shtrojnë për zgjidhje, në këtë kuadër, edhe rishikimin e nocioneve dhe koncepteve për llojin e modelit më të përshtatshëm ekonomik që kërkohet për promovimin e zhvillimit...."

Nga : Prof. Ass. Dr. Leontiev Çuçi
Rektor i "Universitetit Kristal"

Abstrakt

Gjykimi mbi llojin e modelit të rritjes ekonomike është bërë sot një nevojë e diktuar, në mënyrë të veçantë, nga situatat e viteve të fundit, të cilat mbartin pasojat e Krizës së Parë të Financave Botërore dhe të Krizës së Parë të Borxheve në Eurozonë. Këto kriza kanë shtruar probleme të mëdha të funksionimit të strukturave bazë të ekonomisë së sotme botërore, rajonale dhe nacionale. Ato treguan se mekanizmat e funksionimit të ekonomive të tregut krijojnë boshllëqe, difekte ose impotencia, të cilat po i le të akumulohen të çojnë në kolapse me pasoja edhe katastrofike. Këto kriza, jo vetëm që kanë shqetësuar seriozisht liderët botërore të shteteve dhe institucioneve ekonomiko-

financiare ndërkombëtare, por kanë vënë në levizje mendimin dhe veprimin konkret për të ndryshuar, edhe në themel, mekanizmat e kontrollit dhe të politikëbërjeve makroekonomike.

Për rrjedhojë, këto kriza treguan, veç të tjerave, edhe domosdoshmërinë e ndryshimeve të vazhdueshme të mekanizmave të sotëm të sistemit të funksionimit të financave dhe të lidhjeve të tjera midis ekonomisë reale dhe asaj financiare. Treguan se duhet riformatuar sistemi i funksionimit të institucioneve të ekonomisë botërore, se fuqizimi i tendencave integruese të kësaj ekonomie, po shtron nevojën e një ripërshtatjeje të proceseve të globalizimit. Mbi të gjitha, këto kriza shtrojnë për zgjidhje, në këtë kuadër, edhe rishikimin e nocioneve dhe koncepteve për llojin e modelit më të përshtatshëm ekonomik që kërkohet për promovimin e zhvillimit.

Të tëra prerogativat e sotme të liderëve të shteteve dhe të institucioneve ekonomiko-financiare po konvergojnë drejt mendimit se teoritë e sotme klasike apo neoklasike mbi modelin ekonomik le të shërbejnë si “pasuri e mendimit ekonomik e shkencor” dhe ajo që ka më tepër rëndësi është çështja e orientimit drejt atyre modeleve që kanë në themel, jo rritjen si një proces i thjeshtë material, por edhe si një zhvillim i i mbrojtjes sociale dhe ambjentale. Pikërisht kjo simbiozë tredimensionale e lidhjes së materiales me njerëzoren dhe ambjentin përbën sot një orientim të ri edhe për modelin e zhvillimit ekonomik, i cili e shikon rritjen si aksiomë të progresit. Në këtë kontekst duhet parë dhe analizuar edhe modili ekonomik i rritjes së ekonomisë sonë.

Fjalë kyçe: *model ekonomik, rritje ekonomike, tranzicion, kriza financiare, kriza e eurozonës, ekonomi tregu, falimentim, bursë, spekulim, institucione ekonomike, institucione financiare, integritet, kredi, liberalizim, tregëti botërore, kapitalizëm shtetëror, kapitalizëm oligarkik, konsum ekonomik, politikë ekonomike, strategji ekonomike, pronë private, bankë publike.*

Cili është modeli i rritjes ekonomike që ka nevojë ekonomia shqiptare?

Gjykoj se tranzicioni i ekonomisë sonë po vazhdon dhe koha e përfundimit të tij do të jetë, të paktën sipas gjasave të realiteteve tona, periudha e anëtarësimit të plotë në BE. Nisur nga ky konkluzion, por edhe me objektivin për të thelluar njohuritë që kërkon procesi i integritimeve të ekonomisë sonë, po vazhdoj analizën

në lidhje me modelin ekonomik të rritjes që i duhet zhvillimit të vendit tonë në pragun e nënshkrimit të Marrëveshjes për marrjen e Statusit të Vendi Kandidat në BE. Natyrisht që unë nuk pretendoj të jap modelin adekuat, pasi një gjë e tillë nuk jepet vetëm nga teoria, por nga ndjekja e një rruge të gjatë procesesh zhvillimi dhe harmonizimi të politikave makroekonomike me ato të rritjes, jo vetëm të aspektit material, por edhe të përputhjes së tij me parametrat e zhvillimit social dhe të minimizimit të varfërisë ose të krijimit dhe funksionimit të atij fenomenit që njihet si “Welfare State”. Unë po përpiqem të jap disa konsiderata teorike ose disa linja të mëdha të riformatimit strukturor të ekonomisë sonë, të cilat i quaj të domosdoshme për t’u mbajtur parasysht në procesin e gjatë të formësimit të modelit të rritjes së ekonomisë shqiptare.

Trajtimi i problemit të modelit ekonomik të rritjes merr një rëndësi të veçantë në kushtet e sotme të Krizës së Eurozonës, Krizë që erdhi menjëherë pas Krizës së Parë Financiare Botërore të viteve 2008-2010. Çfarë mesazhesh na dhanë këto dy kriza të njëpasnjëshme, ku kriza e sotme e Eurozonës konsiderohet si pjellë dhe vazhdim i asaj të financave botërore?

Mbi zhvillimet e Krizës së Parë të Financave Botërore dhe asaj të Borxheve në Eurozonë

Forumi Botëror i Ekonomisë, i cili organizohet për çdo vit në qytetin e Davos-it të Zvicrës, në mbledhjen vjetore që u mbajt në muajin shkurt të vitit 2009 ju dedikua recensionit dhe Krizës së Parë

Financiare Botërore.(2) Nuk e teproj nëse them që në këtë takim pati edhe elementë paniku e frike për pasojat katastrofike të kësaj Krize, për dëmet që do të pësonin ekonomitë e verndeve të botës pa përjashtim, për zgjatjen në kohë të saj dhe për vështirësitë e daljes prej saj. Në fillim u mendua se kjo Krizë do të ishte e përmasave dhe pasojave të asaj të viteve 1929-1933.

Treguesit ekonomikë të asajperiudhe dhe tendencat e lëvizjes së variablave

makroekonomikë ecën me tendencë përkeqësimi. Vetëm në SHBA, GDP-ja (Prodhimi i Brendshëm Bruto) në tremestrin e fundit të 2008 ishte 3.8% më e ulët se në tremestrin e tretë, ndërsa papunësia u rrit me 2.6 milionë vetë. Në vitin 2009 papunësia u shtua me rreth 1.8 milionë të tjerë, ndërsa u rrit me rreth 1 milion numëri i të punësuarve me kohë të reduktuar. Ekonomitë kryesore të 20-të vendeve më të zhvilluara të botës u përfshinë të tëra nga recesioni dhe ecën drejt tij me intensitet të ndryshëm. Ekonomitë e tjera hynë në këtë vorbull, pavarësisht shkallës së përhapjes së tij në to. E tërë ekonomia globale, ku më shumë e ku më pak, u prek nga ky "virus". Valët e këtij "cunami" nuk lanë vend pa u përhapur.(3)

Për herë të parë, ekonomia kineze, si ekonomia më dinamike e kohës, pësoi 2-3% rënie në ritmet e rritjes. Monopole të mëdha bankare e financiare në SHBA filluan të falimentojnë dhe risinë e këtij procesi e ndërpreu vetëm ndërhyrja e fuqishme shtetërore. Subvencionet e mëdha shtetërore ndërprenë zinxhirin e falimentimeve të mëtejshme, jo vetëm në

fushën financiare, por edhe në atë të monopoleve industriale e të prodhimit. Gjigantë të tillë si "General Motors", "General Electric" në SHBA, "Toyota" në Japoni, disa banka të mëdha në Britani e në Belgjikë dhe në vende të tjera të BE-së, thithën fonde të papara nga sektori publik për mbijetesë. Qindra miliardë dollarë të tjerë u hodhën në qarkullim nga buxhetet publike të vendeve të ndryshme të botës për t'u dhënë frymëmarrje strukturave ekonomike deri te nivelet më të vogla. Llogariten mbi 6600 miliardë dollarë të hedhur në qarkullim nga financat publike botërore, të ciat bënë të mundur daljen nga faza e depresionit të kësaj Krize dhe rritjen e ngadalshme të ekonomisë amerikane e disa ekonomive të tjera, ndërsa për vendet europiano-perëndimore e më gjërë, në vitin 2010-2011, filloi Kriza e Eurozonës.

Masat që u ndërmorrën ishin të ndërhyrjes së fuqishme shtetërore, gjë e cila evidentoi rifuqizimin e rolit ekonomik të shtetit. Në këtë aspekt, u shfaq për herë të parë, që pas Luftës së Dytë Botërore, fenomeni i shtetëzimeve në ekonomi, ku spikati shtetëzimi i dy bankave në Angli dhe i një tjetre në Belgjikë. Pavarësisht se kjo u interpretua si masë kalimtare, me idenë e riprivatizimeve në të ardhmen, ajo foli qartë për lindjen e një tendence të kundërt me atë ekzistuesen: atë të humbjes së rolit të padiskutueshëm të primatit të sektorit privat ndaj atij shtetëror. Roli i shtetit në ekonomi, si i vetmi injeksion shpëtimi në emergjencë, mori përmasa të tilla sa që futi edhe frikën e cënimit të lirisë së tregut. "Më shumë shtet apo më shumë treg"- kjo u bë edhe

kryefjala e pothuajse të tëra diskutimeve më të rëndësishme.

Nëse ndërhyrja shtetërore u pranua si terapi e pashmangshme për të frenuar recesionin e për të kthyer tendencën e kursit në kushtet e emergjencës së dishezës ekonomike, u ndje shqetësimi se kjo politikë ka filluar të zbatohet në suazën e ringjalljes së "nacionalizmave ekonomikë", të shoqëruar me politika tregtaro-prodhuese proteksioniste. Qëndrimet më të evidentuara, të asaj kohe, të Presidentit amerikan, Barack Obama, për të prodhuar me lëndë të para "made in Amerika", të shoqëruara këto me shtërngesat e eksporteve në vendet e mëdha të Azisë, janë marrë si sinjale alarmi për t'u mbyllur në vetvete e për ta parë daljen nga "e keqja" për llogari të secilit. Kjo situatë bëri që, vëmendja më e madhe t'i kushtohej Kancelares gjermane, Angela Merkel, e cila orientoi linjën e antinacionalizmit ekonomik. Propozimet e saj për krijimin e një Këshilli të Sigurimit Ekonomik, pranë OKB-së, i ngjashëm me Këshillin e Sigurimit Ndërkombëtar; për tregtinë e lirë globale në vend të proteksionizmit; për zgjidhjen e problemeve duke u mbështetur te fuqizimi i konkurrencës dhe te tregu social i llojit gjerman; për të vepruar konkretisht (dhe jo formalisht) ndaj varfërisë dhe ndotjes së ambientit - u dhanë një tjetër dimension e kahe zhvillimeve, të cilat ndërprejnë Krizën dhe i hapën rrugën një reçensioni të zgjatur. Në pozicione mbështetëse të kësaj linje u rreshtua edhe Kryeministri britanik, Gordon Brown, i cili kërkoi që bankat të mos "kthehen në shtëpi", por të stimulojnë kreditimin. Nëse para dy

vjetësh kreditë e dhëna prej tyre në nivel botëror, për vendet në emergjencë, kapnin shifrën e rreth 1000 miliardë \$, për vitin 2009 ato u rrudhën në 180 miliardë \$. Për këtë rrudhje "të llojit nationalist", Merkel, Brown, Paskal Lamy (sekretari i Përgjithshëm i OBT-së) e të tjerë "ulëritën" për vazhdimin e integritimeve globalizuese, për rishikimin dhe nënshkrimin e Raundit të Doha-s, për liberalizimin e tregtisë botërore.(4)

Kjo Krizë e tronditi rëndë sistemin financiar botëror. Ndaj tij lindi, për herë të parë, kriza e besimit. Spekulumet në tregun e aktiveve të pasqyruara me falimentimin e tregut imobiliar amerikan, të shoqëruara këto me spekulumet e llojit të skemave piramidale në bursën e New York-ut dhe me spekulime të tjera në sistemin financiaro-monetar, kanë tronditur nga themelet sistemin ekzistues të financave botërore. Fryrja e pakontrolluar e ekonomisë financiaro-monetare dhe shkëputja e tejskajshme e saj nga ekonomia reale, jo vetëm që tashmë janë pranuar pa kundërshtime, por janë konsideruar edhe si defekte serioze të sistemit ekzistues të mekanizmave të funksionimit të financave kombëtare e ndërkombëtare. Brown shkoi deri në hartimin e një marrëveshjeje të re në këtë fushë dhe krijimin e një "Bretton Woods-i" të ri. Një sfidë e hapur kjo ndaj FMN-së aktuale, për të mos thënë dhe një pranim në heshtje i falimentimit të saj. Më tej, kjo është dhe një shuplakë "pa zhurmë" për Bankën Botërore dhe gjithë strukturat e auditimit ndërkombëtar.

Të gjithë u vunë në një emërues të përbashkët për nevojën e vendosjes së

rregullave të reja e më të forta, si në nivel kombëtar, ashtu edhe ndërkombëtar. Ministri italian i Ekonomisë së asaj kohe, Xhulio Tremonti, e konceptoi situatën si "lojë që kërkon më shumë rregulla dhe jo më shumë kapitale". Ekonomia botërore, në mendimin e mjaft liderëve, nuk vuan më nga zhvillimi material, por nga rregullat e vjetëruara dhe spekulativo-abuzive të sistemit bankar e monetaro-financiar. Ekonomia e borxheve të palimituara, shndërrimi i ekonomisë botërore në një ekonomi të madhe borxhesh të llojeve nga më të ndryshmet dhe të mekanizmave komplekse dhe të pakontrolluara, si rrjedhojë e të cilëve u shkëput "arbitrarisht ekonomia reale nga ajo financiare", kërkojnë domosdoshmërisht vendosjen e një sistemi të ri rregullash funksionimi e kontrolli.(5)

Ndoshta momenti më i rëndësishëm për t'u evidentuar, në rrjedhën e kësaj Krize, ishte dakordimi, nga pothuajse të gjithë liderët botërorë, i nevojës së koordinimit të përbashkët të veprimeve për të parandaluar pasojat katastrofike të kësaj Krize. Sistemi i koordinimit të ekonomisë botërore nga lidërshipi amerikan me dollarizimin e ekonomisë me prejardhje nga "Bretton Wood"-i i vitit 1949, u konsiderua i falimentuar "de fakto" dhe rikoordinimi i kësaj ekonomie nga disa qendra rajonale u vlerësua si alternativa më e mirë për të ardhmen. Në këtë kuadër, nga Grupi i 8-të vendeve më të zhvilluara u pranua në parim që të zgjerohet dhe Grupi i të 20-ve është bërë aktualisht varianti më i mundshëm i "qendrës së madhe ndërkombëtare" të koordinimit global të ekonomisë.

Në takimin e 20-të të vendeve më të zhvilluara të botës, që u mbajt në prill të 2009-tës në Londër dhe në mjaft takime dhe samite të tjera botërore dhe në nivel të BE-së, është diskutuar shumë për problemet e kësaj Krize, sidomos kur prej saj mori udhë, në vitin 2010-2011-të, Kriza e Borxheve në Eurozonë. Kjo Krizë u shfaq e plotë me "falimentimin e Qeverisë Greke", e cila nuk paguante dot borxhet ndaj debitorëve ndërkombëtare dhe ju drejtua me emergjencë për ndihmë BE-se dhe FMN-së. Kriza e Borxheve në Eurozonë erdhi si një "produkt i ri" në vazhden e Krizës së Parë të Fiancave Botërore, erdhi në kushtet kur ekonomia botërore kishte filluar të dilte nga kjo Krizë, kur kishin filluar shënjat e rritjes në ekonominë amerikane dhe të një gjallërimi në ekonominë e vendeve të zhvilluara. Më parë Irlanda, pastaj Portugalia e Spanja po jepnin sinjale të ndieshme të Krizës së Borxheve, ndërsa plasja ndodhi në Greqi dhe pas saj u dhanë sinjale vështirësish në Itali dhe së fundi në Qipro. Eurozona shpalli, kështu, me shqetësim dhe preokupim të madh masat e fuqishme reformuese që duheshin marrë për të frenuar kolapsin grek dhe për të parandaluar efektin domino të tij.(6) Në qoftë se Komisioni Europian dhe Banka Qëndrore Europiane arritën t'a eliminonjë me sukses këtë efekt edhe me ndihmën e FMN-së, ato akoma nuk kanë arritur të dalin nga rruga e një reçensionit ku i futi kjo krizë borxhesh dhe parashikimet e FMN-së flasin për reçension të zgjatur,(7) i cili, sipas më pensivistëve, mund të shkojë edhe deri në 2020-tën.

Natyrisht që në ekonomi nuk ka formula të gatëshme për të ndalur recensionin dhe për të dalë nga kriza. Asnjë specialist apo ekspert ekonomie nuk e çon një gjë të tillë ndërmend dhe asnjë qytetar, qoftë edhe i thjeshtë, nuk do ta besonte diçka të tillë. Vështirë edhe për më të informuarit dhe për më të fuqishmit e më kompetentët që të bëjnë parashikime të sakta e të përcaktojnë afate. Vetë Londra, Uashingtoni, Tokio, Berlioni, Parisi apo Roma e të tjerë kryeqytete, nuk janë akoma të mirëpërcaktuara për të ardhmen. Ato kanë marrë masa të fuqishme më shumë të llojit konjunktural, vazhdojnë të hulumtojnë e të analizojnë me kujdes efektet e masave që kanë ndërmarrë dhe janë të angazhuar në reforma të thella tashmë kryesisht të karakterit strukturor me objektiv të qartë – *rritjen ekonomike*.⁽⁸⁾ Sidomos dy vitet e fundit, është krijuar bindja se pa ndryshime të thella të strukturave institucionale në fushën e mekanizmave të funksionimit të financave botërore dhe pa ekuilibruar me “dhunën e ligjit” raportet midis ekonomisë reale dhe asaj financiare, midis ekonomisë reale dhe asaj të borxheve, nuk do të ketë të ardhme pozitive për ekonominë botërore.⁽⁹⁾

Nëse do të përpiqesha të jepja një sintezë të masave më të rëndësishme lidhur me marrjen e disa vendimeve të mëdha të karakterit politik dhe ekonomik për të ndryshuar të ardhmen e rrjedhës së ekonomisë botërore; për të krijuar rregulla të reja "loje"; për të dhënë një tjetër "fushë loje" dhe një arbitër të ri; dhe për të mos mbetur vetëm në abstraksion - do të thosha se ajo që pret

një opinion i interesuar dhe i gjerë është konvergimi në disa pika kryesore, të tilla si:

- Marrja e vendimeve për më shumë liberalizim të tregtisë botërore. Raundit të Doha-s apo një marrëveshjeje tjetër të liberalizimit të tregtisë botërore, i erdhi koha të firmoset;

- Më shumë shtet apo më shumë treg, më shumë kapitalizëm shtetëror apo treg të lirë, në thelb nuk do të ndryshojë gjë në përmbajtjen e sistemit të ekonomisë së tregut. Më shumë njëra apo më shumë tjetra, janë raporte sasiore që përcaktojnë masën e secilës strukturë në varësi të emergjencave dhe problemeve që shtrohen për zgjidhje. Më e mundshme është alternativa e zonjës Merkel (e asaj që mahniti Davosin me fuqinë e argumentit të saj): “më shumë treg të lirë dhe më tepër kontroll shtetëror për ekseset ose abuzimet e tregut”. Më thjeshtë, kjo do të thotë: më tepër rregulla për funksionimin e mekanizmave të kontrollit shtetëror në drejtim të monopoleve, pra më shumë konkurrencë e më pak ndërhyrje në natyralitetin e tregut;

- Marrja e vendimit në parim dhe përcaktimi i modaliteteve për një marrëveshje të re të llojit të "Bretton Wood"-it dhe krijimi mbi bazën e saj të institucioneve respektive për t'i rikthyer besimin sistemit financiar ndërkombëtar;

- Riformatimi i rolit të Bankave Qëndrore dhe përgjegjësi më e madhe nga ana e tyre në fushën e politikave monetare, të unifikimit të normave të interesit dhe të politikave të përbashkëta të kreditit. Brenda BE-së të rritet roli i këtyre bankave për përshpejtimin e procesit të

integritit financiar. Integrimi monetar, me krijimin e Zonës së Euros, nuk mund të mbijetojë pa integrimin financiar;

- Krijimi i një sistemi të ri rregullash e institucionesh për të kontrolluar e monitoruar lidhjet midis ekonomisë reale dhe asaj financiaro-monetare. Jo më ekonomi borxhesh pa limit, jo më shkëputje pa kontroll dhe pa limit midis ekonomisë reale dhe ekonomisë vlerore;

- Më pak donacione falas nga financat publike dhe më shumë hua të kthyeshme për subjektet përfitues. Boll me ndihma pa kufizim, boll me subvencione të pakthyeshme;

- Lirësimi i sistemit të kredidhënies në nivelet e biznesit të vogël e të mesëm. Ndofta edhe hartimi i strategjive të veçanta për të mbështetur me prioritet këto biznese;

- Koordinim i ekonomisë botërore nga shumë qendra rajonale dhe institucione të një lloji tjetër në nivelin e kontrollit, të monitorimit e të koordinimit ndërkombëtar;

- Marrje vendimesh serioze dhe të zbatueshme për luftën kundër varfërisë dhe ndotjes së ambientit;

- Rritja e shkallës së integritimeve në rrjedhat e procesit të globalizimit kërkon “sakrificë” për lëshimin e elementëve të sovranitetit dhe për të kaluar gradualisht në më shumë elementë të një qeverisjeje të vetme botërore;

Pak a shumë këto janë linjat e mëdha mbi të cilat, jo vetëm po diskutohet, por edhe po lëvizet për të riformtuar dhe rimodeluar strukturat e ekonomive të sotme nacionale, rajonale dhe botërore.

Natyrisht që këto linja nuk mund të dalin jashtë kontekstit të modelimit edhe të ekonomisë sonë në procesin e ecurisë së saj drejt integritimeve europiane.

Kush do të ishin disa elementë ose tipare të modelit të rritjes ekonomike në vendin tonë?

Kohët e fundit në terminologjinë tonë politiko-ekonomike ka filluar të flitet shpesh për modelin e ekonomisë shqiptare, model që është trajtuar përgjithësisht me nuanca politike, ku njëra palë e mburr, ndërsa tjetra e quan të dështuar, e quan model të krijimit dhe të thellimit të varfërisë. Duke marrë shkas nga intensifikimi i gjuhës politike për këtë qëllim, kanë shprehur mendimet dhe opinionet e tyre edhe mjaft analistë të tjerë, përfshirë edhe ata të fushës ekonomike. Ajo që më ka rënë në sy është trajtimi i njëanshëm i nocionit dhe konceptit të modelit ekonomik. Kështu, ky model herë lidhet me llojin apo nivelin e sistemit fiskal (taksë e sheshtë apo proporcionale) dhe herë lidhet me faktin se struktura e ekonomisë ka sjellë vazhdimisht rritje, pavarësisht nga ritmi i rritjes, i cili ka qënë pozitiv edhe në kushtete e Krizës së Parë të finacave Botërore dhe asaj të Borxheve të Eurozonës. Në krahun tjetër të politikës po flitet me zhurmë për një të ashtuquajtur model të ri ekonomik, në themel të të cilit qëndrojnë disa reforma që pretendohet se do të bëhen kur të vijjnë në pushtet, por në fakt ato janë vetëm politika të caktuara ekonomike të cilat, për momentin marrin edhe përmbajtje retorike, por kurrësesi nuk mund të bëjnë fjalë për një model ekonomik të mirrëfilltë.

Natyrisht që në këtë trajtesë nuk kam për qëllim që të merrem me nuancat përgjithësisht politike të konceptit të njëanshëm dhe të paqartë të modelit ekonomik. Nuk kam për qëllim të merrem as me teorinë e mirëfilltë makroekonomike të këtij koncepti (të diskutojmë nëse është më i përshtatshëm për ne modeli anglosankson, modeli gjermano-skandinav, modeli i Kapitalizmit Shtetëror japonez, modeli i Kapitalizmit Oligarkik latinoamerikan apo modeli i rregullimit shtetëror të tregut të lirë, etj.). Ajo që ka interes është të njohim faktin nëse ka apo jo një model ekonomia jonë në tranzicion dhe çfarë lloj modeli do t'i përshtatej më mirë asaj. Dhe me këtë parashtrim kam parasysh *modelin e rritjes ekonomike* dhe jo modele të tjera, siç u përmendën më sipër. Kam parasysh atë përçapje dhe impenjim që ka marrë përsipër tërë intelektualiteti i sotëm i mendimit dhe shkencës ekonomike botërore për t'u orientuar, jo më nga modelet tradicionale, por për të gjetur brenda sistemit të tregut modelin më të përshtatshëm të rritjes ekonomike që i përgjigjet kushteve specifike të sejcilit.

Modeli i rritjes ekonomike të një vendi të caktuar presupozon krijimin e një strukture degësh e nëndegësh dhe aktiviteteve ekonomike të harmonizuara e të sinkronizuara mirë me njëra tjetrën me qëllim që të sigurojnë një rritje sa më të qëndrueshme; presupozon një shrytëzim përgjithësisht efektiv të burimeve të zhvillimit (të tokës, të punës dhe të kapitalit); presupozon një pozicion të caktuar në ndarjen ndërkombëtare të punës (një vend të caktuar, një pozicion

të vendit tënd në tregun ndërkombëtar) lidhur me kapacitetet, në rradhë të parë, të eksportit dhe pastaj të importit; dhe presupozon së fundi, një zhvillim material të lidhur organikisht me sistemin e mbrojtjes sociale dhe të uljes sa më të madhe të varfërisë.(10)

Pak a shumë, ky është thelbi i nocionit dhe konceptit të sotëm (në valën akoma të nxehtë të krizës së financave botërore dhe asaj të borxheve të Eurozonës) të modelit të rritjes ekonomike, i cili krijohet si rezultat i politikave afatgjata makroekonomike dhe i përshtatjes së mekanizmave të funksionimit të tregut për një qëllim të tillë. Politika të tilla makroekonomike krijojnë modelin ekonomik të rritjes pas periudhave disa dhjetërvjeçare duke i dhënë një formë konkrete "kostumit ekonomik" të një vendi. E tillë është përgjithësisht historia e krijimit të modelit anglosankson të ekonomisë (anglez, apo amerikan), historia e krijimit të modelit evropian të ekonomisë (të modelit frankofon, apo gjermanofon), historia e krijimit të modelit aziatik të ekonomisë, apo historia e krijimit të modelit latinoamerikan të ekonomisë.

Në kuadrin e këtyre modeleve çdo vend i veçantë ka veçoritë e veta, mbart specifikat historike të zhvillimit të traditës dhe të kulturës së tij, ka institucione funksionale tipike për kushtet e tij, e kështu me rradhë. Nga ky këndvështrim, dallojmë pastaj, vende ku tregu ka një shkallë më të lartë lirie në raport me sistemin rregullator, vende ku ndërhyrja shtetërore në ekonomi është më e theksuar se në të tjerat, vende ku shteti është më shumë i lidhur me firmat e

mëdha, apo vende ku shteti është i fuqishëm dhe ka ndikim të konsiderueshëm mbi tregun, etj. Sido që të shfaqen tiparet kombëtare të modeleve makroekonomike, ato ruajnë në thelb fizionominë e përgjithshme që i karakterizojnë ato, siç u përpoqëm t'a paqesim më lart. Por çdo model lëviz dhe merr formë konkrete në procesin e zhvillimit duke patur parasysh aksiomën e rritjes ekonomike, aksiomë e cila përgjithësisht shfaqet në stabilitetin ekonomik dhe në potencialet e kontrollit dhe të fuqisë së daljes nga reçensioni apo kriza.(11)

Parë në këtë këndvështrim, është e *vështirë* që të flasësh për një model të formësuar të ekonomisë shqipëtare. Ne hyjmë në rrugën e tranzicionit ekonomik pa një vizion të qartë dhe pa një strategji të mirëpërcaktuar dhe kjo jo për fajin tonë, apo të ndokujt nga jashtë. U futëm në këtë rrugë, sikundër e dimë, pa struktura, pa përvojë dhe pa ndonjë trashëgimi. Për më tepër kemi pak vite që po ecim në të (vetëm dy dhjetëvjeçarë) dhe vështirësitë nuk kanë qënë të vogla. Po t'u shtojmë këtyre edhe tiparet tona specifike të tranzicionit të deritanishëm, ka mjaft rrugë për të bërë. Kështu, në planin e zhvillimeve politike kemi evidentuar një luftë politike të ashpër, e cila ka çuar në kriza duke krijuar destabilitete që kanë patur një kosto të konsiderueshme. I tillë ishte, p.sh., rasti i krizës social-ekonomike që njihet me emërin e "krizës së piramidave". Kjo luftë politike, ka marrë së fundi edhe tiparet e një krize mosbesimi midis dy forcave kryesore politike që udhëheqin vendin, krizë që po zgjat edhe procesin e

integritit dhe mesa duket do të vazhdojë edhe në të ardhmen e afërt. Sa kohë që klasa jonë politike do të vazhdojë të gjenerojë mosbesimin reciprok, konfliktualitet dhe mungesë konsensusi, aq më shumë do të zgjatet integrimi i ekonomisë sonë në ekonominë europiane dhe aq më shumë kohë do të duhet për të formatuar modelin ekonomik të rritjes së saj.(12)

Në vazhden e këtij arësytimi duhet spostuar edhe qendra e gravitetit të gjykimit mbi modelin ekonomik. Do ishte tashmë e gabuar të flitet apo të orientohen lëvizjet e zhvillimit duke u nisur nga pozita klasike apo neoklasike. E sotmja nuk shtron më çështje se kush është më i mirë, modeli anglosakson, modeli skandinav apo modeli gjerman, modeli japonez, koreanojugor, malajzesian apo singaporez. Sejcili prej tyre ka veçoritë e kohës, të traditës, konjunkturave të zhvillimeve ndërkombëtare, etj., ashtu sikundër ka edhe difekte që sjellin dëme.(13) Marrim, p.sh., modelin anglosakson të trumbetuar fort me reorganizimin dhe theçerizmin në vitet 1980-të. Riorientimi i fuqishëm i këtij modeli drejt tregut të lirë me taksa të ulta, solli për pasojë, përveç të tjerave, edhe rritjen e theksuar të polarizimit ekonomik e social dhe rritjen e varfërisë. Ashtu sikundër politikat e taksave proporcionale kanë sjellë rrënie të efikasitetit të strukturave të funksionimit të ekonomisë në terrësi për shkak të pakësimit të fitimeve, sidomos të biznesëve të mëdha.

Në të njëjtën logjikë do të vazhdoja me mburrjet nga krahu tjetër i modelit skandinav, i cili mbështetet në nivelin e lartë të barrës fiskale (mbi 60%), por edhe

në mbështetjen rigoroze të parimit themelor të taksimit, i cili ka të bëjë me kthyshmërinë e taksave. Kështu, p.sh., në Suedi koeficienti i kthyeshmërisë së taksës shkon deri në 90% të nivelit të barrës fiskale. E shprehur thjesht, kjo do të thotë se çdo qytetar suedez për 100 euro të ardhura, taksohet me mbi 60 euro dhe i kthehen rreth 54 euro (nga kjo barrë takse) në formën e pagesave të ndryshme subvencionuese për fëmijët, për sistemet arësimore, për invalidët, për pensionistët, për mjetet e transportit publik, etj. Adaptimi i një modeli të tillë mbështetet në përvojën historiko-kulturore të vendit dhe mbi të gjitha në prioritetin e formësimit institucional ndaj atij thjesht ekonomik. Ose efienca dhe kompetiviteti i lartë i ekonomive skandinave nuk presupozon një treg të lirë të llojit anglosankson, por një kontroll më të fortë dhe më të ndjeshëm të shtetit në ekonomi, madje edhe në fitime, pa përjashtuar edhe ndërhyrje të veçanta në nivelet e çmimeve.

Po ashtu vlen për t'u evidentuar edhe një situatë tjetër që lidhet me problemin e krijimit, apo jo, të modelit ekonomik shqiptar. Historia e tranzicionit tonë, histori që mbart nga e kaluara komuniste rolin absolut të komandimit të ekonomisë nga shteti, nuk mund të largohet kaq shpejt nga mentaliteti dhe trashëgimia institucionale e funksionimit të sistemit tonë aktual në përgjithësi dhe të atij ekonomik në veçanti. Kjo ka sjellë, për pasojë, një ndërhyrje të shtetit në ekonomi, të tillë që të *stimulojë* krijimin e biznesit të madh, dhe jo vetëm kaq, por e *lidhi* atë edhe me perspektivën e mbijetesës, apo të zhvillimit të tij. Nga

ana tjetër, biznesi i mesëm dhe ai i vogël kanë kërkuar dhe vazhdojnë të kërkojnë ndihmë të vazhdueshme nga shteti deri edhe në shitjen e prodhimeve të ekonomisë së vogël bujqësore, pasi akoma ata nuk ndjehen të sigurt për të ecur kryesisht me këmbët e tyre.

Në të njëjtën linjë arësytimi, do të vazhdoja gjykimin lidhur me *politikat e veçanta ekonomike* që po ndiqen aktualisht nga qeveria jonë. Kam parasysh politikën e investimeve të fuqishme në infrastrukturë duke rritur edhe borxhin publik deri në heqjen e nivelin kufi të lejuar prej 60% të GDP-së, si dhe politikën e "taksës së sheshtë" prej 10% të të ardhrave (në të vërtetë kjo taksë, në gjuhën ekonomike, quhet taksë proporcionale, pasi niveli i njëjtë i tatimit prej 10% zbatohet në madhësi të ndryshme fitimi dhe të ardhurash). Këto politika ekonomike dhe të tjera si këto, janë politika thjeshtë ekonomike, përgjithësisht konjunkturale, të cilat mund të ndryshohen nga qeverisjet sipas cikleve të rrotacioneve politike. Politikat ekonomike afatgjata dhe strategjike, politika që presupozojnë konsensus të përgjithshme politike midis mazhorancave dhe opozitave, janë politika të vazhdueshme dhe përgjithësisht të qëndrueshme dhe si të tilla ato krijojnë premisat dhe hapat konkretë për formësimin e një modeli të rritjes ekonomike. Në një rast të tillë, krijimi i modelit do të nënkuptonte zhvillime prioritare të disa degëve bazë të ekonomisë, investime dhe stimulime të veçanta për konsolidimin e pozitave tyre, në mënyrë që ato të udhëheqin ekonominë në tërësi dhe të përcaktojnë

pozicionet e integritit të saj në tregun europian e më gjërë; do të nënkuptonte dakortësi për formësimin e institucioneve të ekonomisë; dakortësi për proceset e mëdha të reformimit të saj të elementëve bazë të tregut apo të ligjeve për shënjtërimin e pronës private.⁽¹⁴⁾ Janë pikërisht këto lloj politikash ekonomike që i mungojnë realitetit tonë.

Në këtë planvështrim, mendoj se ekonomia jonë në këtë stad të zhvillimit të *saj nuk ka një model të vetin* në kuptimin e mirëfilltë të një modeli ekonomik të rritjes dhe përgjithësisht të formësuar me tiparet që u përpoqa të parashtroj më sipër. E shumta që mund të thuhet është se kjo ekonomi, nga pikëpamja e një lloj modeli që lidhet me ndërhyrjen e shtetit në ekonomi, po ecën deri tani, më shumë në rrugën e krijimit të atij “modeli”, i cili përkufizohet në literaturën ekonomike, si “modeli” i “*kapitalizmit oligarkik*”, i cili mban parasysh një rol të rëndësishëm dhe aktiv të ndërhyrjes së shtetit në të. Një rol të tillë ku shteti është i lidhur me biznesin e madh, është ai që stimulon më shumë aktivitetin ekonomik, ndërsa ky biznes, por edhe ai i mesëm dhe i vogël, më shumë presin nga shteti se sa vetëveprojnë.

Mendoj se ja vlen të theksojmë edhe një specifikë, që ndoshta mund të jetë edhe e rrallë, për të mos thënë dhe unike në llojin e saj, faktin se ne ecëm në rrugën e privatizimeve, jo vetëm fuqishëm, por duke privatizuar gjithçka, madje edhe shumicën dërrmuese të objekteve strategjike. Kjo ecuri e ka rrudhur pronën shtetërore dhe publike në nivele ekstreme në krahasim me vendet e tjera

dhe le t’ia lëmë kohës për të parë se çfarë ndikimi do të ketë ky fenomen në të ardhmen e modelit ekonomik shqiptar. Por të bën përshtypje se pa u tharë akoma boja e privatizimeve të fundit strategjike, kanë filluar zërat apo programet e ndonjë partie të madhe politike që premtan se do të ngrejë “Bankë Publike Agrare” ose “Bankë Publike Investimesh”.

Të tëra këto probleme të tranzicionit tonë ekonomik dhe të kulturës tonë politike më shtyjnë në një lloj konkluzioni përmbyllës për të thënë se, meqë ne nuk kemi akoma një model të mirëfilltë të rritjes ekonomike, i bie barra, në rradhë të parë klasës politike, pastaj asaj të studiuesve dhe shkencëtarëve të ekonomisë dhe të fushave të tjera që të kontribuojnë për një qëllim të tillë.

Bibliografia

1. Revista “Euromediterranea”, Nr.6, 2013
2. Gazeta “The Economist”, 17.02.2009
3. Buletini “OECD Week: Paris, 24-25 qershor, 2009
4. Buletini “World Economic Forum” – Davos, shkurt 2009
5. Raporti vjetor i Bordit Ekzekutiv të FMN-së, 2009
6. Buletini i Komisionit Europian “European Economic Forecast”, Rubrika “European Economy” Nr.8, 2011
7. Buletini i Komisionit Europian “European Economic Forecast”, Rubrika “European

Economy" Nr.2, 2013

8. Raporti vjetor i Bordit Ekzekutiv të FMN-së, 2012

9. Paul Krugman, Maj 2012, "End This Depression Now!", New York City: W.W. Norton & Company, Random House Audio.

10. Paul Krugman & Robin Wells, Third Edition, 2012, "Economics", New York City: Macmillan.

11. Paul De Grauwe, 2006, "What have we learnt about monetary integration since the Maastricht Treaty?", *Journal of Common Market Studies*, vol. 44, no. 4, fq. 711 - 730.

12. Buletini i Komisionit Europian "European Economic Forecast", Rubrika "European

Economy", Nr.8, 2012

13. Paul De Grauwe, Ninth Edition, 2012, "Economics of Monetary Union", Oxford: Oxford University Press.

14. Paul De Grauwe, 2011, "Animal spirits and monetary policy", *Journal Economic Theory*, vol. 47, No. 2, fq. 423 - 442.

Referenca nga interneti

<http://www.dw/article/0..15817781,00.html>

Prof. Ass. Dr. Leontiev Çuçi
Rektor i "Universitetit Kristal"
Email:leontievc@gmail.com

HAPËSIRAT PUBLIKE NË FOKUSIN E TË DREJTËS SË QYTETARIT, PSE JO DHE TË KLSH

"...Çdo qytetarë i Tiranës thith zyrtarisht 49 kg pluhur në vit ose gjysëm bardhaku në ditë; çdo banor në kryeqytet thith 10,000 litra ajër, për të cilën ai kujton se është i pastër...."

Nga: Prof.Ass.Dr. Sazan GURI

HYRJE

Mbrojta e mjedisit që na prezantohet me ndryshimet dhe shanset nuk është vetëm aspiratë e njerëzve për të jetuar në një ambient të pastër e të shëndetshëm, por ne duhet të dimë se kostot dhe dëmet e tjera të shkaktuara nga ndotja dhe ndryshimet e klimës janë të konsiderueshme.

Në një kohë, kur Tirana në prag të viteve '90, klasifikohej si qytet i hijshëm europian, përse i përket mjedit, me blloqe ndërtimi të paqme e katrore (ish blloku), me lagje me vila elitare karakteristike (rreth RTSH), me pallate të ulta e të ujdisura me intuitën e arkitektëve gjeometër të asaj kohe (Shallvaret, Pallatet Agimi), me lagje me shtëpi tipike Tiranase (Kodra e Kuqe), deri në lagjen Vakëf me shtëpi me qerpiç (Varri i Bamit), me rrugë që nuk dalin dot boje qysh për

200 vjet (Bulevardi Madh). Pra, një qytet dominohej nga një gjelbërim i krahasueshëm me Berlinin, ku çdo Tiranasi, i takonte të kishte 15m² blerim.

Urbandiversiteti, model I ri qytetit Tiranë

Por, ku po vete Tirana, sot? Çdo qytetarë i Tiranës thith zyrtarisht 49 kg pluhur në vit ose gjysëm bardhaku në ditë; çdo banor në kryeqytet thith 10,000 litra ajër, për të cilën ai kujton se është i pastër, jetojmë në një qytet, ku pluhuri ka pak ajër, ende marrim ujë me racion, aq sa të tjerët në vende të tjera rrëkëllejnë birra, mbasi përballemi me politika mbi ajrin, që vrasin

çdo vit në Tiranë 300 veta. Faktet e Organizatës Botërore të Shëndetësisë thonë që kemi 4300 raste shtesë tumoresh në vit, 600 raste të reja me tuberkuloz në vit, për 8 persona-gra i pret vdekja e përditshme nga kanceri i gjirit. Mbasi kemi lagje si Komuna e Parisit me dendësi popullore prej 1,500 banorë/ha dhe mbasi po kthejnë në një pellgace të madhe të ashtuquajturin liqen i Tiranës, sot po serviret një qendër ndryshe e Tiranës. Ajri për hektarë - sasi konstante, që d.m.th se ky oksigjen nuk përpjestohet për maksimum 100 njerëz/ha. Ja disa shifra që të çojnë në këtë gjendje:

SITUATA GJENDJA MOTIVIMI

Veprimtaria e pakontrolluar njerëzore, që po i sjell ndryshime negative mjedisit tonë natyror, në kushtet e përkeqësimit të faktorëve biologjikë në ujë, ajër dhe tokë dhe të përbërjes fiziko-kimike të tij, si dhe të apatisë institucionale në fushën e mbrojtjes së mjedisit, të cilat mund të shkaktojnë rrjedhoja të pakthyeshme, sjell në vëmendjen tonë të përbashkët nevojën për t'i thënë "NDAL" një keqpërdorimi të tokës dhe të vlerave ekologjike, që po i kanoset mjedisit urban, njëherësh dhe shëndetit të banorëve të qytetit Tiranë.

Shqipëria dhe Tirana duket se vuajnë nga një fenomen shoqëror i papëlqyeshëm, që nuk është rasti i vetëm për vendin, por që është më serioz se në shumë vende të tjera. Nga pikepamja politike, kjo mund të quhet si "mungesë respekti ndaj ligjit". Më saktë, duhet të kuptohet se është një egoizëm i rrezikshëm dhe sjellje anti-shoqërore ndaj njerëzve që nuk janë të njohur me njëri-tjetrin. Shqiptarët janë

mikpritës, njerëz miqësore, e kjo vihet re menjëherë në prezantimin e parë me ta, por synimi i tyre është një Mercedes i vjetër, i madh e me naftë, të cilët janë konsumatorë anti-shoqëror të hapësirës rrugore dhe ndotës të ajrit që thithin bashkëqytetarët e tyre. Këto vetura preferojnë të ecin nëpër vendet e kalimit të këmbësorëve, mund të parkojnë nëpër trotuare, duke i përfshirë këmbësorët në trafik. Ata ndërtojnë ndërtesa shumë pak centimetra larg fqinjit të tyre, duke iu penguar pamjen dhe dritën. Fillojnë punimet në ndërtesa në orën 6 të mëngjesit të ditës së Djelë ose degjojnë muzikë me zë të lartë në shtëpi ose natën vonë, ngatërrohen pa arsye me shoferë të tjerë dhe pështyjnë në vende publike, një gjest ky jo- i hijshëm, e për më tepër jo-higjenik, i cili dihet se kontribuon në shpërndarjen e sëmundjeve. Policët ngasin makinat edhe me shenjën e kuqe të semaforit, duke sfiduar respektimin e rregullave të shoferëve të tjerë. Keto karakteristika i bëjnë qytetet shqiptare si Tirana e Durrësi të jenë të papëlqyeshme dhe madje edhe të pa-civilizuara.

Njohja dhe studimi i parametrave bazë, që bëjnë të mundur hapësirën e duhur për të jetuar në kushte optimale një qytetar në kushte grup banimi, bllok banimi, kompleks banimi dhe lagje banimi, duke evidentuar koeficientët e ndërtimit, intesitetin e ndërtimit, koeficientët e hapësirave të gjelbërta (m^2 /banor) apo të terreneve sportive (m^2 /banor), sipërfaqet për objektet shoqërore (m^2 /banor), etj., përbëjnë domosdoshmërinë apo hapin e parë për një studim që ka të bëjë me mundësinë e shkeljeve urbane në një qytet të caktuar.

Sigurisht, një qytet që të funksionojë në mënyrë të rregullt ka nevojë për aktorët dhe pjesët e tij përbërëse, si edhe për politika të caktuara ekonomike, sociale, ekologjike, kulturore, ku të gjithë aktorët të veprojnë në harmoni me njëri-tjetrin.

Pra, Qyteti eshte një koncept i gjerë

Raportet urbanizim - hapësirë publike

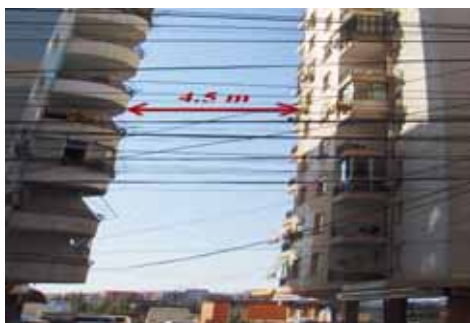
• Siperfaqja Tirana qytet	40,000,000 m ²
• Sipërfaqe park	100,000 m ²
• Sipërfaqe terrene sportive	100,000 m ²
• Zona shplodhëse rreth	100,000 m ²
• Siperfaqja e projektit	700,000 m ²
• Sipërfaqeja e pyllit	1,000,000 m ²

Raportet urbanizim - hapësirë publike

Raporti hapësirë publike – hapësirë urbane 1,3 % (Tirana, qytet)

Raporti hapësirë e gjelber – hapësirë urbane 0,5 % (Tirana, qytet)

Raporti hapësirë publike – hapësirë urbane 5,2% (Tirana, përfshi pyllin)

NJOHJA DHE STUDIMI I PARAMETRAVE BAZË OPTIMALE PËR TË JETUAR

Planifikimi urban i një zone të caktuar në tranzicion

Planifikimi urban është një sintezë dhe rrjedhojë e analizave në disa disiplina të ndryshme:

- sociale, ekonomike, historike dhe ekologjike.

Ku në rastin konkret kemi:

- cënim të sferës sociale, ku qytetarëve të Tiranës i zbritet nga mënyra e jetesës sipërfaqja publike;
- prekje të historisë së zonës, që simbolizon një AND tjetër apo të kundërt me urbanizimin, siç janë rastet pranë qendrës së Tiranës, pranë digës, pranë liqenit, pranë kopështit zoologjik, pranë pyllit, pranë kopështit botanik, etj.;
- ndikim ekologjik, duke bërë presion urban për secilën nga zonat e mësipërme;

Hartimi i planeve të tilla urbanistike afatgjata kërkon:

- analiza të kualifikuara mjedisore, e cila mungon në rastin konkret;
- prognozë afatgjatë për zhvillimin demografik, ekonomik e social.

Ndaj dhe Qeverisja është arti që bën të punojë lokomotivën qytet, përtej diferencave politike e kufizimeve burokratike e arbitrare, që kërkon:

- udhëheqje, imagjinatë, fleksibilitet, pjesmarrje të komunitetit, përfshirje të ekspertit dhe aftësi negociimi.

Ndër strategjitë urbane sot, kudo anembanë botës klasifikohet si e vetmja komerdare shpëtimi ai i **Zhvillimt të Qëndrueshëm**, i cili duhet menduar si filozofi brezash, ku i pari kënaq nevojat e veta për jetesë pa dëmtuar mundësitë

dhe kënaqësitë që duhet të ketë brezi tjetër. Për sa më sipër, vetë qëndrueshmëria e plotë e këtij zhvillimi do të kërkonte ruajtjen dhe zhvillimin me efikasitet të tri përbërësve kryesorë potencialë: atij social, ekologjik dhe ekonomik.

Njohja dhe klasifikimi i lagjeve të Tiranës sipas rëndësisë dhe vlerës së zonës

Njohja dhe klasifikimi i lagjeve të Tiranës sipas rëndësisë dhe vlerës së zonës në përputhje me zhvillimet kulturore, historike, peisazhike turistike, mjedisore, industriale, tregtare, duke evidentuar më parë zonat e ndërtimit, nëse është zonë fshati, zonë qendër, zonë e pastër banimi, zonë e përzjerë banimi, zonë biznesi, zonë industriale, zonë e ruajtur, zonë menaxhimi, dhe cilat janë funksionet e lejuara për secilën nga këto, përbën kushtin bazë në planifikimin e çdo territori, pavarësisht nga hapësira e tij në nivel komune, bashkie, shteti apo kontinenti. Zhvillimi urban i Tiranës, i cili arriti pikun më të lartë në GDP e vendit përgjatë viteve 2002-2008 ka kërkuar prej kohësh një Plan Urban, që u bë i mundur të paraqitej vetëm në fund të vitit 2008. Pavarësisht nga bumi i ndërtimeve, që për bazë kishin projekte të veçanta deri në studime të pjesshme, rezulton se në Tiranë nuk është marrë parasysh njohja dhe klasifikimi i lagjeve të saj sipas rëndësisë dhe vlerës së zonës në përputhje me zhvillimin kulturor, historik, peisazhik-turistik, mjedisor, industrial e turistik, për faktin se ngritja në zonën e kodrinave pranë kopështit botanik e një kompleksi të tërë ndërtimesh, përbën rast tipik alla shqiptarçe, ku ca si saraje shikojnë nga lindja e ca si kasolle nuk

shikojnë dot perëndimin, ca si vila struken pas pallateve shtatëkatë, e ca si karabina uzurpojnë e rrethojnë zonën, ku gjallojnë krijesat e gjora të botës së kafshëve, por ama kanë një gjë të përbashkët: të gjitha ngrihen mbi një zonë tektonike-sizmike, duke kallur jo vetëm pasiguri e frikë, por edhe një ndotje urbane, pse jo edhe psikike, fizike, vizive, deri në ndjesi groteske, ku fëmijët e sarajeve, kasolleve, vilave e pallateve do të zgjohen dhe ngrysen nën britmën dhe hungërimën e luanëve, ujçërve, çakejve e kudi çfarë. A ka rast të tillë në botë, ku arkitektët dhe vendimarrësit të bëjnë kërshëri edhe me rregullat e natyrës. Këto shfaqje groteske të mbivendosjeve të projekteve me funksione të ndryshme urbane nuk do të zinin vend nëse do të klasifikoheshin më parë zonat urbane të cilat kanë funksionet e lejuara përkatëse si:

EVIDENTIMI NË TERREN I MOSPËRPUTHJEVE TË NDËRTIMEVE URBANE ME RREGULLOREN E URBANISTIKËS

Akoma edhe sot, Bashkia jep tokë për ndërtim, por jo sheshe të përgatitura për ndërtim. Cilat janë arsyet, që në shumicën e rasteve të ndërtimeve nuk respektohen normat e rregullores së urbanistikës? Detyra e kujt është që të krijojë infrastrukturën e sheshit të ndërtimit? Këtë gjë duhet ta bëjnë firmat e ndërtimit apo Bashkia? Aktualisht, sot në kryeqytetin tonë, gjithë investitorët që blejnë sheshe të ndërtimit, paguajnë për projekte që në shumicën e rasteve janë të pastuduara nga ana urbanistike, por jo vetëm kaq. Numri i ndërtimeve këto pesë vitet e fundit është rritur në mënyrë të vullshme. Ajo që vlen të theksohet më

tepër është: jo vetëm që sipërfaqet e gjelbëruara janë reduktuar si rezultat i ndërtimeve, por edhe trotualet kanë pësuar të njëjtin fat. Këtë e tregon fakti që shtyllat e dikurshme elektrike, tashmë dalin në mes të rrugës, sepse mbasi është ngritur ngrehina pallat nuk ka vend apo trotuar për të vendosur shtyllën. Ose në bulevardin Gjergj Fishta ende kemi ndërtesa të vendosur në mes të brigjeve të lumit të Lanës. Pranë Akudromit në Tiranë ka ende sheshe dhe zona të degraduara, si dhe sheshe të mbushura me mbeturina urbane dhe inerte. Ka qytetarë e kompani, që shkarkojnë makina me plehëra dhe askush nuk i vë re.

Distanca minimale e banesave ose objekteve nga bordura e rrugës janë jo më pak se 5m për rrugë me gjerësi deri në 7m; jo më pak se 7.5m për rrugë me gjerësi 7-15m dhe jo më pak se 10m për rrugë me gjerësi mbi 15m. Nga rilevimi i kryer enkas për gjithë qytetin e Tiranës rezulton jo me një rast, as me disa raste, por me shumicën e rasteve, që banesat dhe objektet ndërtimore arrijnë të kenë distanca më pak se 5m, madje deri në 0 metër nga bordurat e rrugëve edhe me gjerësi mbi 15m (Shih fotot e rrugës Komuna e Parisit). Bazuar në këtë pjesë të rregullores, nisur dhe nga rilevimi i kryer mund të themi se në pothuajse të gjitha territoret e banimit (grup, bllok e kompleks banimi) nuk ekzistojnë sipërfaqet respektive përkatëse metër katror / banor për elementët përbërës, si shesh lojrash për fëmijë, sipërfaqe për objekte shoqërore, sipërfaqe për terrene sportive, gjelbërim i organizuar (lulishte) deri në sipërfaqe rrugë dhe sheshe midis

blloqeve. Bazuar në këtë pjesë të rregullores, nisur dhe nga rilevimi i kryer mund të themi se në pothuajse të gjitha elementët e sipërpërmendur të ngritur për shërbime publike, për shkak të zënies së hapësirave publike, nuk të ofrohet shërbimi i parkexhit. Madje, pallatet brenda unazës së madhe, sidomos me apartamente shumë të shtrenjta e të ashtuquajtura luks ofrojnë spektakle deri në dramatike çdo mëngjez e çdo mbrëmje me rast hyrje e dalje nga parkimi i ngushtuar. Bazuar në këtë pjesë të rregullores, nisur dhe nga rilevimi i kryer mund të themi se elementi gjelbërimi i zonës së banimit është zëvendësuar me vepra urbane, duke e çuar pothuajse drejt zeros standartin e rregulluar me ligj, ndërkohë që elementi gjelbërimi në komplekse banimi është mjaftuar me një zonë tip park, me pak pemë e me pak gjelbërim, por më tepër me guraleca e tokë djerr.

Lidhur me parqet lokale mund të thuhet se balanca ekologjike e rreth 450,000 banimeve të reja në Tiranë do të duhej të vendosej me një sipërfaqe prej 7,500 hektarësh ose balanca tjetër ekologjike, ku për çdo qytetar duheshin dy pemë, sot për vetë jetën urbane që kemi duhet që çdo qytetar të ketë gjashtë pemë. Lidhur me këtë element të hapësirës publike mund të themi se në Tiranë ka një rritje të fushave të minifutbollit ose të terreneve për organizime të lojrave sportive, por për numrin aktual të popullsisë ato janë të pakta, madje shumë të pakta, dhe në ndonjë rast, falë ligjeve ndërkombëtare, disa zona sportive që janë njëherësh dhe private si aneksi i Stadiumit Dinamo arrihet që ato të ruhen. Nga rilevimi i

kryer enkas mbi qytet vërehet se çdo qytetar i Tiranës mund të ndesh çdo ditë e për gjithë jetën shkeljet të kësaj pike regullore në mbi 80% të pallateve të reja të ngritura këto 6-7 vitet e fundit. P.sh. ndërtesat 12 kateshe, që për shkak të gjatësisë nën apo mbi 20m, duhet të ishin respektivisht 26 apo 30m larg njera tjetrës, por që në fakt janë jo rrallë herë jo më tepër se 3-4m. Ende vazhdojnë të ndërtohen pallate të reja, që në pamjet e paraqitura me renderizimet më të bukura në kompjuter, paraqiten sikur kanë hapësira publike dhe të gjelbëruara rreth tyre. Në të vërtetë jo vetëm që hapësirë nuk kanë përreth dhe e kanë shfrytëzuar në maksimum sipërfaqen me ndërtim, madje nuk kanë as trotuar ku të kalojnë kalimtarët, por edhe hapësira që kanë nga njëri-tjetri është e papërfillshme në lidhje me numrin e kateve që kanë. Ka raste që këto pallate ndërtohen buzë trotuareve dhe kanë edhe pjesë të volumnit të ndërtimit të tyre që del konsol në mbi 50% të faqes së tyre të ndërtimit. Ky fakt nuk merret parasysh në llogaritjen e hapësirës së pallateve ndërmjet tyre apo edhe të asaj të pallatit nga trotuari.

Për daljet konsol në ndërtesë ekziston një ligj në rregulloren e urbanistikës ku thuhet se: dalja konsol e mbi 50% të faqes së ndërtesës do të quhet faqe ndërtimi dhe do të merret parasysh në llogaritjen e distancës midis ndërtimeve. Nga evidentimet në terren është vënë re se në zonën e Farkës nuk merret parasysh ky rregull. Pothuajse të gjithë pallatet kanë konsolet e ballkoneve, të cilët dalin përtej vijës së trotuarit dhe duke qenë se këtu është një zonë me terren të pjerrët dhe ballkoni ndodhet sipër kokës së

kalimtarëve, duke shkaktuar bezdi për lëvizjen normale nëpër trotuare. Këto probleme i gjejmë jo vetëm në Farkë, por situata është më rëndë në lagjet e brendshme të kryeqytetit. Në zonën e Dajtit e të Farkës, pikërisht në nivelet horizont të tyre ndesh ndërtime që konkurojnë rregullat e natyrës.

Liqeni artificial i Tiranës, si kurrë ndonjëherë, sot ndodhet i rrezikuar të vetë mbytet, të shkretohet e të kthehet në një gjendje të padëshiruar për qytetarët e Tiranës. Ai, si asnjëherë tjetër ka sipërfaqen më të vogël të mbuluar me ujë, volumn më të pakët dhe për pasojë pamjen e tij më të pakëndshme se kurrë, ndërkohë që i ka dhënë kënaqësi e hijeshi parkut shplodhës të Tiranës. Nuk po arrijmë të njohim vlerat e tij, nuk po e përdorim për të mirat që ai ka si në vaditje, pastrim qyteti, për larjen, shpëlarjen dhe hollimin e ujrave të zeza të Lanës. Ai sot është mbushur me baltra e baltovina dhe nuk pastrohet, i pengohen rrugët dhe mekanizmat e furnizimit me ujë, që të funksionojë rregullisht për atë që ishte parashikuar që në vitet '50. Liqeni artificial ose parku i madh i Tiranës përbën një nga zonat më të ruajtura gjatë trazirave të '97, si i tillë ai vazhdon të jetë vend pelegrinazhi sportiv, pse jo dhe shpirtëror i mijëra vetëve, që çdo mëngjes apo mbrëmje ushtrojnë gjimnastikë, pushojnë, bisedojnë deri në atë që zëvendësojnë filtrin e mushkërive, të mbushur me ajrin e ndotur të ditës së ngarkuar të qytetit, zhurmë e pluhur i madh. E këtë veçori, ky vend e merr nga kombinimi i shkëlqyer i parametrave të pyllit me ujrat e liqenit. Pra dhe vetë qytetarët shprehen shpesh se kur duan të

shplodhen shkojnë nga liqeni ose parku i madh dhe kuptohet se njeriu vete atje, ku bashkëjeton në simbiozë parku me liqenin, atje, ku qetësohet shpirtërisht, fizikisht dhe mendërisht. Por, ç'po ndodh me liqenin? Parku në brendësinë e vet nuk po mirëmbahet si duhet, por jo vetëm kaq, edhe liqeni, po pakësohet nga dita në ditë. Madje pothuajse të gjithë liqenet e Shqipërisë kanë degraduar në gjendjen e liqenit të Tiranës, me pak ujë, me shumë baltra, me diga të shkatërruara. Gjithnjë e më tepër po tregojmë se nuk kemi vendim marrës për të administruar, nuk kemi specialistë për të orientuar, nuk kemi punonjës për të mirëmbajtur.

Ne po i japim një dimension të ri shkatërrimit të qytetit nëpërmjet shkatërrimit të liqenit artificial, por më tepër ndaj vetes. Çdo veprim që ndërmarrim për të ndryshuar dhe ndërhyrë në rrjedhën natyrale të natyrës, duhet të mendohemi mirë, sepse kjo që po bëjmë po i jep pasojat e rënda jo vetëm sot, por do t'i ndiejmë rezultatet më keq në kohët në vazhdim. Natyra shqiptare është e mrekullueshme me veti klimatike, që vendet e tjera përpiqen t'i realizojnë artificialisht. Moti në Shqipëri ka sasinë më të madhe të reshjeve, që ndihmon në shtimin e prurjeve të rezervave ujore që përfaqësohen nga shumë lumenj e hidrocentrale që kemi ndërtuar. Por, zhvillimin urban në të vërtetë po e zhvillojmë në sensin e kundërt. Çfarë po ndodh me parkun, me kodrinat e quajtura kurorë e gjelbërt e Tiranës? Kjo zonë tashmë s'ka më ndryshim nga jeta urbane në Tiranë. Për arsyen e thjeshtë se aty brenda gjen shkolla, kopshte fëmijësh, bare,

restorante, për arsyen e thjeshtë se edhe aty do ruhesh nga automobilat, (ku vetëm për shkollën lëvizin më shumë se 100 autovetura në ditë) nga lëvizja e motorëve, nga shpejtësitë e biçikletave, se edhe aty do të përballesh me pluhur, plehra që digjen dhe së fundi me pallate shumëkatëshe beton armeje, pranë kodrinës së gjelbëruar, por jo në harmoni me jetën e qetë të kafshëve të kopshtit zoologjik dhe me bimësinë e parkut botanik. Në asnjë vend të botës nuk bëhen ndërtime në parqe kombëtare dhe zona të veçanta të qytetit që klasifikohen si ambjente rekreacioni dhe pushimi. Po bëhen ndërtime pa kriter, po betonohen sipërfaqe të tëra të gjelbërta duke i privuar qytetarëve kushtet më minimale të jetesës. Betonim në qendër të qytetit, betonim në periferi të tij, betonim në plazh me rërë, betonim në plazh me shkëmbinjë, betonim në fusha, betonim në kodra.

Shkeljet e normave të planifikimit urban

Planifikim urban nuk do të thotë vetëm beton e ndërtesa shumëkatëshe. Ku shkuan elementët e tjerë të peisazhit dhe imazhit të qytetit? Vetëm mbipopullimi i qyteteve ka rëndësi? Kudo në botë sot, është cakuar një përqindje për sipërfaqjet e banuara, xm^2 për person. Psh, në Francë për dy persona është caktuar një sipërfaqe prej 80m^2 , e për katër të tillë, 120m^2 , për të cilat përkatësisht paguhet një taksë e caktuar. Dhe kur familjari apo banori gëzon më shumë se një shtëpi, taksa është e shumëfishtë, aq sa nuk është më në interesin e qytetarit të blej më shumë se një shtëpi. Në vendin tone, fatkeqësisht, ndodh e kundërta. Ne nuk jemi kundra të

mbajturit të individëve apo qytetarëve tre apo katër shtëpi, por të faktit që ky stil i të jetuarit, ka një çmim e një ndikim, duke zënë hapësira publike, të gjelbërta, e terrene sportive. Jo më kot thuhet se Tirana me 450,000 apartamente duhet të kishte mbi 1.8 milion banorë. Pra, arrijmë në konkluzionin, që ndërtimi urban i dendur apo me mesatare të lartë për familje, duke qenë se sjell një ndikim jo të vogël, duhej të tatohej, në mënyrë që të përmirësonte kështu standartin e të jetuarit të atyre banorëve që iu është zënë kjo sipërfaqe.

Keqplanifikimi urban dhe mundësia e ndërhyrjes së auditimit

Ndër problemet publike, konfliktet civile sot, në jetën tone të përditshme, në Shqipëri e Tiranë, 80% e tyre mbartin çështjet mjedisore, apo çështje urbane. Kjo, për shkak të një keq-planifikimi e koordinimi të veprave të shërbimit me ato të banimit, ku njerëzit nuk ndihen të qetë në mënyrën e tyre të të jetuarit, por të shqetësuar e të bezdisur. Ndër 450,000 apartamente 350,000 deri në 400,000 apartamente janë informale, e 80-90% e tyre kanë probleme ligjore. Pra, nga sa vihet re, kemi të bëjmë me një qytet pothuaj informal. E rrjedhimisht lind pyetja, “Pse Tirana, është lejuar të dendësohet brenda unazës, e jo shumë jashtë saj?”. Një fenomen ky që ka sjell një raport të përqendrimit të vendosjes së popullsisë, në mënyrë tejet dominuese rreth qendrës, duke rritur kështu në mënyrë fiktive kostot e apartamenteve. Ndërkohë, që në vend të kësaj situate të krijuar kaotike, Tirana sot mund të kishte pamjen e një qyteti të ri urban, madje të atyre qyteteve që quhen ndryshe “qytete

kopësht”. Pra, Tirana, mund të rrethohej nga “qyteza kopësht” si Farka, Kashari, Kamza, Paskuqani, Dajti, e jo nga fshatra urbane, sikundër janë të lartë-përmendurat. Pra, mund të krijoheshin qyteza si Tirana e Re, sikundër është Beogradi i ri, e të tjera variante si këto. Depresioni urban, që do të thotë ndërtime të larta në një rrugë të ngushtë, është pasuar edhe nga ndërtime në horizont, ku Tirana në veçanti dhe Shqipëria në përgjithësi, përbëjnë të vetmin rast, ku zптоhen horizonte malore e kodrinore me ndërtime. E thenë ndryshe ky quhet “*mjedis i ndërtuar - built environment*”, që pas disa vjetësh do të shndërrohet në ndotje shpirtërore të njeriut apo sëmundje ose ndryshe, ndotje urbane.

Shqetësimi qytetar

Nuk ka raport midis truallit dhe ndërtimit;

Nuk ka të përcaktuara zona me dëndësi të ulët, zona të pastra banimi, zonë e zakonshme, zonë e përzierë, zonë fshati, zonë e qendrës;

Nuk ka raport midis hapësirave publike dhe betonizimeve;

Nuk ka raport midis hapësirave të gjelbërta dhe hapësirave gri;

Nuk mund dhe nuk duhet të kenë presion urban zonat me vlera të larta ekologjike dhe me rëndësi kombëtare;

Nuk mund dhe nuk duhet të kenë presion urban zonat kurora ekologjike dhe me rëndësi kombëtare;

Nuk mund dhe nuk duhet të priten sikur dhe një caracë në shtëpinë tonë të madhe Tiranë;

STUDIME MBËSHTETËSE

Design Provisions for Earthquake Resistance of Structures, ENV 1998-1-1, 1998-1-2, 1998-1-3. Eurocode-8 (1993)

G & G group - Edukimi mjedisor, pjesë e edukimit qytetar civil në nivel shkollor e institucional

G & G group - Vlerësim Ndikimit në Mjedisor për zonën ish Kimike, Tiranë (Korrik 2006)

G & G group - Vlerësim Strategjik Mjedisor i Komunës Dajt, Tiranë (Korrik 2006)

G & G group - Vlerësim Strategjik Mjedisor i Komunës Fark, Tiranë (Mars 2006)

G & G group - Vlerësim Strategjik Mjedisor i Komunës Kashar, Tiranë (Maj 2006)

GTZ - Studim i Zhvillimit Rajonal i zonës Tiranë – Durrës (2001)

Keller E. - Environmental Geology, New York (1992)

Koçiaj S., Skrami J. – "Reduktimi i rrezikut sizmik në korridorin Tiranë –Durrës", Fondi i Institutit Sizmologjik, Tiranë. (1998)

Konomi N. - Klasifikimi gjeologo-inxhinierik i shkëmbinjëve që ndërtojnë Albanidet. Referat i mbajtur në Kongresin e 8-të Shqiptar të Gjeo-shkencave. (2000)

Kushti Teknik i Projektimit për Ndërtimet Antisizmike KTP-N2-1989. Ministria e Ndërtimit dhe Akademia e Shkencave (Qendra Sizmologjike) Tiranë (1989)

Nicholas K.COCH - Geohazards Natural and Human (1995)

S. Guri - Vlerësim Strategjik Mjedisor i Tiranës

Prof.Ass.Dr. Sazan GURI

NJË VËSHTRIM MBI KOSTON RELATIVE TË BONOVE TË THESARIT – VITI 2013

“...nëse bonot e thesarit e të gjitha afateve dhe monedhave të zhvilluara nga muaji Dhjetor 2012 deri në fund të muajit Dhjetor 2013, do të ishin negociuar me një normë të paktën sa norma mesatare e ponderuar e interesit e depozitave bankare të të njëjtit afat atëherë qeveria shqiptare do të kishte arkëtuar 3.036 miliardë lekë më shumë me një kundërvleftë prej 21.69 milion euro.”

Nga: Dr. Adriatik Kotorri

Abstrakt

Deri para pak viteve fokusi i politikës dhe debatit ekonomik në lidhje me borxhin publik ka qenë orientuar në pjesën më të madhe në masën e borxhit. Pothuaj të gjitha debatet politike dhe ato mes eksperteve të ekonomisë janë fokusuar në ruajtjen e një raporti borxhi në masën 60% të produktit të brendshëm bruto. Rrjedhimisht tejkalimi në vitin 2013 i këtij niveli tavan dhe rritja e pritur në një mase akoma më të madhe gjatë vitit 2014 ka qenë dhe mbetet një ndër temat më të debatuar në lidhje me borxhin publik. Pak herë ka qenë në vëmendje të politikëbërësve dhe analistëve të ekonomisë kostoja e borxhit. Edhe kur kjo është diskutuar ka ndodhur vetëm për borxhin me jashtë. Rasti i fundit ka qenë kredia solidare që u mor në vitin 2009 për të financuar një pjesë të rrugës Durrës- Kukës, kohë në

të cilën u debatua për koston e lartë të huamarrjes¹. Kosta e borxhit të brendshëm publik ndërmjet instrumenteve të thesarit nuk ka qenë objekt diskutimi dhe pak herë objekt vëzhgimi ndaj institucioneve publike.

Në këtë punim synohet të analizohet ecuria e koston e borxhit të brendshëm publik gjatë viteve të fundit. Konkretisht duke analizuar formën bazë të huamarrjes së brendshme që janë bonot e thesarit të Qeverisë Shqiptare, do të gjykohej mbi nivelin relativ të kostove të fondeve për institucionet publike. Analiza krahasuese do të verë përballë normave të interesit të bonove të thesarit me afate të ndryshme, normat e interesit të depozitave bankare me të njëjtin afat dhe njëkohësisht këto do të

¹ Kostoja e huasë solidare prej 250 milion euro ishte 11.3%, normë kjo që ka qenë objekt debate politik deri në momentin aktual.

krahasohen me normën bazë të interesit në ekonomi. Nëpërmjet kësaj analize synohet të arrihet në përfundime lidhur me koston e borxhit të brendshëm krahasuar me kushtet e tregut gjatë viteve të fundit.

1 - Ecuria krahasuese e normës së interesit në vite

Qe prej emetimit të parë të bonove të thesarit nga qeveria shqiptare në vitin 1994² norma e interesit për këto instrumente (Yield) ka qenë historikisht e lartë. Kjo normë ka qenë e lartë jo thjesht në terma absolute por dhe në terma relative, krahasuar me depozitat bankare. Arsytet për këto nivele të larta të normave të interesit mund të renditen disa ku me kryesorja lidhet me faktin se blerës kryesor i këtyre instrumenteve kanë qenë bankat tregtare shqiptare.

Gjate viteve të fundit sidomos pas vitit 2009 tendencat rënëse të normave të interesit në ekonomi janë ndjekur edhe nga norma e interesit e bonove të thesarit. Konkretisht sipas të dhënave të Bankës së Shqipërisë, norma e interesit e depozitave bankare ra nga mesatarisht 6.78% në vitin 2009 në mesatarisht 2.45% në tre mujorin e fundit në vitin 2013. Po njësoj norma e interesit e bonove të thesarit me afat 1 vit ra nga një nivel prej 9.14% në vitin 2009 në 3.66% në tre mujorin e 4 të vitit 2013.

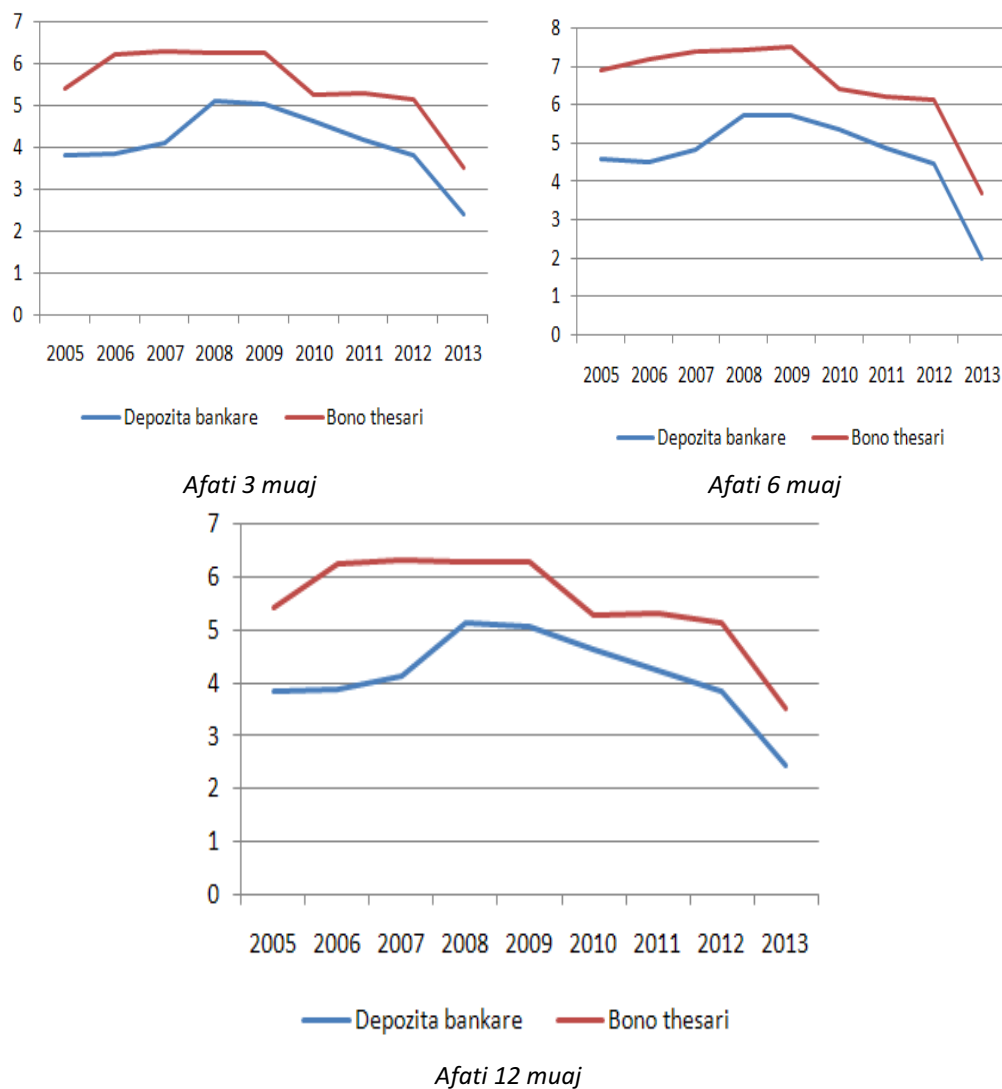
Tabela 1: Ecuria 2005-2013 e normës së interesit të bonove të thesarit dhe depozitave bankare

Norma e interesit	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Norma e depozitave 3 muaj	3.83	3.88	4.12	5.13	5.05	4.64	4.22	3.83	2.43
Norma e bonove thes 3 muaj	5.42	6.25	6.32	6.27	6.30	5.29	5.31	5.15	3.52
Norma e depozitave 6 muaj	4.60	4.53	4.83	5.72	5.74	5.38	4.87	4.50	2.00
Norma e bonove thes 6 muaj	6.91	7.18	7.41	7.45	7.52	6.41	6.23	6.14	3.69
Norma e depozitave 12 muaj	5.08	5.23	5.67	6.93	6.78	6.40	5.87	5.38	2.45
Norma e bonove thes 12 muaj	6.91	7.88	8.26	8.56	9.14	7.09	6.95	7.05	3.66

Në të dhënat e mësipërme të marra nga Banka e Shqipërisë normat e depozitave paraqesin norma mesatare të ponderuara vjetore të depozitave dhe normat e bonove paraqesin normat mesatare të ponderuara të interesit të ofertave të pranuar për periudhën e fundit të vitit. Siç dhe tregohet në tabelën e mësipërme rënia e normave të interesit ka ndjekur një trend pak a shumë të ngjashme si për bonot e thesarit dhe për depozitat e afateve të ndryshme.

² Sipas të dhënave të Bankës së Shqipërisë ankandi i pare i listuar është ankandi i datës 11/04/1994 në të cilin grumbulloi 148.8 milion lekë me një normë mesatare të ponderuar interesi prej 16%.

Grafik 1: Ecuria 2005-2013 e normës së interesit të bonove të thesarit dhe depozitave bankare

Ashtu siç tregohet në Tabelën 1 dhe në Figurën 1, kjo tendencë rënëse e normave të interesit ka vijuar vit pas viti duke ruajtur një raport të pa ndryshuar: Norma e interesit të bonove të thesarit për çdo afat ka mbetur dukshëm me e

lartë se e depozitave bankare për të njëjtin afat.

2- Analize krahasuese për vitin 2013

Duke krahasuar diferencat mes normës së interesit të bonove të thesarit për çdo

emetim me normën e interesit për depozitat bankare me afate të njëjta mund të nxjerrim “kosto shtese” që ka paguar qeveria shqiptare nga pagesa e një norme interesi mbi mesataren e industrisë bankare shqiptare në momentin e çdo ankandi. E thënë ndryshe, kjo analize do të nxjerrë kostot që do të kishte borxhi i brendshëm nëse bonot e thesarit do të ishin shitur me normën mesatare të interesit me të cilën banka tregtare shqiptare ka grumbulluar në kohen e zhvillimit të çdo ankandi.

Duke krahasuar normën e interesit të bonove të thesarit me afat një vit me normën e interesit të depozitave bankare me afat një vit në sistemin bankar shqiptar vërehen diferenca të dukshme.

2.1 – Për afat 12 muaj

Kështu nëse do të vëzhgonim të dhënat lidhur me normën e interesit të çdo ankandi me afat 1 vit dhe normës mesatare të interesit të depozitave me afat 1 vit mund të vërejmë diferenca të dukshme për periudhën e marrë në studim dhjetor 2012-dhjetor 2013. Norma e interesit e bonove të thesarit është qartësisht më e lartë duke variuar nga një nivel maksimal prej 1.53% vërejtur në ankandin e datës 10 Janar 2013 deri në një nivel minimal prej 0.616% vërejtur në ankandin e datës 30 Maj 2013.

Tabela 2 – Diferenca mes normës së interesit të bonove të thesarit 1-vjeçare me depozitat bankare me afat 1 vit

Data e emetimit të ankandit:	Yield i ponderuar i Pranuar	Yield Maksimal i Pranuar	Norma e depozitave	Diferenca
13-Dhjetor-12	6.38177312%	6.44%	5.17%	1.2117731200%
27-Dhjetor-12	6.35097319%	6.58%	5.17%	1.1809731900%
3-Janar-13	6.54882016%	6.69%	5.07%	1.4788201600%
10-Janar-13	6.60089928%	6.71%	5.07%	1.5308992800%
31-Janar-13	6.53977196%	6.63%	5.07%	1.4697719600%
14-Shkurt-13	6.41585035%	6.51%	5.25%	1.1658503500%
28-Shkurt-13	6.33684338%	6.38%	5.25%	1.0868433800%
15-Mars-13	6.21442816%	6.26%	5.36%	0.8544281600%
28-Mars-13	6.13902208%	6.19%	5.36%	0.7790220800%
11-Prill-13	6.10544289%	6.14%	5.04%	1.0654428900%
2-Maj-13	5.99335774%	6.05%	5.11%	0.8833577400%
16-Maj-13	5.90405329%	5.95%	5.11%	0.7940532900%
30-Maj-13	5.72603034%	5.85%	5.11%	0.6160303400%
13-Qershor-13	5.58714136%	5.69%	4.59%	0.9971413600%

27-Qershor-13	5.51506364%	5.55%	4.59%	0.9250636400%
11-Komik-13	5.34811871%	5.37%	4.26%	1.0881187100%
1-Gusht-13	5.10550202%	5.19%	3.83%	1.2755020200%
15-Gusht-13	4.87126253%	4.97%	3.83%	1.0412625300%
29-Gusht-13	4.57575654%	4.78%	3.83%	0.7457565400%
12-Shtator-13	4.31476390%	4.35%	3.41%	0.9047639000%
26-Shtator-13	4.04354405%	4.10%	3.41%	0.6335440500%
10-Tetor-13	3.84696758%	3.96%	2.95%	0.8969675800%
31-Tetor-13	3.77728924%	3.85%	2.95%	0.8272892400%
14-Nëntor-13	3.73151188%	3.81%	2.65%	1.0815118800%
2-Dhjetor-13	3.70674812%	3.75%	2.45%	1.2567481200%
12-Dhjetor-13	3.62341636%	3.73%	2.45%	1.1734163600%
26-Dhjetor-13	3.66436970%	3.80%	2.45%	1.2143697000%

Nëse bonot e thesarit do të ishin emetuar me një normë interesi të paktën të barabartë sa norma mesatare e interesit e depozitave bankare me afat 1 vit do të kishim një kosto borxhi më të ulët se sa kostoja e ndodhur përgjatë vitit 2013.

Duke përdorur formulën e llogaritjes së çmimit të bonove të thesarit sipas Udhëzimit Nr.30, datë 26.13.2013, të Ministrisë së Financave si dhe të dhënat nga Raporti statistikor 2013 i Bankës së Shqipërisë mund të vlerësojmë diferencat në çmimin faktik të shitjeve të bonove të thesarit me çmimin që ato do të kishin nëse do të ishin shitur me një çmim sa norma e interesit e depozitave të reja bankare në sistemin bankar shqiptar.

$$\text{Çmimi i blerjes} = \frac{\text{Shuma e shpallur}}{1 + \text{fild i ponderuar pranuar} * \frac{\text{Afati i bonos së thesarit}}{365}}$$

$$\text{Çmimi i blerjes me normë depozitave} = \frac{\text{Shuma e shpallur}}{1 + \text{norma e interesit depozitave} * \frac{\text{Afati i bonos së thesarit}}{365}}$$

Mbështetur në këtë mënyrë llogaritjeje mund të vlerësojmë diferencat në koston e borxhit publik sipas ankandëve zhvilluar gjatë vitit 2013 pasqyruar në Tabelën 3 të aneksit. Për llogaritjen e çmimit të bonove të thesarit me afat një vit Banka e Shqipërisë, në bazë të marrëveshjes me Ministrinë e Financave, përdor formulën e mëposhtme :

$$\text{Çmimi i blerjes} = \frac{\text{Shuma e shpallur}}{1 + \text{fild i ponderuar pranuar} * \frac{365}{365}}$$

Për analogji e njëjta formulë është përdorur për të gjetur çmimin e blerjes në rastin e aplikimit të normës së interesit të depozitave bankare me afat një vit:

$$\text{Çmimi i blerjes me normën e depozitave} = \frac{\text{Shuma e shpallur}}{1 + \text{Norma e interesit e depozitave} * \frac{365}{365}}$$

Në total do të ishin arkëtuar 216.556 miliardë lekë nga 214.417 që janë arkëtuar faktikisht. Nëse do të ishin shitur me normën mesatare të interesit të depozitave të reja qeveria do të kishte arkëtuar 2.138 miliardë lekë më shumë (15.2 mln euro më shumë arkëtim³).

2.2 – Për afat 6 muaj

Në një çmim tregu të bazuar në risk bonot e thesarit duhet dhe mund të shiten për norma interesi më të ulëta se depozitat bankare duke ofruar më shumë të ardhura nga shitja e tyre dhe duke reduktuar koston e borxhit publik që realizohet nëpërmjet tyre. Nëse analizën do ta vazhdojmë dhe për bonot e thesarit të afateve të ndryshme si dhe për obligacionet e thesarit mund të nxjerrim një shifër për koston shtesë që paguan qeveria nga normat shtesë të interesit që paguan krahasuar me depozitat bankare të të njëjtit afat.

Në tabelën e mëposhtme janë vendosur përballë njëra tjetrës, normat e interesit të bonove të thesarit me afat 6 muaj për secilin ankand të periudhës dhjetor 2012-dhjetor 2013 me normën mesatare të interesit të depozitave bankare në tregun shqiptar në të njëjtën periudhë. Njësoj si për afatin 12 mujor vërehet një diferencë e qëndrueshme ku norma e interesit e bonove të thesarit qëndron vazhdimisht më e lartë se norma e interesit e depozitave bankare. Kjo diferencë kap nivelin më të lartë prej 2.02% në ankandin e datë 11 korrik 2013 dhe nivelin më të ulët prej 1.3% në ankandin e datës 14 nëntor 2013.

Tabela 4 – Diferenca mes normës së interesit të bonove të thesarit 6-mujore me depozitat bankare me afat 6 muaj

Data e emetimit të ankandit:	Yield i ponderuar i Pranuar	Yield Maksimal i Pranuar	Norma e depozitave	Diferenca
10-Janar-13	6.08374118%	6.25%	4.20%	1.8837412%
14-Shkurt-13	6.00185185%	6.05%	4.25%	1.7518519%
15-Mars-13	5.98647266%	6.05%	4.32%	1.6664727%

³ Me një kurs 1 Euro=140 Lekë

11-Prill-13	5.94468517%	5.99%	4.15%	1.7946852%
16-Maj-13	5.79554963%	5.81%	4.09%	1.7055496%
13-Qershor-13	5.51219549%	5.65%	3.64%	1.8721955%
11-Korrik-13	5.30240895%	5.33%	3.30%	2.0024090%
15-Gusht-13	4.52288453%	4.54%	3.07%	1.4528845%
12-Shtator-13	3.99115078%	4.02%	2.57%	1.4211508%
10-Tetor-13	3.67580191%	3.75%	2.29%	1.3858019%
14-Nëntor-13	3.48571236%	3.55%	2.18%	1.3057124%
12-Dhjetor-13	3.39393939%	3.53%	2.00%	1.3939394%
31-Dhjetor-13	3.69000000%	3.69%	2.00%	1.6900000%

Po njësoj si në rastin e bonove të thesarit me afat 12 muaj, formula e llogaritjes së çmimit të bonove të thesarit në ankandet që ka zhvilluar Banka e Shqipërisë është si më poshtë:

$$\text{Çmimi i blerjes} = \frac{\text{Shuma e shpallur}}{1 + \text{Yield i ponderuar pranuar} * \frac{180}{365}}$$

Të njëjtën formulë e aplikojmë duke zëvendësuar Yield-in e ponderuar të pranuar në ankandet e bonove të thesarit me normën mesatare të ponderuar të interesit të depozitave që bankat tregtare në Shqipëri kanë negociuar në kohën e zhvillimit të secilit ankand.

$$\text{Çmimi i blerjes me normën e depozitave} = \frac{\text{Shuma e shpallur}}{1 + \text{Norma e interesit e depozitave} * \frac{180}{365}}$$

Në Tabelën 5 të Aneksit janë bërë këto llogaritje si dhe diferenca që gjenerohet prej tyre. Bonot e thesarit me afat 6 muaj janë shitur në 13 ankande të zhvilluara gjatë viti 2013. Nga të gjithë ankandet janë grumbulluar 80.8 miliardë lekë. Nëse bonot e thesarit të qeverisë shqiptare do të ishin shitur më normën mesatare të ponderuar të interesit të depozitave bankare shuma e grumbulluar nga shitja e tyre do të ishte 81.5 miliardë lekë duke rezultuar me një shtesë prej 676.5 milion lekë (ose 4.8 milion euro më shumë arkëtim⁴).

2.3 – Për afat 3 muaj

Natyrisht që raporti mes normës së interesit të bonove të thesarit me normën e interesit të depozitave bankare mbetet i njëjtë dhe për afatin 3 muaj. Duke vëzhguar të dhënat mund të konstatojmë një diferencë të dallueshme mes normës së interesit të bonove të thesarit dhe depozitave bankare. Kjo diferencë kap nivelin më të lartë prej 2.1% në

⁴ Me një kurs 1 Euro=140 Lekë

ankandin e datës 31 Tetor 2013 dhe nivelin më të ulët prej 1.341% në ankandin e datës 28 Shkurt 2013.

Tabela 6 – Diferenca mes normës së interesit të bonove të thesarit 3-mujore me depozitat bankare me afat 3 muaj

Data e emetimit të ankandit:	Yield i ponderuar i Pranuar	Yield Maksimali i Pranuar	Norma e depozitave	Diferenca
31-Janar-13	5.08000000%	5.13%	3.56%	1.52000000%
28-Shkurt-13	5.05125569%	5.08%	3.71%	1.3412557%
28-Mars-13	5.0406504%	5.10%	3.66%	1.3806504%
2-Maj-13	4.9684032%	5.00%	3.23%	1.7384032%
30-Maj-13	4.6354367%	4.70%	3.23%	1.4054367%
20-Qershor-13	4.6565833%	4.68%	2.78%	1.8765833%
27-Qershor-13	4.59764706%	4.70%	2.78%	1.8176471%
1-Gusht-13	4.00000000%	4.00%	2.35%	1.65000000%
29-Gusht-13	3.69371747%	3.70%	2.35%	1.3437175%
26-Shtator-13	3.4430161%	3.50%	1.91%	1.5330161%
31-Tetor-13	3.4252672%	3.45%	1.32%	2.1052672%
2-Dhjetor-13	3.4127273%	3.43%	1.43%	1.9827273%
26-Dhjetor-13	3.26842105%	3.41%	1.43%	1.8384211%
31-Dhjetor-13	3.52000000%	3.52%	1.43%	2.09000000%

Për llogaritjen e çmimit të bonove të thesarit me afat 3 muaj, Banka e Shqipërisë, në bazë të marrëveshjes me Ministrinë e Financave, përdor formulën e mëposhtme:

$$\text{Çmimi i blerjes} = \frac{\text{Shuma e shpallur}}{1 + \text{Yield i ponderuar pranuar} * \frac{90}{365}}$$

Për të llogaritur çmimin e çdo emetimi bazuar në normën mesatare të interesit për depozitat me afat 3-muaj që janë negociuar në kohën e secilit ankand do të përdorim formulën e mëposhtme:

$$\text{Çmimi i blerjes me normën e depozitave} = \frac{\text{Shuma e shpallur}}{1 + \text{Norma e interesit e depozitave} * \frac{90}{365}}$$

Vlera e çdo ankandi llogaritur në këtë mënyrë është shfaqur në Tabelën 7 (ANEKSI). Sipas llogaritjeve në vitin 2013 janë zhvilluar 14 ankande për bono thesari me afat 3 muaj. Në këto ankande janë grumbulluar nga shitja e tyre 32.78 miliardë lekë. Nëse këto bono

thesari do të ishin emetuar me normën e interesit të depozitave bankare me afat 3 muaj shuma e grumbulluar do të kishte qenë 32.913 miliardë lekë duke rezultuar në 133 milion lekë më shumë (0.95 milion euro më shumë⁵).

3- Kosto relative e borxhit nga bonot e thesarit për vitin 2013

Gjatë vitit 2013 është zhvilluar dhe një ankand me afat 9 muaj. Duke bërë të njëjtat llogaritje edhe për këtë ankand mund të realizojmë në përmbledhëse në të cilën të evidentojmë çmimin total me të cilin janë shitur bonot e thesarit e afateve të ndryshme me çmimin që ato do të kishin pasur nëse ato do të ishin shitur me një normë interesi sa norma e interesit e depozitave bankare të të njëjtit afat.

Në tabelën e mëposhtme janë përmbledhur pikërisht llogaritjet e mësipërme.

Tabela 9 – Kostot shtesë të bonove të thesarit 3,6,9,12 -muajore në lekë krahasuar me depozitat bankare me afat të njëjtë

Lloji i bonos se thesarit	Shuma e shpallur	Çmimi i paguar	Çmimi sipas normës së interesit të depozitave bankare	Diferenca	
				Leke	Euro
3- muajore	33,122,010,000	32,780,046,812	32,913,076,570	133,029,758	950,213
6- muajore	82,891,580,000	80,831,038,568	81,507,613,961	676,575,393	4,832,681
9 - muajore	3,200,000,000	3,056,298,220	3,093,920,896	37,622,675	268,733
12- muajore	226,061,110,000	214,417,977,656	216,556,484,934	2,138,507,278	15,275,052
Total leke	345,274,700,000	331,085,361,257	334,071,096,362	2,985,735,105	21,326,679

Siç rezulton në total janë emetuar bono thesari në lekë me një vlerë totale për të katërta afatet prej 331 miliardë lekë. Nëse do të ishin shitur me normën e interesit të depozitave bankare ky çmim do të kishte qenë 334 miliardë lekë duke rezultuar 2.984 miliardë lekë më shumë (ose 21.3 milion euro⁶).

Herë pas here ndodh që të emetohen dhe bono thesari në monedhë të huaj. Konkretisht gjatë vitit 2013 është zhvilluar një ankand për bono thesari me afat 12 muaj në monedhën evropiane. Duke bërë llogaritjet dhe për këtë ankand nëpërmjet krahasimit të normës së interesit për depozitat bankare në euro me afat 12 muaj mund të marrim të dhënat e mëposhtme siç tregohen në Tabelën 10.

Tabela 10 – Kostot shtesë të bonove të thesarit 12 -muajore në Euro krahasuar me depozitat bankare në euro me afat të njëjtë

⁵ Me një kurs 1 Euro=140 Lekë

⁶ Me një kurs 1 Euro=140 Lekë

Lloji i bonos së thesarit	Shuma e shpallur	Çmimi i paguar	Çmimi sipas normës së interesit të depozitave bankare	Diferenca	
				Leke	Euro
12 - mujore në Euro	26,000,000	25,138,541	25,501,957	50,878,177	363,416
Total	26,000,000	25,138,541	25,501,957	50,878,177	363,416

Duke marrë në një shifër të vetme të dhënat për bonot e thesarit në lekë dhe euro për të gjitha afatet mund të themi se në total rezulton një diferencë në kosto në masën 2.985 miliardë lekë për ankandet në lekë dhe 363,416 euro për ankandin në euro. Nëse do ti paraqisnim të dyja në të njëjtën monedhë mund të themi se nëse bonot e thesarit e të gjitha afateve dhe monedhave të zhvilluara nga muaji Dhjetor 2012 deri në fund të muajit Dhjetor 2013, do të ishin negociuar me një normë të paktën sa norma mesatare e ponderuar e interesit e depozitave bankare të të njëjtit afat atëherë qeveria shqiptare do të kishte arkëtuar *3.036 miliardë* lekë më shumë me një kundërvleftë prej *21.69 milion euro*.

ANEKSE

Tabela 3 – Kostot shtesë të bonove të thesarit 1-vjeçare krahasuar me depozitat bankare me afat 1 vit

Nr Ankaudi	Data e Emerimit të ankandit	Yield i ponderuar i Pranuarr	Norma e Depozitave*	Diferenca	Shuma e Shpallur	Struktura e ndryshuar	Çmimi blerjes	Çmimi nëse do të ishin shitur me normën e depozitave bankare	Kursimi nëse do të ishin shitur me normën e depozitave bankare
1562	13-Dec-12	6.38177312%	5.17%	1.2117731200%	8,700,000,000		8,178,092,679.64	8,272,321,004.09	94,228,324.45
1564	27-Dec-12	6.35097319%	5.17%	1.1809731900%	9,500,000,000		8,932,687,417.00	9,032,994,199.87	100,306,782.87
1565	3-Jan-13	6.54882016%	5.07%	1.4788201600%	3,500,000,000		3,284,879,170.64	3,331,112,591.61	46,233,420.96
1568	10-Jan-13	6.60089928%	5.07%	1.5308992800%	10,500,000,000	10,901,030,000	10,226,020,674.90	10,375,016,655.56	148,995,980.66
1570	31-Jan-13	6.53977196%	5.07%	1.4697719600%	11,800,000,000		11,075,676,043.71	11,230,608,165.98	154,932,122.27
1572	14-Feb-13	6.41585035%	5.25%	1.1658503500%	11,800,000,000		11,088,573,705.13	11,211,401,425.18	122,827,720.05
1574	28-Feb-13	6.33684338%	5.25%	1.0868433800%	9,900,000,000		9,310,037,504.71	9,406,175,771.97	96,138,267.26
1576	15-Mar-13	6.21442816%	5.36%	0.8544281600%	10,000,000,000		9,414,916,761.53	9,491,268,033.41	76,351,271.88
1578	28-Mar-13	6.13902208%	5.36%	0.7790220800%	10,000,000,000	10,271,110,000	9,677,034,702.90	9,748,585,801.06	71,551,098.16
1580	11-Apr-13	6.10544289%	5.04%	1.0654428900%	10,500,000,000		9,895,816,570.77	9,996,191,926.89	100,375,356.11
1582	2-May-13	5.99335774%	5.11%	0.8833577400%	8,600,000,000		8,113,715,975.58	8,181,904,671.30	68,188,695.72
1584	16-May-13	5.90405329%	5.11%	0.7940532900%	7,500,000,000		7,081,881,917.65	7,135,381,980.78	53,500,063.13
1586	30-May-13	5.72603034%	5.11%	0.6160303400%	12,600,000,000		11,917,594,900.22	11,987,441,727.71	69,846,827.50

1588	13-Jun-13	5.58714136%	4.59%	0.9971413600%	8,100,000,000		7,671,388,670.69	7,744,526,245.34	73,137,574.65
1591	27-Jun-13	5.51506364%	4.59%	0.9250636400%	9,000,000,000	9,368,610,000	8,878,931,288.87	8,957,462,472.51	78,531,183.64
1593	11-Jul-13	5.34811871%	4.26%	1.0881187100%	9,000,000,000		8,543,104,623.23	8,632,265,490.12	89,160,866.89
1595	1-Aug-13	5.10550202%	3.83%	1.2755020200%	5,900,000,000		5,613,407,373.17	5,682,365,404.99	68,958,031.82
1597	15-Aug-13	4.87126253%	3.83%	1.0412625300%	4,200,000,000		4,004,910,304.95	4,045,073,678.13	40,163,373.17
1599	29-Aug-13	4.57575654%	3.83%	0.7457565400%	8,600,000,000		8,223,703,355.86	8,282,769,912.36	59,066,556.49
1601	12-Sep-13	4.31476390%	3.41%	0.9047639000%	6,100,000,000		5,847,686,149.06	5,898,849,240.89	51,163,091.83
1603	26-Sep-13	4.04354405%	3.41%	0.6335440500%	6,700,000,000		6,439,611,473.42	6,479,063,920.32	39,452,446.89
1605	10-Oct-13	3.84696758%	2.95%	0.8969675800%	4,900,000,000		4,718,481,544.71	4,759,592,034.97	41,110,490.26
1607	31-Oct-13	3.77728924%	2.95%	0.8272892400%	7,100,000,000		6,841,573,962.85	6,896,551,724.14	54,977,761.28
1609	14-Nov-13	3.73151188%	2.65%	1.0815118800%	6,800,000,000		6,555,385,028.87	6,624,452,021.43	69,066,992.56
1611	2-Dec-13	3.70874812%	2.45%	1.2587481200%	6,100,000,000	6,114,810,000	5,896,250,833.09	5,968,579,795.02	72,328,961.93
1613	12-Dec-13	3.62341636%	2.45%	1.1734163600%	8,900,000,000		8,588,792,294.86	8,687,164,470.47	98,372,175.61
1615	26-Dec-13	3.66436970%	2.45%	1.2143697000%	10,300,000,000	8,705,550,000	8,397,822,728.48	8,497,364,568.08	99,541,839.60
Totali							214,417,977,656.50	216,556,484,934.17	2,138,507,277.68

*Është norma mesatare e ponderuar vjetore e depozitave të sistemit bankar shqiptar për secilin muaj të vitit 2013

Tabela 5 – Kostot shtesë të bonove të thesarit 6-mujore krahasuar me depozitat bankare me afat 6 muaj

Data e emetimit të ankandit:	Yield i ponderuar I Pranuar	Yield Maksimal I Pranuar	Norma e depozitave	Shuma e Shpallur	Struktura e ndryshuar	Çmimi blerjes	Çmimi nëse do të ishin shitur me normën e depozitave bankare	Kursimi nëse do të ishin shitur me normën e depozitave bankare
10-Jan-13	6.08374118%	6.25%	4.20%	16,900,000,000	16,491,580,000	16,011,211,453.08	16,156,932,306.21	145,720,853.13
14-Feb-13	6.00185185%	6.05%	4.25%	4,900,000,000		4,759,138,201.76	4,799,409,633.70	40,271,431.94
15-Mar-13	5.98647266%	6.05%	4.32%	4,600,000,000		4,468,091,523.44	4,504,045,324.81	35,953,801.37
11-Apr-13	5.94468517%	5.99%	4.15%	6,200,000,000		6,023,415,996.85	6,075,657,099.90	52,241,103.05
16-May-13	5.79554963%	5.81%	4.09%	4,500,000,000		4,374,960,170.32	4,411,030,126.60	36,069,956.28
13-Jun-13	5.51219549%	5.65%	3.64%	5,200,000,000		5,062,386,959.40	5,108,302,471.79	45,915,512.39
11-Jul-13	5.30240895%	5.33%	3.30%	16,400,000,000		15,982,086,559.29	16,137,380,708.47	155,294,149.19
15-Aug-13	4.52288453%	4.54%	3.07%	4,300,000,000		4,206,182,627.39	4,235,870,087.39	29,687,460.00
12-Sep-13	3.99115078%	4.02%	2.57%	4,000,000,000		3,922,790,125.04	3,949,938,586.57	27,148,461.53
10-Oct-13	3.67580191%	3.75%	2.29%	5,600,000,000		5,500,294,823.04	5,537,464,578.11	37,169,755.06
14-Nov-13	3.48571236%	3.55%	2.18%	4,500,000,000		4,423,953,067.94	4,452,136,483.39	28,183,415.45
12-Dec-13	3.39393939%	3.53%	2.00%	5,200,000,000		5,114,399,098.62	5,149,213,239.28	34,814,140.66
31-Dec-13	3.69000000%	3.69%	2.00%	1,000,000,000		982,127,961.86	990,233,315.25	8,105,353.39
Totali						80,831,038,568.03	81,507,613,961.47	676,575,393.45

Tabela 7 – Kostot shtesë të bonove të thesarit 3-mujore krahasuar me depozitat bankare me afat 3 muaj

Nr Ankandi:	Data e emetimit të ankandit:	Yield i Ponderuar i Pranuar	Yield Maksimal i Pranuar	Norma e depozitave	Shuma e Shpallur	Struktura e ndryshuar	Çmimi blerjes	Çmimi nëse do të ishin shitur me normën e depozitave bankare	Kursimi nëse do të ishin shitur me normën e depozitave bankare
1,569	31-Jan-13	5.0800000%	5.13%	3.56%	2,800,000,000		2,765,361,012.20	2,775,635,245.68	10,274,233.48
1,573	28-Feb-13	5.05125569%	5.08%	3.71%	2,800,000,000		2,765,554,599.82	2,774,617,947.05	9,063,347.24
1,577	28-Mar-13	5.0406504%	5.10%	3.66%	2,900,000,000	2,615,920,000	2,583,805,874.18	2,592,523,364.49	8,717,490.31
1,581	2-May-13	4.9684032%	5.00%	3.23%	2,700,000,000		2,667,323,006.66	2,678,666,075.94	11,343,069.28
1,585	30-May-13	4.6354367%	4.70%	3.23%	2,800,000,000		2,768,358,099.29	2,777,875,930.60	9,517,831.31
1,589	20-Jun-13	4.6565833%	4.68%	2.78%	1,200,000,000		1,186,378,023.79	1,191,830,248.54	5,452,224.75
1,590	27-Jun-13	4.5976706%	4.70%	2.78%	2,600,000,000	2,231,390,000	2,206,377,044.82	2,216,198,415.25	9,821,370.42
1,594	1-Aug-13	4.0000000%	4.00%	2.35%	2,500,000,000		2,475,583,288.12	2,485,597,156.20	10,013,868.09
1,598	29-Aug-13	3.69371747%	3.70%	2.35%	2,300,000,000		2,279,241,135.56	2,286,749,383.71	7,508,248.15
1,602	26-Sep-13	3.4430161%	3.50%	1.91%	2,300,000,000		2,280,638,228.43	2,289,218,720.60	8,580,492.17
1,606	31-Oct-13	3.4252672%	3.45%	1.32%	2,400,000,000		2,379,899,690.10	2,392,213,835.52	12,314,145.41
1,610	2-Dec-13	3.4127273%	3.43%	1.43%	2,300,000,000	2,285,190,000	2,266,120,721.14	2,277,160,669.09	11,039,947.95
1,614	26-Dec-13	3.26842105%	3.41%	1.43%	2,500,000,000	3,189,510,000	3,164,010,855.58	3,178,303,215.78	14,292,360.21
1,618	31-Dec-13	3.5200000%	3.52%	1.43%	1,000,000,000		991,395,232.61	996,486,361.79	5,091,129.18
Totali							32,780,046,812.29	32,913,076,570.24	133,029,757.95

Tabela 8 – Kostot shtesë të bonove të thesarit 3-mujore krahasuar me depozitat bankare me afat 9 muaj

Nr Ankandi:	Data e emetimit të ankandit:	Yield i Ponderuar i Pranuar	Yield Maksimal i Pranuar	Norma e depozitave	Shuma e Shpallur	Struktura e ndryshuar	Çmimi blerjes	Çmimi nëse do të ishin shitur me normën e depozitave bankare	Kursimi nëse do të ishin shitur me normën e depozitave bankare
1566	3-Jan-13	6.35617021%	6.45	4.64%	3,200,000,000		3,056,298,220.30	3,093,920,895.75	37,622,675.46

Dr. Adriatik Kotorri

MODELI I PËRSHTATSHËM I QEVERISJES SË KORPORATAVE NË SEKTORIN E UJËSJELLËS KANALIZIMEVE NË SHQIPËRI

«....teoria më e përshtatshme për rastin e Shqipërisë është teoria e agjencisë sipas së cilës funksioni i bordit të drejtorëve duhet të jetë monitorimi i menaxherit për të siguruar interesin e pronarëve dhe në këtë kuadër drejtorët janë të përgjegjshëm ndaj pronarëve dhe përbëjnë lidhjen ndërmjet pronarëve dhe kompanisë.... »

Nga: Evis Gjebrea, Doktorante
Ermela Kripa, Doktor i Shkencave

Abstrakt

Qeverisja e Korporatave (QK) është ndër çështjet më të debatuarat sot për sot pasi ndikon mënyrën si drejtohet, administrohet dhe kontrollohet një shoqëri private dhe publike. Në vendet në zhvillim zbatimi i qeverisjes së korporatave është në fazat e para, por po shihen përpjekje për të përfshirë parimet e OECD-së mbi qeverisjen e korporatave veçanërisht në sektorin publik. Fokusi i këtij punimi është analiza e tendencës së qeverisjes së korporatave në sektorin e ujësjellës kanalizimeve (UK) në Shqipëri duke u fokusuar në analizën e situatës aktuale dhe dhënien e rekomandimeve për përmirësime të mëtejshme.

Në Shqipëri shërbimi i furnizimit me ujë dhe kanalizimeve është shërbim i

decentralizuar ku njësitë e qeverisjes vendore janë përgjegjëse në zonat e tyre përkatëse të shërbimit. Në Shqipëri aktualisht ekzistojnë 58 shoqëri ujësjellës dhe/ose kanalizime dhe në nivel sektorial performanca është larg standarteve ndërkombëtare pasi shoqëritë e UK nuk arrijnë të mbulojnë kostot dhe shërbimet nuk ofrohen me cilësinë e duhur.

Për qëllimet e këtij studimi do të kryhet një rishikim i literaturës mbi teoritë e qeverisjes së korporatave si dhe do të analizohet situata aktuale e zbatueshmërisë së parimeve të qeverisjes së korporatave në sektorin e UK. Rezultatet e studimit kanë si qëllim të japin rekomandime mbi propozimin e një modeli më të përshtatshëm të qeverisjes së korporatave duke i dhënë përgjigje pyetjes nëse është më i përshtatshëm kontrolli apo kujdestaria.

Fjalë kyçe: Qeverisja e korporatave, sektori ujësjellës/kanalizime, parime, këshill mbikqyrës

1. Hyrje

Gjatë dekadës së fundit ka patur një zhvillim në drejtim të decentralizimit të shërbimeve publike, ku pronarë janë bashkitë dhe komunat. Pavarësia e krijuar nëpërmjet delegimit të pushteti vendor të këtyre shërbimeve besohet që përmirëson menaxhimin e shërbimeve si dhe lehtëson marrëdhënien ndërmjet pronarëve (bashkia/komuna) dhe palëve të treta. Disa besojnë që ndarja e pronësisë nga kontrolli, ul kontrollin politik dhe rrit transparencën (Hansson et al. 1992). Në studimin e tyre përkatës mbi korporatat me pronësi shtetërore Wettenhall (1998) and Thynne (1994) arritën në përfundimin që ka një marrëdhënie *trade-off* ndërmjet kontrollit dhe autonomisë në drejtim të qeverisjes së korporatave.

Qeverisja e Korporatave është bashkësia e proceseve, politikave, legjislacionit dhe institucioneve që ndikojnë mënyrën si drejtohet, administrohet dhe kontrollohet një shoqëri. Ajo përfshin gjithashtu edhe marrëdhëniet mes shumë palëve të interesit të përfshira dhe qëllimet për të cilat shoqëria qeveriset (OECD, 2004).

Sipas OECD-së parimet e Qeverisjes së Korporatave synojnë (OECD Principles, 2004):

- Kornizë të përshtatshme ligjore dhe rregullatore për Shoqëritë me Kapital Shtetëror/Publik;
- Mbrojtjen dhe lehtësimin e ushtrimit të rolit të aksionerëve;

- Trajtim të barabartë të të gjithë aksionerëve qoftë ata në mazhorancë ashtu dhe minorancë;
- Publikimin e Informacionit dhe Transparencë.
- Menaxhim Strategjik, Monitorim Efektiv nga Bordi dhe Përgjegjshmëri të Bordit ndaj kompanisë dhe aksionerëve.

Fokusi i këtij punimi është analiza e tendencës së qeverisjes së korporatave në sektorin e ujësjellës kanalizimeve në Shqipëri duke u fokusuar në analizën e situatës aktuale dhe dhënien e rekomandimeve për përmirësime të mëtejshme.

Qeverisja e Korporatave varet nga (i) *kuadri ligjor*, (ii) *institucional* dhe (iii) *rregullator*. Kuadri ligjor në Shqipëri për QK është në hapat fillestare, ndonëse ka përmirësime. Këto përmirësime përfshijnë shoqëri në fusha ose sektorë të caktuar të ekonomisë shqiptare ku sektori kryesor është ai financiar¹. Megjithëse në shumë vende institucionet lokale kanë miratuar kode të qeverisjes së korporatave, në Shqipëri nuk ka ende një kod të tillë.

Në sektorin e Ujit dhe Kanalizimeve shoqëritë e UK të cilat janë shoqëri aksionere qeverisen në bazë të Ligjit për Shoqëritë Tregtare nr. 9901 datë 14.4.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregëtare”. Në Shqipëri nuk ka ligj për Shoqëritë Publike që të bëjë të detyrueshme parimet e Qeverisjes së Korporatave. Përsa i përket kuadrit

¹ Ligji për “Bankat” i vitit 2006, ligji për veprimtarinë e sigurimeve dhe risigurimeve, ligji për titujt etj.

institucional dhe rregullator në Shqipëri ekzistojnë disa institucione që kanë të paktën një veprimtari të tyre që përqendrohet në qeverisjen e korporatave².

2. Rishikimi i Literaturës

Ekzistojnë disa përkufizime përsa i përket Qeverisjes së Korporatave. Një përkufizim e përcakton si një ndërveprim ndërmjet aktorëve që kanë një interes në organizatë. Ky interes lidhet me vlerën që organizata krijon dhe sesi kjo vlerë shpërndahet mes aktorëve (Huse, 2007). Qeverisja e korporatave gjithashtu lidhet me fuqinë që këta aktorë kanë në organizatë (Huse, 2007). Kjo fuqi varet nga konteksti dhe si rezultat varion kur faktorët kontekstualë ndryshojnë (Huse, 2007). Sipas Finkelstein (1992) është e nevojshme të konsiderohet shpërndarja e fuqisë mes aktorëve të përfshirë në procesin qeverisës me qëllim që të kuptohet plotësisht ky proces. Përdorimi i mekanizmave të qeverisjes së korporatës besohet se varet nga konteksti (Huse, 2007). Një faktor i tillë kontekstual mund të jetë lloji i sektorit në të cilën një kompani vepron dhe tjetra mund të jetë biznesi në të cilën kompania vepron.

Ekzistojnë dy teori bazë që shpjegojnë qeverisjen e korporatave. Në vijim do të paraqesim specifikat dhe të përbashkëtat e këtyre teorive.

2.1 Teoria e Agjencisë

Teoria fokusohet në marrëdhënien ndërmjet principalit dhe agjentit (Eisenhardt, 1989). Principali është aktori

që i delegon punën një tjetër aktori, agjenti. Në një kompani ku ndarja e pronësisë dhe kontrollit shfaqet formohet një marrëdhënie agjencie (Muth & Donaldson, 1998). Pronarët bëhen principalit që delegon punën te menaxheri që është agjenti. Me ndarjen e pronësisë dhe kontrollit, menaxheri merr kontroll mbi kompaninë, por me prezencën e interesave divergjente nuk është e qartë që menaxheri vepron në një mënyrë që është në linjë me interesin e pronarëve, duke qenë se qeniet njerëzore sillen në mënyrë përfituese dhe janë subjekt i racionalitetit (Donaldson, 1990). Kjo është rrënja e problemit të agjencisë (Shleifer & Vishny, 1997). Në rastin e kompanive të zotëruara nga bashkitë/komunat, numri i principaleve rritet dhe si rezultat lind një marrëdhënie shumëkrahëshe e agjencisë (Child, 2005).

Duke qenë se ky studim lidhet me organizatat e sektorit publik që ofrojnë shërbime publike, tregu si mekanizëm kontrolli nuk do të elaborohet më tej, por më tepër fokusi do të jetë në bordin e drejtorëve. Funkcioni i bordit të drejtorëve është në përputhje me teorinë e agjencisë për të monitoruar menaxherin për të siguruar interesin e pronarëve (Hillman & Dalziel, 2003). Me këtë perspective, drejtorët janë të përgjegjshëm ndaj pronarëve dhe përbëjnë lidhjen ndërmjet pronarëve dhe kompanisë (Aguilera, 2005).

2.2 Teoria e Kujdestarisë

Ndonëse teoria e kujdestarisë është rezultati i reagimit drejt teorisë së agjencisë, të dyja teoritë kanë shumë të

² Kuvendi, AMF, Ministria e Drejtësisë, METE, etj.

përbashkëta. Ashtu si te teoria e agjencisë, fokusi i teorisë së kujdestarisë është ndarja ndërmjet pronësisë dhe kontrollit dhe mbi marrëdhënien ndërmjet principalit dhe agentit (Tosi, Brownlee, Silva, & Katz, 2003). Teoria e kujdestarisë trajton interesin e aksionerit (Tosi et al., 2003). Megjithatë të dyja këto teori ndryshojnë në një aspekt të rendësishëm që është pikëpampja mbi motivimin njerëzor dhe rolin e menaxherit (Tosi et al., 2003).

Perspektiva mbi sjelljen njerëzore e adoptuar nga teoria e agjencisë është kritikuar nga mbrojtësit e teorisë së kujdestarisë që është shumë e thjeshtë (Donaldson, 1990).

Ndërsa teoria e agjencisë i sheh qeniet njerëzore të qenit përfitues, teoria e kujdestarisë e bazon kendvështrimin mbi teoritë e psikologjisë dhe sociologjisë dhe i sheh qeniet njerëzore si komplekse (Donaldson, 1990).

Duke pasur një perspektivë tjetër mbi sjelljen njerëzore teoria e kujdestarisë pranon se menaxherët kanë të tjera motive përveç atyre ekonomike (Donaldson & Davies, 1991). Sipas teorisë së kujdestarisë menaxherët nuk shihen si persona që kanë motive dhe interesa individualiste, por shihen si persona që janë të orientuar më shumë drejt zgjidhjeve të përbashkëta dhe si lojtarë skuadre (Davies, Schoorman, & Donaldson, 1997). Si rezultat menaxherët sipas kësaj toerie shihen që kanë një sens të detyrës dhe të arritjes së kënaqësisë që të arrijnë objektivat dhe të performojnë mirë.

Duke qenë se menaxherët kanë një sërë interesash dhe motivesh jo domosdoshmërisht ekziston një konflikt interesi ndërmjet menaxherit dhe pronarit (Davies et al., 1997). Përkundrazi, duke supozuar se menaxheri vepron në përputhje me interesin më të mirë të organizatës, ata maksimizojnë dobinë personale që lidhet me suksesin e organizatës. (Tosi et al., 2003). Si rezultat, interesat e organizatës dhe menaxherit përputhen dhe menaxherit mund t'i besohet menaxhimi duke i dhënë liri për të vepruar (Davies et al., 1997). Sipas kësaj teorie është e mundur për menaxherët që të kënaqin shumicën e pronarëve duke u fokusuar në përmirësimin e performancës së organizatës (Davies et al., 1997).

Duke qenë se pronarët dhe menaxherët nuk konsiderohen të kenë interesa të ndryshme nuk është e nevojshme që bordi i drejtorëve të ushtrojë kontroll mbi menaxherin. Kendvështrimi mbi bordin e drejtorëve ndryshon nga teoria e agjencisë pasi bordi nuk konsiderohet që të ketë funksionin e kontrollit, por në vend të kësaj bordi duhet të mbështesë dhe fuqizojë menaxherin (Anderson, Melanson, & Maly, 2007).

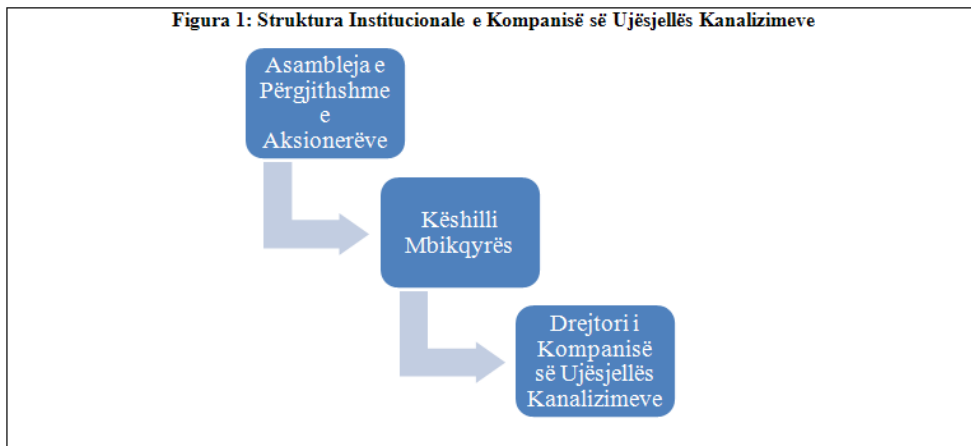
3. Qeverisja e Korporatave në Sektorin e Ujësjellës Kanalizimeve në Shqipëri

Decentralizimi i qeverisë shqiptare ka rezultuar në transferimin e aksioneve të pronësisë së shoqërive të ujësjellës kanalizimeve tek njësitë e qeverisjes vendore, si në rastet kur ato zotërohen në mënyrë individuale nga një njësi vendore ashtu edhe kur ato zotërohen në mënyrë kolektive nga disa njësi vendore.

Në kuadër të decentralizimit të këtij shërbimi dispozita bazë ligjore për ndërmarrjet publike shtetërore është neni 213 i ligjit nr. 9901 datë 14.4.2008 “Për tregëtarët dhe shoqëritë tregëtare”. Ndërmarrjet e ujësjellësit në Shqipëri konsiderohen shoqëri aksionere përsa i

është e njëjtë me Këshillat Bashkiak, në rastin kur kompania i shërben një NJQV të vetme. Këshilli Mbikqyrës është organi drejtues i shoqërive aksionere të UK sipas Statutit të ndërmarrjeve. Ai është i kufizuar në gjashtë anëtarë të zgjedhur nga Asambleja e Zakonshme e

Figura 1: Struktura Institucionale e Kompanisë së Ujësjellës Kanalizimeve

përket formës së tyre të organizimit dhe rregullohen me ligjin nr. 9901. Sipas VKM nr. 678 datë 3.10.2007, veprimtaria ligjore e ndërmarrjeve aksionere të UK përcaktohet si shërbimi i furnizimit me ujë të pijshëm i konsumatorëve dhe mirëmbajtja e të dy shërbimeve të furnizimit me ujë të pijshëm dhe kanalizimeve.

Seksioni në vijim do të paraqesë zbatueshmërinë e disa prej parimeve të Qeverisjes së Korporatave sipas OECD duke marrë si rast analizë shoqëritë e UK në Shqipëri.

3.1 Parimi për “Mbrotjtjen dhe lehtësimin e ushtrimit të rolit të aksionerëve”

Aksionerët janë të përfaqësuar nga një Asamble e Përgjithshme e Aksionerëve që

Aksionerëve dhe mandati i anëtarëve është tre vjet. Këshilli Mbikqyrës raporton tek Asambleja e Aksionerëve lidhur me detyrimet e tij për mbikqyrjen e përputhjes së veprimtarisë së shoqërisë me aktet ligjore në fuqi, si dhe me standartet dhe parimet e zbatueshme të kontabilitetit. Administrimi i kompanive bëhet më i vështirë kur dy ose më shumë NJQV ndajnë pronësinë mbi të.

Në këtë kuadër sipas ligjit për shoqëritë tregëtare, kompanitë e UK presupozohet që aktivitetin e tyre duhet ta zhvillojnë me synimin e mbulimit të kostove dhe sigurimit të fitimeve. Realiteti tregon që shumica e kompanive janë inefficente dhe subvencionohen nga shteti për të siguruar mbulimin e humbjeve të tyre financiare.

Kompanitë e UK janë i vetmi shembull me status shoqëri aksionere në sektorin publik apo korporatave në pronësi të një apo më shumë NJQV. Kjo strukturë paraqitet komplekse duke patur parasysh që decentralizimi sapo është kryer në Shqipëri dhe në këtë drejtim NJQV kanë pak eksperiencë në ushtrimin e rolit mbikqyrës të kompanive të tilla.

Pozicioni i kryetarit të njësisë vendore ka influencë të kufizuar në funksionimin e kompanive të ujësjellësit, kjo pasi vendimmarrja lidhur me administrimin e UK është përgjegjësi e këshillave vendorë, që mund të pengojnë ecurinë e UK në varësi të influencës politike të anëtarëve të këshillit bashkiak/vendor. Kontradita në këtë rast qendron në faktin se kryetari i bashkisë/njësisë vendore si kreu i ekzekutivit të ngarkuar në sigurimin e të gjitha shërbimeve bashkiake është fytyra publike e njësisë vendore. Si rrjedhim, popullsia ka tendencën ta bëjë atë përgjegjës për mbarëvajtjen e këtyre shërbimeve, përfshi këtu dhe atë të furnizimit me ujë dhe kanalizimeve.

3.2 Parimi për "Publikimin e Informacionit dhe Transparencës"

Në përputhje me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë dhe ligjit nr. 8652 të vitit 2000, pushteti vendor është i detyruar të informojë publikun për të ardhurat dhe shpenzimet e fondeve lokale. Bazuar në një kërkim të vetë autorit u arrit në konkluzionin se mundësitë për teknologji të reja për të rritur transparencën e pushtetit vendor përdoren pak, ose shumë pak, por edhe atëherë kur përdoret mungon transparenca e financave publike lokale.

Pushtetit vendor i mungon stafi i dedikuar për të azhornuar dhe mirëmbajtur faqet e internetit dhe po ashtu mungojnë fondet për të procesuar publikimin e informacionit. Nga kërkimi u arrit në konkluzionin se vetëm 8 bashki (ose 12% e numrit total të bashkive) dhe 1 komunë (0.3% e numrit total të komunave) kanë një pjesë të dedikuar në informacionin online mbi financat publike lokale.

3.3 Menaxhim Strategjik, Monitorim Efektiv nga Bordi dhe Përgjegjshmëri të Bordit ndaj kompanisë dhe aksionerët.

Shoqëritë e Ujësjellës Kanalizimeve në Shqipëri kryejnë aktivitete tregëtare dhe duhet të funksionojnë në parimet e mbulimit të plotë të kostove, bazuar në strukturën e tarifës, e cila aprovohet nga Komisioni Kombëtar Rregullator i ERRU dhe aplikohet në faturat e klientëve. Drejtoria e Përgjithshme e Ujësjellës Kanalizimeve në Shqipëri ka përgatitur një Model Plani Biznesi, të cilin e vendos në dispozicion të shoqërive të ujësjellës kanalizimeve, shoqëruar me një udhëzues dhe fletë llogaritjeje për tu përdorur në kompjuter³.

Një plan biznesi vë në dispozicion mjetet për të ndarë informacionin ndërmjet punonjësve, klientëve, udhëheqësve politikë dhe investitorëve potencialë, në mënyrë që të sigurohet marrëveshje për planet e ndërmarrjes në lidhje me sigurimin e qëndrueshmërisë së operimeve, cilësisë së shërbimit, efektivitetit të mirëmbajtjes dhe qëndrueshmërisë financiare.

³ Manuali për Anëtarët e Këshillit Mbikqyrës të Shoqërive të Ujësjellës Kanalizimeve, fq. 52

Këshilli Mbikqyrës ka funksion monitorues dhe drejton politikat e ndërmarrjes, duhet të vihet në dijeni për objektivat kyçe të planit të biznesit, dhe t'i kërkohe mendimi mbi çështjet kryesore. Së fundi, Këshilli Mbikqyrës është organi që do të miratojë planin e biznesit, kështu që është e rëndësishme që ai të ketë njohuri të mira të objektivave dhe elementëve të planit të biznesit.

Përgjegjësitë themelore të një këshilli mbikqyrës janë të sigurojë aksionerët, se shoqëria vepron në përputhje me legjislacionin në fuqi dhe rregulloret e aplikueshme për furnizimin e publikut me ujë dhe me shërbimet e kanalizimeve, dhe që shoqëria implementon praktikën e manaxhimit financiar të qëndrueshëm në mënyrë kosto – efektive.

Eksperiencat më të fundit në Shqipëri sugjerojnë se mungon informimi i duhur, si i këshillave të zgjedhur të qeverisjeve vendore, ashtu edhe i këshillave mbikqyrës të shoqërive të ujësjellës kanalizimeve, lidhur me kompleksitetin dhe përgjegjësinë serioze të sektorit të ujit⁴. Shumica e shoqërive të ujësjellës kanalizimeve vazhdon të kërkojë subvencione financiare nga qeveria qendrore për të mbuluar kostot e përditshme të operimit dhe mirëmbajtjes.

4. Modeli i Përshtatshëm për Qeverisjen e Korporatave: Kontroll apo Kujdestari ?

Në seksionin 2 të këtij punimi u paraqitën dy teoritë e qeverisjes së korporatave në kompanitë publike. Në të dyja teoritë,

⁴ Manuali për Anëtarët e Këshillit Mbikqyrës të Shoqërive të Ujësjellës Kanalizimeve, fq. 5

asaj të agjencisë dhe kujdestarisë fokusi qendron në ndarjen ndërmjet pronësisë dhe kontrollit dhe mbi marrëdhënien ndërmjet principalit dhe agentit (Tosi, Brownlee, Silva, & Katz, 2003). Megjithatë, të dyja këto teori ndryshojnë në një aspekt të rëndësishëm që është pikëpampja mbi motivimin njerëzor dhe rolin e menaxherit (Tosi et al., 2003).

Sipas teorisë së kujdestarisë pronarët dhe menaxherët nuk konsiderohen të kenë interesa të ndryshme dhe si rrjedhojë nuk është e nevojshme që bordi i drejtorëve të ushtrojë kontroll mbi menaxherin. Kjo teori nuk shihet si e përshtatshme për rastin e Shqipërisë, veçanërisht për sektorin e UK pasi decentralizimi nuk është ende i konsoliduar, shoqëritë UK janë inefficente, menaxherët e shoqërive shpesh zgjidhen bazuar në preferencë politike dhe si rezultat mbikqyrja e tyre është e domosdoshme.

Duke u bazuar në problematikën e mësipërme, teoria më e përshtatshme për rastin e Shqipërisë është teoria e agjencisë sipas së cilës funksioni i bordit të drejtorëve duhet të jetë monitorimi i menaxherit për të siguruar interesin e pronarëve dhe në këtë kuadër drejtorët janë të përgjegjshëm ndaj pronarëve dhe përbëjnë lidhjen ndërmjet pronarëve dhe kompanisë. Së fundmi, ndarja e pronësisë nga kontrolli, ul kontrollin politik dhe rrit transparencën.

5. Konkluzione dhe Rekomandime

Në këtë punim u prezantuan parimet e qeverisjes së korporatave dhe zbatimi i tyre në sektorin e Ujësjellës Kanalizimeve në Shqipëri. Ndonëse nuk ka një kuadër ligjor specifik për qeverisjen e korporatave,

shumica e parimeve gjejnë zbatim në ligjet dhe rregulloret e hartuara për sektorin.

Ekzistojnë dy teori të qeverisjes së korporatave në sektorin publik konkretisht: teoria e agjencisë dhe teoria e kujdestarisë. Teoria e agjencisë fokusohet në marrëdhënien ndërmjet principalit dhe agentit ku principali është aktori që i delegon punën një tjetër aktori që është agjenti. Në një kompani ku ndarja e pronësisë dhe kontrollit shfaqet formohet një marrëdhënie agjencie. Teoria e kujdestarisë është e ngjashme me teorinë e agjencisë, përse i përket ndarjes ndërmjet pronësisë dhe kontrollit, por që ndryshojnë në një aspekt të rendësishëm që është pikëpamja mbi motivimin njerëzor dhe rolin e menaxherit. Sipas kësaj teorie interesat e organizatës dhe menaxherit përputhen dhe menaxherit mund t'i besohet menaxhimi duke i dhënë liri për të vepruar.

Në këtë punim u analizuan zbatimi i parimeve të qeverisjes së korporatave në sektorin UK. Në 3 parimet e analizuara në mënyrë të detajuar arrijmë në konkluzionin që ndonëse ekzistojnë rregulloret dhe strukturat institucionale ato zbatohen pjesërisht. Konkretisht, sipas parimit për "Mbrotjen dhe lehtësimin e ushtrimit të rolit të aksionerëve", ndonëse struktura institucionale mbikqyrëse ekziston ajo paraqitet komplekse duke patur parasysh që decentralizimi sapo është kryer në Shqipëri dhe në këtë drejtim NJQV kanë pak eksperiencë në ushtrimin e rolit mbikqyrës të shoqërive të tilla.

Sipas parimit për "Publikimin e Informacionit dhe Transparencës" pushtetit vendor i mungon stafi i dedikuar për të azhurnuar dhe mirëmbajtur faqet e internetit dhe po ashtu mungojnë fondet për të procesuar publikimin e informacionit.

Sipas parimit të "Menaxhim Strategjik, Monitorim Efektiv nga Bordi dhe Përgjegjshmëri të Bordit ndaj kompanisë dhe aksionerët" mungon hartimi i planit të biznesit në pjesën më të madhe të shoqërive të UK, si dhe mungon informimi i duhur, si i këshillave të zgjedhur të qeverisjeve vendore, ashtu edhe i këshillave mbikqyrës të shoqërive të ujësjellës kanalizimeve, lidhur me kompleksitetin dhe përgjegjësinë serioze të sektorit të ujit.

Ky punim analizoi se cili është modeli më i përshtatshëm për qeverisjen e korporatave në Shqipëri në sektorin UK duke u bazuar në teoritë dhe analizën e problematikës së sektorit. Konkluzioni është se teoria më e përshtatshme për rastin e Shqipërisë është teoria e agjencisë sipas së cilës funksioni i bordit të drejtorëve duhet të jetë monitorimi i menaxherit për të siguruar interesin e pronarëve dhe në këtë kuadër drejtorët janë të përgjegjshëm ndaj pronarëve dhe përbëjnë lidhjen ndërmjet pronarëve dhe kompanisë.

Bibliografia

Aguilera, R., V. 2005. Corporate Governance and Director Accountability: an Institutional

Comparative Perspective. *British Journal of Management*, 16(s1): S39-S53.

Anderson, D., W., Melanson, S., J., & Maly, J. 2007. The Evolution of Corporate Governance: power redistribution brings boards to life. **Corporate Governance**, 15(5): 780-797.

Child, J. 2005. **Organization : contemporary principles and practice**. Oxford: Blackwell.

Davies, J., H. , Schoorman, F. D., & Donaldson, L. 1997. Toward a Stewardship Theory of

Management. **Academy of Management Review**, 22(1): 20-47.

Donaldson, L. 1990. The Ethereal Hand: Organizational Economics and Management Theory.

Academy of Management Review, 15(3): 369-381.

Donaldson, L., & Davies, J. H. 1991. Stewardship Theory or Agency Theory: CEO

Governance and Shareholder returns. **Australian Journal of Management** 16(1): 4965.

Eisenhardt, K., M. 1989. Agency Theory: An Assessment And Review. **Academy of Management. The Academy of Management Review**, 14(1): 57-75.

Finkelstein, S. 1992. Power in Top Management Teams: Dimensions, Measurem

Validation. **Academy of Management Journal**, 35(3): 505-538.

Hansson, L., & Collin, S.-O. 1992. **Kommunalt bolag? : en studie av för- och nackdelar med**

bolagisering av kommunalteknisk verksamhet. Stockholm Svenska kommunförbundet; Kommentus [distributör].

Hillman, A., J., & Dalziel, T. 2003. Boards of directors and firm performance: Integrating

agency and resource dependence perspectives. **Academy of Management. The**

Academy of Management Review, 28(3): 383-396.

Huse, M. 2007. **Boards, governance and value creation : the human side of corporate**

governance. Cambridge: Cambridge University Press.

Muth, M., & Donaldson, L. 1998. Stewardship Theory and Board Structure: a contingency

approach. **Corporate Governance: An International Review**, 6(1): 5-28.

Shleifer, A., & Vishny, R. W. 1997. A Survey of Corporate Governance. **Journal of Finance**, 52(2): 737-783.

Thynne, I. 1994. The Incorporated Company as an instrument of Government: A quest for a

Comparative Understanding. **Governance**, 7(1): 59-82.

Tosi, H., L., Brownlee, A., L., Silva, P., & Katz, J., P. 2003. An Empirical Exploration of

Decision-making Under Agency Controls and Stewardship Structure. *The Journal of*

Management Studies, 40(8): 2053-2071.

Wettenhall, R. 1998. The rising popularity of the government-owned company in Australia:

problems and issues. *Public Administration and Development*, 18(3): 243-255.

OECD Principles of Corporate Governance, marre nga

<http://www.oecd.org/corporate/ca/corporategovernanceprinciples/31557724.pdf>

Ligji për Shoqëritë Tregtare nr. 9901 datë 14.4.2008 "Për tregtarët dhe shoqëritë tregëtare"

Evis Gjebrea, Doktorante

Fakulteti Ekonomik- UET

evlis.gjebrea@uet.edu.al

Ermela Kripa, Doktor i Shkencave

Fakulteti Ekonomik- UET

ermela.kripa@uet.edu.al

SHPËRBLIMI I DËMIT JOPASUROR NË LIGJIN “PËR SIGURIMIN E DETYRUAR NË SEKTORIN E TRANSPORTIT”

“...Dëmi jopasuror ose dëmi moral përfaqëson dëmin pa përmbajtje ekonomike, rezultat i dëmtimit ose cënimit të të drejtave personale jopasurore...”

Nga: Doktorante, Av.Silvana BELLO

HYRJE

Studimi është përqëndruar vetëm në problemet që kanë dalë nga zbatimi i ligjit të sigurimit të detyrueshëm për shpërblimin e dëmit jopasuror si rezultat i aksidenteve rrugore. Dëmi jopasuror ose dëmi moral përfaqëson dëmin pa përmbajtje ekonomike, rezultat i dëmtimit ose cënimit të të drejtave personale jopasurore. Sipas Ligjit të Sigurimit të Detyrueshëm në studimin më poshtë do të përdorim termin “dëm jopasuror”.

Praktika gjyqësore, pas vitit 1992 në lidhje me përgjegjësinë civile për dëmin jopasuror (moral) ka pësuar ndryshime të mëdha, duke filluar me shmangien ose mospagesën, për motive të paarësyeshme të kompesimit financiar të dëmit jopasuror, deri në një sistem të përzier të riparimit të këtij dëmi.

Praktika gjyqësore në rastin e dëmit jopasuror është zhvilluar në një mënyrë të

diferencuar, duke dhënë vendime gjyqësore për të njëjtin rast sigurimi, me diferenca në dëmshpërblim në një raport 1:10, ndoshta edhe më shumë.

Mungesa e një studimi të mirëfilltë, në lidhje me dëmin jopasuror, me qëllim identifikimin e kriterëve objektive specifike, të cilat do të lejonin vlerësimin e ballancuar të dëmit jopasuror, duke marrë në konsideratë transparencën, fleksibilitetin, shpejtësinë, ndershmërinë dhe parashikueshmërinë e procesit të vlerësimit dhe shpërblimit për dëme të tilla, ka penguar vlerësimin objektiv të këtij dëmi.

Fjalë Kyçe : sigurim i detyruar, dëmshpërblim, dëm pasuror, dëm jopasuror, dëm biologjik, dëm moral, dëm ekzistencial, praktika gjyqësore, përgjegjësi civile.

Qëllimi

I. Qëllimi i këtij studimi është të analizojë problematikën e zbatimit të ligjit Nr.10 076 datë 29.02.2009 “Për sigurimin e detyruar në sektorin e transportit” i amenduar me ligjin Nr.10455, datë

21.07.2011, për dëmin jopasuror, me qëllim që rezultatet dhe rekomandimet e tij të mund të përfshihen në praktikë, në përcaktimin dhe kompesimin e dëmit jopasuror, të pësuar nga të dëmtuarit dhe viktimat e aksidenteve rrugore.

STATISTIKA

Shqipëria, si një vend i vogël me rreth 3 milion banorë dhe me mbi 300.000 mjete motorike, po përballët me një numër të lartë aksidentesh automobilistike, si rezultat i një sërë shkaqesh sikurse mungesa e infrastrukturës rrugore, sinjalistikës, edukimit të drejtuesve të mjetit, drejtimit të mjetit në gjendje të alkolizuar etj, si dhe me pasojat e shkaktuara prej tyre. Sipas të dhënave të Institutit të Statistikave të Republikës së Shqipërisë, vetëm për periudhën **2003 - 2010** rezulton se nga aksidentet automobilistike kanë humbur jetën 7,521 vetë, ndërsa 13,318 të tjerë janë plagosur (ndërkohë mendohet që shifrat e 2010-2013 janë edhe më alarmante.) Dëmi jopasuror në rritje i pësuar nga viktimat e aksidenteve automobilistike padyshim që është i lartë dhe praktikisht i pamundur për t’u vlerësuar financiarisht në mënyrë objektive. Për këtë arsye është e vështirë t’u kërkosh viktimave të përcaktojnë në mënyrë vullnetare liitin e dëmit të pësuar.

LIGJI

Ligji “Për sigurimin e detyruar në sektorin e transportit” Nr. 10076 datë 12.02.2009 ka pasuar ligjin Nr.7641 datë 01.12.1992 “Për miratimin me ndryshime të Dekretit Nr.295 datë 15.09.1992 “*Për sigurimin e detyrueshëm të mbajtësve të mjeteve motorike për përgjegjësinë ndaj personave të tretë*”. Ky ligj parashikonte shpërblimin e dëmit, pa specifikuar se

çfarë dëmi përfshihej në të. Në shumicën e rasteve, shoqëritë e sigurimit trajtonin dhe vlerësonin vetëm dëmin pasuror, por me ndërgjegjësimin dhe informimin e publikut, palët e dëmtuara u drejtoheshin gjykatave për shpërblimin e dëmit pasuror dhe jopasuror, të cilat, në shumicën e rasteve, hezitonin ta njihnin dëmin jopasuror.

APLIKIMI I DËMIT JOPASUROR

Një nga parimet themelore të bashkëjetesës në shoqërinë njerëzore është ndalimi për t’i shkaktuar dëm tjetrit (*alterum non laedere ose neminem laedere*). Zbatimi i tij gjen rregullime të përgjithshme në Kodin Civil dhe në veçanti në dispozitat mbi përgjegjësinë civile jashtëkontraktore, të parashikuara në nenin 608 e vijues të tij. Në bazë të kësaj përgjegjësie, e njohur si “përgjegjësia akuiliane” (*lex aquilia de damno*), cilido që shkel të drejtat dhe interesat e ligjshme të një tjetri, detyrohet që ta dëmshpërblejë atë. Nëpërmjet dëmshpërblimit, synohet rivendosja e plotë e të dëmtuarit (*restitution in integrum*) në gjëndjen e mëparshme (*status quo ante*), në të cilën do të gjëndeje, nëse nuk do të kishte ndodhur dëmi. Në këtë frymë, ishte hartuar edhe ligji për sigurimin e detyruar për përgjegjësinë ndaj palëve të treta, por legjislacioni i sigurimit të detyruar njihte dhe dëmshpërblente vetëm dëmin pasuror nga viti 1992 deri në vitin 2007.

Për herë të parë dëmi jopasuror u është njohur personave të dëmtuara nga Vendimi Nr.12 datë 13.09.2007 të Kolegeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë, e cila zgjidhi përfundimisht këtë “paqartësi”, duke i njohur personit të dëmtuar, por edhe personave të tjerë, si shpërblimin për dëmin pasuror ashtu

edhe për dëmin jopasuror, si rezultat i aksidenteve automobilistike. Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë unifikuan, më në fund, praktikën gjyqësore për trajtimin e dëmeve pasurore dhe jopasurore të shkaktuara nga aksidentet rrugore, sipas Kodit Civil të Republikës së Shqipërisë, i miratuar me Ligjin Nr.7850 datë 29.07.1994.

Ligji “Për Sigurimin e Detyruar në Sektorin e Transportit” Nr. 10076 datë 12.02.2009 ka parashikuar për herë të pare, në mënyrë të qartë, shpërblimin e dëmit pasuror dhe jopasuror. Në mbështetje të këtij ligji, Autoriteti i Mbikëqyrjes Financiare ka miratuar Rregulloren “Për trajtimin e dëmeve që mbulohen nga kontratat e sigurimit të detyrueshëm në sektorin e transportit” Nr.53 datë 25.06.2009, ndryshuar me Vendimin Nr. 168 datë 13.12.2011.

Disa problematika në lidhje me llogaritjen e dëmit jopasuror

Rregullorja e AMF “Për trajtimin e dëmeve që mbulohen nga kontrata e sigurimit të detyrueshëm në sektorin e transportit” ka përkufizuar dhe përcaktuar dëmin biologjik, moral dhe ekzistencial.

Dëmi Biologjik përbën në thelb cënimin e së mirës së shëndetit, të integritetit fizik dhe/ose psikik të njeriut dhe që ka një ndikim në aktivitetin thelbësor të përditshëm.

Dëmi moral është një shfaqje e brendshme e turbullimit të gjëndjes shpirtërore të njeriut, dhimbje e vuajtje shpirtërore individuale dhe e familjarëve të të dëmtuarit.

Dëmi ekzistencial është cënimi i të drejtave të personalitetit, i cili dëmton objektivisht jetën dhe veprimtarinë e çdo

njeriu, si cilësinë e jetës së tij ashtu edhe marrëdhëniet personale dhe familjare.

Këto elementë të dëmit jopasuror janë përcaktuar në nenin 28, “Metodologjia e përlllogaritjes së dëmit jopasuror”. Neni 29 i kësaj rregullore ka të përcaktuar ndarjen e dëmit biologjik sipas grup moshave të personave të dëmtuar duke i dhënë përparësi dëmit të pësuar nga moshat më të reja deri në moshën 20 vjeç max i dëmit biologjik për dëmtime të shëndetit mbi 30% varion nga 90.000 Lekë - 100.000 Lekë.

Dëmi moral varion nga 100.000 lekë për cdo 10% shkallë paaftësie, dhe nëse personi është plotësisht i paaftë, pra $k=100\%$, kjo vlerë është $\frac{1}{2}$ - 2 fishin e dëmit biologjik sipas moshës përkatëse. Po kështu vlera e dëmit ekzistencial që përfiton personi i dëmtuar, me koeficientin e humbjes së aftësisë për punë, $Khap=100\%$, llogaritet nga $\frac{1}{2}$ -2/3 e dëmit biologjik sipas moshës përkatëse.

Rregullorja e AMF-së, me anë të së cilës përcaktohet llogaritja e dëmit pasuror dhe jopasuror, nuk është e qartësuar, përsa i përket llogaritjeve dhe përcaktimit të të ardhurave në formulën e llogaritjes së dëmit jopasuror. (pasi formula e llogaritjes së dëmit biologjik, si bazë e llogaritjes së dëmit moral dhe ekzistencial, bazohet në të ardhurat). **Nga zbatimi në praktikë i kësaj formule, ngrihen disa pikëpyetje, përgjigjja e të cilave do të qartësonte përfundimisht problematikën e zbatimit në praktikë të vlerësimit të dëmit jopasuror nga Siguruesit dhe gjykatat.**

Nisur nga parimi i dëmshpërblimit, i cili synon kthimin e palës në gjendjen e mëparshme (restitutio in integrum)pra

në gjendjen para aksidentit, mund të arrijmë në këto konkluzione:

1. Formula e llogaritjes së dëmit jopasuror (dëmi biologjik) duhet të marrë si të ardhur **pagën mesatare neto** në shkallë ekonomie/vendi në momentin e ndodhjes së aksidentit.

2. Formula e llogaritjes së dëmit jopasuror duhet të marrë në konsideratë **lidhjen e personave të dëmtuar me viktimën**, pra vlera e dëmit jopasuror të jetë e ndryshme nëse personi i dëmtuar është i mitur, në moshë madhore, prind ose fëmija i viktimës, motra, vëllai apo bashkëshorti/ja.

3. **Vlera totale e dëmit** si dëm pasuror dhe jopasuror (dëm biologjik, moral dhe ekzistencial) **nuk duhet të tejkalojë shumën e limitit të përgjegjësisë së Siguruesit**, sipas ligjit në fuqi në momentin e ndodhjes së aksidentit.

REKOMANDIME

Kryerja e nje studimi të mirëfilltë për të implementuar konkluzionet e sipërcituara, pra gjetjen e një metodologjie të vlerësimit të dëmit

jopasuror objektive dhe korrekte në përputhje me legjislacionin në fuqi.

Bibliografia

1. “Guidelines for compensation of moral damages” autor Sorin Greceanu & Mihai Necrelescu.
2. Ligji Nr.10076 datë 12.02.2009 “Për Sigurimin e Detyruar në Sektorin e Transportit” i ndryshuar me ligjin Nr.10455 datë 21.07.2011.
3. Ligji “Për miratimin me ndryshime të Dekretit Nr.295 datë 15.09.1992 “Për sigurimin e detyrueshëm të mbajtësve të mjeteve motorike për përgjegjësinë ndaj palëve të treta”
4. Kodi Civil i Republikës së Shqipërisë
5. Vendimi Unifikues i Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë Nr.13 datë 13.09.2007.
6. Rregullore e A.M.F-sw Nr. 53 datw 25.06.2014 ndryshuar me vendimin Nr.168 datw 13.12.2011.

Doktorante, Av.Silvana BELLO

INICIMI I AUDITIMIT NGA INDICIE TË LEGJITIMUARA, NJOHJA DHE RUAJTJA E KUFIJVE TË DISKRECONIT LIGJËRISHT TË AUTORIZUAR

KLSH ka të drejtën legjitime të monitorimit permanent të programuar të veprimtarisë së çdo institucioni të administratës shtetërore apo publike dhe njëkohësisht roli i tij shndërrohet në iniciator spontan kur vlerëson se risku i cënimit të interesit publik apo çdo të drejte tjetër të administruar shtetërisht në emër të publikut është evident.

Nga : Prof.Assoc.Dr. Helga VUKAJ, KLSH

Nën moton - ***Përvoja jote, sukses ose dështim për ty!*** - vlen të përmendet edhe detyrimi i njohjes së kornizave të pushtetit, sidomos atij me natyrë diskreciale, pasi çdo spostim i kornizës ligjore të veprimtarisë së një audituesi do të dështonte iniciativën dhe punën e tij verifikuese e kontrolluese, për rrjedhojë do të sillte pavlefshmërinë e aktit ku do të shënoheshin konkluzionet e auditimit. Kjo anë e medaljes e bën atë të kujdesshëm që ta konsiderojë këtë risk evident në shumë procese si zbulim të radhës. Për këtë gjithsecili nga ne duhet të ketë parasysh se: Aktet diskreciale ndeshen në veprimtarinë e administratës publike në të gjitha sistemet e së drejtës të vendeve

të ndryshme. Edhe për shoqërinë tonë ato nuk konsiderohen më si të panjohura. Përkundrazi, ka një opinion në rritje që pushtete të tilla janë të nevojshme për të arritur një rend të drejtë shoqëror dhe për t'a bërë të drejtën ligjore një realitet pozitiv. Natyrisht, kjo nuk do të thotë se administratës publike duhet t'i jepen diskrecione të pakufizuara e të panevojshme, apo që organet administrative duhet të jenë të lira nga të gjitha kufizimet në ushtrimin e diskrecionit. Diskrecion nuk do të thotë arbitraritet.

Diskrecion, apo kur thuhet se veprimi apo akti duhet të jetë brenda diskrecionit të autoriteteve administrative, do të thotë që e drejta apo veprimi duhet të bëhen dhe të ushtrohen sipas rregullave të arsyes dhe drejtësisë dhe jo sipas

opinionit privat. Pra, e drejta, veprimi apo akti diskrecial nuk duhet të jenë arbitrarë, të turbullt e imagjinarë, por ligjorë, të rregullt dhe të ushtrohen brenda kufirit në të cilin duhet të kufizojë veten organi për realizimin e një qëllimi të ligjshëm.

Ligji nuk lejon akordime të diskrecionit të pakufizuar për autoritetet administrative. Sipas nenit 7 të Kodit të Proçedurave Administrative *"Me pushtet diskrecial të administratës publike do të kuptohet e drejta e kësaj të fundit që të ushtrojë autoritet publik për realizimin e një qëllimi të ligjshëm, qoftë edhe pa autorizimin e shprehur të ligjit"*. Kjo nënkupton të drejtën që u njihet organeve administrative, që gjatë veprimtarisë së tyre dhe në morinë e shumtë të problemeve që ato shqyrtojnë të kenë mundësinë që brenda qëllimit të ligjit, pavarësisht se ligji mund të mos shprehët në mënyrë konkrete, të zgjidhin çështjet e ndryshme dhe të nxjerrin akte të natyrës diskrete. Ky parim i rëndësishëm që e karakterizon administratën shtetërore, i jep më shumë zhdërvjelltësi dhe fleksibilitet veprimtarisë administrative që brenda frymës së Kushtetutës dhe ligjit të funksionojë normalisht.

Tejkalimi i diskrecionit mund të ndeshet në formën e tij më të dukshme, kur autoriteti administrativ bën diçka për të cilin në mënyrë të qartë është i paautorizuar t'a kryejë në bazë të ligjit autorizues, duke tejkaluar kufizimet e jashtme të dhëna nga ligji, siç mund të jetë, p.sh., rasti i vendosjes së një gjobe nga organi administrativ kompetent tej limitit të caktuar nga ligji. Por tejkalime të tilla të dukshme nuk janë aq të shpeshta

në veprimtarinë administrative. Normalisht, tejkalimi i diskrecionit nuk ndeshet në forma të tilla të thjeshta, si p.sh. marrja e një vendimi të pamenduar asnjëherë brenda ligjit etj. Kështu, p.sh., vendimi i një autoriteti të qytetit për të punësuar, nëse mund t'a konkretizojmë, një punonjës si roje dhe pagesën për të, t'a nxirrte nga pronarët e automjeteve në një parking publik, mund të konsiderohet si tejkalim i diskrecionit të autoritetit administrativ në fushën e qarkullimit rrugor, përderisa Kodi rrugor nuk i jep asnjë autoriteti të drejtën për të vepruar në këtë mënyrë duke krijuar vende të tilla parkingu; ose p.sh., emërimi në një detyrë të caktuar të një nëpunësi të shërbimit civil dhe kryerja e pagesës së tij tej fondit të caktuar për këtë qëllim, në një kohë që organika e institucionit nuk e parashikon një vend të tillë.

Një formë tjetër e tejkalimit është **mangësia në ushtrimin e diskrecionit**. Një autoritet administrativ mund të dështojë në ushtrimin e diskrecionit të tij, sepse nuk e ka ushtruar atë për shkak të plogështisë, mefshtësisë, apo indiferencës, ose se mendon që nuk ka ndonjë obligim për ta ushtruar atë detyrë, apo sepse gabimisht e konsideron veten të kufizuar nga ndonjë ligj tjetër ose akt nënligjor. Dështimi, apo gabimi në ushtrimin e diskrecionit mund të vijë edhe nga keqinterpretimi i legjislacionit që i jep diskrecionin organit administrativ.

Autoriteti përkatës administrativ mund të mendojë se ai nuk ka diskrecion mbi çështjen konkrete, në një kohë që ligji nuk ja mohon këtë të drejtë. Kështu edhe në rast se autoriteti administrativ mendon se është ligjërisht i kufizuar për të bërë

diçka, ndërkohe që në të vërtetë ai ndodhet brenda diskrecionit të tij, atëherë mosveprimi i tij është i paligjshëm, pasi organi administrativ duhet ta konsiderojë çështjen në shqyrtim në diskrecionin e tij të lirë.

Nëpërmjet abuzimit të diskrecionit organi i administratës publike kryen një paligjshmëri nëpërmjet mosrespektimit tendencioz të kufizimeve të brendshme ligjore, të dhëna për ushtrimin e diskrecionit.

Abuzimi i diskrecionit mund të jetë objektiv ose subjektiv. Një abuzim objektiv vjen nga mosrespektimi ose shkelja e parimeve kushtetuese dhe parimeve të tjera ligjore, si p.sh. barazia, arsyetueshmëria, paanësia etj. Një abuzim subjektiv është rezultat i ushtrimit të diskrecionit për një qëllim të gabuar, ose kur ushtrimi i tij nuk justifikohet nga gjykimet, në të cilat është mbështetur.

Akti administrativ është mënyra më e qartë e ushtrimit të pushtetit dhe funksioneve nga organet e administratës publike, por nuk është i vetmi. Administrata publike shpreh vullnet pushteti edhe nëpërmjet një veprimi tjetër administrativ që është kontrata administrative.

Kontratat, në të cilat mund të paraqitet si palë administrata, mund të jenë private ose publike.

Një kontratë administrative shpall, modifikon ose revokon një marrëdhënie juridike në sferën e së drejtës publike, ndërsa një kontratë private bën të njëjtën gjë, por në sferën e së drejtës private. Për këtë arsye, në raste se një marrëdhënie

ligjore shpallet, modifikohet apo revokohet përmes një kontrate, por që përfshihet në të drejtën publike, atëhere ajo do të konsiderohet si kontratë administrative ose publike.

Kodi i Procedurave Administrative nuk parashikon ndonjë kërkesë të përgjithshme detyruese, apo rekomanduese rreth formës që duhet të ketë një kontratë administrative. E vetmja kërkesë është që në rastet e mosparashikimit me ligj të ndonjë forme tjetër kontrate, atëhere është e kuptueshme se forma duhet të jetë me shkrim. Në rast se një kontratë administrative ndërhyt në të drejtat e palëve të treta, atëhere miratimi i këtyre palëve duhet të merret patjetër me shkrim. Gjithashtu, leja, pëlqimi ose aprovimi i autoritetit më të lartë administrativ duhet të merret për një kontratë, në rast se një leje, pëlqim ose aprovim i tillë mund të kishte qenë i nevojshëm, nëse autoriteti do të kishte nxjerr një akt administrativ në vend që të bënte një kontratë.

Liria që gëzojnë palët në një kontratë private, përse i takon përmbajtjes së një kontrate, nuk është e vlefshme për palët në kontratat administrative. Ky kufizim është i kushtëzuar nga fakti se ekziston rreziku i komercializimit të shërbimeve administrative, në rast se palëve në një kontratë administrative, do t'u jepej e njëjta liri që kanë palët në një kontratë private.

Kërkesa e ligjshmërisë në kontratat administrative detyron organin që të mos mund të zmadhojë fuqitë e veta dhe të bëjë gjëra të cilat nuk është i autorizuar

që t'i bëjë. Prandaj si të gjitha aktet e tjera të administratës, një kontratë administrative sigurisht që duhet të ketë dhe mbështetjen e saj në ligj dhe nuk duhet të jetë e papajtueshme me ndonjë parashikim ligjor. Shkaku i ligjshëm në të cilin mbështetet detyrimi midis palëve në kontratën administrative përbën, ashtu si në kontratat e së drejtës private, një nga kushtet kryesore për lidhjen dhe vlefshmërinë e kontratës.

Nuk është e nevojshme që kompetenca për të kontraktuar të jetë e akorduar shprehimisht nga ligji, por duhet t'i ketë bazat e veta në ligj. Në këtë kontekst ligji nuk do të thotë vetëm ligji bazë, por në përgjithësi nënkupton legjislacionin administrativ, ligjet e zakonshme, po aq sa edhe parimet e përgjithshme të së drejtës. Nuk është e nevojshme që një ligj të ndalojë shprehimisht një kontratë, por mjafton që një ndalim i tillë të vijë nga qëllimi dhe kuptimi i një ligji të tillë.

Nuk është e nevojshme ekzistenca e një kontrate në qoftë se ligji kërkon përmbushjen e një detyre përmes një drejtimi apo urdhëri të shkruar të autoritetit administrativ, ose përmes një akti administrativ. P.sh., emërimi i një nëpunësi civil, ose punësimi i një personi në shërbimet e mbrojtjes, apo imponimi i detyrave mund të bëhen vetëm përmes një akti administrativ dhe jo përmes një kontrate. Ky është koncepti që duhet pasur për kontratat administrative. Pra, nuk është e thënë që kontratat administrative janë vetëm ato që u cituan më lartë dhe që janë parashikuar shprehimisht në Kodin e Procedurave Administrative, pasi nevojat e shoqërisë mund të sjellin në të ardhmen edhe lloje

të tjera kontratash, të cilat është e pamundur të parashikohen të gjitha me ligj. ***Duhet kuptuar se një organ administrativ do të kontrakttojë me një subjekt tjetër të së drejtës me një kontratë administrative, në ato raste që ligji e pranon një formë të tillë dhe kur është e tepërt, ose e pamundur që për rregullimin e kësaj marrëdhënie të nxirret akt administrativ. Kërkesat e ligjit duhen zbatuar në të gjitha kontratat administrative. Kërkesa e ligjshmërisë mund të zbutet vetëm kur dhe në atë masë që një individ i jepet e drejta të heqë dorë nga të drejtat e tij. Heqja dorë nga të drejtat mund të jetë e lejueshme, vetëm në rast se është krijuar një e drejtë ligjore për ndihmën e një individ, në dispozicion ekskluziv të tij dhe kur dorëheqja nuk dhunon interesat publike apo të të tretëve. Në çdo rast tjetër, çdo lloj heqjeje dorë do të konsiderohet e pavlefshme.***

Autoritetit administrativ, ndonjëherë i jepet fuqi finale dhe e njëanëshme për të prishur një kontratë në rast se një prishje e tillë është e nevojshme për të parandaluar ose eliminuar një dëm serioz ndaj mbarëvajtjes së përgjithshme të interesave publike. Kjo fuqi e administratës për të prishur kontratat administrative në interes të publikut është njohur qartësisht dhe shprehimisht nga legjislacioni ynë.

Ashtu si akti administrativ, edhe kontrata administrative mund të jetë e vlefshme, e anulueshme dhe e pavlefshme. Një kontratë e zhvlerësueshme është efektive si një akt administrativ i tillë, derisa të anulohet sipas kërkesave ligjore. Një kontratë do të

konsiderohet e pavlefshme ashtu si një akt administrativ absolutisht i pavlefshëm, pra është e pavlefshme *ab initio* dhe nuk ka asnjë efekt ligjor.

Një kontratë administrative është e pavlefshme, ashtu siç do të ishte e pavlefshme një kontratë private sipas legjislacionit civil, si p.sh.,: nëse njëra nga palët në kontratë nuk është kompetente për shkak të miturisë ose paaftësisë mendore; nëse një palë mban rezervë mendore ose mungesa serioze, ose mban sekret diçka lidhur me synimin; kur shprehja e dëshirës nga ana e saj është e shtirur ose në rast se ai nuk bën një shprehje serioze të dëshirës; kur është një shkelle e formës së kërkuar nga ligji; nëse është e papajtueshme me rregullat e moralit; kur synon një ndihmë ose shërbim të pamundur që, në bazë të një standarti objektiv të aplikuar në kohën e bërjes së kontratës, askush nuk mund t'a çojë deri në fund fizikisht ose ligjërisht; kur është bërë gabim rreth fakteve ku është bazuar kontrata; ose kur një palë e kontratës kundërshton, pasi miratimi i saj është arritur në bazë të gabimit, apo komunikimit të gabuar, apo mashtrimit të paramenduar apo kërcënimit, ose është bërë nga një përfaqësues, i cili nuk e ka autoritetin e duhur të veprojë, etj, etj.

Nuliteti i pjesshëm i një kontrate mund t'a bëjë atë tërësisht të pavlefshëm, nëse kontrata nuk mund të bëhet dot pa pjesën e pavlefshme. Përderisa kontratat e pavlefshme nuk hyjnë në fuqi, as palët dhe as ndokush tjetër nuk mund të mbështeten në to. Megjithatë, nëse në bazë të një kontrate të pavlefshme, një palë e ka kryer pjesën e vet të kontratës,

asaj i jepet e drejta e kompensimit për dëmin që mund t'i jetë shkaktuar.

Pra, të njëjtat rregulla që veprojnë për pavlefshmërinë e aktit administrativ do të aplikohen edhe për kontratat administrative, pasi nuk mund të mbahen qëndrime të ndryshme për to, sepse si akti administrativ, ashtu dhe kontratat administrative janë objekt studimi i teorisë së të drejtës administrative dhe që të dyja bëhen objekt shqyrtimi gjyqësor në seksionet administrative në rast pavlefshmërie.

Gjithashtu, pothuajse të njëjtat rregulla që veprojnë në përcaktimin e pavlefshmërisë së kontratave në të drejtën private do të zbatohen edhe në të drejtën administrative. Kështu, rregullat e parashikuara në Kodin Civil që përcaktojnë kushtet e përgjithshme të kontratës dhe që prekin parimet e barazisë e të paanësisë, vendosja e kufizimeve për përgjegjësitë e palëve, mundësitë për t'u tërhequr nga kontrata, liria kontraktore, shmangiet e kompetencave të organeve gjyqësore etj, janë të zbatueshme edhe në shqyrtimin e vlefshmërisë së kontratave administrative.

Bibliografi

Kodi i procedurave administrative

Komentari i Kodit të Procedurave Administrative

Prof.Assoc.Dr. Helga VUKAJ, KLSH

RËNDËSIA E ZBATIMIT ME RIGORIZITET TË STANDARDEVE TË INTOSAI-T

“.. Përfshirja e zbatimit të ISSAI-ve si një objektiv i veçantë në planin strategjik të SAI-t mund të ndihmojë në përkushtimin e stafit më të lartë të institucionit dhe në mobilizimin e duhur të burimeve për të mbështetur zbatimin e ISSAI-ve..”

Nga: Fatos Çoçoli, Ekspert i Jashtëm në KLSH

Abstrakt:

Organizata Ndërkombëtare e Institucioneve Supreme të Auditimit (INTOSAI), organizata përfaqësuese e gjithë komunitetit të auditimit të jashtëm publik, që kur u themelua në vitin 1953, ka zhvilluar dhe përmirësuar auditimin suprem të sektorit publik në mbarë botën. Ajo e ka kryer këtë rol nëpërmjet krijimit dhe përmirësimit të vazhdueshëm të orientimeve dhe rregullave bazë të auditimit, pra të standardeve të tij.

Standardet, udhëzimet dhe praktikat më të mira të INTOSAI-t janë zhvilluar nën kujdesin e tre komisioneve të përhershëm të INTOSAI-t: Komisioni i Standardeve Profesionale (PSC), Komisioni i Shkëmbimit të Dijeve (KSC) dhe Komisioni i Ndërtimit të Kapaciteteve (CBC). Miratimi i një seti gjithëpërfshirës të Standardeve Ndërkombëtare (ISSAI) për Institucionet Supreme të Auditimit (SAI-t) në Kongresin INCOSAI XX të INTOSAI-t në

Johanesburg të Afrikës së Jugut në vitin 2010, u ka dhënë SAI-ve anëtare të INTOSAI-t një kuadër të përditësuar të standardeve, udhëzimeve dhe praktikave më të mira ndërkombëtare për auditimin e jashtëm të sektorit publik.

Fjale kyçe: *auditimi i jashtëm publik, institucionet supreme të auditimit (SAI-t), Organizata Ndërkombëtare e Institucioneve Supreme të Auditimit (INTOSAI), standardet ISSAI, praktikat më të mira ndërkombëtare, kongreset INCOSAI, cilësia në auditim, pavarësia e SAI-ve, bashkëpunimi ndërkombëtar.*

Hyrje

Sekretari i Përgjithshëm i Kombeve të Bashkuara, Ban Ki-Mun, e ka vlerësuar rolin e standardeve ISSAI në parathënien e tij për Publikimin Përkujtimor me rastin e Përvjetorit të 250-të të Gjykatës Austriake të Auditimit, duke u shprehur se "Kombet e Bashkuara dhe audituesit e jashtëm të qeverisjes, bazuar në standardet e tyre ISSAI, ndajnë një

angazhim për të siguruar qeverisjen e mirë dhe për të avancuar në programet ndërkombëtare të zhvillimit. Ne jemi partnerë të natyrshëm, dhe unë e mirëpres bashkëpunimin tonë të gjatë me Organizatën Ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit (INTOSAI), në mënyrë të veçantë në organizimin e një numri seminaresh të vlefshme”(1).

Standardet ISSAI janë me vlerë të konsiderueshme për SAI-t anëtare dhe sigurojnë një kornizë të përbashkët referimi për auditimin e jashtëm të sektorit publik. Në vitin 2010, INTOSAI identifikoi zbatimin e Standardeve Ndërkombëtare për Institucionet Supreme të Auditimit (SAI-t) si një përparësi kyçe strategjike për vitet e ardhshme. Në përputhje me Deklaratat e Limës dhe Meksikos dhe duke njohur pavarësinë e secilit SAI anëtar të INTOSAI-t, për të përcaktuar qasjen e vet në përputhje me legjislacionin kombëtar, përmes Marrëveshjeve të Johannesburgut, INCOSAI XX-te u bëri thirrje SAI-ve anëtare të INTOSAI-t t'i përdorin standardet ISSAI si një kornizë e përbashkët reference. Veç kësaj, SAI-t u inkurajuan të zbatojnë ISSAI-t në përputhje me mandatin e tyre dhe legjislacionin kombëtar, si dhe të masin performancën e tyre dhe udhëzimet e auditimit, duke përdorur standardet ISSAI.

Njëkohësisht, standardet ISSAI kane dhe një vlerë të shtuar në dimensionin

ndërkombëtar, të theksuar në cilësimet e z. Terence Nombembe, President i SAI-t të Afrikës së Jugut dhe Ish-President i INTOSAI-t, gjatë Kongresit INCOSAI XXI në Pekin në tetor 2013, ku shprehet se: “Edhe pse është relativisht e lehtë për INTOSAI-n të monitorojë zhvillimet kyçe globale, INTOSAI duhet të bëjë të mundur që të ndikojë në këto zhvillime, duke angazhuar forume të identifikuara si të rëndësishme, në drejtimin e trendeve globale. Ne kemi mundësinë të konsolidojmë rrjetet tona ekzistuese, të cilat kanë provuar historikisht se janë tepër të vlefshme në drejtimin e trendeve globale. Në këtë kontekst, unë po i referohem atyre organizmave si Federata Ndërkombëtare e Kontabilistëve, Instituti për Audituesit e Brendshëm, organizata e Kombeve të Bashkuara(OKB), Organizata për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim dhe donatorët tanë kryesorë, me të cilët kemi vendosur tashmë një nivel të lartë besueshmërie dhe autoriteti në çështjet e vendosjes së standardeve ISSAI, ashtu si edhe të zbatimit të kuadrit të këtyre standardeve”(2).

Kurse Presidenti i tanishëm i INTOSAI-t dhe njëkohësisht Audituesi i Përgjithshëm i Kines, Liu Jayi, shprehet po në Kongresin e Pekinit se “Në përballjen me deficitet financiare dhe krizat e borxheve publikë, SAI-, të orientuar nga standardet e tyre ISSAI, mund të fokusohen në faktorët e përgjithshëm apo ata sistemikë që ndikojnë fuqimisht në zbatimin e politikave dhe qëndrueshmërinë financiare afat-gjatë, kontribuojnë në

¹ Gjykata Austriake e Auditimit, Publikimi Perkujtitor “ACA ne 250 Vjetorin e saj”, fq. 4-5, 2011

² Gazeta e Auditimit të Jashtëm Publik “INTOSAI Journal”, Edicioni Special, Janar 2014, fq. 8.

krijimin e politikave të shëndosha financiare publike dhe monetare”(3).

Korniza e ISSAI-ve:

Korniza e ISSAI-ve përbëhet nga standardet dhe udhëzimet e miratuara nga kongreset INCOSAI. ISSAI-t formojnë një hierarki me katër nivele.

Niveli 1 – Parimet Themeluese (Deklarata e Limës, ISSAI 1)

Deklarata e Limës bën thirrje për themelimin e Institucioneve Supreme të Auditimit efektive dhe jep udhëzime për rregullat e auditimit.

Niveli 2 - Parakushtet për Funksionimin e Institucioneve Supreme të Auditimit (ISSAI-t 10-99) Parakushtet përmbajnë deklaratat e INTOSAI-t për parakushtet e domosdoshme për funksionimin e duhur dhe sjelljen profesionale të ISSAI-ve. Këto përfshijnë parimet dhe udhëzimet për pavarësinë, transparencën, përgjegjshmërinë, etikën e SAI-ve, si dhe kontrollin e cilësisë.

Niveli 3 - Parimet Themelore të Auditimit (ISSAI-t 100-999)

Parimet Themelore të Auditimit shprehin thelbin e auditimit të jashtëm të sektorit publik. Ato përmbajnë deklaratimet e përbashkëta të anëtarëve të INTOSAI-t për parimet profesionale të auditimit efektiv dhe të pavarur nga njësitë e sektorit publik.

Niveli 4 - Udhëzimet e Auditimit (ISSAI-t 1000-5999)

Udhëzimet e Auditimit i përkthejnë parimet themelore të auditimit në udhëzime më specifike, të detajuara dhe

operative, që mund të përdoren në punën e përditshme të audituesve, në kryerjen e detyrave të auditimit. Qëllimi i udhëzimeve është që të sigurojnë një bazë për standardet dhe manualët për auditimin e sektorit publik, e cila mund të zbatohet nga SAI-t anëtare të INTOSAI-t. Çdo udhëzues ka një qëllim të caktuar zbatimi dhe mund të përshtatet në mënyrë të plotë ose të pjesshme, duke reflektuar rrethanat individuale të juridiksionit të secilit SAI.

Është e rëndësishme të theksohet se zbatimi i plotë i ISSAI-t kërkon përfshirjen e strukturave drejtuese të SAI-t të niveleve më të larta. Kur konsideron zbatimin e ISSAI-ve, menaxhimi i SAI-t duhet të reflektojë në kuadër të organizimit dhe të rregullojë planin kohor, si dhe nivelin e ambicies për situatën aktuale dhe burimet në dispozicion. Shtrirja dhe natyra e zbatimit të ISSAI-ve mund të ndryshojnë nga SAI në SAI, në varësi të mandatit të organizatës, mjedisit ligjor, si dhe udhëzimeve të brendshme dhe mjeteve të auditimit të SAI-t. Për shembull, procesi i zbatimit do të ndryshojë, në varësi të faktit nëse SAI është duke punuar me auditimin financiar, të përputhshmërisë apo të performancës, ose nëse një lloj auditimi zbatohet për herë të parë në përputhje me ISSAI-t. Kështu, KLSH po zbaton me sukses ISSAI-t 3000 dhe 3100 për Auditimin e Performancës, duke filluar nga tetori 2012, kohë kur themeloi Departamentin e Performancës. Gjate më shumë se një viti e gjysëm që nga ajo kohe, numri dhe cilësia e auditimeve të performancës në SAI-n tone është rritur dukshëm, me zbatimin e plotë të

³ Gazeta e Auditimit të Jashtëm Publik “INTOSAI Journal”, Edicioni Special, Janar 2014, fq.7.

orientimeve te këtyre dy standardeve ISSAI dhe me përkthimin dhe përshtatjen ne shqip të Udhëzuesit për Auditimin e Performancës(4), të përgatitur nga Komisioni i Standardeve Profesionale (PSC).

Çfarë sigurojnë ISSAI-t?

1.Cilësinë

Kryerja e auditimeve në përputhje me standardet ISSAI të pranura ndërkombëtarisht, do të sigurojë një nivel të caktuar të cilësisë dhe konsistencës në auditime. Të gjitha SAI-t përpiqen për të fituar besimin e qytetarëve dhe të veprimtareve të tjerë (Parlamentit, shoqërisë civile, etj.). Aplikimi i standardeve të pranura ndërkombëtarisht në auditime është një hap i rëndësishëm në drejtim të fitimit të këtij besimi. Një standard i lartë i cilësisë do të reduktonte rrezikun e audituesit. Besueshmëria e të gjitha organizatave të auditimit suprem ndërtohet mbi cilësinë e arritur në auditimet e tyre.

Përdorimi i standardeve të pranura në nivel ndërkombëtar thjeshton krahasimin mes SAI-ve, nismat për sigurimin e komenteve të kolegëve (peer review), si dhe shkëmbimin e përvojave të tjera të auditimit. Përdorimi i metodave të ngjashme të auditimit mund të frymëzojë SAI-t për përmirësimin të vazhdueshëm.

2.Besueshmërinë

Përdorimi i standardeve ISSAI të pranura globalisht do të forcojë besueshmërinë si të SAI-t ashtu dhe të audituesve të tij. Veprimtarët e jashtëm (Parlamenti,

qeveria, shoqëria civile, etj.) do të fitojnë një besim në rritje në punën e audituesve, nëse këta përdorin standardet e pranura globalisht. Rezultatet dhe konkluzionet e auditimit, të kryera në përputhje me standardet ISSAI, mund t'i qëndrojnë çdo shqyrtimi të hollësishëm të jashtëm.

Transparenca e arritur duke përdorur këto standarde ISSAI, mjaft te njohura nga organizatave e audituara dhe nga palët e tjera të interesit, gjithashtu çon në rritjen e besueshmërisë së rezultateve të auditimit.

3.Profesionalizmin

Standardet formojnë bazën për profesionalizimin e audituesve dhe organizatave të auditimit, duke siguruar një proces të strukturuar për punën e auditimit. Standarde e përbashkëta mund të përmirësojnë mundësitë për shkëmbimin e pikëpamjeve dhe përvojave profesionale, duke i kaluar kufijtë kombëtarë dhe sektorialë. Aktivitetet e përbashkëta të trajnimit dhe shkëmbimi i përvojave do të ishin më të lehta, në qoftë se audituesit aplikojnë të njëjtin grup të standardeve profesionale. Standardet ISSAI të pranura globalisht sigurojnë gjithashtu një gjuhë të përbashkët në mes të audituesve të sektorit publik dhe privat në fushat e përgjegjësisë të ngjashme. Aplikimi i standardeve të pranura globalisht do të forconte profesionin e auditimit në përgjithësi.

Eksperiencia e zbatimit të ISSAI-ve në Shqipëri ka treguar se KLSH dhe audituesit e tij kanë fituar realisht shume në punën e tyre audituese. Vetë audituesit kanë rritur njohuritë e tyre për auditimin dhe format e tij, nëpërmjet njohjes së standardeve

⁴ Udhëzuesi për Auditimin e Performances, Botim i KLSH, dhjetor 2012

ISSAI, kanë fituar shprehi të reja pune, siguri dhe besim në forcat e tyre. Argumentimi i gjetjeve dhe rekomandimeve të tyre është rritur, po ashtu dhe vlerësimi nga ana e Kuvendit dhe e opinionit publik.

Çfarë duhet të kenë parasysh SAI-t kur zbatojnë ISSAI-t?

Është e rëndësishme të njihen sfidat me të cilat përballen një SAI kur zbaton ISSAI-t. Këto sfida ndryshojnë në varësi të nivelit të zhvillimit të SAI-t, kontekstit në të cilin ai vepron, kërkesave ligjore, burimeve në dispozicion, duke përfshirë personelin, burimet teknike dhe ato të financimit, si dhe ambicieve strategjike të institucionit. Nder sfidat kryesore po rendisim:

Ndryshimi në menaxhim

Zbatimi i ISSAI-ve është një angazhim afatgjatë dhe menaxhimi ka nevojë për të përcaktuar një vizion për atë që duhet të arrihet, për të vendosur objektiva për zbatimin e tyre dhe për të siguruar angazhimin brenda organizatës si dhe në mesin e palëve kryesore të interesit.

Zbatimi i standardeve të pranura globalisht mund të kërkojë një qasje të bazuar në risk, e cila mund të çojë në ndryshim në metodat dhe proceset e punës, të tilla si kërkesat e ndryshuara në lidhje me kontrollin dhe sigurimin e cilësisë, marrja e dëshmive të auditimit, përdorimi i teknikave të marrjes së mostrave, etj. Këto ndryshime mund të ndikojnë në strukturën organizative, sjelljen si dhe menaxhimin e organizatës. Si rezultat, ngritja e kapaciteteve dhe të mësuarit gjatë punës, do të jetë e

nevojshme për të gjitha nivelet e stafit dhe menaxhimit.

Gjatë dy viteve të fundit (2012-2013), KLSH ka ndryshuar stilin e punës dhe të drejtimit, duke u bazuar tërësisht në standardet ISSAI. Në baze të këtyre standardeve, institucioni ka kryer procedura krejtësisht të reja dhe transparente të rekrutimit të stafit me përvojë, trajnim shumë më efektiv dhe intensiv në kohë të stafit, si dhe ka ndryshuar strukturën organizative, duke e bërë më fleksibël dhe në dobi të trupës audituese. Zbatimi i nismës “3i” të IDI-t në KLSH ka gjetur jehonë të plotë, pasi institucioni ka ngritur një grup pune të përberë nga auditues të trajnuar dhe që fillimisht kanë punuar nën drejtimin dhe këshillimin e ekspertëve të SIGMA-s.

Angazhimi i stafit drejtues

Ashtu si për të gjitha proceset e tjera të ndryshimit brenda një organizate, zbatimi i ISSAI-ve ka nevojë për mbështetjen dhe përkushtimin e plotë të menaxhimit të lartë të një SAI. Përfshirja e zbatimit të ISSAI-ve si një objektivi i veçantë në planin strategjik të SAI-t mund të ndihmojë në përkushtimin e stafit më të lartë të institucionit dhe në mobilizimin e duhur të burimeve për të mbështetur zbatimin e ISSAI-ve. Ky objektivi në procesin e planifikimit strategjik të SAI-t do të sigurojë që procesi i zbatimit merr vëmendjen që meriton nga drejtuesit, që është një proces i integruar dhe i koordinuar me aktivitete të tjera të zhvillimit, si dhe që progresi monitorohet.

KLSH në planin e tij strategjik 2013-2017 e ka si një nën-objektiv të plotë zbatimin e

Nismës “3i” në kuadër të objektivit të rritjes së kapaciteteve audituese të institucionit, duke vënë në jetë setin e mjeteve të quajtura “iCATS”. Zbatimi i ISSAI-ve respektive është nënkuptuar dhe theksuar shprehimisht në objektivin strategjik të rritjes së numrit dhe cilësisë së auditimeve të performancës, si dhe në atë të auditimit të teknologjisë së informacionit, krahas konsolidimit të auditimit financiar dhe atij të përputhshmërisë.

Kushtet e brendshme dhe të jashtme

Pavarësisht nëse një SAI vendos për zbatimin e ISSAI-ve për auditimin financiar, të përputhshmërisë apo të performancës, organizata duhet të marrë në konsideratë si kushtet e saj të brendshme, ashtu dhe ato të jashtme. Rëndësia e kushteve mund të ndryshojë në varësi të fushës së auditimit ku ISSAI-t janë duke u zbatuar. Megjithatë, sistemet e kontabilitetit dhe menaxhimit financiar, qasja në informacionet e nevojshme, marrëdhëniet me Parlamentin dhe aktorët e tjerë, si dhe kultura e auditimit në vend dhe pranueshmëria dhe zbatueshmëria e rekomandimeve të SAI-t, janë shumë të rëndësishme për suksesin e zbatimit të ISSAI-ve. Këto kushte mund të ofrojnë mundësi apo kufizime të cilat do të ndikojnë në zbatim. Nëse SAI është duke konsideruar futjen e detyrave të reja të auditimit, në përputhje me ISSAI-t, është e rëndësishme për të siguruar që ky SAI ka mandatin ligjor të kërkuar.

KLSH, në zbatim të rekomandimeve të Progres Raporteve të Bashkimit Evropian, në konsultim të ngushte dhe miratim nga

DG-Budget dhe SIGMA, përgatiti në fund të vitit 2012 dhe dorëzoi në Kuvend një draft të ri ligjor, ku përfshiheshin auditimet e performancës dhe të teknologjisë së informacionit, si dhe bëhej një referim i qartë i standardeve të INTOSAI-t.

Burimet e duhura

SAI-t janë gjithmonë të varura nga disponueshmëria e stafit të kualifikuar dhe kompetent. Prania e audituesve dhe menaxherëve kompetentë bëhet edhe më e rëndësishme, kur futen në organizatë standardet e auditimit të pranuar globalisht ISSAI dhe jepen detyra të reja të auditimit, të cilat rrisin kërkesat për organizimin. Për të siguruar që SAI e ka stafin e nevojshëm, mund të merren në konsideratë përmirësime në procesin e rekrutimit dhe të arsimimit të vazhdueshëm profesional. Një masë tjetër e rëndësishme për të siguruar një zbatim të qëndrueshëm të ISSAI-ve është zhvillimi i metodave dhe forumeve për ndarjen e përvojave brenda organizatës dhe të mësuarit nga njëri-tjetri. Kur planifikon zbatimin e ISSAI-ve, menaxhimi i SAI-t duhet të sigurojë fondet e nevojshme në dispozicion. Çdo ndryshim në një organizatë me zbatimin e ISSAI-ve, mund të ketë implikime fillestare ekonomike. Fondet kanë të bëjnë me shpenzimet për trajnimin, rekrutimin, mbështetje të jashtme, zhvillimin e manualeve dhe mjeteve të tjera, si dhe mbështetje teknike.

KLSH i ka pasur parasysh këto kërkesa gjatë dy viteve të fundit 2012-2013, kur ka rekrutuar rreth 9 përqind të stafit me kualifikime post universitare dhe grada shkencore, ka kryer një proces intensiv kualifikimi gjatë punës, duke ofruar

mundësitë për ngritjen në karrierë për audituesit e motivuar dhe të talentuar, si dhe ka nxitur çertifikimin e stafit nga strukturat ndërkombëtare çertifikuese për audituesit dhe nga IDI. Stafi ekzistues është inkurajuar të marrë kualifikime të tjera post-universitare, të rëndësishme për punën respektive audituese. Në ndihmë të zbatimit të ISSAI-ve, KLSH ka aplikuar dhe fituar një projekt binjakëzimi nga fondet IPA 2013 të BE-së me vlerë 2.11 milion euro për rritjen e kapaciteteve audituese, i cili do të fillojë nga zbatimi në fund të vitit 2014.

Literatura e konsultuar:

Adresimi i Dr. Josef Moser, Sekretar i Përgjithshëm i INTOSAI-t në Simpoziumin e 21-te OKB/INTOSAI “Praktikat efektive të bashkëpunimit mes SAI-ve dhe qytetareve për të rritur llogaridhënien publike”, Vjenë, 13-15 korrik 2011.

Fjala e z. Jacek Jezierski, Ish-President i NIK, Poloni, në Simpoziumin e 21-të

OKB/INTOSAI “Praktikat efektive të bashkëpunimit mes SAI-ve dhe qytetareve për të rritur llogaridhënien publike”, Vjenë, 13-15 korrik 2011.

Botimi përkujtimor i SAI-t të Austrisë “250 vjet Gjykata e Auditimit e Austrisë”, 2011 Marrëveshjet e Johannesburgut, INCOSAI XX, 2010.

Deklarata e Pekinit në INCOSAI XXI, tetor 2013

Gazeta e Auditimit të Jashtëm Publik “INTOSAI Journal”, Edicioni Special, Janar 2014

Strategjia e Zhvillimit e INTOSAI 2011-2016, botim, viti 2011

Strategjia e Zhvillimit e KLSH 2013-2017, korrik 2013.

Fatos Çoçoli, Ekspert i Jashtëm në KLSH

PARIMI I PIRAMIDËS SË BARBARA MINTO

LOGJIKA E TË MENDUARIT DHE TË SHKRUARIT

“...Në ditët e sotme, çdo auditues modern performance trajnohet për të mësuar dhe aplikuar metodën e Barbara Minto, sa të thjeshtë aq edhe elegante...”

Nga: Dr.Rinald Muça, KLSH

Hyrje

Si mund ta bëni për vete audiencën brenda një kohe të shkurtër? Si mund të krijoni një histori intriguese me strukturë logjike, të thjeshtë për t’u kuptuar dhe të lehtë për ta mbajtur mend? Nëse duhet të bindni të tjerët dhe koha në dispozicion është e limituar, si mund ta përballoni me sukses këtë sfidë?

Parimi i Piramidës është përgjigjja e duhur. Përpunuar nga Barbara Minto dhe publikuar nga McKinsey, Piramida është një metodë në ndihmë të studiuesve dhe konsulentëve për të strukturuar raportet dhe rekomandimet e tyre. Në ditët e sotme, çdo auditues modern performance trajnohet për ta mësuar dhe aplikuar këtë metodë, sa të thjeshtë aq edhe elegante. Le të tregojmë më poshtë shkurtimisht se si funksionon Parimi i Piramidës

Fjalë Kyçe : *audiencë, parimi i piramidës,*

interesi i audiencës, sukses, raport auditimi, linja vertikale, logjika horizontale

Disa fakte

Le ta fillojmë me disa të vërteta mbi audiencën tonë:

1. Njerëzit nuk janë të interesuar të dëgjojnë gjëra që i dinë;
2. Nëse ajo që themi është interesante, njerëzit fokusohen vetëm në ato që mendojnë se s’dinë;
3. Nëse dëgjojnë ndonjë gjë që s’dinë, njerëzit kanë maninë të bëjnë pyetje.

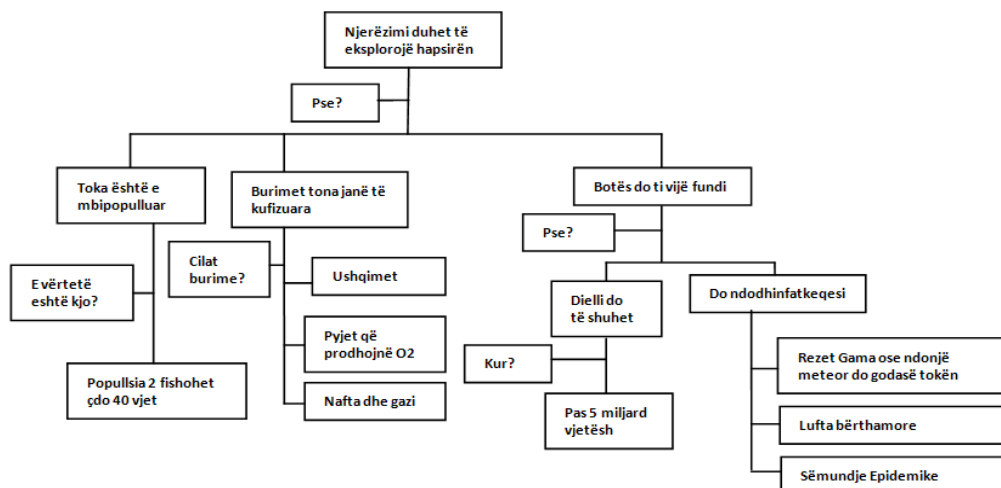
Duke nisur me një fjali që provokon tek audienca diçka që nuk e dinë, automatikisht i bën ata të fillojnë nga pyetjet. Pse?, Si?, Vërtet kështu është?, etj, etj. Audienca mbahet e fokusuar duke gjeneruar një përgjigje për pyetjen e tyre. Është pikërisht dialogu pyetje-përgjigje që garanton interesin e audiencës.

Mbani gjithnjë parasysh se çdo çështje mund të bëhet interesante për audiencën. E rëndësishme është që dëgjuesit/lexuesit të kenë një informacion të mjaftueshëm paraprak për çështjen në diskutim. Pra duhet të futesh pak në "lëkurën" e audiencës për ta bërë interesante temën si e mendojnë ata këtë gjë?, me çfarë problemesh dhe sfidash përballen në jetën e tyre? Kjo njohje paraprake e interesit të audiencës është vitale për suksesin e një raporti auditimi.

Pasi ngrihet një pyetje, përgjigja që gjenerohet nga ju mund të jetë e padëgjuar më parë nga audiencia dhe mund të ngrejë të tjera pyetje. Thjesht vazhdojeni dialogun (qoftë edhe virtual), derisa të arrini në një fazë ku nuk ka më pyetje logjike (njerëzit shpeshherë bëjnë

Linja vertikale

Dialogu pyetje-përgjigje është logjika vertikale e Piramidës. Është e njëjtë me mënyrën se si lexojmë një libër apo artikull gazete, fjali-pas-fjalie. Ia nisim nga ideja kryesore, më pas ngremë një pyetje, i përgjigjemi asaj pyetjeje, dhe vazhdojmë kështu. Në figurën më poshtë tregohet një dialog pyetje-përgjigje përfaqësuar nga një strukturë hierarkike ose vertikale.

edhe pyetje pa vlerë - injorojini ato) Mbani parasysh se audiencia jo gjithnjë do të jetë dakort me ju.

Historinë që do tregoni përgatiteni paraprakisht duke e strukturuar nga pikëpamja hierarkike.

Një histori me linjë të qartë logjike e hierarkike është më e thjeshtë për t'u kuptuar dhe më e lehtë për t'u mbajtur mend.

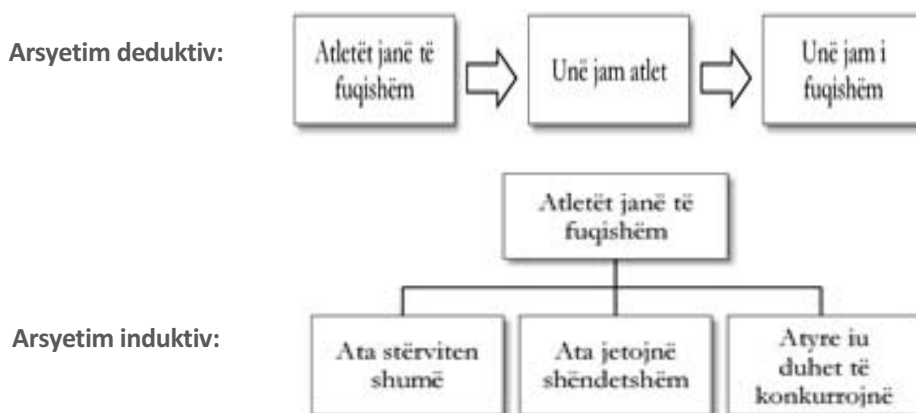
Parimi Piramidial është një strukturë hierarkike që mbështetet në logjikën vertikale dhe horizontale. Linja vertikale përfaqëson rrjedhën e historisë (dialogun pyetje-përgjigje), ndërsa linja horizontale përfaqëson mënyrën e arsytimit (argumentet logjike). Le të konkretizojmë sa më sipër me një shembull të thjeshtë.

Figura më sipër është thjesht një shembull. Mbani mend, lexuesi/dëgjuesi jo gjithnjë do të jetë dakort me versionin tuaj të historisë. Gjëja më e rëndësishme është që argumentimi juaj të jetë i strukturuar rrjedhshëm dhe të fillojë vetëm pasi të jetë formuluar një pyetje logjike mbi çështjen në diskutim. Në një dialog real, pra në praninë fizike të një grupi dëgjuesish, mund të ndërveproni me audiencën dhe t’iu kërkonti atyre të formulojnë pyetjen kryesore. Sigurisht, ju duhet të jeni të parapërgatitur për pyetjet e mundshme dhe, edhe nëse nuk e keni parashikuar pyetjen e sugjeruar nga audienca, duhet ta zotëroni çështjen dhe t’i jepni përgjigje të mundshme pyetjes së ngritur.

Logjika horizontale

Nëse nisim një dialog pyetje-përgjigje, përgjigja jonë bazohet shpesh në një seri pohimesh. Këto pohime mund të jenë deduktive ose induktive. Për shembull :

Të dyja mënyrat e të menduarit janë ok. Ka secila avantazhet dhe disavantazhet e veta. Gjëja më e rëndësishme është struktura dhe një rregull i brendshëm logjik. Mos harroni se suksesi qëndron tek detajet. Ta kuptosh Parimin Piramidal është një gjë, ta aplikosh është sfidë më vete.

Pjesa prezantuese

Është e vështirë të nisësh një dialog pyetje-përgjigje nga hiçi. Duhet të prezantojmë një kontekst për t’u siguruar se dëgjuesi është i interesuar. Mos harroni: “Vetëm nëse është interesante, njerëzit do përpiqen të kuptojnë çfarë nuk dinë.” Kjo është mëse normale ... të gjithë duam të zbulojmë gjëra që kanë rëndësi për ne.

Struktura e prezantimit është si vijon:

1. Situata;
2. Problemi / komplikacioni
3. Pyetja
4. Përgjigja

Duke filluar me një ilustrim të situatës, në fakt ne përcaktojmë koordinatat në kohë dhe hapësirë për lexuesin tonë. Sugjerohet një kohë dhe hapësirë tek e cila

dëgjuesi ka ndikim ose lidhje. Komplikacioni tregon se ku qëndron problemi, duke

krijuar kështu një tension përmes shpalosjes së një çështjeje të rëndësishme. Tensioni nënkupton një sens të caktuar emergjence ose intrige për të dëgjuar dhe/ose vepruar.

Mbi këtë problem pozojmë një pyetje. Kjo është pyetja madhore fillestare, që do ndezë debatin pyetje-përgjigje. Pyetja është motori kryesor i historisë që po tregojmë dhe përgjigja do të jetë timoni i saj.

Për shembull:

Situata: Kontrolli i Lartë i Shtetit themeloi në 2012 Departamentin e Performancës, me synimin që krahas rolit tradicional të korrektimit të shkeljeve të konstatuara në administratën publike, pasi ato kishin ndodhur, përmes penalizimit, t'i paraprinte mundësisë së ndodhjes së këtyre shkeljeve dhe të zgjeronte fokusin auditues, duke audituar performancën e rezultateve dhe proceseve dhe duke i korrigjuar ato përmes këshillimit.

Problemi: Audituesit e angazhuar në këtë departament nuk kishin kryer më parë

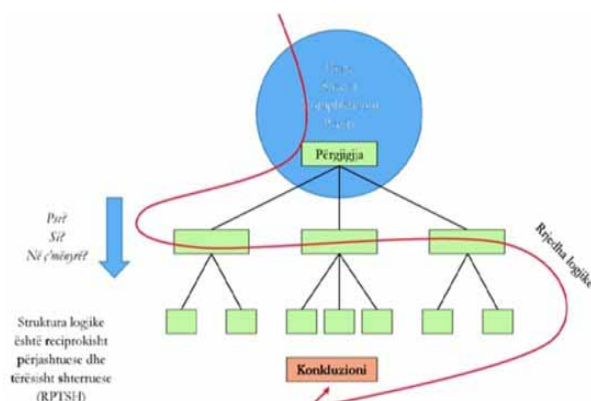
auditime performace, nuk e perceptuan siç duhet sfidën e madhe që iu ngarkua dhe nuk u përshtatën me stilin e lidershit dhe llojin e ri të auditimit.

Pyetja: A ka ardhur koha që të ndryshohet stili i lidershit?

Përgjigja: Le të flasim pak për kulturën e punës në KLSH.

Në këtë shembull, ideja kryesore e historisë që do tregohet apo shkruhet është “kultura e punës në KLSH”. Dialogu pyetje-përgjigje që do të vijojë duhet të mbështetet në të gjitha llojet e pyetjeve që mund të lindin në mendjen e audiencës si fjala vjen: “A ka kulturë pune KLSH-ja?”, “Cilat janë vlerat institucionale?”, “A imponohen këto vlera njësoj për të gjithë?”, etj, etj.

Çdo pyetje duhet të gjejë përgjigje dhe duhet të gjenerojë një set pasues pyetjesh. Në fund duhet të ketë një konkluzion. Të gjitha së bashku, pyetjet dhe përgjigjet duhet të jenë reciprokisht përjashtimore dhe tërësisht shteruese të çështjes në diskutim. Në figurën më poshtë tregohet linja e historisë sipas Parimit Piramidë

Konkluzion

Çështja nuk është vetëm tek tregimi apo shkrimi i një historie të mirë. Të kuptosh mënyrën si funksionon truri njerëzor, ky është suksesi madhor i një referuesi. Njerëzit e humbasin interesin ndaj një historie të pastrukturuar bukur e me kujdes dhe për fat të keq kjo ndodh shpesh. Nëse aplikoni siç duhet Parimin Piramidale, historia që do të tregoni do të ketë koherencë dhe konsistencë.

Shënim

Jini të kujdesshëm ndaj ngatërresave që mund të lindin midis Parimit Piramidale të Barbara Minto dhe strukturës inverse piramidale të të raportuarit. Në lëmin e gazetarisë, struktura inverse piramidale e të shkruarit i referohet raportimit të lajmeve duke u nisur nga materialet më të rëndësishme tek ato më pak të rëndësishme, duke e ndarë atë që ka

ndodhur nga detajet specifike të si dhe pse ndodhi.

Ky stil të shkruari kontraston me stilin kronologjik që përdoret në letërsinë artistike, ku një histori tregohet në rend të njëpasnjëshëm sikurse ndodhin ngjarjet. Dallimi madhor midis Piramidës së Mintos dhe strukturës inverse piramidale ka të bëjë me faktin që e para prezanton ide dhe konkluzione që mbështeten në analizë dhe argumentim logjik, ndërsa e dyta përdoret për të raportuar faktet në një format tipik gazetaresk.

Dr. Rinald Muça,
Drejtore i Departamentit të Performancës
KLSH

MBYLLJA E HENDEKUT TË PËRGJEGJËSISË: AGJENCITË E AUDITIMIT SI PARTNERË DHE KËSHILLTARË TË PARLAMENTEVE NË MBIKËQYRJEN E PROCESIT TË BUXHETIMIT

Eksperienca e vazhdueshme tregon se çdo njeri i veshur me pushtet ka tendencë të abuzojë me të... është e nevojshme për vetë natyrën e gjërave që pushteti të kontrollohet. Charles de Montesquieu, Shpirti i ligjeve, 1748: XI, 4

Nga Carlos Santiso

Hyrje: Përse ka rëndësi?

Parlamentet dhe agjencitë e auditimit kanë një rol kritik dhe plotësues në mbikëqyrjen e procesit të buxhetimit dhe në forcimin e përgjegjësisë qeveritare. Megjithatë, lidhja ndërmjet parlamenteve dhe agjencive të auditimit është një nga lidhjet më të dobëta në zinxhirin e përgjegjësive të procesit të buxhetimit. Ka një hendek të rëndësishëm ndërmjet efektivitetit potencial dhe aktual të kësaj lidhjeje kritike në arkitekturën e institucioneve

buxhetore. Në të vërtetë kjo lidhje shpesh nuk është aq efektive sa do duhet të jetë për shumë arsye, dhe kontribuon në thellimin e “hendekut të përgjegjësisë” në menaxhimin e financave publike. Ky hendek është ngulitur më gjerë në politikat ekonomike të procesit të buxhetimit, menaxhimin e shpenzimeve publike dhe dobësinë e institucioneve që mbartin përgjegjësisë për buxhetin.

Lidhja ndërmjet parlamenteve dhe agjencive të auditimit përbën një “pikë kritike” në marrëdhëniet ndërmjet ekzekutivit dhe legjislativit në mbikëqyrjen e shpenzimeve publike.

Roli i parlamenteve në procesin e buxhetimit është i mbushur me polemika dhe gradualisht nga konsensusi ka dalë se përgjegjësia fiskale e ankorimit kërkon fuqi kufizuese dhe buxhetore të parlamenteve (von Hagen 1992; Santiso 2008; Stapenhurst 2008). Buxheti legjislativ shënjohej nga një dilemë kolektiv veprime, e quajtur shpesh si sfida e “pishinës së zakonshme”. Tek parlamentarë të veçantë vihet re një mungesë në nxitjen e përvetësimit të njohurive mbi detyrimet buxhetore, të cilat kanë tendencë të taksojnë më pak dhe të shpenzojnë më shumë. Prandaj mund të argumentojmë se shumë procese hierarkike buxhetore të dominuara nga ekzekutivi dhe të kontrolluara nga ministritë e financave kanë tendencë të jenë më të përgjegjshme nga ana fiskale.

Megjithatë diskrecioni i tepruar buxhetor i qeverive, mbart rreziqe dhe nuk është garanci përkundrejt mospërgjegjësisë fiskale ose mostransparencës. Ky ndërgjegjësim ka çuar në ridimensionimin e rolit të parlamenteve në kontrollin e qeverisë. Në dekadat e fundit, parlamentet janë përpjekur të rifitojnë një ndikim më të madh në procesin e buxhetimit, (Schick 2008; Wehner 2006), jo aq shumë sa për të rritur fuqitë e tyre buxhetore, por për të forcuar kapacitetin e tyre për të dominuar pushtin buxhetore në mënyrë që të jenë më efektiv. (Santiso 2006, 2004). Roli më aktiv i parlamenteve në procesin e buxhetit është fokusuar në

rritjen e aftësive mbikëqyrëse ndaj buxhetit dhe kapacitetit të tyre për të mbajtur qeverinë nën mbikëqyrje për sasinë e shpenzimeve publike (më shumë në drejtim ex-post sesa në ex-ante).

Si pjesë e trendit global për të forcuar përgjegjësinë e institucioneve në procesin e buxhetimit në të shkuarën e afërt, konstatohet një interes i shtuar i kontributit të agjencive të auditimit për përmirësimin e transparencës dhe performancës së qeverisë (Noussi 2012; Santiso 2009). Agjencitë e auditimit janë aktorë kryesorë në arkitekturën e mbikëqyrjes së buxhetit dhe më konkretisht në sistemin e kontroleve dhe bilanceve të menaxhimit të financave publike. Ata janë të ngarkuar me promovimin e transparencës, eficiencës, efektivitetit dhe një përgjegjësie më të madhe për administrimin publik të të ardhurave. Qëllimi i tyre është të mbikëqyrin menaxhimin e financave publike dhe të mbajnë qeverinë në kontroll për rezultatet e arritura ndërmjet se si ajo menaxhon burimet publike.

Mbikëqyrja arrihet nëpërmjet:

- Auditimit të pajtueshmërisë- këto auditime certifikojnë ligjshmërinë e shpenzimeve publike,
- Auditimit financiar- këto auditime vërtetojnë qasjen e shpenzimeve publike me buxhetin e aprovuar nga parlamenti;
- Auditimit të performancës- këto auditime ata vlerësojnë vlerën e parasë – eficiencën, efektivitetin dhe

ekonomicitetin e shpenzimeve publike dhe më gjerësisht performancën e qeverisë në implementimin e politikave publike.

Gjithnjë e më shumë, agjencitë e auditimit e kanë zhvendosur fokusin e tyre tek qasja e ekzekutivit me legjislacionin financiar dhe zbatimin e buxhetit, duke vendosur theksin tek vlera e parasë dhe performanca e qeverisë në menaxhimin e burimeve publike dhe implementimin e politikave publike. Ky ndryshim sjell lëvizjen nga roli mbikëqyrës, në marrjen e më shumë funksioneve këshilluese si p.sh në rekomandimin e përmirësimeve praktike për implementimin e politikave publike. Në të vërtetë që ka një “hendek të rëndësishëm implementimi” ndërmjet politikave publike të miratuara nga qeveria dhe implementimin e tyre efektiv nga burokracia, të cilën agjensitë e auditimit mund ta përdorin si urë lidhëse.

Ky kapitull vlerëson lidhjet ndërmjet parlamenteve dhe institucioneve të auditimit në mbikëqyrjen e shpenzimeve publike dhe forcimin e përgjegjësiave qeveritare. Ai vlerëson faktorët kritikë që pengojnë ose mundësojnë efektivitetin e këtij bashkimi dhe analizon se si funksionon aktualisht kjo marrëdhënie, si duhet të funksionojë faktikisht dhe se si mund të përmirësohet. Ky kapitull fokusohet në proceset kryesore si: vlerësimin e cilësisë së bashkëpunimit, në veçanti në procesin shkarkimit të qeverisë dhe ndjekjen e rekomandimeve pas gjetjeve në auditim. Ai argumenton se

agjencitë e auditimit janë partnerë kritikë dhe këshilltarë të parlamenteve në mbikëqyrjen e buxhetit dhe në mbajtjen e qeverive në kontroll, por tregojnë se bashkëpunimi ndërmjet parlamenteve dhe institucioneve të auditimit nuk janë aq efektive sa duhet të jenë për shkak të kufizimeve të kapacitetit teknik dhe stimulimit politik të ekonomisë. Më gjerësisht, ky kapitull argumenton se efektiviteti i sistemit të kontrollit dhe bilancit në buxhetimin publik, bazohet jo vetëm në efektivitetin dhe përgjegjësinë e institucioneve publike por në efektivitetin e bashkëpunimit funksional ndërmjet tyre.

Një lidhje kritike: Si duhet të funksionojë?

Vëzhgimi i kujdesshëm e bën qeverisjen në të mirë. - Robin Cook, 2001

Literatura e politikave ekonomike na siguron njohuri të vlefshme në konceptimin e rolit dhe funksioneve të agjencive të auditit dhe faktorët që ndikojnë në efektivitetin e tyre (Santiso 2009). Literatura dhe praktikatat e auditit të jashtëm të financave publike përmendin dy faktorë kritikë që ndikojnë në efektivitetin e agjencive të auditimit: shkallën e pavarësisë dhe intensitetin përgjegjshmërisë së funksioneve të tyre. Parimet e deklaratës së Lima të vitit 1977 dhe deklarata e Meksikës e vitit 2007 nënvizojnë rëndësinë e pavarësisë së institucioneve të auditimit për të përforcuar efektivisht përgjegjësitë e tyre të mbikëqyrjes.

Kjo pavarësi kërkon ekzistencën e një strukture të përshtatshme kushtetuese, të parashikuar me ligj, si dhe një kornizë ligjore që garanton kredibilitetin dhe paanshmërinë e audituesve të jashtëm, sigurinë e ruajtjes së imunitetin ligjor në kryerjen detyrave të ngarkuara si dhe autonominë financiare, menaxheriale dhe administrative të agjencisë së auditimit, duke përfshirë këtu një akses të pakufizuar në informacionin qeveritar dhe autonominë e tyre në raportimin dhe publikimin e rezultateve të auditimit.

Megjithatë, efektiviteti i agjencive të auditimit varet nga zhdërvjelltësia e lidhjeve të tyre funksionale me komponentët e tjerë në arkitekturën e menaxhimit financiar publik. Literatura mbi “demokracinë deleguese” (O’Donnell 1994) dhe “përgjegjshmërisë horizontale” (O’Donnell 1999, 1998) thekson rëndësinë e varësisë së ndërsjellët në përgjegjshmërinë e institucioneve si pjesë e sistemit të kontroleve dhe bilancit. Si i tillë, efektiviteti i institucionit të auditimit është pjesë e efektivitetit të lidhjeve funksionale me aktorë të tjerë buxhetorë.

- *Marrëdhënia me qeverinë.* Për të qenë efektive, agjensitë e auditimit duhet të zhvillojë një marrëdhënie eficiente dhe konstruktive me ministritë që janë përgjegjëse për tu përgjigjur për gjetjet e auditimit dhe implementimin e masave korrigjuese. Ato gjithashtu duhet të bashkëpunojnë me kontrollin e brendshëm dhe sistemet e auditimit

të ekzekutivit për të shfrytëzuar efektivisht punën e tyre.

- *Marrëdhënia me parlamentin.* Kjo kërkon veprime bashkërenduese dhe efektive me parlamentin dhe komitetet parlamentare, të cilat ndjekin zbatimin e rekomandimeve të bëra nga institucioni auditues për të mbajtur nën kontroll ekzekutivin.

- *Marrëdhëniet me shoqërinë civile dhe institucione të tjera.* Eksperienca ka treguar rëndësinë e marrëdhënieve me institucionet të tilla si komisionet e anti-korrupsionit dhe krimin financiar, shoqërinë civile, median dhe qytetarë për publikimin e gjetjeve të auditimit pasi kjo përmirëson kërkesën për transparencë dhe përgjegjësi.

Megjithatë, ky rrjet marrëdhëniesh varet nga natyra e regjimit politik (demokratik apo autokratik), natyra e sistemit politik (presidencial apo parlamentar) dhe cilësia e demokracisë (demokraci liberale ose jo liberale) (Zakaria 1997). Ka dy kontroversa në teorinë dhe praktikën e përgjegjshmërisë së agjencive të auditimit. Ato përqendrohen në faktin nëse agjencitë e auditimit janë të pavarura ose autonome dhe nëse ato janë institucione mbikëqyrëse apo institucione përgjegjëse (Santiso 2009).

Arsyetimi i parë në këtë debat është se pavarësia e agjencive të auditimit duhet të afrohet më shumë në terma relative sesa në terma absolute. Më shumë sesa një çështje principi, ajo duhet të jetë çështje efektiviteti.

Pyetja kyçe nuk është nëse agjencitë e auditimit duhet të jenë krejtësisht të pavarura si “ishuj efektiviteti” (Evans 1995) apo se sa pavarësi është e mjaftueshme dhe se sa “shumë” mund të jetë shumë. Qasje të ndryshme theksojnë përcaktime të ndryshme të pavarësisë, shkallët e lirisë dhe veçoritë e pavarësisë (politike, kushtetuese, financiare dhe administrative). Sipas përcaktimit standard të Fjalorit të Oxfordit, një institucion është i pavarur nëse është i çliruar nga kontrolli i jashtëm, nuk varet nga një autoritet tjetër dhe nuk është i ndikuar nga të tjerët. Me fjalë të tjera, një institucion është i pavarur nëse është i çliruar nga kontrolli dhe ndikimi i institucioneve të tjera dhe funksionon si një njësi me burime të pavarura financiare.¹

Koncepti i “autonomisë së kultivuar” (Evans 1995) marrë nga literatura institucionale është i vlefshme për të konceptuar vendin e agjencive të auditimit në arkitekturën e shtetit. Pa dyshim, agjencitë e auditimit duhet të jenë po aq autonome sa “institucionet

e pavarura fiskale” (Kopis 2011), agjencitë e të ardhurave (Talierno 2004), bankat qendrore, (Boylan 2001) dhe disa zyra legjislative buxhetore (Johnson & Stapenhurst 2007). Megjithatë agjencitë e auditimit janë pjesë e në arkitekturës së shtetit dhe e sistemit të kontrolleve dhe bilanceve të buxhetimit publik. Prandaj, arsyetimi më kritik nuk është thjesht mbi pavarësinë absolute, por më shumë mbi paanshmërinë e auditimit të jashtëm dhe pavarësinë nga ndërhyrjet qeveritare.

Në literaturën e politikave ekonomike, bashkëpunimi institucional dhe funksional ndërmjet institucioneve të auditimit dhe parlamenteve është analizuar shpesh nëpërmjet strukturës së “agjentit kryesor”. Agjencitë e auditimit janë konceptuar si “agjentë” të parlamenteve, duke ndihmuar “eporët e tyre” në zvogëlimin e asimetrive të informacionit për të mbikëqyrur më mirë qeverinë. Si të tilla agjencitë e auditimit janë një hallkë kritike në marrëdhëniet ndërmjet degëve ekzekutive dhe legjislative të qeverisë për menaxhimin e buxhetit. “Struktura e agjentit kryesor” thekson marrëdhënien simbiotike ndërmjet agjencive të auditimit dhe parlamenteve në mbikëqyrjen e qeverisë, efektiviteti i të cilit është pjesë e cilësisë së bashkëpunimit ndërmjet “agjentit” dhe “eporit”. Kjo është arsyeja përse unë i referohem Institucioneve Aupreme të Auditimit si agjenci autonome audimi (Santiso 2009). Ata duhet të jenë të paanshme,

¹ Në teorinë e probabilitetit, për të thënë që dy ngjarje janë të pavarura (në mënyrë statistikore të pavarura, shumë pak ose absolutisht të pavarura) do të thotë se përhapja e njërës nuk ndikon mundësinë e tjetrës. Në mënyrë të ngjashme, dy ndryshore të rastësishme janë të pavarura nëse vlera e vlerësuar e njërës nuk ndikon në mundësinë e shpërndarjes së tjetrës. (Russell&Norvig 2002).

të afta dhe kompetente, por ata gjithashtu të përfshira në mbikëqyrjen më të gjerë të buxhetit dhe sistemeve të kontrolleve dhe bilanceve.

Nëse institucionet e auditimit duhet të jenë vërtetë efektive, ato shumë rrallë mund të funksionojnë të izoluar. O'Donnell (1999; 39) nënvizon se "përgjegjësia efektive horizontale nuk është produkt i agjencive të izoluar por i bashkëpunimit institucional. Në veçanti, efektiviteti i tyre varet gjykatat dhe legjislaturat të cilat ndikojnë në rritjen e rritur përgjegjshmërisë së qeverisë". Nga kjo perspektivë, ka ose duhet të ketë një marrëdhënie simbiotike ndërmjet institucioneve të auditimit dhe parlamenteve dhe dështimet në menaxhimin financiar publik i adresohen dështimit të kësaj marrëdhënie. Me fjalë të tjera, këto dy institucione janë shumë më efektive kur bashkëpunojnë sesa kur veprojnë të izoluar. (Santiso 2009).

Arsyetimi i dytë lidhet me funksionet themelore të agjencive të auditimit dhe kompetencat e parashikuara me ligj për të kontrolluar ekzekutivin. Në të vërtetë ka disa polemika për faktin, nëse agjencitë e auditimit janë institucione në zbatim të të drejtës e tyre për të ushtruar kontroll

ose agjenci mbikëqyrjeje që kërkojnë një "epor" për ti imponuar qeverisë llogaridhënien. Një veçori e dallueshme e një institucioni mbikëqyrës është aftësia e tij për të evidentuar përgjegjësitë një institucioni shtetëror dhe duke

përdorur sanksionet mbi të. Në një sistem demokratik të kontrolleve dhe bilanceve të institucionalizuara, vetëm një fuqi shtetërore mund të imponojë llogaridhënien e një "fuqie" tjetër shtetërore. Tre pushtetet janë ekzekutivi, legjislativi dhe gjyqësori. Në këtë trekëndësh pushtetesh demokratike, agjencitë e auditimit kanë nevojë të mbështeten në një nga këto pushtete, për të mbikëqyrur veprimet e qeverisë dhe për ta mbajtur atë në kontroll. Kjo është arsyeja përse agjencitë e auditimit janë institucionalisht të lidhura ose me pushtetin gjyqësor ose me atë legjislativ, duke qenë të pavarura nga ekzekutivi. Si i tillë mandati i tyre kryesore, kontributi dhe funksionet për mbikëqyrjen e qeverisë është në njëfarë mënyre në ndihmë të një pushteti tjetër me autoritetin për ti imponuar qeverisë². Si të tilla

² *Ka një tjetër dallim të rëndësishëm ndërmjet përgjegjësive manaxheriale dhe politike: "përgjegjësia politike përfshin bërjen përgjegjëse të atyre zyrave publike për performancën dhe vendime e marra, ndërkohë që përgjegjësia manaxheriale përfshin më shumë aspektet teknike të përgjegjësisë administrative dhe fiskale" (Newell&Bellour 2002:6). Ndërkohë që përgjegjësia manaxheriale është pjesë e procesit të delegacionit burokratik, përgjegjësia politike është e skalitur në procesin e delegimit legjislativ. Megjithatë, përgjegjësia manaxheriale është shpesh e paefektshme kur mungon përgjegjësia politike.*

agjencitë e auditimit janë agjenci mbikëqyrëse më shumë sesa institucione përgjegjësie.

Këta dy faktorë nxjerrin në pah bashkëpunimin institucional midis agjencive të auditimit dhe parlamenteve për të mbyllur “hendekun e përgjegjësisë”. Në sistemet demokratike të qeverisjes, ka një dallim të rëndësishëm ndërmjet mbikëqyrjes financiare nga agjencitë e auditimit dhe përgjegjësisë politike ndaj parlamentet. Agjencitë e auditimit janë agjenci mbikëqyrjeje, të cilat duhet të kenë autonomi të mjaftueshme, për të imponuar llogaridhënien e qeverisë. Si të tilla ato duhet të kenë marrëdhënie simbiotike dhe sinergjike me parlamentin.

Në të vërtetë, në modelet për organizimin dhe funksionet e auditimit të jashtëm ka ose një bashkëpunim institucional ose bashkëpunim funksional ndërmjet agjencive të auditimit dhe parlamenteve. Mandatet e agjencive të auditimit reflektojnë e traditave kushtetuese, ligjore, financiare dhe politike të vendeve. Ndryshimet konstatohen në sistemet e manaxhimit financiar publik dhe në funksionet e auditimit të jashtëm. Tipologjitë standarde të agjencive të auditimit i klasifikojnë ato sipas tipareve institucionale dhe funksioneve të tyre, ku përfshihen tre modele: (i) modeli monokratik (ii) modeli gjyqësor dhe (iii) modeli me bord drejtues ose me organ kolegjal.

(Santiso 2009; Stapenhurst&Titsworth 2001).

- *Modeli monokratik ose modeli Westminster* është ai i një agjencie auditimi monokratike e drejtuar nga një auditues i përgjithshëm ose president dhe e cila funksionon si një institucion ndihmës për parlamentin, duke qenë se ka autonomi të mjaftueshme. Institucionet e auditit që funksionojnë sipas këtij modeli fokusohen më shumë në auditimin ex-post sesa në kontrollin ex-ante dhe vënë theksin më shumë tek auditimi financiar dhe i performancës se sa tek auditimi i pajtueshmërisë. Auditimet që ato kryejnë, përpiqen më shumë të korrigjojnë sesa të penalizojnë. Ky model është i përhapur në shumë vende të Commonwealth-it, vende Anglofone të Saharasë së Jugut dhe në disa nga vendet Latino-Amerikane.

- *Modeli gjyqësor ose Modeli Napoleonik* është ai i një gjykate kolegjiale audituesish ose gjykate llogarish, të pajisura me kompetenca gjyqësore në çështjet administrative, që shpesh veprojnë si gjykata administrative. Karakteristikat dhe funksionet pothuaj gjyqësore të këtij modeli i japin më shumë përparësi auditimit të ligjësisë dhe atyre financiare se sa financiare e auditimeve të performancës. Lidhjet me legjislativin janë më të dobëta sesa në modelin monokratik. Edhe lidhjet me sistemin e drejtësisë janë të paqarta. Vendet që zbatojnë të drejtën romake në Evropë, Amerikën Latine, vendet Frankofone dhe vendet

ish koloni të Portugalisë në Saharanë e jugut ndjekin këtë model.

- *Modeli me bord drejtues ose me organ kolegjal* është një hibrid institucional. Këto janë agjenci me vendimmarrje kolegjiale të ngjashme me ato të gjykatave, drejtuar nga një bord audituesish, të cilët nuk kanë autoritet juridiksional ose fuqi gjyqësore. Agjensitë e auditimit që veprojnë sipas këtij modeli, pas auditimit japin opinionet e tyre para legjislativit mbi besueshmërinë dhe ndershmërinë e veprimtarive të ekzekutivit. Shumë vende të Evropës Veriore, shumica e vendeve aziatike dhe disa vende Latino-Amerikane si p.sh Argjentina e ndjekin këtë model.

Të tre modelet kanë diçka të përbashkët: pavarësinë e tyre institucionale nga ekzekutivi dhe një lidhje me parlamentin. Në shumicën e parlamenteve, një komitet i përhershëm parlamentar ose një nënkomitet është i ngarkuar me marrëdhëniet me agjencinë e auditimit, duke mbikëqyrur kështu mandatin e tyre dhe duke vendosur mbi buxhetin e tij. Komiteti parlamentar përgjegjës për kontrollin e buxhetit para dhe gjatë implementimit është zakonisht i ndryshëm nga komiteti përgjegjës për kontrollin pas implementimit të buxhetit. Modeli i nënkomiteteve është një strukturë, potencialisht më efektive, duke qenë se i njëjti komitet parlamentar mbikëqyr të gjithë ciklin e buxhetit nëpërmjet nënkomiteteve të tij të ndryshme. Si thekson Wehner, “të njëjtët anëtarë të cilët vëzhgojnë

gjetjet e auditimit në nënkomitet, më pas marrin vendime mbi buxhetin që vjen në komitetin e buxhetit. Kjo lidhje është më e dobët në parlamentet me komitete të ndryshme për auditimin dhe buxhetimin ose më keq, në parlamentet që nuk kanë fare komitete për auditimin³.

Në Mbretërinë e Bashkuar dhe në shumicën e sistemeve parlamentare të Commonwealth-it që ndjekin modelin monokratik, Komiteti i Llogarive Publike është i kryesuar nga opozita dhe është një nga komitetet parlamentare më me ndikim (McGee 2002; Wehner 2003). Në sistemet presidenciale të qeverisjes dhe në ato vende që ndjekin modelin e gjykatave të llogarive, një nën komitet i komitetit të financave dhe buxhetit, ka në ngarkim marrëdhëniet me agjencitë e auditimit. Ai merr në konsideratë raportet e auditimit dhe i jep rekomandime qeverisë. Parlamenti frances në vitin 1999 ka mandatar një nënkomitet të specializuar të komitetit të tij të financave (Mission d’Evaluation et de Controle,) për të bashkëpunuar me agjencinë e auditimit dduke i dhënë atij një mandat më të gjerë mbi vlerësimin e politikave publike. Në Brazil, agjencia e auditimit gëzon autonomi të gjerë dhe mbikqyret nga komiteti i përbashkët për planifikimin, buxhetimin dhe kontrollin e parlamentit me dy dhoma (Comissao Mista de Planos, Orcamentos Publikos e Fiscalizacao). Në Argjentinë, bazuar në modelin e

³ Komunikimi elektronik, 23 prill 2013.

drejtimit nga një bord, agjencia e auditimit vepron si organ ndihmës i parlamentit dhe raporton tek komiteti i përbashkët i auditimit dhe llogarive publike i legjislaturës me dy dhoma (Comision Parlamentaria Mixta Revizadora de Cuentas).

Për më tepër, auditimi i jashtëm po e sposton fokusin e tij nga auditimi i thjeshtë financiar tek rekonandimet konkrete për përmirësimin e performancës qeveritare. Kjo lëvizje nënvizon rolin këshillues të agjencive të auditimit si partnerë të parlamentit në mbikëqyrjen e qeverisë. Kjo sinergji bëhet gjithmonë e më e rëndësishme ndërsa parlamentet përpiqen të ridimensionojnë influencën e tyre në procesin e buxhetimit (Shick 2009; Santiso 2008, 2006). Roli i parlamentit në buxhetimin publik ka qenë tradicionalisht i dobët, si në sistemin parlamentar edhe në atë presidencial (Stapenhurst 2008, Wehner 2006; Pelizzo&Stapenhurst 2004). Kjo po ndryshon, pasi parlamentet po ridimensionojnë të drejtat e tyre të posaçme kushtetuese, duke forcuar kapacitetet e tyre teknike në çështjet buxhetore. Megjithatë është e rëndësishme të theksojmë se shqyrtimet me kujdes të buxhetit nga parlamenti nuk janë të mjaftueshme për të siguruar vendime solide fiskale dhe buxhete efektive. Literatura mbi buxhetimin publik jep paralajmërimin për kompetencat e tepërta dhe “papërgjegjshmërinë” e parlamenteve, të cilat duhet të çojnë në deficite kronike dhe

papërgjegjshmëri fiskale (von Hagen 1992).

Në dekadën e shkuar ka pasur ndryshime të rëndësishme në menaxhimin e financave publike të cilat kërkojnë të korrigjojnë “hendekun e përgjegjësisë” (Andrew 2013). Megjithatë, pjesa e procesit të buxhetimit, zbatimi i buxhetit dhe llogaridhënia fiskale, vazhdojnë të jenë më të dobëta se pjesa e formulimit të buxhetit dhe përgjegjësisë fiskale. Tregues të ndryshëm nënvizojnë këtë dobësi, e cila është veçanërisht akute, kur bëhet fjalë për mbikëqyrjen legjislative dhe auditimin e jashtëm të buxhetit. Sistemet e shpenzimeve publike dhe llogaridhënies theksojnë dobësitë strukturore në: misionin, natyrën dhe ndjekjen e zbatimit të rekomandimeve të auditimit të jashtëm; shqyrtimin parlamentar dhe ligjin vjetor të buxhetit, si dhe shqyrtimin parlamentar të raporteve të jashtme të auditimit⁴. Interesante është se , masat e mbikëqyrjes parlamentare mbi buxhetin sugjerojnë se influencia parlamentare në procesin e buxhetimit nuk pengohet nga pushteti i kufizuar buxhetore por më shumë nga përdorimi efektiv i këtij

⁴ Shih www.pefa.org. Indeksi i buxhetit të hapur i Partneritetit Ndërkombëtar Buxhetor dhe Indeksi i Integritetit Global nënvizon dobësinë kapacitetet mbikëqyrëse të parlamentit dhe mosfunksionimin e lidhjeve ndërmjet parlamenteve dhe agjencive të auditit në mbikëqyrjen e buxhetit. Shih: www.internationalbudget.org dhe www.globalintegrity.org.

pushteti dhe kapacitetet teknike të limituara.

Një lidhje jofunksionale: Si funksionon ajo faktikisht?

Ligji është si një thikë: ai nuk kërcënon atë që e mban atë. Jozé Hernandez 1834-1886.

Nuk është fort e këndshme, por ka përparësi pa fund kur çdo detyrë e administratës i nënshtrohet testeve konstante të kontrollit nga parlamenti i cili përfaqëson kombin...

Po aq e rëndësishme sa legjislacioni është vigjilenca ndaj administrimit. Woodrow Wilson, 1885.

Megjithatë ka një sinergji ndërmjet mbikëqyrjes së buxhetit të kryer nga agjencitë e auditimit dhe funksioneve të llogaridhënies përkundrejt parlamenteve. Gjithsesi, ky bashkëpunim nuk është aq efektiv sa mund dhe duhet të jenë. Kjo shpjegohet pjesërisht nga strukturat e stimujve dhe politikat ekonomike në procesin e buxhetimit. Cilësia e bashkimeve funksionale ndërmjet agjencive të auditimit dhe parlamenteve në mbikëqyrjen e financave publike mund të matet nëpërmjet: (i) rolit të parlamentit në sigurimin e një ambienti të përshtatshëm për një auditim të jashtëm të pavarur dhe autonomisë së agjencisë së auditimit (ii) vlerësimin e raporteve të auditimit dhe ndjekjen e zbatimit të rekomandimeve pas gjetjeve të auditimit (iii) certifikimi i llogarive publike dhe shkarkimi i

qeverive: dhe (iv) shqyrtimi i ligjit të përgatitur për buxhetin.

- **Mundësimi i auditit të jashtëm.** Parlamentet janë mjaft kritikë në sigurimin e mjedisit të duhur për një auditim të jashtëm të pavarur dhe garantimin e autonomisë së agjencisë së auditimit. Si fillim, parlamentet miratojnë legjislacionin e duhur duke siguruar agjenci auditimi efektive dhe autonome. Ata e bëjnë këtë nëpërmjet ligjit të auditimit, ligjit organik të buxhetit dhe ligjit të manaxhimit financiar publik. Në dekadat e kaluara, shumë vende kanë përditësuar strukturën e tyre legjislative për manaxhimin financiar publik dhe auditimin e jashtëm, shpesh duke përmirësuar rolet dhe përgjegjësitë e agjencive të auditimit. Ligjet organike të buxhetit dhe ligjet e përgjegjësisë fiskale të përshtatura nga disa ekonomi në zhvillim kanë rritur autonominë e agjencive të auditimit dhe funksionet e mbikëqyrjes parlamentare. Së dyti, parlamentet marrin pjesë në përzgjedhjen e audituesit të përgjithshëm, aprovojnë një buxhet të përshtatshëm për agjencitë i cili në shumë raste është i kufizuar, drejtojnë punën e agjencive të auditimit dhe kërkojnë raporte specifike auditimi si pjesë e pushteti të tyre investigativ. Së treti, parlamentet janë klientët kryesorë dhe përfituesit e punës së agjencisë të auditimit.

- **Ndjekja e rekomandimeve pas gjetjeve të auditimit.** Një e metë e rëndësishme në mbikëqyrjen e buxhetit është mungesa e ndjekjeve të

rekomandimeve të raporteve të auditimit . Në të vërtetë, një kritikë e vazhdueshme është se rekomandimet e agjensive të auditimit nuk ndiqen në mënyrë sistematike. Pranohet se përgjegjësia kryesore për reaguar ndaj gjetjeve të auditimit është përgjegjësi e institucioneve qeveritare. Gjithsesi, agjencitë e auditimit dhe parlamentet kanë rolin e tyre në sigurimin e zbatimit të rekomandimeve. Shpesh, por jo në mënyrë sistematike, agjencitë e auditimit paraqesin raporte të ndjekjes së rekomandimeve për auditimet e kryera në të shkuarën. Po në mënyrë jo sistematike, parlamentet nëpërmjet komiteve të tyre të llogarive publike, ulin efektivitetin e shqyrtimit ex-post të ekzekutimit të buxhetit dhe rëndësinë e gjetjeve të auditimit. Praktika e mira sugjerojnë se është e vlefshme të sigurohen mekanizma formale në parlament për ndjekjen sistematike të rekomandimeve të raporteve të auditimit dhe se komitetet e llogarive publike duhet të raportojnë në mënyrë më të detajuar se si ekzekutivi i ka zbatuar rekomandimet e auditimit të jashtëm. Për të shqyrtuar në mënyrë kritike shpenzimet publike dhe marrja në konsideratë të raporteve të auditimit, kërkohet nga komitetet parlamentare alokimin e një kohe të mjaftueshme për debat , mbështetje nga një staf i specializuar dhe kohë e mjaftueshme për emërimin e anëtarëve me eksperiencë.

Raporti vjetor i agjencisë së auditimit dhe auditimi vjetor i llogarive publike i siguron parlamentit një tjetër mundësi për të diskutuar mbi përdorimin e buxhetit të vitit paraardhës, të vlerësojë performancën e qeverisë në menaxhimin e shpenzimeve publike dhe nëse nevojitet të ndërmarrë veprime korrigjuese. Përafërsisht raportet e të gjithë agjencive të auditimit të vendeve të OSBE janë bërë publike brenda 12 muajsh dhe më pak se gjysma e parlamenteve të këtyre 30 vendeve i marrin këto raporte brenda 6 muajve të parë të vitit pasardhës. (OSBE 2012). Vonesat në raportim janë më të gjata në vendet dhe ekonomitë në zhvillim. Rregulloret dhe praktikat parlamentare diktojnë procedurat dhe kohën e lejueshme për komitetet parlamentare për të diskutuar raportin e audituesit të jashtëm dhe ndjekjen e rekomandimeve të lëna pas auditimit. Megjithatë vetëm një numër i vogël vendesh kanë vendosur një mekanizëm për ndjekjen sistematike të implementimit të rekomandimeve të auditimit, siç është p.sh Raporti i Ndërmjetëm në Kanada apo Raporti i Rezultateve në Gjermani.

- **Shkarkimi i qeverisë.** Shumë parlamente imponojnë kritere për raportimin ex-post dhe zbatojnë disa forma të shqyrtimit ex-post të ekzekutimit të buxhetit duke ekzaminuar dhe aprovuar implementimin e buxhetit nëpërmjet procedurës së shkarkimit të qeverisë. Kjo shoqërohet shpesh me nxjerrjen e

një akti ligjor nga legjislativi. Në disa vende, parlamentit i kërkohet ligjërisht të adoptojë një ligj për ekzekutimin e buxhetit, duke mbyllur llogaritë publike dhe duke vendosur nëse ta shkarkojnë qeverinë apo jo. Në rreth një të tretën e vendeve të OSBE është e ligjshme kërkesa e parlamentit për krahasim ndërmjet shpenzimeve aktuale dhe shpenzimeve të buxhetit (Lienert 2010). Kontrolli ex-post i ekzekutimit të buxhetit i lejon parlamentet të bëjnë përgjegjëse qeveritë për përdorimin e burimeve publike dhe të promovojnë përmirësimin në menaxhim. Në vetvete, vendimet parlamentare tentojnë të mos kenë pasoja ligjore, por mund të kenë pasoja serioze politike nëpërmjet një mocioni mosbesimi ose fajësimi për qeverinë. Parlamentet gjithashtu mund të ndikojnë në mënyrën e shpërndarjes së buxhetit në buxhetet e ardhshme (Kanis 2012).

Bashkëpunimi ndërmjet agjencive të auditimit dhe komiteve të llogarive publike parlamentare është kritik në rastet e shkarkimit të qeverisë. Agjencitë e auditimit certifikojnë llogaritë publike qeveritare dhe emetojnë një opinion auditimi në lidhje me këto llogari. Komitetet e llogarive publike parlamentare marrin në konsideratë opinionin e auditimit dhe vendosin nëse do ta shkarkojnë qeverinë sipas ligjit. Kjo sinergji ilustron dallimin ndërmjet mbikëqyrjes dhe përgjegjësisë- ndërmjet mbikëqyrjes së buxhetit të audituar nga agjencia e auditimit dhe

funksioneve përgjegjëse të parlamentit. Praktika, gjithsesi tregon se ky bashkëpunim në shumë raste është jo funksional. Në Argjentinë, p.sh. certifikimi i llogarive publike dhe shkarkimit nga parlamenti i qeverisë shoqërohet nga një mosfunksionimi struktural dhe vonesa të gjata, të cilat tentojnë ta dëmtojnë këtë procesi.(Santiso 2008b). Agjencia e auditimit ka refuzuar dhënien e opinionit të auditimit mbi llogaritë qeveritare, duke argumentuar se nuk mundën të siguronin informacion të sigurt dhe të mjaftueshëm mbi natyrën e vërtetë të ekzekutimit të buxhetit. Ndërmjet 1994 dhe 2006 parlamenti nuk aprovoi ose disaprovoi llogaritë qeveritare.

Në Brazil procesi i certifikimit dhe shkarkimit është gjithashtu i ekspozuar ndaj sfida të rëndësishme në fazën parlamentare. Shqyrtimi legjislativ i pasqyrave financiare të qeverisë federale bazuar në gjetjet e agjencisë së auditimit është subjekti për vonesat domethënëse. Prej 1934, raporti vjetor dhe gjykimi i presidentit të gjykatës së llogarive përbëjnë një instrument të rëndësishëm nëpërmjet të cilit parlamenti mban në kontroll qeverinë⁵. Opinioni i auditimit është

⁵ Drejtuesit e gjykatës së llogarive në Brazil brazilianë duhet të raportojnë çdo vit në parlament . Kjo që prej vitit 1934. Agjencia e auditimit përgatit një raport mbi llogaritë publike të federatës, brenda tre muajve pas marrjes së tyre dhe nxjerr një "opinion paraprak" ose "gjykim paraprak" që diskutohet në parlament . Bazuar në

përfundimtar dhe mbart peshën e vet. Megjithatë agjencia e auditimit përgjithësisht ka rekomanduar miratimin e këtyre pasqyrave, përveç vitit 1992, kur ajo paraqiti rezerva dhe rekomandime. Shkarkimi nga parlamenti i qeverisë është bërë gjithashtu me vonesa domethënëse, ndonjëherë duke arritur pothuaj një dekadë. Edhe aprovimi i llogarive të qeverisë pas përfundimit të mandatit të presidentit të gjykatës së llogarive nuk ka qenë i pazakontë. Në raste të veçanta, për të fshirë pagesat e prapambetura, legjislativi ka aprovuar njëherësh llogaritë publike të shumë viteve, shpesh në të njëjtën ditë, si në vitin 2002. Siç argumenton ALson et al. (2005; 48) “këto raporte janë në një masë të madhe të padëmshme edhe për vetë natyrën e tyre polarizuese në procesin e vendimmarrjes dhe veprojnë si një barrierë e cila filtron vendimet të cilat mund të jenë të mundimshme për parlamentin dhe presidentin”.

Është e rëndësishme të kuptojmë përdorimin nga parlamenti të

raporteve të auditimit të agjencive të auditimit. Në Brazil, auditimi i deklarave financiare të qeverisë federale bëhet në kohë, por shqyrtimi parlamentar është subjekt i vonesave të gjata, megjithëse parlamenti ka një komitet llogarish publike parlamentare dhe një zyrë buxheti parlamentare. Sipas OSBE(2012; 24), gjatë dekadës së kaluar, komitetit të llogarive publike parlamentare i është dashur mesatarisht dy vite e gjysmë për të rishikuar deklaratat financiare të qeverisë federale, pas marrjes së opinionit paraprak të auditimit. Marrja në konsideratë nga parlamenti federal i rekomandimeve të komitetit të llogarive publike është shoqëruar edhe nga vonesa të tjera, duke qenë se në vitin 2012, parlamenti federal ka përfunduar diskutimet mbi llogaritë qeveritare të vitit 2001 (OSBE 2012: 2 5).

- Shqyrtimi i propozimit të buxhetit.

Ndërveprimi ndërmjet agjencisë së auditimit dhe parlamentit është gjithashtu i rëndësishëm për të mbyllur rrethin e përgjigjes në procesin e buxhetimit. Do të ishte ideale nëse , parlamenti ka shqyrtuar raportin e auditimit për vitin fiskal Y-1 kur është duke u marrë në konsideratë propozimin për buxhetin për vitin fiskal Y+1. Në këtë mënyrë ekzekutimi i ligjit të buxhetit ex-post duhet të shqyrtohet pak muaj para përfundimit të vitit fiskal dhe të përkohë me debatin para buxhetor parlamentar. Megjithatë, në shumë vende vonesat kohore në shqyrtimin e llogarive publike dhe shkarkimi i qeverisë nuk i

opinionin e auditimit, komiteti i llogarive publike jep rekomandimet e veta për parlamentin me votim unanim. Më pas vijon procesi legjislativ i cili i diskuton rekomandimet. Hapi tjetër është votimi në dy dhomat e parlamentit. Megjithatë, opinioni paraprak i agjencisë së auditimit rrallë përfshin ndonjë referencë për masa korrigjuese ose ndjekjen e rekomandimeve për gjetjet e auditimit në vitet e kaluara.

lejojnë raportit të auditimit të vitit paraardhës të japë gjykime për propozimet në buxhetin e vitit vijues. Për një mirëkuptim më të madh të detyrimeve, barrierave dhe stimuljeve që ndikojnë në këtë proces, mund të ndihmojnë agjencitë e auditimit duke punuar së bashku me parlamentin për të rritur përgjegjësinë e sektorit publik dhe për të informuar vendimmarrësit, duke lidhur mbikëqyrjen e buxhetit ex-post dhe ex-ante.

Një arsye për këto ndarje qëndron në atë që parlamentet dhe institucionet e auditimit kanë “racionalizëm të kufizuar” (Rubinstein 1998’ Mars 1994; Simon 1991). Agjencitë e auditimit prirën të dominohen nga racionaliteti teknik dhe parlamentet nga racionaliteti politik. Nxitjet, të cilat motivojnë mbikëqyrjen parlamentare janë kryesisht politike, të përcaktuara nga bilanci i pushtetit politik, rregullat elektorale, periudhat elektorale dhe strukturat e nxitjes së parlamentarëve të inkuadruar në komitetet e politikës. Ekziston me të vërtetë një lidhje reciproke ndërmjet shkallës së konkurrencës politike dhe transparencës së buxhetit (Wehner & de Renzio 2013). Siç nënvizon Khagran et al. (2013; 12) : “qeveritë e drejtuara nga një parti politike kanë të ngjarë të përballen me një kërkesë të mëdoshme nga ana e legjislativit për informacionin që duhet marrë nga ekzekutivi”, “sa më i lartë të jetë niveli konkurrimit të partive politike dhe probabiliteti i humbjes së pushtetit në zgjedhjet e ardhshme, aq më shumë një qeveri do të nxis promovimin e

transparencës dhe do të reduktojë diskrecionin, në mënyrë që të tu kundërvihet konkurrentëve të saj në rastin e një humbje elektorale”. Në Argjentinë, p.sh. mazhoranca tenton të dominojë si organin kolegjal drejtues të agjencisë së auditimit ashtu edhe komitetin e llogarive publike të parlamentit, duke synuar pushtetin e vetos në certifikimin e llogarive publike dhe shkarkimin e qeverisë. Karrierat e parlamentarëve nuk varen nga qëndrimi i tyre në legjislaturë, por nga aftësia e tyre për të kultivuar lidhjet në qeverisjen vendore ose në qeverinë federale. Ato kanë nxitje minimale për tu specializuar ose investuar në kapacitetet mbikëqyrëse të parlamentit. Me pak fjalë mangësitë në strukturën institucionale janë rrjedhojë e një konteksti të gjerë ekonomiko-politik në të cilën veprojnë agjencitë e auditimit.

Ka gjithashtu një mospërputhje në horizontet kohore të parlamentarëve dhe audituesve, një mospërputhje ndërmjet perspektivës afatgjatë të punës së auditimit dhe perspektivës afatshkurtër të parlamentarëve përgjatë një legjislature parlamentare (mandati 4 - 5 vjet i parlamentarëve). Në disa vende, politikat e komiteteve, duke përfshirë dhe dominimin e komiteteve kryesore parlamentare si dhe rotacionin e anëtarëve të tyre, kanë një ndikim të rëndësishëm në kapacitetet e parlamentit për t’u marrë me buxhetimin publik. Në Kolumbi, p.sh. anëtarët e komiteteve parlamentare lëvizin çdo vit, ndonëse

ndërkohë shqyrtohen amendime të kushtetutës. Përveç kësaj, në çdo kohë parlamentet merren me tre cikle të ndryshme buxhetimi (auditi i buxhetit Y-1, ekzekutimi i buxhetit për vitin Y dhe përgatitja për buxhetin e vitit Y+1). Parlamentarët nxiten të debatojnë më shumë mbi përgatitjen e buxhetit dhe alokimin e tij për vitin Y+1 sesa të shqyrtojnë ekzekutimin e buxhetin aktual apo të përfshihen në debatin për buxhetin e vitit të kaluar.

Shkaku i këtij mosfunksionimi është një përzierje e kapaciteteve të kufizuara teknike të parlamentarëve dhe kufizimit ekonomiko-politikë për të përdorur informacionin ekzistues të marrë nga auditimi për të mbajtur nën kontroll qeverinë. Duke qenë se parlamentarët tentojnë të dominohen nga drejtuesit e partive politike dhe kërkesa strikte për besnikëri ndaj partisë, ka një nxitje shumë të vogël për parlamentarët që të devijojnë nga linja e partisë për kontrollin e ekzekutimit të buxhetit. Gjithashtu, parlamentarët kanë akses të limituar në ekspertizën teknike, kështu që mundësia e tyre për të debatuar mbi çështjet teknike për përmbajtjen e buxhetit dhe ekzekutimin e tij është shumë e kufizuar. Në shumicën e vendeve ka nxitje të kufizuar për t'u fokusuar në shpenzimet e kaluara. Parlamentarët nga partia qeverisëse kanë interes të pakët për të fajësuar qeverinë, ndërsa parlamentarëve opozitarë u mungon shpesh nxitja për të debatuar një mbi një raport auditimi tërësisht teknike. Si rezultat, parlamentarët zakonisht kryejnë një

votim sipërfaqësor për të pranuar raportin e agjencive të auditimit mbi konsolidimin e llogarive publike. Në përgjithësi, bëhen pak pyetje të detajuara rreth përmbajtjes së raportit vjetor ose gjetjeve të auditimit dhe nuk ka interesim për ndjekjen e rekomandimeve të lëna nga agjencitë e auditimit për të korrigjuar ndonjë mangësi të konstatuar. (Lapido 2009; 47). Si përfundim, parlamentarët kanë pak nxitje për të investuar në hetimet financiare dhe në forcimin e kapaciteteve teknike të parlamentit për mbikëqyrjen e buxhetit. Efektiviteti i agjencisë së auditimit mund të përmirësohet në mënyrë të dukshme jo vetëm duke rritur buxhetin të tij ose duke forcuar kapacitetet e tij teknike, por gjithashtu duke modifikuar dhe përafruar kornizën e iniciativave të eprorit të tij kryesor, parlamentit. Mbikëqyrja parlamentare e buxhetit është sa çështje e nxitjes politike po aq edhe çështje e kapaciteteve teknike. Kjo kërkon ndryshim të rregullave elektorale, sistemeve të partive politike dhe politikave parlamentare.

Përfundimet: Si mund të përmirësohet kjo?

Të jetosh përtej buxhetit është gabim (Carlos Fuentes, Froni i shqiponjës, 2003).

Shumica e buxheteve praktike mund të zhvillohen në një zonë të errët ndërmjet politikës dhe efijencës. Aaron Wildavsky 1961: 187

Bashkëpunimi institucionale dhe funksionale ndërmjet parlamentit dhe

agjencive të auditimit përbën një rrethanë kritike në ciklin e llogaridhënies dhe sistemit të integritetit. Ky bashkëpunim është shpesh joefektive dhe jofunksionale, duke zvogëluar efektivitetin e përgjithshëm të sistemit të kontrolleve dhe bilancit dhe mbikëqyrjes së financave publike. Ka një hendek të rëndësishëm ndërmjet pushtetit formale dhe efektivitetit të agjencive mbikëqyrëse dhe institucioneve përgjegjëse. Kjo shpjegon përse “potenciali i mbikëqyrjes nuk përkthehet gjithmonë në mbikëqyrje efektive” (Pelizzo&Stapenburst 2007: 391). Analiza në këtë kapitull tregon katër faktorë të rëndësishme:

- Së pari, forcimi i llogaridhënies për buxhetin nuk arrihet domosdoshmërisht nga rritja e pushtetit formale buxhetore të parlamenteve dhe agjencive të auditimit, por nëpërmjet një përdorimi më efektiv të pushtetit buxhetore që ato tashmë kanë. Kjo kërkon rritjen e iniciativave dhe kapaciteteve të tyre.

- Së dyti, analiza e bashkëpunimit midis parlamenteve dhe agjencive të auditimit tregon hendeqe të mëdha në sistemin e llogaridhënies në procesin e buxhetit. Ajo tregon se mosfunksionimi i bashkëpunimit është më shumë sistematik sesa i kushtëzuar nga puna e agjencive.

- E treta, mosfunksionimi i bashkëpunimit është më shumë mungesë koordinimi sesa dështim i agjencisë. Shkathtësia në bashkëpunim midis aktorëve të

ndryshëm që mbikëqyrin sistemin e buxhetimit është shpesh më e rëndësishme sesa efektiviteti individual i mbikëqyrjes së kryer nga agjencitë e auditimit dhe institucionet që e kruajnë atë në mënyrë të izolim.

- E katërta, analiza tregon se bashkëpunimi ndërmjet parlamentit dhe agjencive të auditimit është një marrëdhënie që shoqërohen nga sfidat drejtues- vartës. Megjithatë, kjo tregon se efektiviteti i agjencive të auditimit mund të forcohet duke modifikuar strukturën e parlamentit. Me fjalë të tjera, ndryshimet në pushtetin legjislativ mund të përmirësojnë efektivitetin e agjencive të auditimit.

Forcimi i partneritetit ndërmjet parlamenteve dhe agjencive të auditimit, duke ruajtur autonominë e agjencive të auditimit, mund të rrisë impaktin që ka auditimi i jashtëm në mbikëqyrjen e buxhetit dhe përgjegjësitë e qeverisë. Një pengesë e rëndësishme për efektivitetin e agjencive të auditimit e identifikuar në këtë kapitull lidhet me kontekstin institucional në të cilën ato janë veprojnë duke veçuar këtu eficiencën e bashkëpunimit me parlamentin. Johnsol et al. (2012: 21-22) nënvizon se “edhe raportet më të detajuara të auditimit kanë impakt më të vogël pa një shqyrtim dhe mbikëqyrje efektive buxhetore nga parlamenti, që do të çonte në mbajtjen nën kontroll të shpenzimeve të ekzekutivit”.

Sinergjia ndërmjet parlamenteve dhe agjencive të auditimit mund të rritet në mënyra të ndryshme.

- **Forcimi i bashkëpunimit me institucionet e integritetit, duke përfshirë këtu edhe sistemet e auditimit të brendshme.** Agjencitë e auditimit të jashtëm duhet të rrisin besimin e tyre në sistemet dhe strukturat e brendshme të kontrollit për të siguruar pajtueshmërinë me rregulloret dhe ligjet financiare, në veçanti nëpërmjet kontrollit ex-ante (Wescott 2008). Kjo gjithashtu do t'i lejojë agjencitë e auditimit të jashtëm të përqendrohen më shumë në performancën e auditimit ex-post dhe auditimin selektiv të zonave dhe sektorëve me rrezik të lartë, duke u përqendruar në rishikime gjithëpërfshirëse. Ky ndryshim drejt performancës ex-post të auditimit do t'i lejojë agjencitë e auditimit të avancojnë drejt rolit të këshilluesit strategjik të qeverisë, duke kontrolluar performancën burokratike. Në mënyrë të ngjashme agjencitë e auditimit mund të forcojnë bashkimin e tyre funksional me institutet kryesore të integritetit dhe njësitë e reformave si komisionet e antikorrupsionit, njësitë e hetimit financiare, komisionet e krimit dhe institucionet kundër pastrimit të parave.

- **Forcimi i bashkëpunimit me sistemet e monitorimit qeveritar dhe institucionet e pavarura të vlerësimit.** Agjencitë e auditimit dhe parlamentet mund të bashkëpunojnë në mënyrë më aktive me njësitë e

vlerësimit të qeverisë, një tjetër zonë relativisht e dobët e menaxhimit të sektorit publik (Lopez-Acevedo 2012). Ka një bashkëpunim të dobët ndërmjet auditimit të jashtëm të pavarur me mekanizmat e monitorimit të qeverisë dhe institucioneve të vlerësimit të pavarur të politikave publike. Ky bashkëpunim ka kufizimet e veta pasi vlerësimi i pavarur i qeverisë është vetë relativisht në faza fillestare. Në vendet ku ministritë e financave janë të ngarkuara me monitorimin dhe vlerësimin performancës qeveritare, si pjesë e performancës që bazohet në zbatimin e buxhetit, mund të kenë tensione ose fërkime midis agjencive të auditimit dhe ministrive të financës për vlerësimin e shpenzimeve dhe politikave publike, si në rastin e Kilit.

- **Forcimi i marrëdhënies me parlamentin, me komitetet parlamentare dhe zyrat parlamentare të buxhetimit.** Siç u vu re edhe më sipër, agjencitë e auditimit dhe parlamentet udhëhiqen nga "racionaliteti i kufizuar". Agjencitë e auditimit tentojnë të dominohen nga racionaliteti teknik dhe parlamentet nga racionaliteti politik. Pavarësisht nga këto diferenca, ekziston dëshira e forcimit të racionalitetit teknik të parlamenteve nëpërmjet forcimit të kapaciteteve të tij teknike për të siguruar analizë dhe informacion për politikat fiskale, raportet e auditimit dhe propozimet për buxhetin. Parlamentet janë duke forcuar kapacitetet teknik nëpërmjet reformës në komitetet parlamentare, forcimit të

kapaciteteve mbikëqyrjes parlamentare, etablimit të komisioneve të pavarura fiskale dhe krijimit të zyrave parlamentare të buxhetimit.

Një bashkëpunim më intensiv ndërmjet agjencive të auditimit dhe zyrave parlamentare të buxhetit mund të sjellë përfitime të rëndësishme. Zyrat e parlamentare të buxhetimit kanë përmirësuar aftësinë e parlamentit për të interpretuar, rishikuar dhe për të marrë vendime më të mira në procesin e buxhetimit. Njëpërmjet krijimit të zyrave parlamentare të buxhetimit, parlamentet kanë rritur kapacitetet e tyre teknike dhe këshilluese për analize pavarura buxhetore dhe fiskale, për t'u bërë interlokutor më të përgjegjshëm dhe më të sigurt për ministrinë e financave. (Johnson&Stapenhurst 2007). Vitet e fundit, zyra parlamentare të buxhetimit janë krijuar në shumë vende, duke u bazuar në modelin e Zyrës Buxhetore të Kongresit të Shteteve të Bashkuara, krijuar në vitin 1974⁶. Ato janë përhapur në vendet e zhvilluara dhe në vendet në zhvillim. P.sh Uganda e krijoi atë në vitin 2000 dhe Kenia në vitin 2009. Në këtë proces janë përfshirë dhe vende me zhvillim të dobët si p.sh. Liberia, ku në vitin 2010 u themelua Zyra e Buxhetimit e

Legjislativit, e cila kryen analiza me impakt financiar dhe rishikon draft raportet për buxhetin. Në 2013, Afrika e Jugut, krijoi zyrën e saj parlamentare të buxhetimit. Edhe Kolumbia po e mer në konsideratë ngritjen e një zyre të tillë si pjesë e modernizimit më të gjerë të parlamentit. Në arenën ndërkombëtare ka pasur një rritje të numrit të zyrave parlamentare të buxhetimit, kjo për shkak të urgjencës për demokratizim e qeverisjes dhe rritjes së formave të qeverisjes shumë partiake.

Megjithatë, zyrat parlamentare të buxhetimi tentojnë të fokusohen fillimisht mbi analizën e politikave fiskale dhe formulimit të buxhetit, duke këshilluar komitetet e financës dhe të buxhetit të parlamentit veçanërisht në fazën e aprovimit të buxhetit. Ato tentojnë të jenë më pak të angazhuar në fazat fillestare të procesit të buxhetimit dhe shqyrtimit ex-post të ekzekutimit të buxhetit. Megjithatë ka ende hapësira për forcimin e lidhjeve ndërmjet agjencive të auditimit dhe zyrave parlamentare të buxhetimit në mbikëqyrjen e ekzekutimit të buxhetit. Gjithashtu ekzistojnë ende hapësira për të forcuar këshillimin teknik në drejtim të llogaridhënies publike të komiteteve të auditimit të jashtëm dhe për të bërë që bashkëpunimi midis agjencive të auditimit dhe komiteteve të parlamentit të jetë më i shpejtë, më teknike dhe më pak politik.

Rritja e bashkëpunimit ndërmjet parlamentit dhe agjencive të auditimit mund të jetë veçanërisht e fuqishme

⁶ Këto përfshijnë: Mbretërinë e Bashkuar në 2010, Kanada në 2006, Korea në 2003, Meksikë në 1998, Filipine në 1990.

në kontekstin e forcimit më të gjerë të kontrolleve dhe balanceve.

Në Tunizi, në kontekst të demokratizimit post-revolucionar dhe debatit mbi reformat kushtetuese ekziston një mundësi unike për forcimin e rolit dhe bashkëpunimit të agjencisë së jashtme të auditimit me parlamentin. Court des Comptes i Tunizisë, i cila punon sipas modelit të gjykatave të auditimit, dallohet si një trup teknikisht kompetent e cila kryen auditime me cilësi të lartë (IMF 2001) Nën regjimin e mëparshëm kjo gjykatë ishte pothuaj inaktive dhe raportet e saj të auditimit nuk bëheshin asnjëherë publike. Për më tepër, pavarësia e politike ishte e diskutueshme, pasi gjykata raportonte tek presidentit. Anëtarët e gjykatës caktoheshin me vendim presidencial dhe nga ana administrative ajo ishte strukturë varësie e zyrës së Kryeministrit. Megjithatë, Gjykata e auditimit konsiderohet si institucion kompetent mbikëqyrje me një rol potencial më të madh dhe më të sigurt. Raportet e gjykatës tani publikohen në faqen e saj të internetit.

- Forcimi i lidhjes me shoqërinë civile dhe qytetarët e angazhuar.

Mbikëqyrja parlamentare dhe auditimi i jashtëm i financave qeveritare mund të zgjerohet në mënyrë domethënëse nëpërmjet një marrëdhënie më të zhdërvjellët dhe efektive me organizatat e shoqërisë civile që janë të specializuara në analizën buxhetore dhe transparencën fiskale. Media e

specializuar luan një rol kritik dhe të dyja si agjencitë e auditimit dhe parlamentet mund të adoptojnë strategji komunikimi pro aktive. Përtej publikimit të raporteve të auditimit, agjencitë e auditimit dhe parlamentet duhet ti bëjnë raportet e tyre më të aksesueshme për publikun, për sa i përket përmbajtjes, të shmangin terminologjinë teknike dhe ligjore dhe të punojnë me median e specializuar për ti bërë ato publike . Në Francë, p.sh, raporti vjetor i auditimit të Court des Comptes, diskutohet gjerësisht nga shtypi dhe kontribuon në evidentimin e sfidave krye që bëjnë efikente shpenzimet publike. Në vendet e zhvilluara ashtu dhe në vendet në zhvillim, organizatat e shoqërisë civile dhe grupet e ekspertëve të specializuar në analizat e buxhetit, mbrojnë idenë e një transparence më të madhe buxhetore. Në Tunizi, p.sh, janë krijuar pas “Pranverës Arabe” një grup i madh organizatash të shoqërisë civile dhe disa prej tyre kërkojnë një transparencë më të madhe fiskale. Ato analizojnë informacionet mbi buxhetin në mënyrë që të mbajnë qeverinë në kontroll. Organizata të tilla sigurojnë një burim tjetër analize të pavarur për çështjet e buxhetit. Përveç kësaj, publikimi i raporteve të auditimit është konsideruar një rrugë efektive nga agjencitë e auditimit për të rritur transparencën dhe llogaridhënien e qeverisë.

Këto propozime dalin nga besimi i marrëdhënies simbiotike dhe të fuqishme ndërmjet agjencive të

auditimit dhe parlamenteve. Këto dy institucione kanë një rol të rëndësishëm për sigurimin e një qeverisje efektive, mbikëqyrjen e shpenzimeve publike dhe promovimin një transparencë dhe përgjegjësie më të madhe në menaxhimin e burimeve publike. Parlamenti mund të performojë më efektivisht funksionin e tij të përgjegjësisë, kur ai i përdor dhe mund të mbështetet në punën mbikëqyrëse të agjencisë së auditimit. Në mënyrë të ngjashme, një agjenci auditimi mund të jetë shumë më efektive kur parlamenti dhe komiteti i tij publik i llogarive siguron një forum për prezantimin dhe diskutimin e rezultateve të punës së agjencisë së auditimit dhe është aleat në inkurajimin e aktorëve të tjerë në ndërmarrjen e veprimeve korrigjuese (OSBE 2002).

Megjithatë, është e rëndësishme të theksojmë, se në fund të fundit procesi i buxhetimit është në thelb një proces politik, i cili shoqërohet nga ndërveprimi i rregullave institucionale me iniciativat e aktorëve politikë. Politikat e buxhetimit janë veçanërisht intensive në skenat parlamentare (Schick 2009; Wilavsky 1964), duke ndikuar bashkëpunimin ndërmjet parlamenteve dhe agjencive të auditimit në mbikëqyrjen e financave të qeverisë. Wildavsky (1961; 186) na kujton "larg të qenit një çështje neutrale e buxhetimit më të mirë, reformat buxhetore në mënyrë të evitueshme përmbajnë implikime të rëndësishme për sistemin politik", çka është faktikisht "Kush merr çfarë",

kështu që një "buxhet më i mirë" mund të jetë një mbulesë për "preferenca të fshehta politike ". Kohët e fundit, "buxhetimi është një nënsistem i politikës dhe jo e kundërta. Kjo vjen si shkak i tendencës aktuale globale për të mbingarkuar buxhetin. Megjithëse unë e respektoj rëndësinë e buxhetimit dhe talentet e parlamentareve, zëvendësimi i buxhetimit nga qeverisja nuk do të funksionojë"(Wildavsky, 1992, 439). Buxheti është procesi kryesor i politikës publike dhe duhet të reflektojë prioritetet politike. Buxhetimi ka të bëjë me qeverisjen, buxhetimi është qeverisje.

Referencat

Andrews, Matt (2013) Kufijtë e Reformave Institucionale në Zhvillim, Camnbridge; Cambridge University Press.

Boylan, David (2001). Shpërndarja e Demokracisë. Pavarësia e Bankës Qendrore dhe Tranzitimi nga Rregulli Autoritar. Ann Arbor. Universiteti i Michigan Press.

Ecans, Peter (1995) Autonomia e ngulitur: Transformimet e shteteve dhe industrive. Princeton: University Press.

Foelscher, Alta&Cole, Neil (2006). Afrika e Jugut. Transiti i Demokracisë ofron mundësi reformimin e gjithë sistemit (OECD Gazeta e Buxhetimit 6 (2).

Johnson, Jesper et al. (2012) Hendeqe të dëshmisë së hartës së

antikorrupsion. Norvegji: U4 Qendra e Burimit të Antikorrupsionit.

Johnson, John&Stapenhurst, Rick (2007). Rritja e Zyrave Buxhetore Parlamentare. Në Shah, Anwar (ed.), Përgjegjësia e performancës dhe Lufta ndaj korrupsionit. Uashington; Banka Botërore, 359-378.

Kanis, Ana Marlene (2012) Kontrolli Parlamentar për Implementimit e Buxhetit. Bruksel. Komisioni European.

Khagram, Sanjeev, Renzio, Paolo de &Fung, Archon (2013). Rishikim dhe Sintezë.

Në Khagram, Sanjeev et al (eds.), Buxhetet e hapura:Politika ekonomike e Transparencës, Pjesëmarrja dhe Përgjegjësia. Uashington. Brookings Intitution Press, 1-50.

Kopits, George (2011). Institucionet me pavarësi fiskale : Zhvillimi i praktikave të mira. Përgatitur për Mbledhjen e tretë vjetore të Zyrtarëve të Buxhetit Parlamentar të OECD. Stockholm, Suedi, 28-29 Prill 2011.

Lapido, Omunowuni et. Al. (2009). Përgjegjësia për shpenzimet publike në Amerikën Latine dhe në Karaibe. Uashington. Banka Botërore.

Lenert, Ian (2010) .Roli i Legjislativit në Proceset e Buxhetimit. Uashington. Shënimi teknik i Fondit Monetar Ndërkombëar.

Lopez-Acevedo, Galdys et.al (eds) (2012). Formimi i politikave më të mira Uashington, Banka Botërore.

March, James (1994). Shtyllat kryesore në Marrjen e Vendimeve: Si ndodhin vendimet. New York. Free Press.

McGee, David (2002). Mbikëqyrësit. Komitetet e llogarive publike dhe shpenzimet Publike. Londër.

Newell, Peter & Bellour. Shaula (2002). Shpërndarja e përgjegjësive. Brighton: Instituti i Studimeve të Zhvillimit. Working Paper 168.

Noussi, Katharina (2012). Si është institucionalizuar përgjegjësia publike. Vienë. Universiteti i Vienës.

O'Donnel, Giulermo (1994). Delegimi i demokracisë. Gazeta e Demokracisë 55-69

O'Donnell, Guillermo (1998) Përgjegjësia Horizontale në Demokracitë e reja. Gazeta e Demokracisë 9 (3), 112-126.

O'Donnell, Guillermo (2003). Përgjegjësia Horizontale dhe Poliarkitë e reja. Në Schedler, Andreas et al. (eds.). Vetëkontrolli i shtetit: Pushteti dhe përgjegjësia në demokracitë e reja. Boudlet: Lynne Rienner, 29-52.

OSBE (2002). Marrëdhëniet ndërmjet institucioneve supreme të auditimit dhe komiteve parlamentare. Paris: OSBE, Sigma Papers 33.

OSBE (2012). Institucioni Supremi i Auditit në Brazil. Auditimi i konsoliduar i fundvitit dhe raporti qeveritar. Paris. Rishikimet publike të OSBE.

Pelizzo, Riccardo&Stapenhurst, Rick (2004) Legjislatura dhe mbikëqyrja,

Uashington. Instituti i Bankës Botërore, Working Paper 37236

Pelizzo, Riccardo & Staphenurst, Rick 2007. Forcimi i komiteteve të llogarive publike duke targetuar dobesinë rajonale dhe specifike të vendeve.

In Shah, Anwar (ed.), Përgjegjshmëria e performancës dhe lufta kundër korrupsionit. Uashington: Banka Botërore 379-394

Rubinstein, Ariel (1998). Racionaliteti i modelimit të kufizuar, Kambrixh. MIT press.

Russell Stuart & Norvig, Peter (2001). Inteligjenca artificiale. Një afim modern. New Jersey, Prentice Hall.

Santiso, Carlos (2004). Mbikëqyrja e legjislaturës dhe buxhetit në Amerikën Latine. Forcimi i Përgjegjësisë për financat publike në ekonomitë në zhvillim. OSBE Journal në Buxhetim 4 (2), 47-76.

Santiso, Carlos (2005). Institucionet e buxhetimit dhe përgjegjësia fiskale: Parlamentet dhe Ekonomia politike në procesin e buxhetimit. Uashington: Instituti i Bankës Botërore, Working Paper 37253.

Santiso Carlos (2006) El día que me quieras: Parlamentos y presupuestos en America Latina. In Braun, Miguel et al. (eds), Cada cual. Stiende du juego? El rol del Congreso en el Presupuesto Nacional de Argentina. Buenos Aires, Argentina: CIPPEC

Santiso, Carlos (2008a) Mbajtja nën vëzhgim. Parlamentet dhe politikat e buxhetimit në Amerikën Latine. Në

Staphenurst, Rick et al. (eds), Mbikëqyrja Legjislative dhe Përgjegjësia Qeveritare. Uashington. Banka Botërore.

Santiso, Carlos (2008b) Reformimi dhe shpërndarja e kontrollit dhe bilanceve në Argjentinë. Administrimi Publik dhe Zhvillimi 28 (1), 67-84.

Santiso, Carlos (2009). Politikat ekonomike dhe auditimi qeveritar: Qeverisja financiare dhe Ligji në Amerikën Latine dhe më tej. London: Routledge.

Schick, Allen (2009). A mundet që Legjislatura Kombëtare të fitojë një zë efektiv në Politikën e buxhetimit? In Schick, Allen, Evolucioni në Praktikën Buxhetore. Paris, OECD, 185-207.

Simon, Herbert (1991). Racionaliteti i kufizuar dhe Mësimi organizativ. Shkenca e organizimit 2 (1), 125-134.

Staphenurst, Rick & Tittsworth, Jack (2001), Vecoritë dhe funksionet e Institucioneve të Supreme Auditit . Uashington: Banka Botërore PREM Note 59.

Staphenurst, Rick et al. (eds.) (2008). Mbikëqyrja legjislative dhe Buxhetimi: Instituti i bankës Botërore.

Verwey, Len (ed.) Parlamenti, buxheti dhe varfëria në Afrikën e Jugut. Një pushtet në ndryshim. Pretoria: Idasa.

Wehner, Joachim (2003). Parimet dhe modelet e shqyrtimit financiar. Llogaritë publike në Commonwealth. Commonwealth dhe politikat krahasuese 41 (3) 21-36.

Wehner, Joachim (2006) Marrja e portofolit të pushtetit. Një shtesë për Institucionet legjislative. *Sutdimet Politike* 54 (4), 767-785.

Wehner, Joachim & Renzio, Paolo de (2013), Qytetarët, Legjislativi dhe përdorimi i burimeve publike nga ekzekutive: Përcaktuesit politikë të transparencës fiskale. *Zhvillimi botëror* 41, 96-108.

Weskot, Clay (2008) Mbështetja e Bankës Botërore për manaxhimin e financave publike. *Rrënjët konceptuale dhe evidencat mbi ndikimin*. Uashington: Grupi i Vlerësimit i pavarur i Bankës Botërore.

Wildavsky, Aaron (1961). Përfshirja politike e reformës buxhetore. *Rishikimi i administrimit publik* 21, 183-190.

Wildavsky, Aaron (1964). *Politikat e procesit buxhetor*. Little, Brown.

Wildavsky, Aaron (1993). *Politikat e reja të procesit buxhetor*. New York: HarperCollins.

Përkthyen: Idlir Dervishi dhe Alma Shehu

Auditues në Departamentin e Auditimit të Buxhetit Qendror, Administratës së Lartë Publike, Menaxhimit Financiar dhe Auditimit të Brendshëm

Carlos Santiso

Botim i INTOSAI

Institucionet Supreme të Auditimit

SI TË RRISIM IMPAKTIN E AUDITIMEVE TË PERFORMANCËS NË FUSHËN E MJEDISIT.

"...audituesit mund të rrisin impaktin e auditimeve të performancës në fushën e mjedisit dhe të çojnë në përmirësimin e cilësisë së mjedisit përmes programeve më të mira dhe të menaxhuara në mënyrë më efektive. Edhe audituesit luajnë një rol të rëndësishëm në konceptin "Ne nuk e trashëgojmë tokën nga prindërit tanë, atë e kemi marrë borxh nga ata për fëmijët tanë"

Nga: John Reed, Fondacioni Kanadez Gjithëpërfshirës i Auditimit (CCAF-FCVI Inc) Jean Cinq-Mars, Komisioneri për Zhvillim të Qëndrueshëm (Zyra e Audituesit të Përgjithshëm të Québec)
1

¹ Ky artikull është bazuar në prezantimin kryesor të John Reed dhe Jean Cinq-Mars të mbajtur në takimin e 15 të Grupit të Punës për Auditimin e Mjedisit të INTOSAI-t organizuar në Talin, Estoni. Prezantimi u formulua më pas si dokument i hapur për diskutim nga CCAF, Vérificateur general du Québec dhe Zyra e Audituesit të Përgjithshëm të Kanadasë. Ky është një version i përmbledhur i dokumentit për diskutim i cili gjendet në faqen e internetit të CCAF në www.ccaf-fcvi.com. Prezantimi në Talin inspiroi krijimin e projektit të ri kërkimor të Grupit të Punës për Auditimin e Mjedisit (WGEA). Projekti mban titullin "Si të rrisim ndikimin e Auditimeve të Mjedisit". Ky projekt

Parathënie

Audituesit e performancës dëshirojnë të kenë një impakt pozitiv në programet dhe subjektet që ata auditojnë. Në mënyrë të ngjashme, audituesit e performancës që fokusohen në çështjet e mjedisit, shëndetit dhe çështjet e sigurisë dëshirojnë të shohin si rezultat final implementimin e rekomandimeve të tyre dhe përmirësimin e programeve të entiteteve të audituara.

Autorët e këtij shkrimi janë të mendimit se është e mundur rritja e impaktit të auditimeve të performancës në fushën e mjedisit dhe rritja e cilësisë së mjedisit përmes zgjedhjes së kujdesshme të temave të auditimit, planifikimit,

bashkëudhëhiqet nga SAI i Lesoto dhe Kamerunit.

procesit të auditimit, raportimit, komunikimit dhe risive.

Baza e një auditimi të sukseshëm performance

Auditimet e performancës fokusohen në një spektër të gjërë çështjesh. Një auditim mund të fokusohet në një pyetje të vetme të programit të një departamenti, ndërsa një tjetër mund ta shohë atë në këndvështrimin e disa çështjeve komplekse të trajtuara në disa programe, të menaxhuara nga shumë departamente. Disa auditime fokusohen tek ekonomiciteti dhe efektiviteti, ndërsa disa të tjerë tek efienca. Shumë auditime kontrollojnë përputhshmërinë me politikën, ligjet dhe aktet e tjera nënligjore, ndërsa auditime të tjera fokusohen në sistemet e drejtimit dhe të kontrollit, të cilat mbështesin përputhshmërinë. Pjesa më e madhe e auditimeve fokusohen tek rezultatet. Duke qenë se pjesa më e madhe e auditimeve të performancës trajtojnë çështje specifike, ato bëjnë pjesë në kategoritë e listuara më sipër.

Suksesi i të gjithë auditimeve të performancës mbështetet në të njëjtën themel të nevojshëm: metodologji e konsoliduar, njerëz të kualifikuar dhe njohuri të mira të fushës që auditohet. Zyrat e auditimit e njohin rëndësinë e një metodologjie të konsoliduar. Kjo metodologji duhet:

- të përputhet me standardet profesionale,
- të përshtasë praktikën më të mirë,
- të reflektojë principet themelore të sigurimit dhe kontrollit të cilësisë,
- të shtojë vlerat dhe të ndihmojë në sjelljen e ndryshimeve.

Si të rrisim impaktin e auditimeve të performancës në fushën e mjedisit

Duke u bazuar në objektivat që kërkohet të arrihen, zbatimi i metodave të auditimit dhe kryerja e auditimit në kohën e duhur kërkon një ekip të përgatitur auditimi që përbëhet nga personat e duhur, me njohuritë e duhura për këtë projekt. Audituesit më efektiv të performancës posedojnë njohuri të kombinuara të çështjeve kryesore, gjykim të veçantë profesional, mënyrë kritike të menduarit, kreativitet dhe inovacion dhe kanë aftësi të drejtojnë, të mbikqyrin dhe të menaxhojnë marrëdhëniet dhe komunikimin e brendshëm dhe të jashtëm.

Si përfundim, për të arritur impaktin e duhur, audituesit duhet të përzgjedhin temat e duhura që do të auditohen, të përgatisin një raport që ju përgjigjet bindshëm të gjitha pyetjeve dhe të komunikojnë efektivisht përfundimet. Të gjitha këto kërkojnë njohuri të konsoliduara të fushës që auditohet. Për audituesit e fushës së mjedisit, kjo nënkupton njohjen e problematikave dhe çështjeve aktuale që lidhen me mjedisin si dhe ligjet, aktet nënligjore, politikën, standardet dhe marrëveshjet ndërkombëtare që kanë të bëjnë me fushën e mjedisit (p.sh., ato që përfshijnë ndryshimet e klimës, mbrojtjen e specieve të rrezikuara dhe menaxhimin e mbetjeve). Këtu përfshihet gjithashtu edhe konsultimi me këshilltarët dhe specialistët që kanë eksperiencë në fushën që auditohet.

Faza e planifikimit

Auditimi i zgjedhur dhe i planifikuar mirë ka më shumë gjasa të sjellë ndryshime të rëndësishme dhe të jetë një vlerë e shtuar. Në vijim gjenden

hapat e rekomanduar që duhen marrë parasysh në fazën e planifikimit të një auditimi performance në fushën e mjedisit.

1. Zgjidhni një temë e cila është e ndjeshme për publikun. Të gjithë auditimet e performancës fillojnë me zgjedhjen e temës. Ky është vendimi më i rëndësishëm dhe më i vështirë në të gjithë procesin e auditimit. Zgjedhja e një teme të mirë për auditimin e performancës kërkon njohuri të konsoliduara për këtë fushë, analizë të plotë të riskut, diskutime të shumta mes antarëve të ekipit dhe ekspertëve të fushës dhe një shkallë të lartë të gjykimit profesional. Audituesit mund të rrisin impaktin e auditimeve me zgjedhjen e kujdesshme të temave që i interesojnë legjislativit dhe publikut, siç janë temat e lidhura me shëndetësinë, ekonominë dhe punësimin, çështjet mjedisore lokale ose kombëtare.

2. Objektivat e auditimit duhet të fokusohen tek rezultatet dhe jo tek sistemet. Procesi i vendimmarrjes qeveritare, sistemet e menaxhimit dhe kontrollet e brendshme janë të rëndësishme për arritjen e rezultateve në fushën e auditimit të mjedisit. Megjithatë këto sisteme nuk janë çështje që i interesojnë publikut ose që janë të lidhura me të. Auditimet e mjedisit që fokusohen (pjesërisht ose tërësisht) në rezultate të prekshme dhe të arritshme kanë më shumë gjasa të tërheqin vëmendjen e parlamentarëve, mediave dhe publikut se sa auditimet që përqëndrohen vetëm në sisteme apo procedura. Rezultatet mund të përfshijnë shkallën në të cilën qeveritë kanë zgjidhur problemet ekzistuese mjedisore.

3. Kriteret e auditimit duhet të shkojnë përtej kriterëve të auditimit të përputhshmërisë. Në varësi të objektivave të auditimit, një nga sfiqat kryesore në auditimin e performancës është përzgjedhja e kriterëve të duhura për vlerësimin e performancës së një entiteti. Udhëzimet qeveritare për mjedisin shpesh bazohen në kriterë minimale. Kur audituesit përdorin kriteret minimale si kriterë në auditim, ata në mënyrë të heshtur promovojnë masa të pakta të cilat nuk kanë gjasa të sjellin ndryshime pozitive. Në të kundërt, auditime me impakt të lartë janë ato që:

- përdorin eksperiencën e praktikave më të mira përkundrejt metodave të vlerësimit të programeve dhe departamenteve.
- krahasojnë performancën e entiteteve të audituara me organizata në juridiksione të tjera.
- presin të vëzhgojnë përmirësime konstante gjatë gjithë kohës.

4. Përa i përket kohës, është e rëndësishme të shfrytëzohen "pivot point" për çështjet e cikleve të jetes. Audituesit e performancës në fushën e mjedisit mund të përfitojnë nga fakti se shumë çështje mjedisore veprojnë në cikle afatgjata që përfshijnë një ose disa momente kyçe në të cilat duhet të merren vendime që do të ndikojë ngjarjet dhe veprimet e ardhshme. Audituesit mund të identifikojë "pivot point" dhe të përpiqet të kryejnë dhe të raportojnë në kohë për auditime që mund të influencojnë në vendimmarrjen e palëve që diskutojnë rreth çështjeve globale të tilla si, ndryshimi klimatik dhe mbrojtja e shtresës së ozonit. Të tjera "pivot point" mund të jenë shqyrtimi periodik i legjislationit kryesor për mjedisin dhe

përfundimi i fazës së parë të programit të departamentit. Është më mirë të auditohet një zonë që përbën një rrezik potencial para se ajo të kthehet në një fatkeqësi të madhe. Një rast i tillë do të ishte p.sh., vlerësimi i masave përgatitore për t'iu përgjigjur një derdhje të naftës në det para se kjo të ndodh vërtetë.

5. Kur përcaktohet fusha e auditimit, duhet të merren parasysh edhe lidhjet e tjera. Audituesit duhet të marrin në konsideratë kryerjen e disa auditimeve për një çështje gjatë një viti ose në periudha të caktuara gjatë disa viteve. Shumë çështje të mjedisit kanë dimensione të ndryshme dhe janë të ndërlydhura, kështu që auditimet e shumëfishta për një çështje si p.sh ndryshimet e klimës dhe biodiversiteti mund të jenë një qasje e shëndoshë nëse qëllim është rritja e profilit të çështjes që auditohet dhe mbulimi i plotë i saj. Me shumë gjasa kjo do të nxisë debate dhe do të sjellë zgjidhje më të plota sesa fokusimi i ngushtë vetëm tek auditimi. Audituesi duhet të marrë në konsideratë edhe hallka të tjera për një zhvillim të qëndrueshëm si dhe të tre aspektet e këtij zhvillimi (ekonominë, mjedisin dhe shoqërinë). Nëse këto demonstrohen konkretisht, raportet faktike të auditimit do të jenë një apel për një publik më të gjerë dhe nuk do të trajtohen si vizione të njëanshme.

6. Kur përcaktohet fokusi i auditimit, duhet të merren parasysh mekanizmat e degradimit. Koniza analitike e "mekanizmave-ndikimeve-gjendjes-impaktit dhe përgjigjeve" (Drivers Pressures State Impacts Responses - DPSIR) është një mjet i dobishëm për të rritur impaktin e auditimeve të mjedisit dhe për parandalimin e shkaqeve

Si të rrisim impaktin e auditimeve të performancës në fushën e mjedisit

kryesore që qëndrojnë pas degradimit të mjedisit dhe ndikimin tek njerëzit. Korniza e DPSIR është përdorur për dekada të tëra, si një mjet për të kuptuar shkaqet dhe efektet që sjellin problemet mjedisore. Çdo element i kësaj kornize është përshkruar më poshtë:

Mekanizmat: Mekanizmat janë forcat social-ekonomike gjithëpërfshirëse që ushtrojnë ndikim mbi gjendjen e mjedisit. Rritja e popullsisë, globalizimi, zhvillimi ekonomik,

përdorimi i energjisë dhe transportit janë parë si mekanizma të rëndësishme mjedisore.

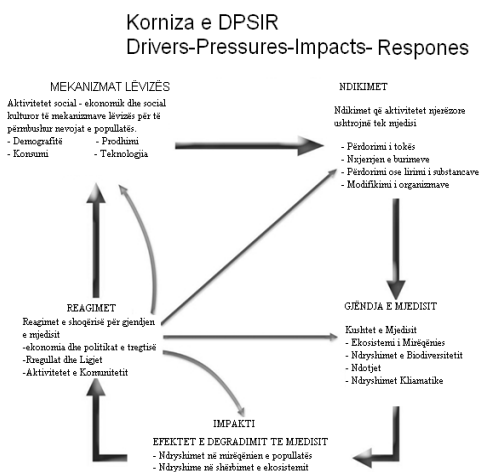
Ndikimi: Mekanizmat prodhojnë ndikime në mjedis, ndikim që theksohet nga aktiviteti njerëzor. Këtu përfshihen ndryshimet në përdorimin e tokës, shfrytëzimi i burimeve nëntoksore, përdorimi i inputeve të jashtme të tilla si plehra kimike, emetimet e ndotësve dhe mbeturinave, si dhe lëvizjen e organizmave.

Gjendja: ndikimet nga ana tjetër ndikojnë zakonisht negativisht në kushtet ose gjendjen e mjedisit, e cila për pasojë ndikon në mirëqenien e popullatës dhe ekosistemeve. P.sh., ndikimet mund të çojë në sosjen e ozonit, ndryshimin e klimës, ndotjen dhe humbjen e biodiversitetit.

Impakti: Së fundmi impakti çon në ndërhyrjet dhe përgjigjet e qeverisjes.

Përgjigjet: Audituesit duhet të kuptojnë se si qeveria i është përgjigjur një çështje në fushën e mjedisit duke identifikuar, p.sh., se cilat janë marrëveshjet ndërkombëtare që janë nënshkruar; cilat janë politikat ligjet dhe rregulloret e miratuara dhe cilat janë proceset dhe kontrollet që kryejnë organet përgjegjëse. Audituesit zakonisht i

përdorin këto si një pikënisje për hartimin e objektivave dhe kriterëve të auditimit dhe për të arritur rezultate në auditim. Korniza e DPSIR i ndihmon audituesit e mjedisit të kuptojnë dhe të përcaktojnë çfarë po ndodh me mjedisin dhe pse, cilat janë pasojat dhe cilat janë masat e marra nga qeveria. Është e rëndësishme të theksohet se përdorimi i kësaj kornize mund të ndihmojë në fokusimin e auditimit jo vetëm në masat e marra për trajtimin e degradimit por edhe tek masat e marra nga qeveria për identifikimin e mekanizmave dhe faktorëve që e shkaktojnë atë. P.sh., auditimi i cilësisë së ujit të pishëm mund të përqëndrohet tek masat e marra për trajtimin dhe shpërndarjen e sigurt të ujit të pishëm dhe në masat për parandalimin e kontaminimit të rezervave të ujit.

7. Kryerja e auditimeve në bashkëpunim dhe përfitimi nga eksperiencat e të tjerëve. Çështjet e mjedisit shpesh janë çështje ndërkufitare. Duke bashkëpunuar me zyra auditimi të një juridiksioni tjetër dhe hartimi në të njëjtën kohë i raporteve të

përbashkëta ose individuale, mund të shumëfishojnë impaktin, mund të rrisin profilin e çështjes dhe mund të nxisin nisma bashkëpunuese në mes të administratave të interesuara për të trajtuar problemet mjedisore. Grupi i Punës për Auditimin e Mjedisit i INTOSA-it ka hartuar materiale udhëzuese për kryerjen e auditimeve në bashkëpunim dhe ka publikuar shembuj të shumtë të bashkëpunimeve të tilla në faqen e tij web. Këtu mund të përmendet Auditimi i koordinuar ndërkombëtar për ndryshimet e klimës në të cilin janë përfshirë SAI e 14 vendeve dhe 33 auditime individuale. Grupi i punës për auditimin e mjedisit ka gjithashtu një bazë të gjerë të dhënash për auditimet e kryera nga SAI-et në të gjithë botën. Ndërmjet viteve 1993 dhe 2011, zyrat kombëtare të më shumë se 100 vendeve të ndryshme kanë kryer më shumë se 3200 auditime financiare, përputhshmërie dhe performance për çështjet e mjedisit.

Kryerja e auditimit dhe shqyrtimi

Një hap i rëndësishëm në kryerjen e auditimit dhe shqyrtimin është parashikimi dhe vlerësimi i vazhdueshëm i të dhënave. Në fazën e planifikimit duhet të identifikohen: llojet, burimet dhe kufizimet e provave. Gjithashtu në këtë fazë, audituesit duhet të përpiqen të përcaktojnë cilësinë dhe sasinë e llojeve të të dhënave që do të mbajnë në evidencë dhe se si do të paraqiten ato. Gjatë procesit të shqyrtimit, audituesit duhet të vlerësojnë vazhdimisht nëse të dhënat dhe evidencat e vëna në dispozicion janë ende relevante ose jo, për të bërë më pas ndryshime në planin e auditimit.

Të dhënat dhe evidencat e gjetura gjatë fazës së shqyrtimit çojnë në observacione të mëtejshme. Auditimet e

performancës, si të gjithë auditimet e tjera, bazuar në kriteret të përshtatshme, krahasojnë gjendjen aktuale me atë çka duhet të jetë. Hendeku midis këtyrë të dyjave ka si rezultat "gjetjet" ose "observacionet". Shembuj të gjetjeve të zakonshme në auditim janë:

- mungesa e përputhshmërisë me rregullat dhe politikat,
- nuk janë arritur rezultatet që ishin parashikuar,
- nuk janë vlerësuar dhe menaxhuar risqet,
- nuk janë hartuar dhe ndjekur strategji,
- aktivitetet dhe veprimet e aktorëve kryesorë nuk kanë qenë të koordinuara mirë ose kanë pasur një rol të paqartë,
- mungojnë të dhëna ose informacione që mbështesin vendimet e marra dhe që do të ndihmonin në matjen e rezultateve të programeve
- mungesa e mbikqyrjes ose mbikqyrja e dobët.

Për t'ju përgjigjur pyetjes bazë " Përse ndodhin këto mangësi?" audituesit duhet të kryejnë analizën e shkaqeve kryesore. Analiza e kryer mirë mund të ndihmojë në formulimin e rekomandimeve efektive që çojnë në zgjidhje dhe parandalojnë përsëritjen e problemeve. Megjithatë kujdes: shkaqet e zbuluara që çojnë tek meritat e politikës, burimet e disponueshme ose burimet nga të ardhurat partiake mund të jenë të vështira për tu adresuar.

Raportimi i gjetjeve të auditimit

Në fund të fazës së shqyrtimit, audituesit kanë mbledhur dëshmi nga burime të ndryshme, të cilat duhet të merren parasysh, të analizohen, të mbahen ose të fshihen. Në këto dëshmi qëndron historia që auditimi do të tregojë në fund. Sfidë qëndron tek përcaktimi se cili

Si të rrisim impaktin e auditimeve të performancës në fushën e mjedisit

do të jetë mesazhi dhe se si ai do të prezantohet në mënyrë të qartë dhe bindëse.

Raportet më efektive të auditimit ju përgjigjen pyetjeve të mëposhtme:

- "Çfarë"- Identifikimi i problemeve të zbuluara gjatë auditimit
- "Pse "- Sqarimi pse lëxusit duhet ti interesojnë gjetjet në auditim
- "Përse kështu"- Identifikimi i shkaqeve kryesore që sjellin probleme dhe observacione
- "Cilat janë hapat e mëtejshëm"- vënia e theksit tek rekomandimet dhe zgjidhjet e propozuara.

Përveç kësaj, audituesit duhet të përdorin gjuhën e duhur për të përcjellë një bilanc të gjetjeve pozitive dhe negative që bazohen në dëshmitë e mbledhura.

Audituesit duhet të përdorin një teknikë përmbledhëse për hartimin e një raporti të mirë auditimi. Kjo teknikë përfshin filtrimin e informacionit dhe mesazhet kryesore që do të jenë pjesë e raportit. Audituesit gjatë një auditim zakonisht shqyrtojnë sasi të mëdha informacioni. Kjo bëhet për të identifikuar prova të përdorshme dhe për të përfshirë në raport vetëm ato fakte, vëzhgime dhe përfundime që janë të rëndësishme dhe / ose me rrezik të lartë. Në fushën e mjedisit rëndësia dhe rreziku mund dhe duhet të lidhen me shëndetin e njeriut, funksionimin e ekosistemeve dhe pasojat financiare të degradimit të mjedisit.

Audituesit duhet ti përdorin raportet e tyre për edukimin e shoqërisë. Pyetjet rreth mjedisit shpesh janë shumë komplekse, ndaj në parathënien e raporteve mund të jetë i nevojshëm shpjegimi i koncepteve kryesore. Kjo i ndihmon lexuesit të kuptojnë gjetjet e auditimit dhe rëndësinë e tyre.

Parathënia është pjesa më e përshtatshme për të thënë informacione bazë dhe për të bërë lidhjen me ndonjë aspekt social ose ekonomik.

Autorët e raportit duhet të përdorin gjuhë të qartë dhe të evitojnë të qenit shumë teknikien. Raportet që i ndihmojnë lexuesit të identifikojnë çështjet dhe të kuptojnë gjetjet e auditimit do të kenë më shumë impakt. Kjo mund të arrihet duke përdorur studime për çështje konkrete si p.sh., studime për impaktet e mundshme tek shëndeti në zonat urbane.

Së fundmi, impakti i auditimeve të performancës do të varet nga cilësia e rekomandimeve dhe nga implementimi i tyre. Shumë shpesh, rekomandimet përgatiten në fund të auditimit. Kjo vjen si pasojë e reflektimeve të mëvonshme. Në të vërtetë, formulimi i rekomandimeve duhet të fillojë gjatë fazës së shqyrtimit.

Audituesit, duke u fokusuar në "pivot point" mund të hartojnë rekomandime strategjike për procese të përshtatshme të vendimmarrjes.

Ata gjithashtu mund të synojnë krijimin e "efektit domino". Ky i referohet situatave në të cilat ndryshim i një elementi të sistemit mund të sjellë ndryshime të elementëve të tjerë. Efekti është më i madh kur elementë të ndryshëm të sistemit janë të ndërlidhur ngushtë dhe kur rekomandimet i adresohen pikave kyçe të vendimmarrjes. P.sh., vendosja e taksës mbi karbonin mund të krijojë "efektin domino" në shoqëri dhe në ekonomi, kjo sepse kjo taksë çon në reduktimin e konsumit të produkteve që emetojnë karbon, emision më të ulët të gazit serë, rritjen e përdorimit të transportit publik, cilësi më të mirë të ajrit, përmirësimin e shëndetit të qytetarëve dhe kosto më të

ulët të kujdesit shëndetësor.

Rekomandimet sipërfaqësore (si p.sh., entiteti nuk ka një strategji, kështu që ne i rekomandojmë hartimin e një strategjie) ose rekomandimet e tepërta (p.sh. entiteti duhet të vazhdojë të....) nuk mund të çojnë në ndryshime thelbësore. Në disa raste ato mund të shërbejnë si hap i parë, por për të qenë efektivë rekomandimet duhet:

- të jenë të natyrës strategjike dhe jo operacionale.
- të adresojnë shkaqet kryesore të problemeve të identifikuara dhe jo simptomat,
- të fokusohen tek rezultatet dhe përfundimet e pritshme dhe jo në mënyrat se si duhen arritur ato,
- të përpiqen të sjellin risi dhe të kalojnë pengesat (p.sh. nëpërmjet analizës dhe krahasimit të praktikave të përdoruara në administrata të tjera),
- që rekomandimet e propozuara të jenë gjithmonë realiste dhe të marrin parasysh pikpamjet e entitetit të audituar.

Një mënyrë tjetër për të rritur impaktin e auditimit të performancës në fushën e auditimit është tërheqja e audiencave jo të zakonshme, çka çon në forcimin e mesazhit të auditimit dhe impaktin e tij. P.sh. audituesit e mjedisit mund të kontaktojnë mediat e specializuara, gazetarë, akademikë anëtarë të shoqërisë civile dhe të rinjtë.

Ndjekja e zbatimit të rekomandimeve(follow up)

Nëse një auditim mund të ketë impakt, dy auditime kanë akoma më shumë. Kryerja e një ose më shumë auditimeve në fushën e mjedisit dhe më pas ndjekja e zbatimit të rekomandimeve të lëna për të përcaktuar progresin për zgjidhjen e të metave, mund të sigurojë që puna audituese ka një impakt të

qëndrueshëm. Në të vërtetë kur entitetet e dinë se do të ketë dhe një auditim për ndjekjen e rekomandimeve, ato janë më të angazhuara për të marrë masa konkrete.

Auditimet e ndjekjes së zbatimit të rekomandimeve bëhen pak vite pas auditimit të çështjes, duke ju dhënë kohë të mjaftueshme entiteteve për implementimin e rekomandimeve. Në shumicën e rasteve, kryhet vetëm një auditim i zbatimit të rekomandimeve. Në disa raste është i rekomandueshëm një plan afatgjatë për ndjekjen e rekomandimeve, veçanërisht në fushën e mjedisit ku problemet e mjedisit zgjasin në kohë.

Përfundime

Qeveritë janë të ngarkuara me menaxhimin dhe adresimin e çështjeve kryesore të mjedisit, të tilla si impakti i ndryshimit të klimës dhe smogu urban. Audituesit kanë mandatin për të vlerësuar implementimin dhe efektivitetin e menaxhimit të këtyre çështjeve.

Auditimet e mjedisit mund të sjellin ndryshime në këtë fushë. Kjo kërkon kujdes në përzgjedhjen e temës së auditimit, planifikim, shqyrtim, raportim dhe komunikim.

Duke u fokusuar tek këta elementë, audituesit mund të rrisin impaktin e

Si të rrisim impaktin e auditimeve të performancës në fushën e mjedisit

auditimeve të performancës në fushën e mjedisit dhe të çojnë në përmirësimin e cilësisë së mjedisit përmes programeve më të mira dhe të menaxhuara në mënyrë më efektive. Edhe audituesit luajnë një rol të rëndësishëm në konceptin "Ne nuk e trashëgojmë tokën nga prindërit tanë, atë e kemi marrë borxh nga ata për fëmijët tanë".

Falenderime

Autorët do të dëshironin të falënderojë personat e mëposhtëm për ndihmën e dhënë për këtë artikull : Pierre Frechette, Kimberley Leach, Neil Maxwell, George Stuetz dhe Scott Vaughan.

Përktheu: Alma SHEHU

Departamenti i Auditimit të Buxhetit

Qendror, Administratës së Lartë

Publike, Menaxhimit Financiar dhe

Auditimit të Brendshëm

Përkthimi nga INTOSAI Journal (prill 2014)

**John Reed, Fondacioni Kanadez
Gjithëpërfshirës i Auditimit (CCAF-
FCVI Inc) Jean Cinq-Mars,
Komisioneri për Zhvillim të
Qëndrueshëm (Zyra e Audituesit të
Përgjithshëm të Québec)**

Info Kontrolli i Lartë i Shtetit

VEPRIMTARI TË KONTROLLIT TË LARTË TË SHTETIT PËR PERIUHDHËN JANAR-PRILL 2014

1. KLSH zhvillon Analizën Vjetore 2013

Në datën 28 janar 2014, Kontrolli i Lartë i Shtetit zhvilloi analizën vjetore për aktivitetin e vitit 2013, me pjesëmarrjen e SH.T.Z. Bujar Nishani, President i Republikës, z. Ettore Sequi, Ambasador i Bashkimit Evropian në Shqipëri, z. Robert Wilton, zv/Ambasador i Pranisë së OSBE-së në Shqipëri, z. Adriatik Llalla, Prokuror i Përgjithshëm, zj. Majlinda Bregu, Kryetare e Komisionit të Integritetit të Kuvendit, Prof.Dr.Anastas Angjeli, Sekretar i Komisionit të Ekonomisë dhe Financave të Kuvendit, z.Ibrahim Gjyliden, Ndihmës Auditor i Përgjithshëm i ZAP Kosovë, si dhe disa personalitete të botës akademike, shoqërisë civile dhe mediave.

Në fjalën e tij hyrëse, z. Bujar Leskaj theksoi se gjatë vitit të kaluar, KLSH e ka parë realizimin e misionit të tij auditues, mbështetur në dy kolona kryesore, në Strategjinë e Zhvillimit të KLSH 2013-2017, si dhe në moton e Kongresit INCOSAI XXI të INTOSAI, të zhvilluar në Pekin në tetor 2013, që auditimi kombëtar të vihet në shërbim të qeverisjes kombëtare, për përmirësimin e menaxhimit publik financiar të vendit.

Për vitin 2013, nga 147 auditime të planifikuara, KLSH ka kryer 164 auditime, ose 11 përqind më shumë, nga të cilat 153 auditime janë përfunduar dhe evaduar plotësisht, ndërsa 11 janë në fazën e evadimit.KLSH ka propozuar disa ndryshime të rëndësishme kushtetuese dhe ligjore. Së pari, ka kërkuar vendosjen e kufirit të Borxhit Publik në Kushtetutë(propozim i paraqitur në dy vite rrjesht nga auditimi i zbatimit të Buxhetit faktik të Shtetit për vitin 2011 dhe 2012), duke rekomanduar që Ministria e Financave të ngrejë një grup pune me ekspertët më të mirë të fushës, për përgatitjen dhe paraqitjen e

një nisme ligjore për fiksimin në Kushtetutë të treguesit të borxhit publik ndaj PBB-së.

Së dyti, nga auditimi i performancës për ndarjen administrative, të kryer në muajt shkurt-tetor 2013, ka rekomanduar ndërhyrjen në ligjin për Pushtetin Vendor, për reduktimin e ndjeshëm të numrit të bashkive dhe komunave, për një shërbim më cilësor ndaj komunitetit, por në respekt maksimal jo vetëm të konsensusit politik mes partive, por edhe të atij social, kulturor dhe historik të zonave të ndryshme të vendit, sipas kërkesave të Kushtetutës.

Presidenti i Republikës, SH.T.Z. Bujar Nishani vlerësoi se KLSH ka një eksperiencë të pallogaritshme në njohjen e legjislacionit dhe të mënyrave të abuzimit me pronën dhe fondet shtetërore. Ai la porosi që arritjet e institucionit, të cilat janë të dukshme, duhet të përçohen më mirë në opinionin publik.

Nga ana e tij, z. Ettore Sequi, Ambasador i Bashkimit Evropian, nënvizoi se BE është një mbështetës i sigurtë i KLSH dhe këtë e dëshmon projekti me vlerën 2.1 milion euro që BE

akordoi nga fondet IPA 2013 për institucionin. Ai u shpreh i kënaqur që sheh një bashkëpunim të hapur mes KLSH, Kuvendit dhe Prokurorisë dhe theksoi që integriteti i institucioneve është shumë i rëndësishëm. Lufta kundër korrupsionit, theksoi ai, ka nevojë për përpjekje të koncentruara në nivel kombëtar.

Nga auditimet e vitit 2013, KLSH ka zbuluar parregullsi dhe shkelje financiare (në të ardhurat publike dhe shpenzimet e kryera) në nivelin 15.1 miliardë lekë (ose rreth 108 milionë euro), duke kërkuar shpërblimin e dëmit, pra arkëtimin në 99.9 përqind të tyre. Dëmi ekonomik i zbuluar në të dy vitet 2012 dhe 2013, është rreth dy herë më i madh se vlera e dëmit të zbuluar në tre vitet 2009, 2010 dhe 2011, të marra së bashku. Kallzimet penale vetëm për vitin 2013 janë dy herë më shumë se të tre vitet 2009, 2010 dhe 2011, të marra së bashku.

Pjesa më e madhe e dëmit të zbuluar është nga shitja e pasurisë dhe dhënia e objekteve me qera dhe e pasurive publike me koncesion. Krahas zbulimeve me dëm ekonomik, gjatë vitit 2013, KLSH ka konstatuar shkelje të disiplinës financiare me ndikim

negativ në performancën e subjekteve të audituara, në nivelin e 4, 4 miliardë lekëve (mbi 31 milionë euro), ose 2.5 miliardë lekë më shumë nga shkeljet e konstatuara gjatë vitit 2012.

Në përshëndetjen e tij, Presidenti i Republikës u shpreh se KLSH është një ndër institucionet që ka të bëjë me kredibilitetin e Shtetit. Ai theksoi se dinamika e dy viteve të fundit në institucion është lehtësisht e prekshme dhe bën diferencën.

Në fjalën e tij, Prokurori i Përgjithshëm, z. Adriatik Llalla, u shpreh se bashkëpunimi mes Prokurorisë së Përgjithshme dhe KLSH është në nivelet më të larta. Ai vlerësoi cilësinë e dosjeve të sjella nga kallzimet e KLSH, si dhe theksoi se Prokuroria ka kërkuar masën e pezullimit nga detyra për cilindo punonjës të kallzuar nga KLSH dhe rihetim të rasteve të shfuqizuara nga prokuroritë e rretheve, përpara vitit 2013.

Përfaqësuesit e Kuvendit të ftuar në analizë, Prof. Dr. Anastas Angjeli dhe zj. Majlinda Bregu, dhanë mbështetjen e tyre për veprimtarinë e institucionit dhe shprehën besim se amendimet e ligjit organik të KLSH do të miratohen se shpejti.

Kryetari i KLSH, z. Bujar Leskaj mbajti raportin analitik, ku paraqiti arritjet dhe risitë e aktivitetit të KLSH gjatë vitit 2013, si dhe sfidat për vitin 2014. Më tej u diskutua për arritjet dhe problematikat e ndryshme nga drejtuesit e tjerë të institucionit, si dhe shumë kryeauditues dhe auditues të spikatur për rezultatet e tyre positive gjatë vitit të kaluar.

Sfidat e KLSH për vitin në vijim janë konsolidimi i mëtejshëm i arritjeve të dy viteve 2012 dhe 2013, realizimi i objektivave të Planit Strategjik 2013-2017 të institucionit dhe përmirësimi legjislativ, për të rritur gamën e auditimeve dhe forcën e zbatimit të rekomandimeve të tij.

2. KLSH merr pjesë në takimin e katërt për Auditimin e Etikës, organizuar nga grupi Task Force (EUROSAI) për Auditimin e Etikës

Në cilësinë e anëtarit të grupit Task Force të EUROSAI-it për "Auditimin dhe Etikën" (TFA&E), KLSH mori pjesë në takimin e katërt të këtij grupi, organizuar në Lisbonë, në datat 29-30 janar 2014.

Seminari trajtoi si temë kryesore Forcimin e Etikës brenda Institucioneve Supreme të Auditimit dhe KLSH u përfaqësua në këtë aktivitet nga Drejtoresha e Departamentit të Auditimit të Ardhurave të Buxhetit të Shtetit, zj. Albana Agolli dhe zj. Irena Islami, Përgjegjëse e Sektorit të Kërkimit Shkencor dhe Zhvillimit.

Ky seminar u organizua si një nga aktivitetet bazë të Task Force së EUROSAI për Auditimin e Etikës dhe Gjykata Portugeze e Llogarive ishte SAI mikpritës. Fjala përshëndetëse u mbajt nga z. Guilherme d'Oliviera Martins, President i EUROSAI-it dhe i Gjykatës Portugeze të Llogarive. Seminari u kombinua me sesione plenare të përgjithshme dhe sesione të tjera pune për të diskutuar përvojat përkatëse dhe aspektet praktike të punës në auditim.

Sesionet e punës ishin organizuar si një seri diskutimesh me grupe të

vogla pjesëmarrësish. Diskutimet u përqendruan rreth temave të tilla si: identifikimi i problemeve të etikës brenda SAI-ve, menaxhimi i konfliktit të interesit, eksperiencat e ndryshme të SAI-ve pjesëmarrëse për përgatitjen dhe implementimin e Kodit të Etikës, etj.

Blloku i parë i përgjithshëm i seminarit - "Pse është e rëndësishme Etika në një Institucion Suprem Auditimi? Kodi i Etikës (ISSAI 30)", - u drejtua nga z. Eduardo Cabrita, Kryetar i Komisionit të Buxhetit, Financave Publike dhe Administratës Publike në Parlamentin e Portugalisë; z.Jacek Jezierski, Kryetar i Grupit për rishikim e ISSAI 30 (INTOSAI), SAI polak; z. Janos Bertok, OECD dhe nga përfaqësues të IDI-it, ECA, etj.

Në këtë bllok, pjesëmarrësit mundën të diskutojnë në lidhje me çështje të ndryshme si rishikimin e ISSAI 30 dhe nëse ky rishikim është i nevojshëm, si duhet ti adresojmë dhe tu japim zgjidhje problemeve të etikës, eksperiencat e IDI-it për këto çështje, mbështetur në bashkëpunimin e kësaj organizate me SAI te ndryshme, ndryshimet eventuale për një menaxhim më të mirë të etikës brenda SAI-ve, etj.

Me shumë interes u ndoqën nga pjesëmarrësit eksperiencat e gjashtë SAI-ve në përgatitjen dhe implementimin e Kodit të Etikës : Suedisë, Hungarisë, Holandës, Mbretërisë së Anglisë, Belgjikës dhe Polonisë.

Blloku i dytë i përgjithshëm, në ditën e dytë të aktivitetit - "Roli i strukturës së Etikës brenda SAI-ve (njësi, komitet, drejtori, etj); Trajnimi i stafit për çështjet e etikës;Dilemat brenda SAI-ve

për çështjet e etikës" – u drejtua nga zj.Helena Fernandes, z. Conceição, TFA&Ethics; z.Fabrice Mercade, ECA, etj.

Diskutimi i rolit të mundshëm të strukturës së Etikës në SAI, ngjalli interes dhe diskutime, të cilat u pasuruan më shumë nëpërmjet rasteve të funksionimit të këtyre strukturave në SAI-et e Lituanisë, Brazilit, Kroacisë, Indonezisë, Rumanisë dhe Letonisë.

Nga të gjithë pjesëmarrësit u theksua nevoja e trajnimeve për ndërgjegjësimin e stafit për çështjet e etikës.

Seminari ia arriti qëllimit dhe ishte një mundësi për të diskutuar dhe për të trajtuar më në thellësi disa nga problemet dhe ndryshimet në menaxhimin e etikës, nëpërmjet shkëmbimit të pikëpamjeve dhe qasjeve të ndryshme ndaj kësaj çështje, si edhe mbledhjes së ideve dhe opinioneve të përfaqësuesve të SAI-ve, të cilat do të përfshihen në draftin e propozimeve të këtij takimi të TASK FORCE.

Një nga objektivat kryesore të aktiviteteve të planifikuara të TFA&E për periudhën 2012-2014 ka qenë "Kontributi për të rritur besimin e publikut në punën e SAI-ve, nëpërmjet mbështetjes për implementimin e ISSAI 30 (INTOSAI, Kodi i Etikës)". Për këtë qëllim, TFA ka realizuar një sondazh në SAI-et e vendeve evropiane për të parë se si SAI-et kanë menaxhuar problemet e etikës brenda tyre, duke studiuar dhe mbledhur informacione që lidhen me këtë çështje dhe ka planifikuar të japë disa propozime për të përforcuar trajnimet në çështjet e etikës. Ditën e dytë të aktivitetit mori pjesë edhe Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj.

3. Nënshkruhet Memorandumi i Mirëkuptimit mes EUROSAT dhe AFROSAT

Në datën 31 janar 2014, u organizua ceremonia e nënshkrimit të Memorandumit të Mirëkuptimit mes EUROSAT dhe AFROSAT, në ambientet e veçanta të Muzeut të Artit të Lashtësisë, në Lisbonë.

Memorandumi u nënshkrua nga z.Guilherme d'Oliviera Martins, President i EUROSAT dhe i Gjykatës Portugeze të Llogarive dhe z.Gilbert Ngoulakia, President i AFROSAT dhe i SAT-it të Gabonit.

Nga e majta në të djathtë : z.Recai Akyel, zv/President i Dytë i Bordit të EUROSAT-it; z.Gilbert Ngoulakia, President i AFROSAT; z.Guilherme d'Oliviera Martins, President i EUROSAT; z.Bujar Leskaj, Kryetar i KLSH-së.

Ceremoninë e nderuan me pjesëmarrjen e tyre edhe Sekretari i Përgjithshëm i AFROSAT dhe President i SAT-it të Kamerunit, z. Henri Eyebe Ayssi, Sekretari i Përgjithshëm i EUROSAT dhe President i SAT-it të Spanjës, z.Ramón Alvarez de Miranda, zj. Stuiveling, zv/Presidente e Parë e Bordit të EUROSAT-it, z.Recai Akyel, zv/President i

Dytë i Bordit të EUROSAT-it dhe President i Gjykatës Turke të Llogarive.

Në ceremoninë e nënshkrimit mori pjesë edhe Kryetari i KLSH-se z.Bujar Leskaj, i cili pati takime pune me personalitete të këtyre dy organizatave të rëndësishme.

Nga të dy nënshkruesit e Memorandumit, z.Guilherme d'Oliviera Martins dhe z.Gilbert Ngoulakia, u theksua fakti që ky Memorandum do të rrisë mundësitë e bashkëpunimit dhe do të forcojë marrëdhëniet midis EUROSAT dhe AFROSAT, duke thelluar shkëmbimin e eksperiencave dhe të njohurive midis SAT-ve të të dy kontinenteve. Në botën e sotme të globalizmit, përpjekjet duhet të orientohen drejt bashkëpunimit dhe koordinimit, si në nivel institucional ashtu edhe atë të organizatave ndërkombëtare që përshijnë Institucionet Supreme të Auditimit. Eksperiencia ka provuar se zgjidhjet individuale nuk i shërbejnë botës së globalizmit. Eksperiencia dhe dijet e çdo SAT janë një burim i rëndësishëm informacioni dhe dijes për të gjithë SAT-et e tjera.

Ky Memorandum ishte pa dyshim, kurorëzimi i marrëdhëneve të mëparshme të shkëmbimit të informacionit dhe të miqësisë midis EUROSAT dhe AFROSAT dhe do të jetë pikënisje e një bashkëpunimi të frytshëm, i cili do të shërbejë fuqizimit të këtyre organizatave.

4. Mbahet në Bernë të Zvicrës takimi i grupit të punës së IT të EUROSAT-t

Në datat 29-30 janar 2014 u mbaj në Bernë të Zvicrës takimi i grupit të punës së IT i EUROSAT me temë:

“Vetëvlerësimi IT (ITSA, IT Self-Assessment) dhe vetëvlerësimi i auditimit IT (ITASA, IT Audit Self-Assessment)”.

Ky Grup pune i kryesuar nga SAI i Zvicrës synon:

- Ndarjen e përvojave ndërmjet SAI-ve evropiane;
- Inkurajimin e zbatimit të aktiviteteve të përbashkëta në fushën e teknologjisë së informacionit;
- Zbatimin e iniciativave të Komitetit të Përhershëm të INTOSAI-t për Auditimin e IT;
- Nxitjen e shkëmbimin e ndërsjellë të përvojave në mes të dy komisioneve;

Në takim morën pjesë përfaqësues nga SAI-et e Zvicrës, Holandës, Gjykatës Evropiane të Audituesve, Polonisë, Gjykatës së Llogarive të Turqisë, Belgjikës, Francës dhe KLSH-së, e cila u përfaqësua në këtë takim nga Kozma Kondakciu përgjegjës i sektorit të IT.

Në takim pjesëmarrësit u fokusuan kryesisht në procesin e vetëvlerësimit dhe rolin e moderatorit (nga një SAI tjetër) edhe të stafit vendas në njohjen e vetes si dhe shkëmbimit të eksperiencave për të rritur

performancën në fushat e IT dhe IT audit.

Referuesit ndanë eksperiencat e shprehën mendimet mbi problemet e ndryshme të ITSA dhe ITASA ku nga moderatorët u paraqiten disa vetëvlerësime të kryera në disa institucione evropiane të auditimit.

Të pranishmit prezantuan e ndanë njohuritë e tyre për zhvillimet në fushën e IT dhe IT audit të vendeve të tyre dhe shprehën mendimin se :

- COBIT 4.1 vazhdon të jetë i përshtatshëm në auditimin IT dhe rekomanduan mos përdorimin e variantit të ri COBIT 5;
- Strukturat e IT Audit duhet të jenë të ndara për të favorizuar konsolidimin dhe shkëmbimin e eksperiencave brenda tyre;

Nga përfaqësuesi i Shqipërisë u paraqiten ndryshimet e kryera në dy vitet e fundit në KLSH për të zhvilluar IT dhe Auditimin IT në përputhje me rekomandimet e INTOSAI-t. Nga të pranishmit pati një aprovim të rrugës së ndjekur nga KLSH dhe u shpreh gatishmëri për të ndihmuar SAI-n shqipëtar. Gjatë qendrimit u zhvilluan takime të veçanta dhe me përfaqësues të SAI-ve pjesëmarrëse dhe u vendosën pika kontakti për një bashkëpunim të mëtejshëm.

Nga përfaqësues të SAI-t të Zvicrës Brigitte Schnyder von Morisch dhe Massimo Magnini-Furger u shpreh gadishmëria për të kryer ITSA dhe ITASA në KLSH. Përfaqësuesit e Gjykatës Turke të Llogarive dhe SAI-t polak u shprehën të gatshëm për të ndihmuar KLSH-në.

Në fund të takimit u miratuan:

- Plani i Auditimeve paralele në IT Audit;
- Programi për kryerjen e ITSA dhe ITASA në dy vitet e ardhshme ku një vend ju rezervua edhe Shqipërisë për përfitimin nga këto procese;
- Akhenda dhe temat e Simpoziumit Ndërkombëtar për teknologji informative që do të mbahet në Berlin më 13 - 14 mars me rastin e përvjetorit të 300 të Gjykatës së Auditimit të Gjermanisë.

5. Kryetari i KLSH Viziton Gjykatën Turke të Llogarive

Nga datat 11-13 shkurt 2014, z. Bujar Leskaj, Kryetar i Kontrollit të Lartë të Shtetit zhvilloi një vizitë pune në Gjykatën Turke të Llogarive, në Ankara. Gjatë vizitës, z. Leskaj u takua me Presidentin e Gjykatës Turke të Llogarive, Prof. Dr. Recai Akyel. Z. Akyel vlerësoi progresin e arritur nga KLSH gjatë dy viteve të fundit dhe bashkëpunimin e frytshëm mes të dy

institucioneve supreme të auditimit (SAI), të kulmuar me disa sesione trajnimi për dhjetra auditues dhe specialiste të KLSH, të zhvilluara gjatë viteve 2012-2013.

Presidenti i Gjykatës Turke u tregua i gatshëm të vazhdonte bashkëpunimin e deritanishëm me sesione të reja trajnimi.

Nga ana e tij, z. Leskaj falenderoi Presidentin Akyel për ndihmën bujare të ofruar nga Gjykata Turke e Llogarive ndaj KLSH dhe për bashkëpunimin e shkëlqyer, nga i cili kanë përfituar mbi 60 auditues të institucionit shqiptar.

Të dy drejtuesit e SAI-ve të Turqisë dhe Shqipërisë diskutuan për bashkëpunimet e ardhshme, sidomos ato në kuadër të zbatimit të një sistemi modern të menaxhimit të auditimit, duke përdorur gjerësisht dhe pasur si bazë teknologjinë e informacionit. Gjykata Turke e Llogarive është në hapat e parë të shtrirjes së këtij sistemi dhe ofroi ekspertizën e saj për të ndihmuar KLSH-në. Gjithashtu, Presidenti i Gjykatës Turke konfirmoi se trajnimet e audituesve shqiptarë pranë kësaj gjykate do të vazhdojnë edhe gjatë vitit 2014 dhe shumë shpejt, brenda muajve mars dhe prill, dy-tre grupe audituesish nga KLSH do të trajnohen për auditimin financiar, të përputhshmërisë dhe të performancës.

Me kërkesë të Kryetarit të KLSH, Gjykata Turke u tregua e gatshme të ndihmojë me ekspertizën e saj për thellimin dhe rritjen e efikasitetit të marrëdhënieve që një SAI duhet të ketë me botën akademike dhe atë universitare.

Me 13 shkurt, Gjykata Turke e Llogarive inauguroi në ambientet e saj Bibliotekën e institucionit. I ftuar nderi ishte Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, z. Bujar Leskaj. Në përshëndetjen e tij drejtuar anëtareve të Gjykatës Turke të Llogarive, ai theksoi se hapja e një biblioteke të një institucioni kushtetues përbën një ngjarje me rëndësi jo vetëm për punonjësit e atij institucioni. Gjykatësit dhe audituesit turq, me themelimin e kësaj strukture, do të kenë në duart e tyre një burim të pashtershëm, të mirë-orientuar dhe të qartë informacioni për veprimtarinë e tyre audituese dhe vendim-marrëse.

Z. Leskaj theksoi edhe njëherë rolin e padiskutueshëm që Presidenti Akyel ka

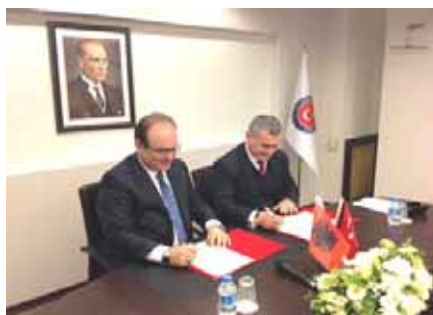
luajtur dhe luan në progresin dhe modernizimin e mëtejshëm të Gjykatës Turke të Llogarive, shembull i të cilit është edhe hapja e një biblioteke shumë të pasur, me materiale për auditimin të mbledhura nga libra, manuale, studime e vrojtime nga qindra autore turq dhe të huaj, nga të gjitha vendet e botës.

Duke theksuar klimën shumë miqësore dhe partneritetin e lartë të arritur mes Gjykatës Turke të Llogarive dhe KLSH, Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit ju drejtua gjykatësve dhe audituesve turq me shprehjen :”Presidenti Akyel është miku më i mirë i KLSH (ALSAI) në komunitetin INTOSAI. Presidenti Akyel nuk është vetëm i juaji, por edhe i yni”.

Delegacioni i KLSH, në përbërje të të cilit ishin edhe z. Fatos Çoçoli, këshilltar i jashtëm i KLSH dhe z. Alfons Gabili, Auditues i Parë, vizitoi dhe Mauzoleumin e Babait të Kombit Turk, Mustafa Qemal Atatürk dhe Muzeun Etnografik Kombëtar të Turqisë.

6. KLSH nënshkruan në Ankara Marrëveshje Bashkëpunimi me TIKa për Teknologjinë e Informacionit.

Në datën 12 shkurt 2014, në Ankara, Turqi, z.Bujar Leskaj, Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit nënshkroi

Marrëveshjen kuadër të Bashkëpunimit

me Dr. Serdar Çam, President i TIKa, Agjensisë Turke për Zhvillim dhe Bashkëpunim.

Marrëveshja parashikon mbështetjen e TIKa për zhvillimin e infrastrukturës së teknologjisë së informacionit në KLSH, nëpërmjet sigurimit të versionit të përditësuar të Programit kompjuterik të auditimit IDEA dhe trajnimit të audituesve të KLSH për përdorimin e këtij programi, sigurimit të pajisjeve të TI dhe zbatimit dixhital të sistemit të menaxhimit të auditimit. Për këtë komponent të fundit të marrëveshjes, është siguruar edhe ndihma e Gjykatës Turke të Llogarive, partner i KLSH.

KLSH theksoi se TIKa është një ndër donatorët kryesorë në vendin tonë, që ka ndikuar në përmirësimin e jetës së qytetarëve shqiptarë, në dy dekadat e fundit. Agjencia Turke për Zhvillim dhe Bashkëpunim vepron tek ne që në vitin 1992 dhe në vitin 1996 ka hapur zyrën e saj të koordinimit në Tiranë. Prej më shumë se 18 vite, TIKa kontribuon me projektet dhe ndihmën e saj në zhvillimin dhe ngritjen e kapaciteteve në Shqipëri. Projektet e realizuara nga TIKa janë me qindra dhe kanë prekur çdo fushë. Me fondet e TIKa-s janë rehabilituar ujësjellësa, kopshte e shkolla, janë ndërtuar spitale që janë pajisur me aparatura moderne, janë trajnuar mjekë, por edhe punonjës të policisë.

Sektorët ku TIKa ndihmon janë kryesisht shëndetësia, arsimi dhe turizmi, por agjencia mbështet dhe mbrojtjen e mjedisit, pyjeve, zhvillimin e TI, kulturës, sportit, medias dhe projekte në ndihmë të personave invalide apo me aftësi të kufizuara fizike. Për KLSH, rëndësia e TI është

vendimtare për realizimin e auditimeve cilësore dhe që mbulojnë të gjitha fushat e veprimtarisë së institucioneve publike në vendin tonë.

Nga ana e tij, Presidenti i TIKa Dr. Serdar Çam theksoi se TIKa është gati të zgjerojë edhe më tej bashkëpunimin dhe mbështetjen për KLSH, si dhe për të gjitha institucionet publike të shtetit shqiptar.

Kryetari i KLSH e falenderoi TIKa-n për ndihmën e dhënë për KLSH në dy vitet e fundit, duke mundësuar qëndrimin në Turqi për trajnim të mbi 60 audituesve, pranë Gjykatës Turke të Llogarive. Marrëveshja me TIKa shënon një zhvillim të rëndësishëm të KLSH drejt përdorimit të plotë të teknologjisë së informacionit në auditim.

Zbatimi i një programi kompjuterik të sistemit të menaxhimit të auditimit përbën një domosdoshmëri për KLSH. Zhvillimi dhe implementimi i kompjuterizuar i sistemit të menaxhimit të auditimit ka disa module që menaxhojnë procesin e dokumentacionit shkresor të të gjithë proceseve audituese në KLSH, si dhe ka mjetet e nevojshme për gjenerimin e raporteve të auditimit.

Gjatë nënshkrimit të Marrëveshjes ishte i pranishëm edhe Prof. Dr. Recai Akyel, President i Gjykatës Turke të Llogarive, me të cilën KLSH ka marrëveshje bashkëpunimi.

Marrëveshja e KLSH me TIKa do të zbatohet brenda këtij viti dhe do të rrisë kapacitetet e KLSH për kryerjen në një të ardhme të afërt edhe të auditimeve të teknologjisë së informacionit.

7. Takimi i Kryetarit të KLSH-së, me Drejtues të Sektorit të Mbështetjes Makroekonomike në Ministrinë Zvicerane për Çështjet Ekonomike.

Më datë 21 shkurt 2014, Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj priti në një takim pune me zj. Rosmarie Schlup, Zv.Drejtuese e Sektorit të Mbështetjes Makroekonomike në Ministrinë Zvicerane për Çështjet Ekonomike (SECO), si dhe zj.Irene Frei, menaxhere për Shqipërinë, shoqëruar nga z.Eduart Rumani, Zyrtar për Programin Kombëtar pranë Kooperacionit Zviceran.

Përfaqësueset zviceranë paraqitën një përmbledhje të qëllimit të këtij misioni në Shqipëri. Zvicra është në procesin e finalizimit të strategjisë së re të bashkëpunimit 2014-2017 për Shqipërinë dhe synimi kryesor, është mbështetja në procesin e tranzicionit drejt integritimit europian. Një prej shtyllave kryesore të kësaj strategjie, përbën edhe menaxhimi financiar dhe qëllimi kryesor i takimit ishte pikërisht eksplorimi i nevojave institucionale për asistencë teknike dhe ngritjen e kapaciteteve.

Instrumenti zviceran për bashkëpunim gjithashtu, punon ngushtë me Fondin për Zhvillimin e Kapaciteteve dhe Sekretariatit e Donatorëve të INTOSAI-t. Mjeti për bashkëpunim i INTOSAI-t që do të vendoset së shpejti, do t'i ofrojë mundësi financiare të gjithë SAI-ve anëtare të INTOSAI-t. Një ndihmë shtesë e ofruar nga asistenca zvicerane jepet edhe nëpërmjet ekspertëve të

Bankës Botërore. Përfaqësueset zvicerane u shprehën plotësisht të gatshëm që të përcillnin pranë Fondit për Zhvillimin e Kapaciteteve të INTOSAI-t, të gjitha propozimet specifike të KLSH-së, lidhur me fushat ku nevojitej asistencë.

Gjatë bisedës, z.Leskaj i njohu përfaqësueset zviceranë me një ekspozitë të përgjithshme të funksionimit dhe arritjeve, përgjatë 2 viteve të fundit në institucion. Në shkëmbimin e ideve dhe opinioneve, një diskutim i veçantë u zhvillua edhe lidhur me problematikën e Auditimit të Brendshëm në vend. Megjithë përmirësimet në kuadrin ligjor dhe në certifikimin e audituesve, u theksua fakti i përpjekjeve që bëhen për të mos pasur mbivendosje gjatë punës audituese të KLSH-së me këtë sistem, si dhe lidhur me përmirësimet e domosdoshme për të cilat sistemi ka nevojë, problematikë kjo që theksohet në çdo auditim që KLSH kryen në subjekte të ndryshme. Z.Leskaj, u ofroi mundësinë për të pasur një material të plotë, të nxjerrë nga auditimet e kryera nga KLSH, në mënyrë që të mund të krijohej një pasqyrë e qartë, lidhur me dobësitë e këtij sistemi. Ky kontribut i KLSH-së u prit me shumë interes nga përfaqësuesit zviceranë si dhe u konsiderua si mjaft i vlefshëm.

8. Takim i Kryetarit të KLSH-së, me delegacionin e Komisionit për Mbikqyrjen e Financave Publike të Kuvendit të Kosovës.

Kryetari i KLSH-së, z.Leskaj priti në një takim të veçantë, delegacionin e Komisionit për Mbikqyrjen e Financave Publike të Kuvendit të Kosovës, kryesuar nga Kryetari, z.Ali Sadriu.

Kryetari i KLSH-së, pasi i uroi mirëseardhjen delegacionit, i njohu të pranishmit me një përmbledhje të shkurtër të funksionimit të institucionit si dhe të zhvillimeve më të fundit. Z.Leskaj më tej, u ndal në marrëdhëniet shumë të mira të bashkëpunimit që ekzistojnë ndërmjet dy institucioneve të auditimit të Shqipërisë dhe Kosovës, duke theksuar faktin se Marrëveshja e parë e Bashkëpunimit është nënshkruar me Audituesin e Përgjithshëm të ZAP-t të Kosovës. Thellimi i këtij bashkëpunimi, përveç trajnimeve dhe shkëmbimit të vizitave të ndërsjella, do të materializohet së shpejti edhe në

zhvillimin e një auditimi paralel në fushën e sigurisë rrugore.

Kryetari i Komisionit për Mbikqyrjen e Financave Publike të Kuvendit të Kosovës, z. Sadriu, duke e marrë fjalën, e falenderoi z.Leskaj për pritjen rezervuar këtij delegacioni dhe paraqiti një ekspozitë të funksionimit dhe të ecurisë së punës së këtij Komisioni, duke evidentuar edhe marrëdhëniet me Zyrën e Audituesit të Përgjithshëm të Kosovës.

Në vazhdim, gjatë diskutimeve të përbashkëta, fokusi ishte marrëdhënia e institucioneve supreme të auditimit me Parlamentet respektive, si dhe u theksua jo vetëm rëndësia e bashkëpunimit dhe partneritetit ndër-institucional, por edhe mbështetja që u duhet dhënë institucioneve të tjera.

Me qëllim intensifikimin e marrëdhënieve dy palëshe, z.Sadriu i përcolli Kryetarit të KLSH-së, ftesën për të zhvilluar një vizitë pranë zyrave të këtij Komisioni, në Kuvendin e Kosovës.

9. Vizita zyrtare e delegacionit të KLSH-së, pranë Zyrës Shtetërore të Auditimit të Kroacisë.

Në datat 3-4 mars 2014, një delegacion i Kontrollit të Lartë të Shtetit, zhvilloi një vizitë pune në Zyrën Shtetërore të Auditimit të Kroacisë.

Përfaqësuesit e KLSH-së në këtë vizitë ishin z.Xhaferr Xhoxhaj, Drejtor Departamenti, zj.Dëshira Huqi, Përgjegjëse sektori, z.Muhamet Kavaja, Krye/auditues, z.Bashkim Harizaj, Krye/auditues, zj.Nikoleta Piranjeni, Audituese e Lartë, zj.Miranda Haxhia, Audituese e Lartë dhe zj.Valentina Golemi, Audituese e parë.

Kjo vizitë vjen në vijim të Marrëveshjes së Bashkëpunimit të nënshkruar më 28 Nëntor 2012, nga Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj dhe Audituesi i Përgjithshëm i SAI-t të Kroacisë, z.Ivan Klesic.

Delegacioni i KLSH-së, u prit në një takim të shkurtër mirëseardhjeje nga z.Klesic, i cili pasi uroi mirëseardhjen dhe shprehu kënaqësinë për organizimin e kësaj vizite, theksoi faktin se ky takim i parë, do t'i hapte rrugën edhe shkëmbimeve të tjera të bashkëpunimit.

Më tej, sipas programit të përgatitur, z.Klesic prezantoi stafin drejtues të SAI-t kroat të pranishëm në takim dhe vijoi me një përmbledhje të mënyrës së funksionimit dhe organizimit të Zyrës Shtetërore të Auditimit të Kroacisë.

Për delegacionin shqiptar, z.Xhoxhaj prezantoi shkurtimisht anëtarët e tij dhe më pas, zj.Huqi vijoi me prezantimin e organizimit, funksionimit, si dhe arritjeve e zhvillimeve më të fundit, përgjatë këtyre dy viteve në KLSH. Në përfundim të prezantimit, përfaqësuesit e SAI-t kroat shprehën mjaft interes lidhur me marrëveshjet e bashkëpunimit me homologët, por edhe me TIKA-n dhe shoqërinë civile në Shqipëri. Gjithashtu, mjaft interes ngjalli edhe numri i botimeve (disa prej tyre iu dhuruan homologëve tanë),

veçanërisht botimi mbi kontributin e audituesve të KLSH-së në shtypin e përditshëm, që edhe pse në gjuhën shqipe, e vlerësuan mjaft.

Diskutimet u përqëndruan në vijim ndërmjet dy delegacioneve, lidhur me temat mbi Auditimet e Performancës, Prokurimet publike, Auditimin e fondeve të BE-së para aderimit, si dhe auditimin e fondeve të partive politike. Në mbyllje të diskutimeve, u konkludua se eksperiencat e përcjella në drejtime të veçanta, ishin tepër të frytshme për vazhdimësinë e bashkëpunimit në të ardhmen, si dhe u hodhën disa mendime lidhur me tematikat e mundshme për t'u trajtuar në trajnimet në vijim si thellimi i shkëmbimit të eksperiencave mbi auditimin e fondeve të BE-së dhe të auditimit IT ku dhe SAI kroat ishte në fazat e para të zbatimit. Këto trajnime në kuadër të bashkëpunimit, mund të zhvillohen edhe me ndihmën e TAIEX-it.

10. KLSH-së merr pjesë në seminarin: “Praktikat më të mira ndërkombëtare në forcimin e integritetit në sektorin publik”.

Në datat 3-7 Mars 2014, në Szarvas të Hungarisë u zhvillua seminari me temë “Praktikat më të mira ndërkombëtare në forcimin e integritetit në sektorin publik”, organizuar nga Zyra Shtetërore

e Auditimit të Hungarisë për të mbështetur punën kundër korrupsionit

të Institucioneve Supreme të Auditimit në vendet në zhvillim.

Qëllimi i këtij seminari ishte që të rritej integriteti i institucioneve publike në vendet në zhvillim, të shpjegohej metodologjia e anketimit mbi integritetin e aplikuar gjatë këtyre viteve të fundit nga SAI Hungarez, si dhe të shkëmbeheshin eksperiencat e ndryshme të SAI-eve ndërmjet pjesëmarrësve në këtë seminar.

Në luftën kundër korrupsionit, anketimi mbi integritetin i SAI-it Hungarez, mbetet një model unik madje edhe në nivelin Europian. SAI hungarez ka arritur që ta shtrijë këtë model në të gjithë sektorin publik të Hungarisë, duke e konsideruar atë si pjesë të misionit të tij në luftën kundër korrupsionit. Auditimi i integritetit të sektorit publik nga ana e SAI-it Hungarez përshtatet më së miri dhe me strategjinë e këtij institucioni në të cilën integriteti, transparenca, përgjegjshmëria në lidhje me fondet publike, si dhe roli i tyre në luftën kundër korrupsionit kanë një rëndësi të veçantë.

Për të kuptuar modelin hungarez, 44 përfaqësues nga 22 SAI-e të ndryshme të botës, morën pjesë në seminarin e zhvilluar nga datat 3 deri në 7 Mars 2014, në Szarvas të Hungarisë. Kontrolli i Lartë i Shtetit u përfaqësua në këtë seminar nga; Z. Bajram Lamaj (Drejtor Departamenti Auditimi) si dhe Z. Ermal Yzeiraj e Z. Koço Sokoli (Drejtoria Juridike).

Gjatë seminarit, pjesëmarrësit u njohën me metodologjinë e anketimit mbi integritetin dhe gjithashtu praktikuan nëpërmjet punës në grup, elementët

më të rëndësishëm të implementimit të një anketimi të suksesshëm si identifikimi i risqeve të korrupsionit në sferën publike, vlerësimin e kontrolleve të ndryshme të cilat mbrojnë nga korrupsioni, plotësimin e pyetësorëve, të cilët janë bazat e anketimit si dhe vlerësimin dhe përdorimin e rezultateve të anketimit.

Ditën e fundit të seminarit, Dr. Balázs Ágoston Nagy, kryekëshilltar i Ministrit të Administratës Publike dhe Drejtësisë, mbajti një prezantim mbi sistemin hungarez të menaxhimit të integritetit. Ai prezantoi pikëpamjen e Ministrisë mbi integritetin dhe tiparet kryesore të sistemit të tyre të integritetit. Dr. Balázs, theksoi rolin e këshilltarëve të integritetit të caktuar tashmë në çdo institucion të administratës publike dhe shpjegoi detyrat specifike që ata kryenin. Ai prezantoi rolin dhe funksionin e sistemit të menaxhimit të integritetit dhe më pas ai u përqendrua në metodat e përdorura për të analizuar edhe riskun e korrupsionit.

Pas leksionit, pjesëmarrësve në seminar (të ndarë në grupe të vogla pune), ju kërkua që të përgatisin një projekt plan të anketimit të integritetit, përfshirë këtu edhe kohën dhe burimet njerëzore që nevojiten për secilën fazë.

Të gjithë pjesëmarrësit e përfunduan testin me sukses dhe në fund të seminarit, drejtuesi i projektit, Z. János Szatmári pasi përmbledhi dhe vlerësoi arritjet e këtij seminari, shpërndau për pjesëmarrësit çertifikatat përkatëse si dhe vlerësimet për çdo grup përfaqësuesish të SAI-eve të ndryshme, duke e renditur grupin e KLSH-së si grupin e tretë për nga vlerësimi i

përgjithshëm dhe aktivizimi në këtë seminar.

11. Simpoziumi Evropian për Teknologjinë e Informacionit dhe 300 vjet Gjykatë e Auditimit të Gjermanisë.

Një delegacion i kryesuar nga z. Bujar Leskaj, Kryetar i Kontrollit të Lartë të Shtetit(KLSH), nga datat 11-14 Mars 2014, mori pjesë në Potsdam të Gjermanisë në punimet e Takimit të 9-të të Grupit të Punës së Teknologjisë së Informacionit të EUROSAT dhe në Simpoziumin jubilar për Teknologjinë e Informacionit, organizuar nga Gjykata e Auditimit të Gjermanisë, me rastin e 300 vjetorit të themelimit të saj.

Gjatë dy ditëve të para 11 dhe 12 Mars, takimi i Grupit të Punës së T.I. evidentoi progresin e bërë gjatë një viti në auditimin e "E-Government", në sistemet informatike të mbështetjes së procesit të auditimit, si dhe në modelimin e mbështetjes me T.I., si një kuadër për standardizimin e veprimtarisë audituese në T.I., sipas standardeve INTOSAI, si dhe në inovacionin në punën audituese.

Nën drejtimin e ekspertëve dhe menaxherëve të SAT-t të Zvicrës, Takimi i 9-të i Grupit të Punës së Teknologjisë së Informacionit të EUROSAT prezantoi procesin e vetëvlerësimit të gjendjes së SAT-ve të ndryshme në përdorimin e

teknologjisë së informacionit. U mbajtën kumtesa mjaft të vlefshme për përmirësimin e komunikimit ndërmjet përdoruesve dhe T.I.(eksperienca e Gjykatës së Llogarive të Francës), për mësimet e nxjerra nga vetëvlerësimi i auditimit të T.I. në Turqi, për auditimet paralele në menaxhimin e borxhit publik(sistemet e informacionit), në prodhimin e pashaportave biometrike, në sistemin elektronik të trenave evropiane, si dhe u dhanë orientime konkrete për kryerjen e auditimeve të ardhshme paralele në T.I.

Progres raporti i Grupit të Punës së T.I. për vitet 2013-2014 do të paraqitet në Kongresin e EUROSAT-t, i cili do të mbahet në nëntor të këtij viti në Hagë.

Dita e tretë dhe e katërt ju kushtua tërësisht Simpoziut për Teknologjinë e Informacionit. Në këtë simpoziut, krahas përkujtimit të jubileut të 300

vjetorit të themelimit të Gjykatës së Auditimit të Gjermanisë, një SAI i zhvilluar dhe me tradita, u trajtuan parimet themelore për auditimin e Deklaratave Financiare në përputhje me ISSAI-t.

Gjatë të katër ditëve të zhvillimit të seminarit, delegacioni i KLSH, i përbërë nga Kryetari, z.Bujar Leskaj, nga z. Kozma Kondakçiu, përgjegjës i Njesisë së Teknologjisë së Informacionit dhe z. Fatos Çoçoli, ekspert i jashtëm, mori pjesë aktive në diskutimet e grupeve të punës dhe në seancat plenare. Sidomos për pjesëmarrjen në mediat dhe sfidat me median sociale, KLSH dha eksperiencën e tij me editorialet dhe shkrimet e audituesve dhe drejtuesve të tij gjatë vitit 2013, eksperiencë e vlerësuar si mjaft interesante dhe pozitive, nga pjesëmarrësit në takimin e grupit të tretë të Simpoziumit. Gjatë qëndrimit në Potsdam të Gjermanisë, Kryetari i KLSH, z. Bujar Leskaj u takua me Presidentët e SAI-ve të Kroacisë, Turqisë dhe Hungarisë, me të cilin diskutoi rinovimin e mundshëm në të ardhmen të marrëveshjes së vitit 2007

me SAI-n hungarez, të mbetur jo funksionale, si dhe vazhdimësinë e bashkëpunimit dhe partneritetit të frytshëm me Institutin e Auditimit Shtetëror të Kroacisë dhe me Gjykatën Turke të Llogarive.

12. Komisioni Parlamentar për Ekonominë dhe Financat nis diskutimin e projekt-ligjit të KLSH-së.

Komisioni Parlamentar për Ekonominë dhe Financat nis diskutimin e projekt-ligjit të KLSH-së, me amendimet mbi ligjin ekzistues, sipas sygjërimeve të DG-Budget dhe SIGMA-s dhe në zbatim të rekomandimeve të Progres Raporteve të Komisionit Europian për Shqipërinë në vitet 2011, 2012 dhe 2013. Ky proces është në vijim të konsultimeve të mëparshme, të tryezave të organizuara nga KLSH-ja me palët e interesit si ekspertë kontabël, bota akademike e jurisprudencës dhe kontabilitetit, shoqëria civile dhe mediat. Gjatë këtyre konsultimeve u morën mendime dhe sygjërime të vlefshme për projekt-ligjin e ri.

Në këto tryeza, për të ndihmuar me asistencë teknike dhe ligjore KLSH-në, mori pjesë edhe Drejtori i

Departamentit të Kontrollit të Brendshëm Publik Financiar në Drejtorinë e Përgjithme të Buxhetit (DG-Budget) të Komisionit Evropian, Z. Robert Gielisse.

Çështjet e trajtuara në këto amendime u konsideruan nga ana e pjesëmarrësve si shumë të rëndësishme për forcimin e mëtejshëm të pavarësisë së institucionit dhe modernizimin e tij në përputhje me kërkesat e standartet e INTOSAI-t.

Ndër çështjet më të diskutuara ishin ato që kishin të bënin me fushën e veprimtarisë audituese të KLSH-së, pavarësinë e tij ekonomike, të drejtat e tij për akses të pa kufizuar në dokumentacionin e subjekteve të audituara, publikimi i raporteve të auditimit dhe transparenca me publikun, bashkëpunimi me auditin e brendshëm, e drejta për të marrë ekspertë të jashtëm vendas apo të huaj, si dhe çertifikimi i audituesve të KLSH-së dhe statusi i tyre juridik.

Këto amendime rregullojnë në mënyrë përfundimtare pavarësinë e plotë institucionale të KLSH-së duke parashikuar njëkohësisht një konceptim modern të të drejtave dhe detyrave të tij sipas standarteve INTOSAI, rritjen e nivelit të zbatimit të rekomandimeve të tij dhe rritjen e kapaciteteve administrative, çertifikimin e audituesve, saktësimin e të drejtës së KLSH-së për të audituar programet e zhvilluara me fondet e akorduara nga BE për Shqipërinë, dhe të së drejtës për të çertifikuar llogaritë financiare, si dhe vendosjen në ligj në mënyrë eksplicite të dy formave më koherente të auditimit, të performancës dhe auditimit të IT, të përdorura gjerësisht nga institucionet tona homologe moderne dhe me eksperiencë.

Sugjerimet dhe mendimet e shprehura në këto tryeza pasi u shqyrtuan dhe pasqyruan në variantin përfundimtar të projektligjit, u dërguan edhe njëherë për mendim në Drejtorinë e Përgjithme të Buxhetit (DG-Budget) të Komisionit Evropian, përpara se ky projektligj ose këto amendime të ligjit organik të KLSH-së ti paraqiteshin për miratim Kuvendit. Këto përmirësime ligjore janë një kërkesë e vazhdueshme edhe e Progres

Raporteve të BE-së të viteve 2009, 2010, 2011 dhe 2012 dhe janë theksuar me forcë në përfundimet e Nënkomitetit BE-Shqiperi për Çështjet Ekonomike dhe Financiare më 26 tetor 2012, ku cilësohet:

“Komisioni Evropian mirëpriti projektligjin e KLSH-së, i cili është në përputhje me standardet e aplikueshme ndërkombëtare. DG Budget do të japë këshillat teknike të kërkuara në fillim të nëntorit për të ndihmuar KLSH-në në përfundimin e procesit të rishikimit, në mënyrë që diskutimet parlamentare të projektligjit të fillojnë nga fundi i nëntorit. Shqipëria do të raportojë për zhvillimet në lidhje me miratimin e ligjit të KLSH-së nga Këshilli i Ministrave dhe Parlamenti, ku një shumicë prej 3/5 është e nevojshme për miratimin e ligjit. Komisioni theksoi nevojën për rritjen e zbatimit të masave të propozuara nga ana e KLSH-së dhe nevojën për përmirësimin cilësor në përgatitjen e dosjeve dërguar Prokurorisë. Komisioni gjithashtu vuri në dukje nevojën për rritjen e burimeve njerëzore për KLSH-në, për investime në pajisje të Teknologjise së Informacionit dhe për trajnimin e audituesve.”

Diskutimet për projekt-ligjin vazhdojnë.

13. Vizion çertifikimi i audituesve të KLSH-së me standartet e INTOSAI-t

Në vijim të bashkëpunimit ndërmjet KLSH-së dhe Inisiativës për Zhvillim të INTOSAI-t (IDI) si dhe në kuadrin e programeve që kjo Inisiativë ofron në mbështetje të Institucioneve Supreme të Auditimit për zbatimin e Standarteve të INTOSAI-t, ashtu si edhe zgjerimit të rolit të audituesve në sektorin publik, ku

kërkohet që teknikat dhe metodologjitë e auditimit të zhvillohen vazhdimisht për të siguruar auditime sa më cilësore, do të zhvillohet programi i çertifikimit të IDI-t “Zbatimi i standarteve ISSAI për auditimin e përputhshmërisë”.

Nga KLSH, në këtë program, është përzgjedhur të marrë pjesë z.Albert Thoma, Kryeauditues. Pas përfundimit të procesit elektronik të këtij programi që zgjat për rreth dy muaj, do të kryhet edhe çertifikimi përkatës.

14. KLSH merr pjesë në seminarin për “Pavarësinë e Institucioneve Supreme të Auditimit”

Gjykata Franceze e Llogarive dhe Zyra Shtetërore e Auditimit të Hungarisë organizuan në datën 28 mars në Budapest, seminarin me temë : “Ndërmarrja e hapave aktivë për forcimin dhe mbështetjen e pavarësisë së Institucioneve Supreme të Auditimit”.

Në seminar morën pjesë 25 Institucione Supreme të Auditimit (SAI) mes të cilëve SAI i Francës dhe Hungarisë (vendet organizatore), Belgjikës, Italisë, Suedisë, Holandës, Republikës Çeke, Polonisë, Rumanisë dhe vende të rajonit si Kroacia, Maqedonia, Bosnje Hercegovina, etj.

KLSH u përfaqësua në këtë aktivitet nga zj. Irena Islami, Përgjegjëse sektori dhe zj.Amantja Patozi, specialiste në Departamentin e Kërkimit Shkencor.

Qëllimi i këtij seminary ishte të theksonte dhe nënvizonte rëndësinë e një prej objektivave kryesorë të Planit të Zhvillimit Strategjik të EUROSAI-it

2011-2017 : forcimin e pavarësisë së SAI-ve.

Seminari u kombinua me sesione plenare dhe me diskutime në tavolina të rrumbullakta në lidhje me tematikën kryesore.

Në seancat plenare, diskutimet u mbajtën nga përfaqësuesit e dy SAI-ve organizatore Franca dhe Hungaria dhe u prekën çështje të kuadrit ligjor si : Deklaratat e Limës, Meksikos dhe rëndësia e tyre; Rezoluta e Kombeve të Bashkuara A/66/209 mbi pavarësinë e SAI-ve. Me shumë interes u ndoq nga pjesëmarrësit diskutimi i z. Jean Raphael Alventosa, Drejtor i Marrëdhënieve me Jashtë në Gjykatën Franceze të Llogarive në lidhje me boshllëkun që ekziston midis pavarësisë formale dhe reale të SAI-ve dhe mundësitë e reduktimit të këtij hendeku.

Në seminar u evidentua fakti që SAI-et mund të përmbushin detyrat e tyre në mënyrë efikase, nëse zgjedhin në mënyrë krejtësisht të lirë subjektet e auditimit, çështjet që do të auditohen, metodat e auditimit dhe nëse janë të lirë në pikëpamje të organizimit dhe menaxhimit të institucionit të tyre. Gjithashtu, audituesit duhet të jenë të lirë të kenë akses të pakushtëzuar dhe në kohen e kërkuar prej tyre në të gjitha dokumentet dhe informacionet për të cilat ata kanë nevojë për përmbushjen e përgjegjësisë së tyre.

Në fund pjesëmarrësit diskutuan për të ardhmen e Pavarësisë së SAI-ve dhe për rrugën që duhet ndjekur për ta ruajtur dhe forcuar këtë pavarësi, duke ju përshtatur kushteve të reja.

15. KLSH merr pjesë në takimin e pestë të organizuar nga grupi Task Forcës i EUROSAI-t për Auditimin e Etikës.

Në datat 2-3 Prill 2014 nga Task Forca e EUROSAI-t u organizua takimi i pestë i radhës në Poiana Brasov, Rumania . Kontrolli i Lartë i Shtetit në cilësinë e anëtarit të këtij grupi u përfaqësua nga Sekretarja e Përgjithshme zj. Luljeta Nano dhe Drejtorja e Përgjithshme zj. Helga Vukaj.

Në këtë aktivitet morën pjesë përfaqësues

nga 15 Institucione Supreme të Auditimit si i Portugalisë, SAI i cili kryeson Task Forcën për Auditimin e Etikes (TFA&E), përfaqësues nga Gjykata Europiane e Auditimit (ECA), e Polonisë, Turqisë, Holandës, Islandës, Republikës Çeke, Hungarisë, Federatës Ruse, Serbisë, Spanjës, Kroacisë, Maltës dhe përfaqësues nga SAI i Rumanisë njëherazi dhe SAI organizator mikpritës.

Qëllimi kryesor i organizimit të këtij takimi ishte diskutimi dhe aprovimi i disa dokumenteve të rëndësishme të draftuara nga ky organizëm si Projektet *Task Force* për të ardhmen, Plan i punës për periudhën 2014-2017 dhe Raporti i veprimtarisë së Task Forcës, i cili do të paraqitet Bordit Drejtues të EUROSAI si dhe Kongresit të IX të EUROSAI që do të organizohet në

muajin qershor 2014 në Hagë të Holandës.

Në këtë aktivitet Grupi i Task Forcës u fokusua në diskutimin dhe miratimin e dy dokumenteve (Paper I dhe II) referuar dy objektivave kryesore të Task Forcës që janë:

1-Menaxhimi i Etikës në Institucionet Supreme të Auditimit;

2-Auditimi i Etikës në Institucionet e Sektorit Publik.

Referuar Dokumentit të parë që ka të bëjë me suportimin e SAI-ve për forcimin e Infrastrukturës etike brenda organizatës dhe që jep një pamje të përgjithshme të strategjive dhe praktikave, u përshëndet dhe u vlerësua pozitivisht puna e bërë nga KLSH për përkthimin e këtij dokumenti në gjuhën shqipe dhe publikimi i tij në *website*. Gjithashtu, nga përfaqësuesit e KLSH-së u premtua përkthimi dhe implementimi në *website* i ndryshimeve të propozuara dhe miratuara gjatë këtij sesioni të dokumentit nr. 1, si një dokument që mund dhe duhet të përdoret dhe nga institucionet e tjera të sektorit publik.

Përsa i përket dokumentit të dytë që ka të bëjë me Menaxhimin e etikës në praktikë, midis diskutimeve që spikatën ishte sjellja e përvojës së KLSH-së – parashikimit në draft ligjin aktual të auditimit të integritetit dhe etikës (neni 3 “Përkufizime”, neni 11 “Auditimi i përputhshmërisë”, në rrethanat e rëndësishme që EUROSAI i jep etikës dhe integritetit në auditim, si brenda organizatës dhe sigurisht jashtë saj/në subjekte), që u prit me shumë interes dhe u mor si eksperiencë mjaft e mirë,

e cila do të përfshihet në botimin e këtij dokumenti.

Përpos këtyre, nga ana e përfaqësuesve të SAI-t kroat u diskutua dhe u propozua ideja e të qenit bashkudhëheqës me SAI-n e Shqipërisë për workshopin që do të zhvillohet në Kongresin e IX të EUROSAI-t mbi “Zhvillimin e auditimit të etikës së nëpunësve gjatë zhvillimit të procedurave të prokurimit publik”, aktivitet i cili është ende në fazën diskutimit me Gjykatën Holandeze të Auditimit, si vendi organizator i Kongresit të EUROSAI-t.

Në sesionet e zhvilluara, një vend të rëndësishëm zuri diskutimi i çështjeve që kanë të bëjnë me lidhjet dhe dilemat që ekzistojnë midis zbatimit të ligjit dhe çështjeve të etikës dhe sjelljes së zyrtarëve publikë, moderuar nga Përfaqësuesi i Gjykatës Europiane të Auditesve.

Po kështu me mjaft interes u ndoq prezantimi i përfaqësuesit të SAI-t Polak, z. Jacek Jezierski, njëherazi dhe Kryetar i grupit të rishikimit të ISSAI 30 (Kodi Etik) në lidhje me statusin e procesit të përditësimit të këtij standarti. Ky proces konsiderohet si një oportunitet mjaft i mirë për EUROSAI-n, në menyrë që të kontribuojë për zhvillimin e ISSAI-ve. Nga ana tjetër, diskutimet u fokusuan në domosdoshmërinë e hartimit të një udhërrëfyese për implementimin e ISSAI 30 pas rishikimit të tij. Ky udhërrëfyës do të përfshihet në nivelin e dytë të ISSAI-ve dhe Task forca do të angazhohet për hartimin e këtij dokumenti.

Gjatë referimeve, kolegët e Gjykatës Turke të Llogarive sollën përvojën e tyre

interesante, që me qellim sensibilizimin e rëndësisë së elementëve etikë dhe integritetit, ata kishin caktuar ditën e integritetit, javën e integritetit, gjatë së cilës flitej në auditore të niveleve të ndryshme dhe mirëpriteshin përvojat dhe kërkimet në këtë fushë.

Në përfundim, u diskutuan mandati dhe plani i punës së Task Forcës për periudhën në vijim.

Të gjithë pjesëmarrësit ranë dakort që mandati i Task Forcës duhet të vijojë edhe në të ardhmen sepse referuar eksperiencave të OLACEFS/CEPAT dhe INTOSAI-t konstatohen eksperiencat e ndryshme në komunitetin e INTOSAI-t, çka do të thotë që ekzistojnë ende hapësira dhe mundësi për të eksploruar guida dhe informacione për Institucionet Supreme të Auditimit në të ardhmen. Përfaqësuesit e KLSH-së luajtën një rol proaktiv në diskutimin e shumë dokumenteve, duke sugjeruar përvojën më të mirë dhe opinionin më të vyer për një përjasje të përshtatshme e të suksesshme për të gjitha vendet.

16. Takimi i Rrjetit të Koordinatorëve të SAI-ve të vendeve anëtare të BE-së, Kandidate dhe Kandidate të mundshme për në BE

Takimi i Rrjetit të Koordinatorëve të SAI-ve të vendeve anëtare të BE-së, Kandidate dhe Kandidate të mundshme për në BE, me pjesëmarrjen e ECA-s dhe SIGMA-s, si edhe bashkëpunimin e JWGA (grupit të punës për aktivitetet e përbashkëta në auditim), u zhvillua në Kopenhagen, në datat 9-11 prill 2014.

Takimi ishte i organizuar nga Zyra e Auditimit të Danimarkës

(Rigsrevisionen) dhe u zhvillua në mjediset e këtij institucioni.

Në këtë takim, nga KLSH morën pjesë, zj.Dëshira Huqi, përgjegjëse për Marrëdhëniet me jashtë dhe zj.Erjola Meçaj, asistent audituese. Pas miratimit të axhendës së punimeve, u vijua me prezantimin nga përfaqësuesja e SAI-t të Malit të Zi, të përmbledhjeve të dy takimeve të zhvilluara në Budva në nëntor 2013, Konferenca mbi «Rëndësinë e rritjes së marrëdhënieve konstruktive ndërmjet SAI-ve dhe Parlamentit», si dhe takimi i Presidentëve të SAI-ve të vendeve Kandidate dhe Kandidate të mundshme. Nga pjesëmarrësit u theksua rëndësia e zhvillimit për herë të parë të kësaj Konference dhe fillimi si një praktikë e mirë për t'u ndjekur dhe në të ardhmen. Gjithashtu, u vlerësua mjaft miratimi, gjatë punimeve të Konferencës, i një seti elementësh (toolkit) referuar marrëdhënieve ndërmjet SAI-ve dhe Parlamenteve. Diskutimet vijuan lidhur me aktivitetet e këtij Rrjeti në të ardhmen, në bazë të Planit të Punës të miratuar në takimin e Budva-s. Kështu, takimet e miratuara janë:

- Workshopi mbi materialitetin dhe metodat e kampionimit, për t'u zhvilluar në Shqipëri;- Konferenca mbi rolin e SAI-ve në luftën kundër mashtrimit dhe korrupsionit, për t'u zhvilluar në Bosnje dhe Hercegovinë;-

Konferenca mbi kuadrin analitik, për t'u zhvilluar në Turqi;- Tryeza e rrumbullakët mbi raportet dhe opinionet e auditimit, për t'u zhvilluar në Serbi.

Në vijim, diskutimet u përqëndruan në prezantimin e çështjeve kryesore dhe zhvillimeve për t'u marrë në konsideratë nga Komiteti i Kontaktit, që do të mbledhet në tetor 2014, në Luksemburg.

Lidhur me gjëndjen e aktiviteteve të bashkëpunimit të Komitetit të Kontaktit për 2013-2014, përfaqësuesit e Grupeve të Punës dhe Task Force të Komitetit të Kontaktit prezantuan një informacion rreth takimeve të zhvilluara mbi forcimin e qeverisjes fiskale dhe ekonomike, Unionin bankar - Mekanizmin e mbikqyrjes, rolet dhe detyrat e auditimit të jashtëm publik në kuadër të zhvillimeve të fundit në qeverisjen ekonomike të BE-së, auditimin e politikave fiskale, zhvillimet në qeverisjen ekonomike të BE-së si dhe mbi negociatat në vazhdim të BE-së lidhur me EPSAS (European Public sector Accounting Standards).

U diskutua gjerësisht edhe lidhur me funksionimin e grupeve të punës të ngritura dhe lënien në fuqi të atyre grupeve, të cilat ishin aktive dhe që funksiononin rregullisht. Në këtë kontekst, SAI i Rumanisë informoi lidhur me aktivitetet e Grupit të Punës për VAT dhe SAI i Hollandës mbi aktivitetet e Rrjetit për Raportet kombëtare të SAI –ve të vendeve anëtare të BE-së mbi Menaxhimin financiar. SAI-t e Danimarkës, Suedisë dhe Polonisë, informuan lidhur me disa aktivitete të zhvilluara në kuadrin e trendeve më të fundit në BE në fushën e auditimit, si «Auditimi i autoriteteve daneze mbi

absorbimin e fondeve të BE-së», «Programi i zhvillimit rural të BE-së», nga SAI suedez dhe auditimi mbi «Zbatimin e Politikës Strukturale 2014-2020» nga SAI polak. Në përfundim, u miratuan nga koordinatorët për t'iu paraqitur Komitetit të Kontaktit, rezoluta mbi përcaktimin e Mekanizmit të paralajmërimit të Komitetit të Kontaktit për një veprimtari sa më eficiente dhe efektive në shërbim të SAI-ve anëtare si dhe rezoluta mbi EPSAS (European Public sector Accounting Standards).

U përcaktua gjithashtu që tema kryesore e takimit të ardhshëm të Komitetit të Kontaktit të jetë «Rritja e bashkëpunimit ndërmjet SAI-ve anëtare të Komitetit të Kontaktit; mundësitë dhe risqet në përmbushjen e sfidave të dala nga raporti i Parlamentit Europian lidhur me rolin e ECA-s në të ardhmen.

Në përfundim të takimit, pjesëmarrësit i uruan mirëseardhjen për herë të parë në këtë Rrjet, përfaqësueses së ZAP-it të Kosovës.

17. Vizita e Audituesve të KLSH-së pranë TCA.

Në kuadrin e Marrëveshjes së Bashkëpunimit të nënshkruar ndërmjet Kontrollit të Lartë të Shtetit të Shqipërisë (KLSH) dhe Gjykatës së Llogarive të Turqisë (TCA) në 16 nëntor 2012, për audituesit e KLSH-së u zhvillua në Ankara, sesi i trajnimit

mbi “Auditimin e Sistemeve të Informacionit të IT”, në datat 14-18 prill 2014.

Një grup prej 13 personash i përbërë nga auditues të lartë dhe auditues të rinj, z. Livan Hoxha, z. Alfons Gabili, z. Skënder Muça, z. Jonild Hoxhaj, z. Agron Opari, zj. Valdete Berisha, z. Hektor Kosova, z. Haqif Klosi, zj. Elira Cukalla, z. Mirosh Bogdo, zj. Ina Sokoli, zj. Luan Kuka, z. Besim Bileri, e ndoqi këtë trajnim të organizuar nga Qendra për Zhvillimin e Auditimeve dhe Trajnimet e TCA-së.

Presidenti i TCA, Prof. As. Dr. Recai Akyel, i uroi mirëseardhjen këtij grupi dhe i uroi gjithashtu, për një program trajnimi sa më të frytshëm në kuadër të eksperiencave dhe shkëmbimit të njohurive.

18. KLSH feston Ditën Botërore të Librit

Për të gjithë punonjësit dhe audituesit e institucionit, në datën 23 Prill 2014, pranë Sekretarisë së KLSH u vunë në dispozicion shumë botime librash të autoreve botërore dhe të vendit, në zhanret letrare, historike dhe studimore. Secili punonjës dhe auditues, si dhe ekspert të jashtëm të

institucionit kishin të drejtën, krahas shfletimit dhe këqyrjes së botimeve, edhe të përzgjedhjes falas të një libri si dhuratë e Kryetarit të KLSH në këtë ditë

të shënuar për kulturën botërore. Ky aktivitet do të vijojë për disa ditë, për t'u dhënë mundësi edhe audituesve në institucionet që auditojnë, që të vijnë dhe të tërheqin librin që dëshirojnë.

23 Prilli, Dita Botërore e Librit, është një datë simbolike për literaturën botërore. Në këtë datë, në vitin 1616 kanë lindur ose kanë vdekur shkrimtarët e mëdhenj si : Shekspiri, Servantes, Garcilaso de la Vega, Maurice Druon, Manuel Mejia Vallejo etj.

Idea e përkujtimit të Ditës Botërore të Librit e ka origjinën e vet në Spanjë, rreth vitit 1930, në zonën e Katalonjës ku atij që blinte një libër i dhurohej edhe një trëndafil. Ajo u shpall si Dita Botërore e Librit më 15 nëntor 1995, nga UNESCO-s, bazuar në faktin se libri ka qenë gjithmonë instrumenti më i

fuqishëm i shpërndarjes së njohurive dhe çdo nismë për promovimin e librave të rinj është një faktor i pasurimit kulturor.

Kjo datë simbolike për letërsinë botërore, promovon librin dhe autorët e tij, me qëllim që të inkurajojë të gjithë njerëzit, veçanërisht të rinjtë, që të zbulojnë kënaqësinë e të lexuarit, si edhe për të respektuar kontributin e pazëvendësueshëm të krijuesve të letërsisë mbarëbotërore që ndikuan në progresin shoqëror dhe kulturor të njerëzimit. Në këtë ditë zhvillohen me qindra e mijëra veprimtari në vende të ndryshme të botës dhe janë me mijëra e miliona vetë ata që dhurojnë libra për të afërmit, kolegët e miqtë e tyre.

Kryetari i KLSH dhuron libra për audituesit dhe punonjësit e institucionit, me mesazhin e qartë se vetëm libri dhe dijet mund ta çojnë përpara profesionalisht institucionin dhe të realizojnë aspiratat e karrierës së çdo punonjësi.

19. Trajnime të stafit të KLSH-së

Programi Vjetor i Trajnimit për stafin e KLSH për vitin 2014 parashikon një tërësi veprimtarish trajnimi të siguruara nga burime të brendshme dhe të jashtme, por që kanë një synim, të krijojnë impakt dhe vlerë tek audituesit pjesëmarrës. Për këtë qëllim, gjatë periudhës së katër-mujorit të parë, në çdo muaj janë zhvilluar trajnime, të cilat i përgjigjen kërkesave sipas programit të trajnimit por dhe të momentit duke kombinuar plotësimin e nevojave për periudhën vjetore por njëkohësisht dhe afatshkurtra.

Trajnimet për stafin e ri “Prezantim me Institucionin e KLSH-së dhe profesionin e audituesit publik”- Viti 2014 filloi me një aktivitet intensiv trajnimi për stafin e ri. Ky trajnim u vendos në fokus të trajnimeve për katër mujorin e parë, nxitur kjo nga politika e zhvillimit të

burimeve njerëzore, por dhe nga situata me prurjet e reja në KLSH. Seti i plotë i Programit të Trajnimit për të rinjtë përfshiu një periudhë 15 ditore. Tematika mbuloi prezantimin dhe njohjen me kuadrin në të cilin vepron KLSH, Standardet Ndërkombëtare të INTOSAI-t, ISSAI-t, të ndjekura me Ligjet dhe rregullat e brendshme. Gjithashtu në trajnim u përfshi njohja me elementët bazë të kryerjes së auditimit, në të gjitha fazat e tij. Në këto trajnime morën pjesë rreth 20 auditues të rinj.

Trajnime me ekspertë të huaj në KLSH- Ekspertët e huaj janë gjithnjë e më shumë prezent në trajnimin e audituesve në KLSH. Në muajin shkurt në bashkëpunim me Bankën Botërore u organizua një trajnim dy ditor me auditues të Departamentit të Auditimit të Financimeve të Huaja dhe përfaqësues nga Njësitë e Implementimit të Projekteve të BB. Ky trajnim solli risi jo vetëm në njohuritë që u prezantuan lidhur kryesisht me procedurat e prokurimit dhe të menaxhimit financiar, por mbi të gjitha kishte si qëllim trajtimin e problemeve dhe kontradiktave që jo rrallë kanë lindur midis audituesve dhe të audituarve të kësaj fushe. Në këto aktivitete morën pjesë rreth 45 auditues të cilët u trajnuan për dy ditë rradhazi

nga ekspertë të Bankës Botërore në fushën e prokurimeve dhe menaxhimit financiar.

Trajnime jashtë vendit në Institucione ndërkombëtare homologe-

Marrëveshjet dhe bashkëpunimi me organizmat ndërkombëtarë të auditimit dhe Institucionet homologe kanë ndikuar në mënyrë të ndjeshme në trajnimin e audituesve të KLSH. Këto trajnime kanë konsistuar në takime pune, trajnime afatshkurtra në grupe 2-3 persona dhe në grupe më të mëdha. Qendra e Ekselencës në Finance (CEF) në Ljubjane ka filluar të frekuentohet gjithnjë e më shumë nga audituesit shqiptarë duke e zgjeruar rrjetin e bashkëpunimit dhe eksperiencave me kolegë dhe ekspertë jashtë vendit.

Gjykata Turke e Llogarive (TCA), ka kontribuar fuqimisht në këtë drejtim, ku përveç takimeve në grupe të ngushta, një trajnim mbi Auditimin e TI u organizua për një grup prej 13 audituesish në një periudhë rreth një javore në Ankara.

Departamenti i Administratës Publike, ka filluar të jetë prezent në trajnimin e audituesve të KLSH, kryesisht duke trajtuar tema të karakterit të përgjithshëm legjislativ dhe administrativ si dhe të Programit IPA. Trajnimet e ASPA-s janë ofruar mbi baza mujore dhe në to kanë marrë pjesë rreth 30 auditues në grupe 2-3 auditues për çdo trajnim dhe kohëzgjatje mesatare 2 ditore.

Per periudhen 4 mujore janë kryer rreth 700 dite njerëz trajnime, nga të cilat 180 jashtë vendit dhe pjesa tjetër brenda vendit nga eksperte të huaj dhe të vetë KLSH, duke realizuar një shifer mesatare prej 5 ditë trajnimi/auditues për këtë periudhë.

GJYKATA FEDERALE GJERMANE E AUDITIMIT

Bundesrechnungshof

Në 1985, Ligji mbi Gjykatën Federale te Auditimit e njohu atë si gjykatë, duke i dhenë kështu edhe pavarësi kushtetuese. Qenia e saj një "Gjykatë" reflekton më shumë natyrën e saj kolegjiale në procesin vendim-marrës, se sa natyrën e saj gjyqësore.

Institucioni më i Lartë Gjerman i Auditimit-Bundesrechnungshof

Paraardhësi i Gjykatës Federale të Auditimit (Bundesrechnungshof) u themelua në Prusi në vitin 1714 dhe i përgjigjej mbretit.

Kur në vitin 1848 Prusia bëhet monarki kushtetuese, mbikëqyrjet vjetore të institucionit i drejtoheshin parlamentit.

Kur në vitin 1871, me vullnet të vetë Prusisë, u kompletua bashkimi i Gjermanisë, ky organ u bë Institucioni më i Lartë i Auditimit në Gjermani.

Në vitin 1950, mbas miratimit dhe hyrjes në fuqi të Ligjit Themelor 1949, Gjykata

Federale e Llogarive u quajt si pasardhësja e institucionit të parë duke pasur të njëjtin status dhe të njëjtat funksione të specifikuara në kushtetutë.

Në vitin 1969 reforma e Ligjit Buxhetor forcoi më shumë mandatin auditues të Gjykatës dhe e bëri atë organ këshillues të Bundestagut, Bundesratit dhe qeverisë federale duke i siguruar edhe hyrje të drejtpërdrejtë në Bundestag. Në 1985, Ligji mbi Gjykatën Federale te Auditimit e njohu atë si gjykatë, duke i dhenë kështu edhe pavarësi kushtetuese. Qenia e saj një "Gjykatë" reflekton më shumë natyrën e saj kolegjiale në procesin

vendim-marrës, se sa natyrën e saj gjyqësore.

Në vitin 1998 u krijuan 9 zyra rajonale auditimi me detyra ndihmëse kundrejt Gjykatës në misionin e saj auditues të financave federale. Zyrat rajonale të auditimit i përgjigjen Gjykatës dhe ndjekin drejtimet e saj në kryerjen e detyrave audituese.

Organizimi dhe Struktura e Gjykatës

Ligji mbi Gjykatën Federale të Auditimit përcakton statusin kushtetues të Gjykatës, aspektet operative, si dhe caktimin e detyrave dhe procesin e brendshëm vendim marrës. Zyra e Gjykatës është e organizuar në 9 divizione auditimi, të cilat janë po ashtu të ndara në 46 njësi audituese.

Gjykata ka 63 anëtarë: Presidenti, Zëvendës Presidenti, 9 Drejtorë të Lartë Auditimi dhe 52 Drejtorë Auditimi të thjeshtë. Ata kanë pavarësi gjyqësore dhe status kushtetues të ngjashëm me atë të gjykatësve. Ata nuk mund të shkarkohen nga puna dhe i nënshtrohen vetëm ligjit. Që nga viti 1985 Presidenti dhe Zëvendës Presidenti i Gjykatës janë zgjedhur me shumicë absolute dhe me ndërthurjen e përbashkët të qeverisë federale (me të drejtë aprovimi), të Bundestagut dhe Bundesratit (me të drejtë zgjedhjeje) dhe të Presidentit të Republikës që bën emërimin. Emërimet për të dy postet bëhen për një periudhë 12 vjeçare ose deri me arritjen e moshës së pensionit (65 vjeç).

Anëtarët e tjerë të Gjykatës zgjidhen nga Presidenti i Republikës me propozimin e Presidentit të Gjykatës, zakonisht mbas

një konsultimi me Komitetin e Përhershëm të Senatit.

Sipas ligjit, si Presidenti, Zëvendës Presidenti dhe 1/3 e anëtarëve të Gjykatës, duhet të jenë avokatë me eksperiencë. Anëtarët e Gjykatës kanë një liri veprimi të konsiderueshme dhe nuk kanë një metodë auditimi të përcaktuar të cilën duhet ta ndjekin. Informacioni përfundimtar mbi auditimet individuale, vendoset praktikisht nga organi kolegjal përkatës. Pra vendimet mbi auditimet individuale merren brenda kornizës së disa komisioneve kolegjalë, anëtarët e të cilëve janë një Drejtor i Lartë Auditues dhe një Drejtor Auditues i të njëjtit divizion auditimi. Dy anëtarëve kolegjalë mund tu shtohen edhe Presidenti ose zëvendës Presidenti. Vendimet merren me unanimitet.

Gjykata është përgjegjëse për auditimin e Ministrive të veçanta. Ajo mund të ndërmarrë edhe punë audituese ndërdikasteriale si për shembull në programet mbi burimet njerëzore dhe shpenzimet, në trajtimin dhe përpunimin e të dhënave, në fushën e pensioneve dhe punëve publike. Për më tepër, grupe auditimi ad hoc mund të krijohen nga Gjykata për të vënë në punë projekte auditimi specifike.

Gjykata ka liri të plotë për sa i përket natyrës dhe shtrirjes së punës audituese, rekrutimin, pagës dhe kualifikimeve të stafit të saj, si dhe burimeve të tjera. Anëtarët e Gjykatës mbështeten nga audituesit. Stafi rekrutohet nga departamente të tjerë të administratës dhe zakonisht caktohet në divizione audituese që përgjigjen për ministrinë nga

e cila personi është rekrutuar. Në stafin e Gjykatës ka alternim konstant, sidomos të atyre punonjësve të brendshëm që kanë diploma universitare. Stafi i Gjykatës bën pjesë në shërbimin civil kombëtar dhe trajtohet në mënyre ekuivalente.

Pavarësia e funksionit auditues nga pushteti ekzekutiv përforcohet akoma më shumë nga metoda e përcaktimit të buxhetit të Gjykatës, i cili aprovohet në parlament çdo vit, së bashku me grante shkarkimi.

Objektivat, Roli dhe e Drejta e Aksesit e Gjykatës

Në kushtetutën e vitit 1949 - amenduar nga reforma e ligjit buxhetor - i kërkohet Gjykatës të auditojë kontabilitetin dhe të ekzaminojë performancën, rregullsinë dhe konformitetin e menaxhimit financiar. Kontabiliteti, të cilit i referohet kushtetuta, është ai shtetëror. Kodi Buxhetor Federal i vitit 1969 thotë se funksionet e Gjykatës përfshijnë gjithë menaxhimin financiar të të gjithë qeverisë federale, duke futur këtu edhe fonde imobiliarë të veçuar. Gjykata gjithashtu ekzaminon pjesëmarrjen e qeverisë federale në kompani private, në të cilat qeveria ka një interes direkt ose indirekt dhe në kooperativa industriale, në të cilat qeveria është pjesëtare. Gjykata auditon edhe në ato raste kur qeveria ka pjesë në ndërmarrje publike të cilat ndodhen në fazën e parë të privatizimit.

Gjykata ekzaminon gjithashtu edhe subjekte private që marrin grante apo garanci: ato që drejtohen nga qeveria federale ose nga një individ i emëruar nga ajo dhe ato ku ekziston një marrëveshje,

ose statuti i subjektit lejon një ekzaminim të tillë.

Këto lloj auditimesh verifikojnë edhe përdorimin korrekt dhe të shëndoshë të fondeve. Së fundi këtij auditimi mund ti nënshtrohen edhe palët e treta, të cilave u janë kaluar këto fonde nga subjekti i audituar.

Për shkak të numrit të madh të operacioneve financiare, Kodi Federal Buxhetor i ka lënë Gjykatës të vendosë zërat e kontabiliteti publik që ajo do të auditojë dhe cilat jo.

Marrëdhëniet me Parlamentin dhe me Qeverinë

Historikisht ka pasur tensione në marrëdhënien midis organit auditues, pushtetit ekzekutiv dhe pushtetit legjislativ. Me reformën e Ligjit Buxhetor 1969, ju lejua Gjykatës Federale dhe Gjykatave në Land-e të kishin akses direkt në parlamentet përkatës.

Me Ligjin e 1985 u shtua edhe funksioni ndihmës i Gjykatës kundrejt dy dhomave të parlamentit dhe të qeverisë federale. Gjykata, në këto raste nuk ekzaminon linjën e veprimit të organeve, por ajo merr në konsideratë vetëm supozimet faktike mbi të cilat janë marrë vendimet dhe shikon nëse objektivat e linjës së veprimit janë arritur. Këto detyra të Gjykatës duhen kryer në mënyrë konstruktive.

Detyra kryesore e Gjykatës është të ekzaminojë menaxhimin financiar të Republikës Federale. Rezultatet i raportohen ministrive dhe qeverisë; përfundimet e Gjykatës shoqërohen nga analiza të detajuara të çështjeve më të

rëndësishme që janë raportuar më parë në parlament. Për më tepër Gjykata mund të përdorë informacionet e mbledhura për të këshilluar si qeverinë dhe parlamentin mbi vendimet e ardhshme buxhetore. Jo gjithmonë raportet e Gjykatës janë të disponueshme për parlamentin ose për qeverinë, ose edhe për opinionin publik në përgjithësi. Kjo ndodh sepse Gjykata ka një rol bashkëpunues me qeverinë dhe për këtë arsye ajo e informon atë mbi mënyrat, nëpërmjet të cilave administrata publike mund të përmirësohet. Qëllimi i saj pra nuk është të vërë thjesht në dukje shembuj të një menaxhimi të keq. Gjykata harton edhe raporte qortuese drejtuar qeverisë, në ato raste kur ministria përkatëse heziton të pranojë dhe zbatojë rekomandimet e saj.

Institucione të tjera të Auditimit Publik

Lander-at gjithashtu, kanë fuqi vendim-marrëse dhe përgjegjësi administrative të rëndësishme. Çdo land ka organin e tij auditues (Landesrechnungshof), i cili mban lidhje dhe punon në kushte të barabarta me Gjykatën, në çështjet ku kanë përgjegjësi të përbashkët për sigurimin dhe ofrimin e shërbimeve publike. Në rastet kur Gjykata punon me një ose më shumë organe auditues lokale, ata mund të vendosin të punojnë bashkë, ose të ndajnë përgjegjësitë midis tyre. Në rast se Gjykata dhe organet audituese lokale kanë interes të përbashkët në ndonjë çështje, atëherë ata punojnë si palë bashkëpunuese.

Proçesi i Auditimit

Këshillimi mbi Buxhetin e Shtetit

Që prej reformës së Ligjit mbi Buxhetin të vitit 1969, Gjykata është përfshirë në zhvillimin e buxheteve të departamenteve dhe në veçanti në takimet midis departamenteve shpenzuese dhe Ministrisë së Financës, të cilët mbahen përpara nënshkrimit të buxhetit në Parlament.

Auditimi Financiar

Përjasja e Gjykatës mbi auditimin në përgjithësi është e përcaktuar në Kodin Buxhetor Federal, i cili kërkon që të ekzaminohet nëse janë respektuar parimet e financimit dhe menaxhimit të saktë, duke përfshirë këtu pajtueshmërinë me Ligjin mbi Buxhetin, vlerësimet dhe dokumentet mbështetës. Kodi kërkon gjithashtu që të kryhen kontrole për të verifikuar nëse fondet janë administruar me efikasitet dhe ekonomikitet dhe nëse funksionet mund të zbatoheshin duke vënë në përdorim më pak fonde. Përgjegjësia më madhore e Gjykatës është të sigurojë që marrja dhe shpenzimi i fondeve qendrorë, përputhet me kriteret ligjorë. Fokusi i veçantë mbi ligjshmërinë e shpenzimeve federale shpjegon arsyen pse 1/3 e personelit të Gjykatës duhet të këtë kualifikim universitar ligjor. Gjatë viteve tetëdhjetë, fokusimi i Gjykatës u zhvendos drejt auditimit të performancës dhe për këtë arsye ajo filloi të punësonte personel me një gamë më të gjerë aftësish dhe arsimit, duke përfshirë këtu ekonominë, biznesin dhe inxhinierinë.

Gjatë zbatimit të detyrave të saj, Gjykata nuk bën një dallim midis auditimit financiar dhe temave të tjera më të gjera të menaxhimit. Zyra Rajonale Auditimi që

plotësojnë punën e saj në menaxhimin financiar, pajtueshmërinë dhe vlerën e monedhës janë ngritur në Berlin, Koblençë, Köln, Frankfurt, Hamburg, Hanover, Madgeburg, Munihi, Shtutgard dhe zëvendësojnë sistemin pre-auditues të mëparshëm në Gjermani. Sistemi i ri është projektuar për të rritur efikasitetin dhe efektivitetin. Gjykata dhe Zyrtat e saj Rajonale të Auditimit kanë të drejtë të vëzhgojnë çdo dokument dhe dosje të nevojshme për të kryer një auditim efektiv. Përveç auditimit ex post të projekteve dhe llogarive, Gjykata ka të drejtë të inspektojë edhe projektet dhe llogaritë, zhvillimi i të cilëve është në proces. Gjithsesi në këto raste ajo merr në konsideratë vetëm ato vendime që janë marrë në momentin e auditimit. Këto programe auditimi bashkëveprues mund të identifikojnë hapësira të mundshme zhvillimi dhe kursimi. Për kontratat mbi ndërtimet, Gjykata ka të drejtë të shqyrtojë të gjithë dokumentet dhe të auditojë si fazën e tenderit ashtu dhe fazën e planifikimit.

Gjykata përmbledh rezultatet e ekzaminimeve individuale dhe jep këshilla për përmirësim në shkresa menaxheriale të drejtuara departamenteve. Në ndihmë të këtij procesi është dhe Parlamenti, i cili nëpërmjet Komisionit të Ndarjeve Buxhetore, nën-komisioneve dhe Komisionit të Llogarive Publike, mundohet të sigurojë që nga raportet e Gjykatës të nxirren përfundimet e duhura.

Sanksionimi

Gjykata mund t'i sugjerojë Parlamentit nëpërmjet letrave menaxheriale ose raporteve speciale, çështjet ku vihet në

dysim përgjegjësia personale e punonjësve publikë. Departamentet individuale të qeverisë janë përgjegjës të ndërmarrin hapat e duhura dhe ti raportojnë Gjykatës dhe/ose Parlamentit.

Në rastet kur dyshohet një shkelje e Kodit Disiplinor ose Penal, Gjykata njofton Prokurorin Federal për Çështjet Disiplinore dhe/ose Prokurorin Publik dhe çështja mund të shkojë për gjykim përpara një gjykate disiplinore ose penale. Në çështjet disiplinore sanksionet mund të jenë pagim i një dëmshpërblimi ose shkarkimi nga puna. Për veprat penale dënimi mund të jetë pagesa e një dëmshpërblimi ose heqje lirie.

Përpara vitit 1910, nocioni i efikasitetit përmbli dhej në verifikimin e ligjshmërisë dhe rregullsisë të shpenzimeve. Kodi Buxhetor i vitit 1922 përfshiu efikasitetin si një kriter të ri auditimi, dha sqarime të mëtejshme mbi marrjen e kampioneve dhe përmendi në mënyrë të veçantë punën në terren. Përcaktimi i punës në terren si një kriter auditimi, kishte për qëllim kryesisht reduktimin e punës klerikale dhe administrative, duke premtuar ndryshimin e rolit dhe fushëveprimit në punën e një audituesi, në mënyrë që ai të mund të formojnë mendimin e tij mbi efikasitetin dhe përshtatshmërinë e transaksioneve të qeverisë.

Auditimi i performancës është tani kryesor për punën e Gjykatës.

Që prej vitit 1952, Presidenti i Gjykatës ka një përgjegjësi shtesë si i Ngarkuari Federal i Performancës, i cili vlerëson efikasitetin e administratës dhe bën rekomandime në lidhje me përmirësimin

e çështjeve dikasteriale ose ndër-dikasteriale. Në ushtrimin e fuqive të tij Presidenti, mund të këshillojë Parlamentin mbi efikasitetin struktural dhe operativ të administratës publike.

Në 2003 i Ngarkuari Federal themeloi një zyrë qendrore shërbimesh, me qëllim informimin e departamenteve të qeverisë federale për impaktin e mundshëm që legjislacioni i ri mund të shkaktojë në menaxhimin e financave federale dhe në performancën e sektorit publik.

Raportimi

Raporti Vjetor i Gjykatës, i ashtuquajtur Vëzhgimet, luan një rol të rëndësishëm në procesin gjatë të cilit Parlamenti aprovon llogaritë e Qeverisë. Raporti i paraqitet Parlamentit vjeshtën e dytë pas mbylljes së vitit financiar. Raporti përmban shembuj të detajuar, çështje të rëndësishme që kanë nevojë për aksione të mëtejshme dhe çështje të tjera në lidhje me të cilat Gjykata nuk është e kënaqur nga përgjigjja e departamenteve mbi vërejtjet e saj.

Organet e audituara mund të komentojnë përfundimet e Gjykatës dhe opinionet e tyre përfshihen në raport. Komentet mbi menaxhimin financiar nuk i kufizohen vetëm vitit financiar për të cilin kërkohet shkarkimi parlamentar, por paraqesin gjetjet deri në datën e publikimit të raportit.

Komisioni Parlamentar i Llogarive Publike diskuton Vëzhgimet bashkë me Gjykatën dhe departamentet e saj. Komisioni Parlamentar i Llogarive Publike i kalon raportin Komisionit mbi Ndarjet Buxhetore, i cili i rekomandon Parlamentit

të konsiderojë Qeverinë të lirë në lidhje me shqyrtimet e vitit financiar në diskutim.

Komisioni mbi Ndarjet Buxhetore përpilon një draft rekomandimesh me një rezolutë shumë të detajuar, zbatimi i të cilave monitorohet nga Gjykata. Raporti vëzhgimor publikohet nga Parlamenti dhe i prezantohet në të njëjtën kohë shtypit. Raporti Vjetor është vetëm një pjesë e punës së Gjykatës. Gjykata përgatit edhe rreth 600 letra menaxheriale në vit. Për më tepër, Gjykata mund të përpilojë raporte të tjerë në çdo kohë mbi fusha interesi aktuale dhe çështje ndër-sektoriale. Këto raporte janë më të përditësuar dhe shtyjnë parlamentin të fokusohet në çështjet më shqetësuese financiare.

Që nga viti 1997 Gjykata ka paraqitur një raport shtesë informativ për opinionit publik për të vënë në dukje efektivitetin e punës së saj. Raporti mbi Impaktin e Auditimit ka qëllime parandaluese dhe vë në dukje përfundimet e arritura në Raportin Vjetor dy vite më parë, duke përfshirë këtu aksionet e ndërmarra nga departamentet federalë dhe agjencitë mbi mangësitë e gjetura nga Gjykata. Raporti i paraqitet opinionit publik çdo qershor.

Zgjedhja e Anëtarëve të Gjykatës

Presidenti dhe Zëvendës Presidenti zgjidhen nga legjislatura e momentit në bazë të rekomandimeve të ekzekutivit për një periudhë të caktuar.

Anëtarët e rinj zgjidhen nga Presidenti i Republikës Federale me propozimin e Presidencës së Gjykatës. Ky i fundit mund

të konsultohet me Komitetin e Përhershëm të Senatit para paraqitjes së kandidaturave. Të gjithë anëtarët gëzojnë pavarësi gjyqësore dhe kanë status kushtetues të ngjashëm me atë të gjykatësve.

Kontrolli mbi Anëtarët

Anëtarët e Gjykatës kanë liri veprimi në përjasjen e detyrave të tyre. Vendimet mbi auditimet ndërmerren në mënyrë të pavarur por kolektivisht.

Aftësitë e Anëtarëve dhe të Stafit

Presidenti, Zëvendës Presidenti dhe 1/3 e stafit duhet të jenë juristë. Anëtarët ndihmohen nga audituesit të cilët i janë bashkuar Gjykatës mbasi kanë përfituar eksperiencë profesionale.

Buxheti

Buxheti i Gjykatës përcaktohet nga legjislacioni.

Përgjegjësia e Auditimit

Përgjegjësitë statusore të Gjykatës përfshijnë auditim financiar, të rregullsisë dhe shqyrtimi i vlerës së parasë. Gjykata ka një përgjegjësi auditimi të gjerë. Ajo përfshin të gjithë menaxhimin financiar të Qeverisë Federale. Përveçse Ministrive kryesore përfshihen edhe ndërmarrje private dhe publike në të cilat qeveria është palë e interesuar dhe ndërmarrjet private që marrin grante shtetërore.

Gjykata ka liri të plotë në vendosjen e prioriteteve të saj të auditimit dhe mund të lerë llogari të pa ekzaminuara. Ekzekutivi dhe Parlamenti nuk mund t'i kërkojnë Gjykatës të ndërmarrë

ekzaminime specifike, edhe pse praktikisht i kërkohet asaj t'i përshtatet sugjerimeve të Parlamentit.

Gjykata nuk ekzaminon vlefshmërinë e linjave të veprimit. Gjithsesi, ajo mund të ndërmarrë ekzaminime të këshillave mbi të cilat linjat e veprimit janë zbatuar dhe nëse këto kanë arritur objektivat e tyre. Gjykata mbështetet tek puna e 9 Zyrave Rajonale të Auditimit, të themeluara në 1 Janar 1998.

E Drejta për të Audituar.

Gjykata vendos kohën dhe natyrën e auditimit. Ajo mund të bëjë edhe auditime të momentit. Ajo ka të drejtë të shqyrtojë të gjitha të dhënat dhe faturat dhe të kërkojë shpjegime mbi to.

Ajo luan edhe një rol të rëndësishëm në procesin buxhetor sepse mbart përfitimet e eksperiencën audituese mbi propozimet e shpenzimeve të parashtruara nga ministritë.

Gjykata konsultohet gjithashtu mbi çdo ndryshim me pasoja financiare i bërë nga ministritë në rregulloret e tyre.

Raportimi

Gjykata ka për detyrë t'i raportojë Parlamentit dhe ekzekutivit. Raporti i saj vjetor, Raporti mbi Impaktin e Auditimit, Raportet Speciale dhe Raportet e hartuara nga Komisioni Federal i Performancës publikohen dhe janë të disponueshëm publikisht. Gjetje të tjera mbi auditimin i raportohen direkt ekzekutivit dhe nuk bëhen publike. Po ashtu edhe disa auditime të veçanta të ndërmarra për komisionet parlamentare nuk publikohen.

Ministritë mund të komentojnë raportet e Gjykatës dhe komentet e tyre futen në këto raporte.

Legjislacioni Kryesor

Mandati i raportimit direkt të Gjykatës në Parlament u miratua në vitin 1969. Legjislacioni i vitit 1985 e vendosi Gjykatën midis degëve legjislative dhe ekzekutive të Qeverisë, duke sjellë kështu përgjegjësi akoma më specifike për Parlamentin.

GJYKATA E AUDITIMIT E LANDIT TË BAVARISË

Gjykata Bavareze e Auditimit (ORH) është një autoritetit suprem i pavarur shtetëror i Landit të Bavarisë. Ajo ka selinë e saj në Mynih. Gjykata është e ndarë në struktura ekzekutive dhe në departamente auditimi.

ORH siguron mandatin e saj nga përgjegjësia dhe kompetencat e dhëna nga Kushtetuta e Landit Bavarez. Ajo auditon realizimin e buxhetit të Landit dhe performancën e drejtimit ekonomik të shtetit, duke përfshirë investimet dhe fondet publike.

Gjykata është një institucion me një histori të gjatë. Ajo është themeluar në vitin 1812.

Mandati i auditimit

Auditimit të ORH i nënshtrohet i gjithë buxheti i shtetit i landit të Bavarisë, administrata e tij, gjykatat, kompanitë shtetërore dhe fondet e investimeve. Koncepti i menaxhimit financiar përfshin zbatimin e ligjit të buxhetit dhe zbatimin e buxhetit të shtetit të Bavarisë në

realizimin e të ardhurave dhe kryerjen e shpenzimeve.

Objekt auditimi i ORH janë edhe organizimi administrativ dhe menaxhimi i personelit publik.

Neni 89 i Kushtetutës së Landit Bavarez numëron fushat dhe subjektet e auditimit për OHR. Në to futen të ardhurat dhe shpenzimet e Shtetit, detyrimet e tij, pasuritë e tij dhe obligacionet. Gjithashtu përfshihen edhe të gjitha masat e marra nga Shteti dhe më parë, por që kanë vetëm pasoja financiare në të ardhmen. ORH auditon edhe në subjekte jashtë administratës shtetërore, nëse këto subjekte kanë marrë nga shteti rimbursim shpenzimesh apo ndihma (Neni 91, paragrafi 1 dhe 2 i Kushtetutës dhe ligjit të Gjykatës). Grantet qeveritare ose kreditë, të cilat garantohen nga Shteti, si dhe garanci të tjera shtetërore po ashtu auditohen nga ORH (Neni 91, paragrafi 3). Kur Shteti është i përfshirë si aksioner në firma private, ORH auditon funksionimin e Shtetit në bazë të parimeve tregtare (Neni 92).

OHR auditon edhe njësitë lokale (komunat, qarqet, rrethet, dhe korporatat tjera komunale, institucionet dhe organizatat të tilla si kompanitë e

shërbimeve), me përjashtim të atyre rasteve kur këto struktura dhe shërbime që ato kryejnë bien nën juridiksionin federal.

OHR është përgjegjëse për sigurinë sociale në shtetin e Bavarisë.

Planifikimi

Para fillimit të vitit fiskal, OHR përgatit një plan pune për të gjithë inspektorët e saj dhe zyrat e auditimit. Ajo mbulon me auditime të rregullta organet dhe autoritete të caktuara dhe përqendrohet gjithashtu edhe në sektorë prove.

Plani i punës diskutohet me audituesit me të përgatitur dhe të përparuar. Ky diskutim vlen për të koordinuar me projekte dhe për të testuar fusha të reja auditimi. OHR diskuton me ta qëllimin dhe objektivat e auditimit. Plani i auditimit në këtë mënyrë nuk është i ngurtë, por mund të përshtatet me kërkesat e veçanta, p.sh. në dritën e ngjarjeve gjatë këtij viti për mbajtjen e një disipline të fortë financiare dhe fiskale.

Raportimi vjetor në Parlament

Vetëm kur diskutimi i mesazhit të auditimit është i plotë, janë të qarta dhe rezultatet dhe gjetjet e tij. Vetëm në këtë kohë gjetjet dhe rekomandimet nga auditimi mund të raportohen.

Në raportin e saj vjetor mbi llogaritë e Shtetit në Parlament, OHR konsideron rastet që mund të jenë të rëndësishme për lehtësimin e Qeverisë dhe të Shtetit nga shpenzimet e tepërta ose problemet me performancën e dobët (neni 97 i Ligjit organik). Raporti përmban përzgjedhjen e rezultateve të auditimit në një formë

koncize. Ai ka hyrjen, rezultatet e auditimit mbi rregullsinë e llogarive dhe të dhëna të tjera ekonomike të rëndësishme për t'u treguar. Raporti i OHR për auditimin e financave shtetërore merr opinionin e Kancelarisë së Shtetit dhe ministrive, dhe nëse është e nevojshme, konsultohet përsëri. Vetëm pas një diskutimi të plotë dhe marrjes në konsideratë të mendimit të menaxherëve të njësive të audituara, kontributet vijnë në Kolegjin e Madh të Gjykatës, i cili më në fund vendos për përfshirjen e tyre në raportin vjetor. Në raportin vjetor përfshihen jo vetëm gjetjet dhe vlerësimet e ORH, por edhe thelbi i komenteve të drejtuesve të njësive të audituara. Marrësi i raportit vjetor është Parlamenti i Bavarisë, si dhe opinioni publik nëpërmjet botimit të tij.

Zbatimi i rekomandimeve të auditimit

Pas kësaj, Raportin Vjetor i kalon Komisionit për Buxhetin dhe Financat e Shtetit të Parlamentit bavarez. Komisioni për Buxhetin pastaj propozon vendimet (inspektime vëzhgimi, kërkesa apo mosmiratime fondesh) mbi kontributet individuale të raportit dhe masat ndaj pushtetit shtetëror, për shkak të pasqyrave financiare të deklaruara dhe raportit vjetor. Parlamenti I kërkoj qeverisë që të raportojë kontributet për masat e marra. Ky raportim bëhet zakonisht një herë në vit. Parlamenti, në bashkëpunim me ORH kontrollon rekomandimet nëse ato janë zbatuar nga qeveria dhe Shteti dhe si janë zbatuar. ORH merr vendim për hetimet e rasteve të papërfunduara nga raportet e mëparshme vjetore - në qoftë se këto vijnë për vendim dhe raportojnë se datat

kanë skaduar - dhe jep sygjerrime për shqyrtim të mëtejshëm të materialeve nga Parlamenti, edhe nëpërmjet nismave ligjore për ndjekjen e rasteve më të rëndësishme.

Takime dhe bashkëpunime dypalëshe (KLSH dhe Gjykata Gjermane e Auditimit)

Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, z. Bujar Leskaj, me rastin e 300 vjetorit të themelimit të Gjykatës Gjermane të Auditimit, mori pjesë në punimet e Takimit të 9-të të Grupit të Punës së Teknologjisë së Informacionit të EUROSAL-t dhe në Simpoziumin jubilar për Teknologjinë e Informacionit, organizuar nga Gjykata Gjermane e Auditimit, nga datat 11-14 Mars 2014, në qytetin e Potsdamit.

Në këtë aktivitet, z. Leskaj shoqërohej nga z. Kozma Kondakçiu, përgjegjës i Njesisë së Teknologjisë së Informacionit dhe z. Fatos Çoçoli, ekspert i jashtëm në KLSH.

Në simpoziumin për Teknologjinë e Informacionit, krahas trajtimit të çështjeve me karakter teknik u vu theksi dhe u përkujtua 300 vjetorit i themelimit të Gjykatës Gjermane të Auditimit, një SAL i zhvilluar dhe me shumë tradita.

GJYKATA SPANJOLLE E LLOGARIVE

Në vitin 1988 u aprovua një tjetër Ligj Organik 7/1988, i cili vendosi përfundimisht mënyrën e funksionimit të Gjykatës së Llogarive. Pra, Gjykata e Llogarive spanjolle, zhvillon aktivitetet e saj në bazë të dispozitave kushtetuese dhe në bazë të Ligjit Organik dhe Ligjit mbi Funksionimin e saj.

HYRJE

Gjykata e Llogarive është një organ kushtetues i shtetit, e parashikuar nga neni 136 dhe neni 153/d i Kushtetutës Spanjolle. Ajo ka një histori të pasur dhe të vjetër, e cila nis që prej shekullit të XVI-të. Në atë periudhë ky institucion quhej Zyra më e Lartë e Kontabilitetit të Llogarive. Po në këtë periudhë kohore filloi të përdorej edhe emri Gjykata e Zyrës më të Lartë të Kontabilitetit të

Llogarive. Prej vitit 1828 emërtimi i këtij institucioni ndryshoi përfundimisht duke u quajtur Gjykata e Llogarive.

Me kushtetutën e vitit 1978 emërtimi i mësipërm u adoptua përfundimisht, duke respektuar dhe ruajtur traditën historike në të cilën zhvillimi i institucionit ishte rrënjësor. Në vitin 1982 u aprovua nga parlamenti spanjoll Ligji Organik 2/1982, i cili fiksonte aspektet rregullatore të këtij institucioni. Në vitin 1988 u aprovua një tjetër Ligj Organik 7/1988, i cili vendosi përfundimisht mënyrën e funksionimit të

Gjykatës së Llogarive. Pra, Gjykata e Llogarive spanjolle, zhvillon aktivitetet e saj në bazë të dispozitave kushtetuese dhe në bazë të Ligjit Organik dhe Ligjit mbi Funksionimin e saj.

Tre instrumentet ligjorë të sapo cituar e quajnë atë si organi më i lartë i ngarkuar me kontrollin e llogarive dhe menaxhimin ekonomik-financiar të shtetit dhe të sektorit publik. Gjykata ushtron funksionet e saj pa hyrë në konflikt institucional me Organet e Kontrollit të Jashtëm të Komuniteteve Autonome. Ajo bën pjesë në sferën e fuqisë legjislative edhe pse nuk mund të thuhet që është një organ i vetë Parlamentit Kombëtar. Gjykata është e përbërë nga dymbëdhjetë anëtarë: gjashtë të zgjedhur nga Kongresi i Deputetëve (dhoma e ulët e parlamentit bikameral spanjoll) dhe gjashtë nga Senati. Anëtarët kanë të njëjtin status me gjykatësit dhe kryejnë dy funksione, të cilat janë funksioni auditues dhe funksioni juridiksional.

Funksioni auditues është i jashtëm, i përhershëm dhe përfundimtar. Nëpërmjet tij verifikohet nëse veprimtaria ekonomik-financiare e sektorit publik është në përputhje me parimet e ligjshmërisë, efikasitetit dhe ekonomicitetit. Ajo i drejton Parlamentit dhe Asambleve Legjislative të Komuniteteve Autonome rezultatet e auditimeve të saj. Pra, Gjykata e Llogarive ushtron një kontroll të jashtëm, brenda fushëveprimit të saj, si një organ teknik.

Funksioni ku ka autoritet është thjesht ndjekja e përgjegjësisë së mbajtjes së llogarive financiare, e cila u takon atyre që merren me menaxhimin e pronës dhe

fondeve publike. Nëpërmjet tij, Gjykata synon të arrijë dëshmipërblimin e fondeve publike, të dëmtuar si pasojë e përvetësimit, e justifikimit të pasaktë, ose jo të plotë të dëmit të shkaktuar, apo për shkaqe dhe sjellje të tjera.

Organizimi

Ligji Organik mbi Funksionimin e Gjykatës i ka dhënë asaj organizimin që vijon. Ajo përbëhet nga këto organe: Presidenti, Kolegji Plenar, Komisioni Qeveritar, Seksioni i Auditimit, Seksioni i Juridiksionit, Drejtorët e Llogarive, Prokuroria dhe Sekretariati i Përgjithshëm. Gjykata ka gjithashtu organe mbështetëse si dhe organe që punojnë në të njëjtën mënyrë, të cilët janë Kontrollori, Kabineti Teknik dhe Shërbimi Ligjor i Shtetit.

1. Presidenti

Mbreti emëron Presidentin e Gjykatës, sipas propozimit të Kolegjit Plenar për një periudhë tre vjeçare. Procedura përzgjedhëse zhvillohet nëpërmjet një votimi të fshehtë nga Drejtorët e Llogarive. Në rastet kur vendi është vakant, ose në raste mungese, sëmundjeje dhe çfarëdo lloj pengese ligjore tjetër, Presidenti zëvendësohet nga Presidentët e Seksionit të Auditimit ose të Juridiksionit. Në mungesë të tyre, nga Drejtori i Llogarive më i madh në moshë. Presidenti përfaqëson Gjykatën, thërret dhe kryeson Kolegjin Plenar dhe Komisionin Qeveritar dhe ka fuqi të ushtrorë një votë cilësuese në raste bllokimi të organeve të mësipërme. Ai, gjithashtu, drejton personelin e Gjykatës dhe vendos mbi shpenzimet dhe kontratat. Ushtron edhe kompetenca

disiplinore në raste sjelljeje të rëndë nga ana e personelit.

2. Kolegji Plenar

Kolegji Plenar është i përbërë nga 12 Drejtorët e Llogarive, një nga të cilët është Presidenti dhe Prokurori. Ai mbledhet të paktën një herë çdo muaj. Mbledhjet quhen të vlefshme, kur të paktën 2/3 e anëtarëve janë të pranishëm. Vendimet merren me mazhorancën e të pranishmëve, duke përjashtuar këtu ato raste kur me ligj kërkohet një mazhorancë e cilësuar. Vendimet e Kolegjit janë të fshehta. Sekretari i Përgjithshëm vepron si sekretar i Kolegjit, me të drejtë fjale por pa të drejtën e votës. Ai mban procesverbalin, i cili pasqyron rezultatin e diskutimeve dhe marrëveshjet e arritura. Ushtrimi i funksionit të auditimit i përket Kolegjit, të cilit i përket gjithashtu zgjidhja e konflikteve të kompetencave midis organeve të tjerë të Gjykatës dhe ushtrimi i funksioneve të tjera të përcaktuara nga dy ligjet organike të sipërpërmendura. Sipas Ligjit mbi Funksionimin e Gjykatës, Kolegji Plenar: miraton programin e auditimeve të çdo viti; pranon fillimin e procedurave audituese; krijon udhëzimet teknike dhe përmbajtjen e tyre; miraton raportet, mocionet dhe vërejtjet; ka autoritet mbi çështjet e përgjegjësisë së llogarive financiare, etj.

1. Komisioni Qeveritar

Komisioni është i përbërë nga Presidenti, Drejtorët e Llogarive dhe Presidentë Seksionesh, të cilët zgjidhen për një periudhë prej tre vjetësh, në të njëjtën mbledhje në të cilin zgjidhet dhe Presidenti, me të njëjtën procedurë.

Funksionimit të Komisionit Qeveritar i aplikohen parimet e Kolegjit Plenar në lidhje me thirrjen, përbërjen, diskutimet dhe mbajtjen e procesverbalit. I përket Komisionit, mbajtja e marrëdhënieve të përhershme me Parlamentin nëpërmjet Komisionit Parlamentar të Përbashkët; ushtrimi në lidhje me personelin dhe regjimin e punës të funksioneve që nuk i përkasin Kolegjit Plenar ose Presidentit; përdorimi i dispozitave disiplinore në raste faji të rëndë; shpërndarja e çështjeve midis seksioneve dhe funksione të tjera të caktuara nga dy ligjet organike.

2. Seksioni i Auditimit

Seksioni i auditimit përbëhet nga Presidenti i tij dhe Drejtorët e Llogarive, të cilët janë përgjegjës për departamentet sektoriale dhe territoriale.

Organizimi i seksionit të auditimit në departamente sektoriale është bërë sipas fushave të aktivitetit ekonomiko-financiar të sektorit publik. Departamentet territoriale merren me auditimin e veprimtarive ekonomiko-financiare të Komuniteteve Autonome dhe Korporatave Lokale.

3. Seksioni i Ligjshmërisë

Seksioni i ligjshmërisë përbëhet nga Presidenti i tij dhe nga Drejtorët e Llogarive, të cilët - duke qenë se veprojnë si organ gjykues i shkallës së parë ose si organ i bashkërenditur me Dhomën ose Dhomat e Gjykatës - u përket njohja e procedurave gjyqësore. Çdo Dhomë Gjykuese përbëhet nga Presidenti (që është ai i seksionit) dhe nga Drejtorët. Gjithashtu përfshihen një ose më shumë sekretarë dhe stafi i Sekretariatit në

ndihmë të shërbimit të kërkuar. I përket këtij seksioni përgatitja e Shënimeve të veprimeve gjyqësore të Gjykatës gjatë vitit përkatës financiar; hartimi i propozimeve të përshtatshme të drejtuara Kolegjit Plenar; dorëzimi i drejtuar Kolegjit të ndryshimeve që duhen ndërmarrë në strukturën e seksionit po ashtu si dhe krijimi i Dhomave të reja atëherë kur e kërkon numri i çështjeve; përcaktimi i kriterëve sipas të cilëve do të shpërndahen çështjet mes Dhomave dhe mes Drejtorëve të Seksionit Juridiksional.

4. Drejtorët e Llogarive

Drejtorët e Llogarive zgjidhen nga Parlamenti Spanjoll. Gjashtë prej tyre zgjidhen nga Kongresi i Deputetëve dhe gjashtë nga Senati sipas një votimi me mazhorancë 3/5 në çdo Dhomë Parlamentare, për një periudhë nëntë vjeçare, mes avokatëve, audituesve të Gjykatës, ekspertëve kontabël, prokurorëve dhe gjykatësve, profesorëve universitarë dhe funksionarëve publikë që u përkasin atyre organeve për të cilët kërkohet një titull universitar i lartë. Ata janë të pavarur dhe të palëvizshëm dhe u nënshtrohen të njëjtave rregulla në lidhje me pamundësinë, papajtueshmërinë dhe pengesat që i aplikohen gjykatësve dhe prokurorëve në bazë të Ligjit Organik mbi Fuqinë Gjyqësore. Përgjegjësia civile apo penale me të cilën ata mund të ndeshen gjatë ushtrimit të funksioneve të tyre verifikohen në Dhomën përkatëse të Gjykatës Supreme, ndërsa dënimi disiplinor caktohet në bazë të Ligjit Organik mbi Funksionimin e Gjykatës. Presidenti dhe Drejtorët e Llogarive mbajnë postin e tyre deri në mbarim të mandatit.

5. Prokuroria

Prokuroria e Gjykatës së Llogarive, e cila varet drejtpërsëdrejti nga Prokuroria e Përgjithshme e Shtetit, është e përbërë nga prokurorët dhe avokatët tatimorë. Prokurori emërohet nga qeveria sipas mënyrës së përcaktuar nga Statuti i Prokurorisë Publike. Funksionet e Prokurorisë së Gjykatës janë: të japë mendim me shkrim në Llogaritë e Përgjithshme, raportet, mocionet dhe vërejtjet e Gjykatës, në lidhje me përgjegjësitë kontabile që mund të rezultojnë nga këto dokumente; të dëgjohej në procedimet e auditimit të Gjykatës para aprovimit përfundimtar dhe të kërkojë miratimin e masave që mendon të nevojshme në lidhje me korrigjimin e përgjegjësisë kontabile që mund të rezultojnë nga vendimet e Gjykatës; të marrë në shqyrtim të gjitha procedurat mbikëqyrëse dhe gjyqësore që janë ndjekur nga Gjykatën me qëllim sqarimin e efekteve të mundshme të përgjegjësisë të kontabilitetit që mund të lindin prej tyre.

6. Sekretariati i Përgjithshëm

Sekretari i Përgjithshëm mbikëqyr të gjitha ato aktivitete që lejojnë ushtrimin e duhur të kompetencave qeveritare të Presidentit, Parlamentit dhe Komisionit të Qeverisë në të gjitha çështjet që lidhen me qeverisjen e brendshme të Gjykatës së Llogarive. Sekretari i Përgjithshëm zgjidhet dhe largohet lirisht nga Kolegji Plenar në bazë të propozimit të Komisionit të Qeverisë. I përkasin Sekretariatit të Përgjithshëm funksionet e mësipërme si dhe menaxhimi, përpunimi, dokumentimi dhe regjistrimi i çështjeve

në kompetencë të Presidentit, Kolegjit Plenar dhe Komisionit Qeveritar. Ai është i organizuar në Njësi Administrative, të cilat janë të nevojshme për të adresuar menaxhimin e çfarëdo lloji çështjeje dhe menaxhimin e çështjeve të përgjithshme qeveritare dhe të personelit në shërbim të gjykatës, ekonomike dhe buxhetore, të inspektimit dhe funksionimit të buxhetit, blerjeve dhe përvetësimeve, kompjuterizimit dhe përpunimit të të dhënave.

7. Organet Mbështetëse dhe Organet e Tjera

Përveç organeve të përshkruara më sipër, ka edhe organe të tjerë të cilët ushtrojnë funksion kontrollues. Një prej tyre është Audituesi i Gjykatës, i cili zgjidhet dhe shkarkohet nga kolegji plenar i këtij organi. Një tjetër është Shërbimi Ligjor i Shtetit në Gjykatën e Llogarive, i cili duke qenë një organ këshillues në shërbim të Presidentit, të organeve kolegjalë të Gjykatës dhe të Presidentëve të Seksioneve, ka një Zyrë Teknike që varet organikisht nga Presidenti.

Funksionet e Gjykatës së Llogarive

Dy funksionet nëpërmjet të cilave Gjykata zhvillon kontrollin e saj të jashtëm të veprimtarisë ekonomiko-financiare të sektorit publik janë funksioni i auditimit dhe ai juridiksional.

Funksioni i Auditimit

Neni 136 i Kushtetutës Spanjolle e quan Gjykatën si organi më i lartë i auditimit të llogarive dhe i menaxhimit ekonomik të shtetit dhe sektorit publik. Po ashtu edhe neni 2 i Ligjit Organik të Gjykatës së Llogarive e cilëson funksionin e saj

auditues si të jashtëm, të përhershëm dhe përfundimtar. Ky funksion ushtrohet nga Kolegji Plenar i Gjykatës. Funksioni i auditimit konkretisht zhvillohet nëpërmjet një sërë veprimesh që Gjykata kryen kur ushtron kompetencat e saj, të cilat i janë dhënë, sipas kushtetutës dhe ligjit, për të verifikuar nëse aktiviteti ekonomiko-financiar i sektorit publik është në përputhje me parimet e ligjshmërisë, ekonomikitetit dhe efikasitetit dhe në lidhje me zbatimin e programeve të të ardhurave publike dhe shpenzimeve. Aktivitetet e auditimit të Gjykatës janë përcaktuar nga objektivat që duhet të plotësohen në verifikimin e parimeve të mësipërme. Në bazë të këtyre objektivave, mund të dallohet auditimi i pajtueshmërisë, auditimi financiar, auditimi i sistemeve dhe procedurave operative dhe të kontrollit. Kontrolli operativ i veprimtarisë ka si qëllim vlerësimin tërësor ose të pjesshëm të menaxhimit ekonomiko-financiar të organit që po auditohet, gjithmonë duke u bazuar tek zbatimi i procedurave dhe tek përputhshmëria e tyre me parimet e ekonomikitetit, efikasitetit dhe efektivitetit.

Procedurat e Auditimit

Nëpërmjet procedurave të auditimit, Gjykata ushtron funksionin e saj të kontrollit mbi gjithë sektorin publik. Këto janë të përcaktuara në Titullin IV të Ligjit Organik mbi Funksionimin e Gjykatës. Nisja e funksionit të auditimit i përket Gjykatës së Llogarive, Parlamentit Spanjoll, ose Asambleve Parlamentare të Komuniteteve Autonome për çështjet që bien brenda kompetencave të tyre. Neni 32/2 i ligjit të sapo përmendur thotë që

Gjykata nuk pranon asnjë kërkesë tjetër për auditim nëse nuk vjen nga institucionet e mësipërme. Ushtrimi i funksionit të auditimit kryhet sipas procedurave në vijim, të cilat janë të përcaktuara në nenin 31 të Ligjit Mbi Funksionimin e Gjykatës:

1. Shqyrtimi dhe verifikimi i Llogarive të Përgjithshme të Shtetit;
2. Shqyrtimi dhe verifikimi i Llogarive të Përgjithshme dhe të Pjeshme të agjencive dhe organeve që bëjnë pjesë në sektorin publik dhe të atyre që kanë përfutur grante, subvencione ose garanci;
3. Shqyrtimi i të dhënave që lidhen me kontratat e përfunduara nga Administrata e Shtetit dhe nga të tjera subjekte të sektorit publik;
4. Rishikimi i statusit dhe ndryshimet e aseteve shtetërore dhe subjekteve të tjerë të sektorit publik;
5. Shqyrtimi i dosjeve për ndarjet buxhetore të jashtëzakonshme dhe suplementare, si dhe shtesat, zgjerimet, transfertat dhe ndryshime të tjera të ndarjeve fillestare buxhetore;
6. Dhe çfarëdo lloj aktiviteti tjetër i përshtatshëm për ushtrimin e këtij kontrolli.

Konkretisht, ushtrimi i funksionit të auditimit kryhet falë Programit Vjetor të Auditimeve, miratimi i të cilit bëhet në Kolegjin Plenar të Gjykatës, siç parashikohet në nenin 3 a) të Ligjit Organik mbi Funksionimin e Gjykatës. Mbas aprovimit të Programit, çdo departament ndërmerr masat e nevojshme për vënien në punë të

veprimtarive që do të realizojnë këtë program. Çdo departament harton edhe një Projekt Udhëzimesh Teknike, i cili duhet të miratohet nga Kolegji Plenar i Gjykatës. Mbas këtij miratimi të mëtejshëm, departamentet e Gjykatës mund të fillojnë punën e tyre audituese. Procedimet audituese të Gjykatës mbyllen atëherë kur nuk ka më asnjë evidencë ose provë për çështjet në fjalë. Gjykata, në përfundim të procedurës, harton një Projekt Raport, i cili përmban rezultatet e arritura nga auditimi, ashtu si edhe vërtetimet dhe rekomandimet e saj. Projekt Raporti i dërgohet Prokurorit dhe Shërbimit Ligjor të Shtetit në Gjykatën e Llogarive, të cilët brenda 30 ditëve duhet të formulojnë mendimin e tyre në lidhje me përgjegjësitë e mundshme të kontabilitetit që rrjedhin nga procedura e auditimit. Projekt Raporti i nënshtrohet sërish gjykimit të Kolegjit Plenar, i cili e rishikon sërish dhe procedon me referimin në Parlament ose në Asamblatë Parlamentare të Komuniteteve Autonome mbi këtë Projekt Raport. Përsa i përket procesit të shqyrtimit parlamentar të procedurave të auditimit, duhet të theksohet se Komiteti i Përbashkët i Kongresit dhe Senatit për marrëdhëniet me Gjykatën e Llogarive është organi parlamentar përgjegjës për dëgjimin dhe njohjen e rezultatit të aktiviteteve të auditimit. Raporti i auditimit i miratuar nga Kolegji Plenar i Gjykatës, pas analizës nga ana e Komisionit të Përbashkët, sipas nenit 28/2 të Ligjit mbi Funksionimin e Gjykatës, botohet në Gazetën Zyrtare, së bashku me rezolutat në këtë drejtim që Komisioni mund të ketë miratuar. Procedura të ngjashme parlamentare dhe botimet në Fletoret Zyrtare përkatëse

jepen ligjërisht për raportet në lidhje me rajonet apo subjektet që varen mbi ta.

Funksioni i ligjshmërisë

Përmbajtja, Karakteristikat, Qëndrueshmëria, Konfliktet dhe Ndihma Gjyqësore

Funksioni i gjykimit kontabël është një aktivitet që ka natyrë gjyqësore dhe që konsiston në gjykimin dhe zbatimin e gjykimeve në çështjet e mbajtjes së llogarive financiare. Ajo konsiston në aplikimin e standardeve ligjore në lidhje me aktet e kontabilitetit për të dhënë një gjykim përshtatshmërie, pra nëse ka apo jo përgjegjësi menaxheri i fondeve publike. Nëse jo, atëherë ai shfajësohet, në rast të kundërt ai dënohet dhe ekzekutimi i vendimit të Gjykatës është i detyrueshëm. Juridiksioni kontabël është karakterizuar si i nevojshëm, i parevokueshëm, ekskluziv, i plotë dhe ushtrohet vetëm në lidhje me deklaratën e përgjegjësisë së mbajtjes së llogarive financiare dhe aspekteve të tjera të lidhura direkt me të. Ai përputhet me ushtrimin e fuqisë disiplinore dhe të juridiksionit penal. Kur ngjarjet përbëjnë vepër penale, përgjegjësia civile përcaktohet nga juridiksioni kontabël në fushën e tij të kompetencës dhe Gjykata Ordinare që do gjykojë mbi çështjen do ti transferojë Gjykatës së Llogarive informatat e nevojshme në lidhje me shumën e dëmit të shkaktuar pronës ose fondeve publike. Nuk përfshihet në juridiksionin kontabël mbi çështjet që i përkasin Gjykatës Kushtetuese dhe shkallëve të ndryshme të juridiksionit të zakonshëm. Konfliktet që mund të lindin midis organeve të juridiksionit kontabël

me administratën ose me juridiksionet e tjerë zgjidhen nga Ligji Organik mbi Konfliktet Juridiksionale. Organet e juridiksionit kontabël mund të kërkojnë ndihmën e Gjykatësve dhe Gjykatave të çfarëdo shkalle gjatë ushtrimit të funksioneve juridiksionale ashtu siç është përcaktuan në Ligjin Organik të Fuqisë Gjyqësore dhe Ligjin Procedural për Bashkëpunimin Gjyqësor.

Përgjegjësia e mbajtjes së llogarive

Ai punonjës që me veprimet ose mosveprimet e tij shkakton thyerjen e Ligjit dhe një dëmtim në të ardhurat publike është i detyruar të paguaj dëmshpërblimin e dëmit të shkaktuar. Përgjegjësia e mbajtjes së llogarive mund të jetë e drejtpërdrejtë ose ndihmëse. Përgjegjësia e drejtpërdrejtë është gjithmonë e përbashkët dhe përfshin të gjitha dëmet e shkaktuara. Përgjegjësia ndihmëse i kufizohet vetëm dëmeve të shkaktuar si pasojë e veprimtarisë së një individi. Ajo dhe mund të përcaktohet në bazë të arsyeshmërisë dhe paanshmërisë. Të dy llojet e përgjegjësisë i kalojnë pasardhësve të atyre që janë përgjegjës në momentin e pranimin të shprehur ose të heshtur të trashëgimisë, por sipas mundësive ekonomike të tyre.

Organet që ushtrojnë Ligjshmërinë

Organet e përgjegjësisë kontabël janë Drejtoritë e Llogarive dhe Dhomat e Seksioneve të Gjykatës së Llogarive. Drejtorive të Llogarive u takon: në një seancë të vetme njohja dhe gjykimi i të dhënave mbi anulimin e obligacioneve në rastet kur nuk ka pretendime për përgjegjësi kontabël; në shkallën e parë të gjykimit, njohja e gjykimeve mbi llogaritë,

mbi procedurat e rimëkëmbjes së deficitit mbi procedurat e tjera të anulimit të obligacioneve. Dhomat e Seksioneve të Gjykatës së Llogarive merren kryesisht me apelet që formulohen në kundërshtim të rezolutave të administratës publike në lidhje me përgjegjësinë kontabël. Se dyti, ato merren edhe me ankesat kundër rezolutave të Drejtorive të Llogarive në procedimet mbi përgjegjësinë kontabël.

Ekzekutimi i Vendimeve të Gjykatës

Vendimet e Gjykatës së Llogarive mund të ekzekutohen ex officio ose nëpërmjet kërkesës së palës së interesuar nga organi gjyqësor që ka dhënë vendimin sipas mënyrës së përcaktuar nga Kodi Civil. Pasi vendimi merr formë të prerë procedohet me ndarjen e shpenzimeve gjyqësore që bëhet në përputhje me dispozitat e përmbajtura në Kodin e Procedurës Civile.

ZYRA KOMBËTARE E AUDITIMIT TË HUNGARISË

SAO është organizata financiare dhe ekonomike e auditimit e Asamblesë Kombëtare, organi suprem i auditimit publik dhe një nga institucionet themelore të organizimit të shtetit demokratik.

Zyra Kombëtare e Auditimit të Hungarisë (SAO) është organizata financiare dhe ekonomike e auditimit të Asamblesë Kombëtare. Organi suprem i auditimit publik dhe një nga institucionet themelore të organizimit të shtetit demokratik. Detyra parësore është të auditojë dhe të vlerësojë funksionimin e sistemit financiar të financave publike, duke nxitur zhvillimin e tij.

Viti 2010 solli ndryshime të rëndësishme në historinë e Zyrës Kombëtare të Auditimit në Hungari. Së pari, SAO duhet të reagojë ndaj sfidave të

shkaktuara nga prirjet botërore ekonomike. Së dyti, shfrytëzimi i mundësive, i cili u hap si rezultat i ndryshimeve politike në vend, duhet të lehtësojë gjithashtu forcimin e kontrollit mbi përdorimin efikas të fondeve publike.

Statusi ligjor i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Hungarisë

Kushtet paraprake për të garantuar funksionimin e një shteti demokratik të bazuar në sundimin e ligjit janë ligjshmëria, transparenca dhe llogaridhënia në përdorimin e fondeve publike dhe atë të pronave. SAO është organizata financiare dhe ekonomike e

auditimit e Asamblesë Kombëtare, organi suprem i auditimit publik dhe një nga institucionet themelore të organizimit të shtetit demokratik. SAO, i cili është politikisht dhe profesionalisht i pavarur, auditon shfrytëzimin e fondeve publike dhe pronave. Pavarësia e organizatës është e garantuar nga fakti se detyrat e saj dhe mandati janë të përcaktuara me akte të miratuara me shumicë votash prej dy të tretave të deputetëve të Parlamentit (MSHP), që do të

Zyra Kombëtare e Auditimit të Hungarisë

thotë nga Kushtetuta dhe Ligji për SAO-n. Garancitë e pavarësisë politike dhe profesionale të SAO-s janë si më poshtë:

Zyra Kombëtare e Auditimit të Hungarisë është në vartësi vetëm të Asamblesë Kombëtare dhe të ligjit.

SAO ka një mandat të përgjithshëm brenda mundësive të përcaktuara me ligj. Për të miratuar Ligjin për SAO-n duhet të votojë dy e treta e deputetëve të pranishëm. Votimi me shumicë të cilësuar i të gjithë deputetëve është i nevojshëm për zgjedhjen e Presidentit dhe Zëvendës-presidentit të SAO-s. Presidenti dhe zëvendës-presidenti zgjidhen për një periudhë 12 vjeçare nga Asambleja Kombëtare dhe ata mund të rizgjidhen. Presidenti dhe zëvendës-presidenti kanë imunitet; Ata nuk mund të angazhohen në ndonjë veprimtari politike.

Për Presidentin, Zëvendës-Presidentët, Sekretarin e Përgjithshëm, zyrtarët e lartë dhe audituesit, rregullat rigoroze duhet të respektohen në mënyrë që të shmangën konfliktet e interesave dhe vlen gjithashtu obligimi për të përgatitur një

deklaratë të pronës.

Gjatë kryerjes së detyrave të tyre, audituesit duhet të gëzojnë të njëjtën mbrojtje si zyrtarët publikë.

SAO përgatit në mënyrë të pavarur propozimin e projekt-buxhetit të "Zyrës Kombëtare të Auditimit të Hungarisë" si dhe propozimin për ekzekutimin e tij. Qeveria paraqet dy dokumente në Asamblenë Kombëtare, si pjesë e buxhetit qendror në ligjin e buxhetit dhe llogaritë përfundimtare të faturës respektive; SAO vendos në mënyrë të pavarur numrin (funksional) e stafit të tij.

Menaxhimi financiar i SAO-s auditohet nga një kontabilist i pavarur, i ngarkuar nga Kryetari i Asamblesë Kombëtare. Raportet dhe opinionet janë shpalosur.

LLOJET E AUDITIMIT TË ZHVILLUARA NGA SAO

Në mënyrë që të ndihmojë parandalimin e proceseve të dëmshme, respektimin e ligjit, shfrytëzimin ekonomik dhe efikas të burimeve, me anë të njoftimeve, këshillave, rekomandimeve, auditimet e SAO-s kanë një natyrë të shumëfishtë. Qasja përcakton llojin e auditimit.

Auditimet e SAO-s mund të klasifikohen në dy grupe kryesore: auditimet e rregullsisë dhe të performancës.

Anëtarësimi në BE dhe auditimi

Hungaria është një vend anëtar i Bashkimit Evropian. BE-ja është e interesuar për ekzistencën e organizatave të tilla të auditimit të jashtëm në shtetet e reja anëtare, statusi juridik dhe procedurat e auditimit e të cilave janë në përputhje me standardin e pranuar

ndërkombëtarisht. Pavarësia funksionale dhe financiare e tyre nga ekzekutivi mbizotëron. Ata janë mandatuar për të audituar financat e përgjithshme publike, shfrytëzimin e subvencioneve të BE-së, si dhe pagesat për Komunitetin dhe ata që janë në gjendje të marrin pjesë në mënyrë efikase në mbrojtjen e interesave financiare të Komunitetit.

Duke pasur parasysh objektivin e përbashkët, që do të thotë përmirësimin e sistemit të kontrollit të ndërlikuar të fondeve të BE-së, forcohet bashkëpunimi profesional mes Gjykatës Evropiane të Audituesve dhe SAI-t të Shtetit Anëtar. Përveç kësaj, ky është një detyrim ligjor i institucionit për të ndihmuar në kryerjen e auditimeve në Hungari nga Gjykata Evropiane e Audituesve. Ata përgatisin një raport vjetor mbi përvojën e fituar gjatë auditimit të shfrytëzimit të fondeve të BE-së për Asambleenë Kombëtare dhe institucionet e Bashkimit Evropian, i cili përmban jo vetëm të dhënat faktike të SAO-s, por edhe të dhëna të tjera kombëtare dhe të organeve të BE-së.

Marrëdhëniet ndërkombëtare

Qëllimi kryesor i aktiviteteve në bashkësinë ndërkombëtare të auditimit, përkatësisht pjesëmarrja në ngjarjet e jashtme profesionale dhe programet e brendshme, është që stafi i SAO-s

- të njihet me kërkesat profesionale dhe praktikat e pranuara gjerësisht në nivel ndërkombëtar;
- të kontribuojë në përpilimin e dokumentacionit në forume të ndryshme, duke zhvilluar kulturën e brendshme

financiare të auditimit.

Organizata mban marrëdhënie të drejtpërdrejta dypalëshe me institucionet e larta kombëtare të auditimit në kuadër të bashkëpunimit ndërkombëtar. Për më tepër, ata kanë marrë pjesë në punën e disa organizatave ndërkombëtare, nga të cilat më të rëndësishmet janë:

- INTOSAI (Organizata Ndërkombëtare e Institucioneve Supreme të Auditimit);
- EUROSAI (Organizata Evropiane e Institucioneve Supreme të Auditimit);
- ECA (Gjykata Evropiane e Audituesve);
- V4 +2 (rrjeti i bashkëpunimit të SAI-ve të Hungarisë, Polonisë, Republikës Çeke, Sllovakisë, Austrisë dhe Sllovenisë).

Zyra Kombëtare e Auditimit e Hungarisë

Në fillim të vitit 1990, bashkëpunimi i vendeve të Vishegradit (Polonia, Republika Çeke, Sllovakia dhe Hungaria) është themeluar me nismën hungareze, dhe që atëherë, me aderimin e Austrisë dhe Sllovenisë, ajo ndihmon në zbatimin e interesave të rajonit të Evropës Qendrore me veprimet e përbashkëta dhe pozicionet e zakonshme. Auditimet paralele shërbyen gjithashtu në zhvillimin profesional dhe në shkëmbimin e eksperiencës, ndër të tjera në fushën e temave mjedisore midis Austrisë dhe Hungarisë, si dhe në mes Austrisë, Hungarisë dhe Sllovenisë, si dhe kur bëhet fjalë për menaxhimin e fatkeqësive, mes Ukrainës dhe Hungarisë. Bazuar në përvojën pozitive, është në plan zgjerimi i listës së temave që do të auditohen. Praktika e kryerjes së auditimeve paralele me pjesëmarrjen e disa SAI-ve, shpesh

duke u përqendruar në një zonë të kufizuar, është duke u bërë gjithnjë e më e rëndësishme në bashkëpunimin ndërkombëtar.

Bashkëpunimi midis dy SAI-ve

Në vitin 2007 është lidhur një marrëveshje bashkëpunimi mes KLSH-së dhe Zyrës Kombëtare të Auditimit të Hungarisë, e cila nuk ka qenë funksionale.

Zoti Bujar Leskaj, Kryetar i KLSH-së gjatë një aktiviteti ndërkombëtar, ka takuar Presidentin e SAI-t hungarez, z.László

Domokos, me të cilin diskutoi rinovimin e mundshëm në të ardhmen e afërt të kësaj marrëveshje.

Aktualisht është rënë dakort për përditësimin dhe nënshkrimin në fillim të vitit 2015, të një marrëveshje të re bashkëpunimi midis dy SAI-ve, e cila do të rrisë ndërveprimin dhe do të krijojë kushtet për një bashkëpunim frytdhënës në të ardhmen.

CONTENT

Titulli	AUTORI	FAQE
The role and use of judgment and professional skepticism in auditing of financial statements	Prof.Ass. Dr. Hysen Çela Chairman of IEKA Prof.Ass. Dr.Manjola Naço ALSAI	181
The Independence of the external control of States	Jean Raphaël Alventosa French Court of Accounts	191
On economic growth model of albanian economy	Prof.Dr. Leontiev Çuçi Rector “Kristal” University”	203
Public spaces in the focus of citizen's right, why not even in the focus of ALSAI	Prof.Ass.Dr. Sazan Guri	215
An overview on the relative cost of the treasury bills-2013	Dr.Adriatik Kotorri	225
An adequate model of corporate governance in the water supply and sewerage in Albania	Msc. Evis Gjebrea Dr. Ermela Kripa European University of Tirana	237
Remuneration of non-pecuniary damage in the law “Compulsory insurance in transport sector”	Msc.Silvana Bello Advocate	247
The initiate audit of legitimate indications and the legally recognition and retention limits authorized discretioninici	Prof.Ass.Dr.Helga Vukaj ALSAI	251
The importance of rigorous implementation of the INTOSAI standards	Fatos Çoçoli External Expert ALSAI	257

CONTENT

The Pyramid Principle of Barbara Minto, The logic of thinking and writing	Dr.Reinald Muça ALSAI	265
Closing the Accountability Gap: Audit Agencies as Partners and Advisors of Parliament in the Oversight of the Budget Process	INTOSAI Supreme Audit Institutions Carlos Santiso	271
How to increase the impact of Environmental Performance Audits	INTOSAI Journal, April 2014 John Reed and Jean Cinq-Mars	291
Events and activities of ALSAI during January-April 2014	INFO	299
The German Federal Court of Audit	Profile	321
The Spanish Court of Accounts	Profile	331
Hungary State Audit Office Zyra Kombëtare e Auditimit të Hungarisë	Profile	339

THE ROLE AND USE OF JUDGMENT AND PROFESSIONAL SKEPTICISM IN AUDITING OF FINANCIAL STATEMENTS

"... As an attitude, professional skepticism is fundamentally a mindset. A skeptical mindset drives auditor behavior to adopt a questioning approach when considering information and in forming conclusions"

**By: Prof.Ass.Dr.Hysen CELA, IEKA
Prof.Ass.Dr.Manjola NACO, ALSAI**

International Standards of Auditing (ISAs) and International Standard Quality Control (ISQC1)¹, published in their new form of clarified by IFAC (International Federation of Accountants) put more and more emphasis on some issues that are critical for audit such as risk assessment and response, judgment and professional skepticism, etc. In this article will bring to the reader some of the IFA has views about professional skepticism.

¹ ISQC 1, *Quality Control for Firms that Perform Audits and Reviews of Financial Statements, and Other Assurance and Related Services Engagements*

What is professional skepticism and is important in the audit of financial statements.

The ISAs define professional skepticism as "an attitude that includes a doubting thought, being alert to conditions which may indicate possible misstatement due to error or fraud, and a assessments of audievidence"². ISA require the auditor to plan and perform an audit with professional skepticism recognizing that circumstances may exist, that cause the financial statements to be materially misstated.³

² ISA 200, *Overall Objectives of the Independent Auditor and the Conduct of an Audit in Accordance with International Standards on Auditing*, paragraph 13(l)

³ ISA 200, *paragraph 15*

Like other concepts, it is difficult for a single definition to capture fully the meaning of professional skepticism.

Further, there is no single way in which professional skepticism can be demonstrated. However, the ISA definitions describe important elements which help in the understanding of what professional skepticism means.

As an attitude, professional skepticism is fundamentally a mindset. A skeptical mindset drives auditor behavior to adopt a questioning approach when considering information and in forming conclusions.

In this regard, professional skepticism is inseparably linked to the fundamental ethical principles of objectivity and auditor independence⁴

The auditor's independence enhances the auditor's ability to act with integrity, be objective and maintain an attitude of professional skepticism⁵.

Professional skepticism also includes being alert to, for example, audit evidence that contradicts other audit evidence obtained, or information that brings into question the reliability of documents or responses to inquiries to be

used as audit evidence. Further, it includes being alert to conditions that may indicate possible fraud, and circumstances that suggest the need for audit procedures in addition to those required by the ISAs⁶.

Professional skepticism also includes a critical assessment of audit evidence, which comprises both information that supports and corroborates management's assertions, and any information that contradicts such assertions. Applying professional skepticism in this regard means questioning and considering the sufficiency and appropriateness of audit evidence obtained in the light of the circumstances, for example, in the case where fraud risk factors exist and a single document, of a nature that is susceptible to fraud, is the sole supporting evidence for a material financial statement amount⁷.

In cases of doubt about the reliability of information or indications of possible fraud, the ISAs require that the auditor investigate further and determine what modifications or additions to audit procedures are necessary to resolve the matter⁸.

The matter of difficulty, time, or cost involved is not in itself a valid basis for the

⁴ The International Ethics Standards Board for Accountants' Code of Ethics for Professional Accountants (IESBA Code), paragraph 290.6 explains that independence comprises both independence of mind and independence in appearance. In relation to independence of mind, it is the state of mind that permits the expression of a conclusion without being affected by influences that compromise professional judgment, thereby allowing an individual to act with integrity and exercise objectivity and professional skepticism.

⁵ ISA 200, paragraphe A1

⁶ ISA 200, paragraphe A18

⁷ ISA 200, paragraphe A20

⁸ ISA 240, The Auditor's Responsibilities Relating to Fraud in an Audit of Financial Statements, paragraph 13 and ISA 500, Audit Evidence, paragraph 11

auditor to omit an audit procedure for which there is no alternative or to be satisfied with audit evidence that is less than persuasive⁹.

While the auditor cannot be expected to disregard past experience with management and those charged with governance charged with governance (TCWG), a belief that they are honest and have integrity does not relieve the auditor of the need to maintain professional skepticism or be satisfied with less than persuasive audit evidence when obtaining reasonable assurance¹⁰.

Professional skepticism plays a fundamentally important role in the audit and forms an integral part of the auditor's skill set¹¹.

Professional skepticism is closely interrelated with professional judgment¹².

⁹ ISA 200, paragraph A48

¹⁰ ISA 200, paragraph A22

¹¹ The International Accounting Education Standards Board's International Education Standard Nr. 8, Competence Requirements for Audit Professionals, paragraph 42, in particular requires the skills requirement within the education and development program for audit professionals to include, amongst other matters, developing professional skills at an advanced level in an audit environment. These skills include applying relevant audit standards and guidance; evaluating applications of relevant financial reporting standards; demonstrating capacity for inquiry, abstract logical thought, and critical analysis; demonstrating professional skepticism; applying professional judgment; and withstanding and resolving conflicts.

¹² ISA 200, paragraph 13 (k), defines professional judgment as "the application of relevant training,

Both are essential to the proper conduct of the audit and are key inputs to audit quality.

Professional skepticism facilitates the appropriate exercise of professional judgment by the auditor, particularly regarding decisions about, for example:

The nature, timing and extent of audit procedures to be performed.

Whether sufficient appropriate audit evidence has been obtained and whether more needs to be done to achieve the objectives of the ISAs.

The evaluation of management's judgments in applying the entity's applicable financial reporting framework.

The drawing of conclusions based on the audit evidence obtained, for example, assessing the reasonableness of the estimates made by management in preparing the financial statements¹³.

The application of professional skepticism enhances the effectiveness of an audit procedure and of its application and reduces the possibility that the auditor might select an inappropriate audit procedure, misapply an appropriate audit procedure, or misinterpret the audit results¹⁴.

knowledge and experience, within the context provided by auditing, accounting and ethical standards, in making informed decisions about the courses of action that are appropriate in the circumstances of the audit engagement."

¹³ See ISA 200, paragraph A23

¹⁴ See ISA 200, paragraph A43

What can be done by audit firms and auditors to enhance the awareness of the importance of professional skepticism and its application?

Professional skepticism is influenced by personal behavioral traits (for example, attitudes and ethical values) as well as the competence level (i.e., knowledge) of the individuals undertaking the audit. These, in turn, are influenced by education, training and experience.

Professional skepticism within the engagement team is also influenced both by the actions of the firm's leadership and the engagement partner, and by the culture and business environment of the firm. The ISAs and ISQC 1 include requirements and guidance designed to help create an environment at both the firm and engagement levels in which the auditor can cultivate appropriate professional skepticism.

The firm's leadership and the examples it sets significantly influence the internal culture of the Firm¹⁵.

Accordingly, the "tone at the top" and continual reinforcement of the importance of professional skepticism on audit engagements are important influences on individuals' behavior.

Opportunities for the firm to set expectations regarding, and to emphasize the importance of, professional skepticism include, for example, when:

Establishing policies and procedures designed to promote an internal culture

recognizing that quality is essential in performing engagements¹⁶.

Promoting a quality-oriented internal culture through clear, consistent and frequent actions and messages from all levels of the firm's management. This may be communicated by, but not limited to, training seminars, meetings, formal or informal dialogue, mission statements, newsletters, or briefing memoranda. Such actions and messages encourage a culture that recognizes and rewards high-quality work, and may be incorporated, for example, in the firm's internal documentation and training materials and in partner and staff appraisal procedures such that they support and reinforce the firm's view on the importance of quality and how, practically, it is to be achieved¹⁷.

Establishing policies and procedures designed to provide the firm with reasonable assurance that it has sufficient personnel with the necessary competence, capabilities and commitment to ethical principles¹⁸.

In this regard, promoting an internal culture based on quality may be achieved through the establishment of policies and procedures that address performance, evaluation, compensation, and promotion (including incentive systems), that give due recognition and reward to the development and maintenance of competence¹⁹.

¹⁵ See ISQC 1, paragraph A4

¹⁶ ISQC 1, paragraph 18

¹⁷ See ISQC 1, paragraph A4

¹⁸ See ISQC 1, paragraph 29

¹⁹ See ISQC 1, paragraphs A5 and A25-A28

Developing and implementing internal training and continuing education programs for all levels of the firm's personnel. This may be achieved through for example, work experience, on the job training, coaching by more experienced staff (for example, other members of the engagement team), and independence education. It is noted that the continuing competence of firm personnel depends to a significant extent on an appropriate level of continuing professional development²⁰.

At the engagement level, the engagement partner is required to take responsibility for the overall quality on each audit engagement to which that partner is assigned²¹.

The actions of the engagement partner and appropriate messages to the other members of the engagement team emphasize that quality is essential in performing audit engagements and the importance to audit quality of, for example, the engagement team's ability to raise concerns without fear of reprisals and in issuing auditor's reports that are appropriate in the circumstances²².

An ideal opportunity to address and emphasize with the engagement team the importance of maintaining professional

skepticism throughout the audit is during the discussion by the engagement partner and other key engagement team members of the susceptibility of the entity's financial statements to material misstatement. This discussion includes the application of the applicable financial reporting framework to the entity's facts and circumstances, and places particular emphasis on how and where the financial statements may be susceptible to material misstatement due to fraud, including how fraud might occur (setting aside beliefs that the engagement team members may have that management and TCWG are honest and have integrity). This discussion also provides a basis upon which engagement team members communicate and share new information that may affect risk assessments or the audit procedures performed²³.

Further opportunities for the engagement partner to set expectations regarding, and to emphasize the importance of, professional skepticism include, for example, when taking responsibility for:

The direction, supervision and performance of the audit engagement²⁴.
Reviews of work performed. In this regard, the engagement partner, in particular, has much knowledge and experience to impart in helping less

²⁰ See ISQC 1, paragraphs 29 and A25-A26.

²¹ ISA 220, Quality Control for an Audit of Financial Statements, paragraph 8

²² See ISA 220, paragraph A3.

²³ See ISA 315, Identifying and Assessing the Risks of Material Misstatement through Understanding the Entity and Its Environment, paragraphs 10 and A14, and ISA 240, paragraph 15

²⁴ See ISA 220, paragraph 15

experienced team members develop a critical and questioning mind through review of, among other matters, critical areas of judgment and significant risks. Timely reviews also allow significant matters (for example, critical areas of judgment, especially those relating to difficult or contentious matters identified during the course of the engagement) to be resolved on or before the date of the auditor's report²⁵.

The engagement team undertaking appropriate consultation on difficult or contentious matters and that the conclusions reached from such consultations have been implemented²⁶.

While activities at the firm level and engagement level contribute to the mindset of professional skepticism, it is nevertheless the responsibility of each individual auditor to maintain an attitude of professional skepticism. Like professional judgment, professional skepticism needs to be exercised throughout the audit.

Maintaining professional skepticism throughout the audit enables the auditor to reduce the risks of overlooking unusual circumstances, over generalizing when drawing conclusions from audit observations, or using inappropriate assumptions in determining the nature,

timing and extent of the audit procedures and evaluating the results thereof²⁷.

Professional skepticism is necessary during all stages of audit

Professional skepticism is relevant and necessary throughout the audit, even though reference to it is not repeated within each ISA²⁸. For example :

Engagement acceptance –For example, when considering matters such as the integrity of principal owners and management²⁹.

Identifying and assessing risks of material misstatement –For example, when:

Performing risks assessment procedures (including the engagement team discussion on the susceptibility of the entity's financial statements to material misstatement, as discussed in Q3 above).

Revising the auditor's assessment of the risks of material misstatement and modifying the further planned audit procedures accordingly –as appropriate, for example, as a result of new information that is inconsistent with the audit evidence on which the auditor originally based the assessment, or through being alert to changes in circumstances, new information, or a change in the auditor's understanding of

²⁵ See ISA 220, paragraphs 16 and A18

²⁶ ISA 220, paragraph 18

²⁷ ISA 200, paragraph A19

²⁸ See ISA 200, paragraph A69

²⁹ 29 ISA 220, paragraph A8

the entity and its operations as a result of performing further audit procedures³⁰

Designing the nature, timing and extent of further audit procedures that are responsive to assessed risks of material misstatement, and evaluating audit evidence –For example, when:

Considering, for areas of higher assessed risks, the need to increase the quantity of evidence or obtain evidence that is more relevant or reliable, for example, by placing more emphasis on obtaining third party evidence or obtaining corroborating evidence from a number of independent sources³¹.

Designing and performing substantive analytical procedures, including when evaluating the reliability of data from which the auditor's expectation is developed, and when identifying and investigating fluctuations or relationships that are inconsistent with other relevant information or that differ from expected values by a significant amount³². The auditor's expectations serve an important role when evaluating the results of analytical procedures and challenging management's explanations for deviations from expected results.

Addressing circumstances such as when management refuses to allow the auditor to send a confirmation request³³.

Forming an opinion on whether the financial statements are prepared, in all material respects, in accordance with the application financial reporting framework –For example, when:

Concluding about whether reasonable assurance was obtained and whether sufficient appropriate audit evidence was obtained to support such conclusion³⁴

Considering the implications for the opinion where the auditor is unable to gather necessary audit evidence³⁵

Evaluating whether financial statements that are prepared in accordance with a fair presentation framework achieve fair presentation, considering both (i) the overall presentation, structure and content of the financial statements and (ii) whether the financial statements, including the related notes, represent the underlying transactions and events in a manner that achieve fair presentation³⁶

4. Professional skepticism and responsibilities of auditors in connections with fraud.

³⁰ See ISA 315, paragraph 31, and ISA 320, Materiality in Planning and Performing an Audit, paragraphs 12 and A13

³¹ See ISA 330, The Auditor's Responses to Assessed Risks, paragraphs 7 and A19

³² See ISA 520, Analytical Procedures, paragraphs 5 and 7.

³³ See ISA 505, External Confirmations, paragraph 8.

³⁴ See ISA 700, Forming an Opinion and Reporting on Financial Statements, paragraph 11

³⁵ See ISA 540, Auditing Accounting Estimates, Including Fair Value Accounting Estimates, and Related Disclosures, paragraph A124

³⁶ See ISA 700, paragraph 14

Due to the characteristics of fraud, including the fact that fraud may include sophisticated and carefully organized schemes designed to conceal it or may involve collusion, the auditor's professional skepticism is particularly important when considering the risks of material misstatement due to fraud.

ISA 240 places special emphasis on professional skepticism. Among other matters, it includes requirements specifically addressing the need to maintain professional skepticism throughout the audit, recognizing the possibility that a material misstatement due to fraud could exist, notwithstanding the auditor's past experience of the honesty and integrity of the entity's management and TCWG³⁷. It also requires the auditor to investigate further where conditions identified during the audit cause the auditor to believe that a document may not be authentic or that terms in a document have been modified but not disclosed to the auditor³⁸.

ISA 240 notes that maintaining professional skepticism in audits requires an ongoing questioning of whether the information and audit evidence obtained by the auditor suggests that a material misstatement due to fraud may exist. This includes considering the reliability of the information to be used as audit evidence and the controls over its preparation and maintenance where relevant³⁹. ISA 240

also recognizes the fact that audit procedures that are effective for detecting error may not be effective in detecting fraud. Accordingly, the requirements of ISA 240 are designed to assist the auditor in identifying and assessing the risks of material misstatement due to fraud and in designing further procedures⁴⁰.

In some cases, the ISAs require the auditor to make presumptions about risks of fraud, the assessment of risks of material misstatement, or specify procedures that are required to be performed. They do so recognizing the importance of professional skepticism in areas where it has been demonstrated that they are more susceptible to misstatement, including misstatement due to fraud. Examples include the required presumption that there are risks of fraud in revenue recognition,⁴¹ the treatment of risks of management override as a risk of material misstatement due to fraud and thus a significant risk⁴², and required procedures addressing the review of accounting estimates for biases⁴³.

Determining overall responses to address assessed risks of material misstatement due to fraud generally includes the consideration of how the overall conduct of the audit can reflect increased professional skepticism. ISA 240, for example, includes specific examples of how the conduct of the audit might

³⁷ ISA 240, paragraph 12

³⁸ ISA 240, paragraph 13

³⁹ ISA 240, paragraph A7

⁴⁰ ISA 240, paragraph 8

⁴¹ See ISA 240, paragraphs 26-27

⁴² See ISA 240, paragraphs 31

⁴³ See ISA 240, paragraphs 32(b)

reflect increased professional skepticism, including:

Increased sensitivity in the selection of the nature and extent of entity documentation to be examined in support of material transactions.

Increased recognition of the need to corroborate management explanations or representations concerning material matters⁴⁴.

The ISAs note that the risk of the auditor not detecting a material misstatement resulting from management fraud is greater than for employee fraud, because management is frequently in a position to directly or indirectly manipulate accounting records, present fraudulent financial information or override control procedures designed to prevent similar frauds by other employees⁴⁵. In this regard, the ISAs:

Indicate that evaluating management's responses to inquiries with an attitude of professional skepticism may need to include corroboration of management's responses to inquiries with other information⁴⁶.

Where responses to inquiries of management or TCWG are inconsistent, require the auditor to investigate the inconsistencies⁴⁷.

Require the auditor to reevaluate the prior assessment of the risks of material misstatement due to fraud, the consequential impact on the nature, timing and extent of audit procedures, and the reliability of evidence previously obtained if a misstatement comes to light that it is or may be the result of fraud and that involves management (in particular, senior management) or where circumstances or conditions indicate possible collusion involving employees, management or third parties⁴⁸.

***Translated by : Marvin Karalli,
Auditor Audit Department of State
Budget Revenues***

**Prof.Ass.Dr.Hysen CELA, IEKA
Prof. Ass. Dr. Manjola NACO, ALSAI**

⁴⁴ ISA 240, paragraph A33

⁴⁵ ISA 240, paragraph 7

⁴⁶ ISA 240, paragraph A17

⁴⁷ ISA 240, paragraph 14

⁴⁸ See ISA 240, paragraphs 35-36

THE INDEPENDENCE OF THE EXTERNAL CONTROL OF STATES

“..the key point in the independence issue today is movement. Self-satisfaction or, worse, refusal, are clearly a bad sign for independence...”

By: Jean-Raphaël Alventosa¹

Speech held during the seminar: “The Independence of Supreme Audit Institutions”, March 2014, Budapest²

Today, the main subject occupying the attention of Supreme Audit Institutions (SAIs) is independence. They stated this very clearly at the time of the Lima Declaration in 1977, but now it is the United Nations, within the framework of

the resolution of 22nd December 2011³, that is asking us to make it our watchword.

Why does an SAI need to be "independent"? Why is it constantly discussed time and again?

First of all, though, is it not impossible? Is there anything on this planet that is independent, apart from God - and He is in heaven...?

In truth, independence is an illusion. It is not an end in itself, a kind of splendid isolation: on the one hand, certain SAI models are very "dependent", and on the other hand, SAIs necessarily work for

¹ Senior Adviser (*Conseiller Maître*) at the National Court of Accounts (*Cour des comptes*), former Teaching director at National School of Administration (*Ecole Nationale d'Administration*), speaker at University .

² The views and opinions expressed in the lecture are those of the author.

³ United Nations Resolution A/66/209: "the SAIs can accomplish their tasks objectively and effectively only if they are independent... SAIs [must] ensure that public administration is more effective and more efficient...." Cf.: also the SAI Lima Declaration.

others. There are two criteria that determine their mission:

The requirement of working for a particular "client", Parliament, or, since parliaments are not the only "client" in many countries, the wider sphere of the "stakeholders", that demands a certain "cooperation" between institutions.

Among the stakeholders, the individual citizen's concern is paramount: the SAI is his "shop window", his agent, his guarantor.

As a first hypothesis, one could accept the argument that independence is impossible. But what does that then mean?

In fact, it is an objective with fleeting, but Oh! so essential, characteristics:

This objective has always to be confirmed, a sort of public ideal concerning institutions. Personally, I rather like the definition of the strategy for the SAI in Slovenia which we have just received: it says "to be independent at the highest possible level". That's what it is – an effort, a tension.

It is always fragile (a bit like the yoga position standing on your head - the ultimate position, but totally unstable), and it is fragile for two reasons:

Being difficult to define, it is somewhat intangible, as we will see: it is a technical problem that is a subject of debate at the political level (or the opposite - a political problem which can have several technical loop-holes);

Finally, it relies on each of us, and on one of the most intimate parts of our behaviour - courage...

The last item in this introduction concerning this crucial question is : can we go further in Europe than elsewhere?

Are we really at the highest level of SAI independence in Europe? It is a question of the state of our democracies and, in a less political sense, the effectiveness of our institutions. For it is relatively simple to say that, if our institutions are not really independent, then their recommendations will be irrefutably weakened and less credible, since they are not very objective. In the current crisis that we are experiencing, the question is worth asking, going well beyond the myriad of technical analyses that we hear on the complexity of the crisis.

Finally, leaving aside all official declarations - all reassuring, all egocentric (they are often pro domo defences) - one can understand why independence has to be won.

There are thus two debates, shaped by both history and public management techniques, which can be taken into consideration : one, institutional and political ; the other, functional and technical.

I – How has independence appeared in the institutional and political history of control of States?

The issue is democracy.

It was around the year 1000, with the emergence of modern States, that the

authorities decided to create a specialised institution for checking their finances.

The reason for this was simple: the kingdom (or empire, depending on the region) extended way beyond the assets of the Royal Household.

In Europe, the Hundred Years' War between France and England was a major reason for the appearance of the nation State and, with it, the associated budgetary problems.

In England, as early as 1215, the barons forced the king to share his power with the adoption of the Magna Carta. Kings, all advocates of absolute power, based on religious precepts and supported by Rome, saw themselves gradually being sidelined. Liberalism was born and, with it, the concept of modern individualism.

In 1689, the "Glorious Revolution" removed the King, James II, considered as too Catholic and too autocratic, who was forced to abdicate under parliamentary pressure.

With the Bill of Rights, a parliamentary monarchy was established: the power of the king now definitively "limited" or "shared", which John LOCKE theorised the following year, justifying the limitation on such power in his Two Treatises on Government.

Henceforth, come what may, all power was vested in Parliament, the source of sovereignty, including the institution charged with auditing the accounts - the Exchequer. The forebears of the British

National Audit Office (NAO) were clearly servants of Parliament - in effect, an assistant, an "office".

On the continent, France in particular would follow a radically different route with a much longer and more complicated gestation period.

The sovereignty of the French State was slowly forged in the 12th and 13th centuries, as in England but, for several reasons that we will not go into here, it benefited the monarchy rather than the feudal society.

The French kings were fighting not just the English, but also the Holy Roman Empire on a completely open territory. There was a constant threat of rupture.

Caught in a vice, the French monarchy resisted the new liberties claimed by the barons, as it fought for some three centuries (from the 16th to the 18th) the Austro-Spanish Empire which encircled it.

The concept of absolute power, based on the theory of the king's divine right⁴, was established - this divine right was an ancient form of the theory of national interest.

⁴ For Richelieu, "the fundamental foundation of happiness in a State is the establishment of God's reign", and the King is God's representative on Earth, and he, the cardinal, is the servant.

With the 1789 Revolution, the absolute monarchy was finally overthrown. In this tumult, the Court of Accounts was effectively moved aside and attached to Parliament: it became a parliamentary accounting "office" as in England.

The situation became increasingly complicated in France when the Parliament broke up into rival factions, resulting in the return of absolute power in the form of the Emperor Napoleon. In 1807, he re-established the Court of Accounts, logically for his own benefit.

During the 19th century, in the bloody struggle between the reactionaries and the partisans of radical republican change, the Court was permanently torn between the two powers.

Republics have simply recognised this duality in their Constitutions, by placing the Court at the service of both Parliament and the Government. Torn between the King, or the President, and Parliament, neither serving the executive, nor being a parliamentary auxiliary, the Court remained "in the middle", at equidistance.

The result of this rapid history of democracy is the invention of a new idea, that of external audit, alongside internal audit.

This story of two empires, the French and the English, has left a lasting mark on Europe and the history of the institutions in most of the countries.

It demonstrates significant differences in the nature of the various auditing systems.

There are three institutional positions that the SAIs can adopt: close to the head, be it royal or republican, close to Parliament, or in the middle.

Historically, SAIs everywhere first positioned themselves close to the supreme head.

Today, a certain number of countries still have such an organisation, in which the most important reports are first submitted to the "Executive" (the Government, the President or the King) before being submitted, where appropriate, to the National Assembly.

This type of organisation is considered as a means of general oversight, essential to the executive and as such indisputable, but which therefore cannot be described as an external audit bureau as it is incapable of breaking away from the supreme power of the Prince.

With the arrival of true democracy, sovereignty is handed to the people. Where should the SAI report? There are two possible situations:

political correctness would suggest that the answer is to Parliament, the sovereign representative of the people. This is the parliamentary, or Westminster, model found in all English-speaking countries, but not exclusively.

not having it report to Parliament implies a double denial, neither the monarch (King, Emperor or President), nor Parliament. This is the judicial model (all its members, whatever their number, are judges and appointed for life), also called the “equidistance” model, which has gradually emerged in France.

The story does not end here: comparative law recognises the existence of several variants, more or less mixed versions of the basic parliamentary or judicial models. These somewhat newly-arrived models seek to combine the advantages of the other two systems.

First among these “hybrids”, there are the “Courts of Accounts” or “Courts”, which are very close to Parliament, with two variants:

The first is the mixed model (legislative and judicial side by side) with sanctioning powers. This is found in Spain, Portugal and Belgium, among others.

The second is the mixed model without sanctioning powers. This model is often called the “Council or Board” model. The SAI has a jurisdictional status (it is often called a Court or Tribunal), for the sake of independence, but has no jurisdictional power (the judges do not pass judgment nor do they sanction). This model exists, for example, in Germany and Luxembourg, and at the European Court of Auditors.

Secondly, for the record, there are also the “Courts” or “Inspectors”, in this case close to the Executive, in view of their

considerable internal audit powers, notably found in Latin America⁵.

This brief overview certainly does not encompass the wide variety of models now available in the International Organisation of SAI (INTOSAI), that should probably be an interesting subject for further mapping, either by the “Value and benefits Working group” and/or by ambitious researchers...

What can we draw from these brief historical developments?

There are perhaps two conclusions that can be put forward.

The first is that external audit is intrinsically linked to the emergence of SAIs: the primordial institutional criterion of an SAI is that, in one way or another, it oversees the power in place from outside that power.

In the Europe of today, it would seem that this is no longer up for debate. But the same is not true elsewhere: there are many countries outside Europe where there is no effective external oversight. Many SAIs are simply internal control mechanisms, often even ministerial controls.

The second is that, in this respect, the very definition of SAIs can be a problem.

⁵ In Chile, the court is a special organisation with a single judge (*el subcontralor*); in Peru, the judge is the *Contralor*, but only for the first level of sanctions.

The traditional definition of an SAI is based on three elements:

There must be a law or some other formal act that officially mandates the institution,

The institution must be "superior" (a kind of ultimate control, exercised over finances and not over administration...)

The 8 principles from INTOSAI's ISSAI 10 must be respected.

These three criteria should guide our approach.

Obviously, we need a water-tight approach, as there is a risk that debate on independent control may lead to interminable yet vague discussions, which would be ironic for institutions which are supposed to be the guarantors of accuracy and rigour.

Yet, this generic consensual approach demands requires some thought.

The existence of a law refers to the first principle of ISSAI 10, which we will come back to.

The notion of "superior" control is ambiguous - what does "superiority" mean? It is a political notion, since it is relative: what is superior is naturally such in relation to something inferior. This position is based on a value judgment. In fact, independence is a superior position, but the reverse is not necessarily true: that which is superior is not necessarily independent... This criterion is thus fragile

A functional approach using the 8 principles merits much longer discussion.

II – The functional approach

The eight pillars of independence are: status, resources, appointments, planning, access to information, communication of results, publication and monitoring of recommendations.

Several of these pillars seem to go without saying, and few SAIs would confess to any weakness in this sensitive area.

But what is the reality?

2.1. The functional approach is based on freedom.

Using a functional approach avoids debate on the various models.

As these models are inherited, it is possible (and even necessary) to assess them, as they can evolve, but we have to live with it.

These organisations specific to each country, the products of the history of our different societies, compel us follow a different route and ask a different, more functional question: that of freedom.

Where we come from and how we work today are of little importance. What is essential, given the difficulties that we face, the demands of the various departments that request our services, and the need to be accountable to citizens, is to be able to justify having the necessary means to achieve the highest possible objectives in the most effective and independent way. It is the future and not just the past that needs to guide us.

And that future is defined in fact, and in law, by a single criterion: freedom. As soon as independence is established as the cornerstone for SAIs, it is freedom which is at stake, and which needs to guide us.

Freedom to be: the status,
Freedom to act: the resources,
Freedom to lead and to manage: appointments,
Freedom to oversee: in fact, this is the freedom to programme,
Freedom to investigate: in fact, this is the free access to information,
Freedom to communicate: communicating the results,
Freedom to publish: publication,
Freedom to recommend: follow-up of recommendations.

However, an immediate problem arises: since freedom can be self-proclaimed, it needs to be audited itself, as appearances cannot be allowed to hide the truth.

Although the eight pillars of independence are essential, they must not be just pious hopes, or simple declarations, empty formal texts, devoid of any substance.

The models handed down by history are substantial entities : they are heavy to bear, but the criteria are threatened by the superficiality of words : they can be empty.

Here as elsewhere, the truth now in the details. This is where perhaps Europe can go that step further.

2.2. Whatever the model, independence must be precise for it to be real.

We can therefore question each of these criteria with an open mind.

Freedom to be or status.

It is better if this is backed up by the Constitution, a law or a well-established tradition, but is that enough? It is completely formal.

In this area, the absence of any subordination of SAIs is paramount. The best system is one devoid of dependence, or one accountable to citizens, naturally, which refers to the structures of the models. The subordination of the Public Accounts Committee is only acceptable if, as the British established a few centuries ago, its head is different from that of the parliamentary majority. Indeed, dependence on Parliament is not a guarantee of independence in itself: the party system needs to be balanced; otherwise there is a dictatorship by the majority. And, finally, being subordinate to the Head of State is only acceptable if the Head of State has no power, i.e. a representative or ceremonial Head of State.

Freedom to act or resources,

In fact, this point is not clear: what is real financial independence? What is the amount allocated, according to which organisation, what profiles are required for recruiting, what level of equipment, installation, etc.? And these resources should not be easily modifiable. All this needs to be studied very closely.

Freedom to lead and to manage appointments and the organisation. This may be technical but it is fundamental. It involves several aspects.

The absence of any conflict of interest concerning appointments is of the utmost importance:

who is appointed?

For the majority of Europe's SAIs, it is impossible to be appointed to responsible positions after having been a member of a government or of a political party. Where this is possible, a minimum period or restrictive conditions are imposed.

who appoints?

The most ironclad system is that of a pluralist approach: recruitment, confirmation (by Parliament on a consensual basis), and appointment (by the Head of State in Cabinet session).

From a political point of view, appointment by simple majority in Parliament, which is the general rule in Europe, would seem to be less protective than election by a qualified majority, (for example, a two-thirds majority).

The length of office is another sensitive point. If this is too short, or followed by appointment to a subsequent post in another employment, independence is fragile. If this is too long, routine or collusion can take a hold.

The possibility of one or more of the senior officers in an SAI being "dismissed" must be exceptional, and well guided by a consensual and rigorous procedure.

The immunity of senior officers must be guaranteed at the highest possible level, unless they have the status of magistrates.

It is even better if these rules can be extended to their deputies, members of the board of directors, and even to the audit officers themselves.

Freedom to oversee: in fact this is the freedom to programme.

Again, this requires close attention. What is the SAI's relationship with Parliament: subordination or not? How can the level of self-censorship exercised by the SAI be measured?

Three points need to be recognised:

First, an SAI which is not able, beyond what Parliament and other stakeholders ask of it, to freely investigate whatever it considers appropriate cannot be considered as independent.

Secondly, such possibility must be subject to a guaranteed and verified consensual decision, whether taken individually or collectively. Neither the authoritarianism of an individual nor the collusion of a group can be accepted.

Thirdly, this must be carried out alongside compulsory mandates, but with sufficient scope to allow a proper investigation to take place.

In addition, contrary to what one might expect, the organisation of SAIs internal structures is an important issue. The aim of an SAI is to produce the most objective possible observations based on

professional methodologies. Two mechanisms need to be checked :

Whether the final decision rests with a single head or not, it would seem indispensable to define consensual positions.

The type of work undertaken (financial audit, performance audit, routine audit, ability to hand down sanctions with or without judgments) needs to be guaranteed.

Freedom to investigate or free access to information.

Numerous sectors are exempt from control by SAIs in many countries. People would say that this is not the case in Europe, but can we be sure? For example, do the European SAIs have access to public accounts on time and as they are in order to carry out their work?

The last three “official” characteristics of independence - communicating results, their publication and follow-up of recommendations - need also to be free of any influence.

But why stop here? Personally, I would gladly add another :the freedom to hand out sanctions. What are our recommendations worth if they have no real effect?

And finally, who inspects the inspector? Yes, a vast subject, which could bring the carefully constructed “independence” crashing down. All these freedoms should not create an uncontrollable monster, clad in the bullet-proof arrogance of an inspector. All the requirements that the

SAI demands of others need first and foremost to be applied to the SAI itself. What is the value of an SAI that is not itself exemplary? How can an SAI give lessons to others if it does not follow the rules itself? There is therefore a need to develop check and balance mechanisms, a sort of counterweight within the power of the SAI, which implies accountability.

There is, however, no obvious practical solution:

“peer-to-peer” auditing is rarely sufficient and is more a matter of diplomacy than inspection. Although it can bring to light certain problems in a given case, it will never have the compelling force of an audit;

international references such as the IDI “framework for performance measurement” are yet to be tested, and are based on a quantitative “score” mechanism which has little to say about quality;

should the SAIs open their doors to other inspectors? To private firms? To parliamentary committees? Will they one day be required to “certify” their auditors in the use of ISSAI standards? This is a real issue, which once again holds infinite variations (for example, the Public Prosecutor's Department, in jurisdictional SAIs, guarantees a form of quality control).

Can we possibly put forward some proposals in this area today ?

As we can see, this is a subject for debate and questioning. As we are neither professors nor, even less so, philosophers,

what can we do? After discussion, is there room for action?

III –How to move forward?

Three questions naturally come to mind to finish.

3.1. The first question is slightly provocative : is the status of our European SAIs beyond reproach?

The first response would clearly be positive, but the problem with this issue is that, leaving aside the reassuring solemn declarations, a very thorough audit is needed to certify such independence.

We should be wary of polling the general public: even though classified as independent, their relevance is undermined by the level of understanding of the average person concerning the functioning of organisations.

The more one analyses the subject, the more one realises the difficulty, often shrouded in the mystery of self-righteous speeches and perfect texts. The analysis needs to go to the heart of the institutions' functioning, and manage the inevitable risk of intrusion, to determine the real level of independence.

This is surely not an impossible task for independent auditors, experienced and skilled in the public sector, and also well aware of the particular country's history.

In the end, it is perhaps conceivable to establish a valuation system with triple As and triple Bs, etc.

3.2. The second, more abstract, question: is it feasible to create a summary of the best criteria, and arrive at the ideal SAI for the 21st century?

Is such a summary possible? It would mean taking each criterion and defining the best possible level... Are we capable of establishing, for each criterion, the highest point of independence, in a rigorous and pluralist debate?

This politico-judicial question is important for the Republic in the 21st century: is it a monster or an ideal? We cannot yet provide an answer.

It can also be very practical: there is a risk of confusing roles. For example, that politically influenced institutions give lessons to the others, or that SAIs handling internal controls tell the others how to go about external inspections.

The Eurosai seminar on Independence of 28 march 2014, in Budapest, was the first occasion where an attempt was being made to establish such an inventory. INTOSAI envisages this as part of the "Value and benefits of SAIs" working group, which has begun discussion but is far from ready. France is part of this debate.

And what does the young Eurosai members' "YES Congress" say? It says that this is certainly one of the challenges for the next ten years. It assumes all the requirements of independence with some additional conditions. The younger generation believes that this task will be carried out in a difficult political climate,

with pressure from political parties little disposed to publish the observations and unlikely to favour transparency. Our young colleagues' intuition has probably highlighted another of the key challenges to be faced in the years ahead.

3) The roadmap: how should we proceed?

There is no reason to think that independence and freedom are impossible to achieve. There are already several avenues open to us.

First, we can revise the constitution. The status of SAIs is not cast in stone. SAIs can therefore make proposals themselves, even more easily since the current crisis provides an opportunity to improve our position and our procedures.

France has modified its terms of reference on five occasions in the past dozen years: with the organic law of 1st August 2001 concerning the State; then the law of 2005 concerning the social security system when several national reports were imposed; with the constitutional revision in June 2008 which conferred a mission to evaluate public policies; with the law of December 2011 which limited ministerial prerogatives in the field of non-respect of public finances; and finally with the program law at the end of 2012 which created the High Committee on Public Finances.

Other countries have followed this route.

Secondly, the reform of SAI governance is often only limited by the extent of our own courage. Work on standards and audit types, on human relations and the creation of performance indicators, on

audit rules and ethics, on quality, etc., are all our responsibility.

Such initiatives lie in an initial self-assessment. The only thing that is holding us back is our own caution.

Finally, peer reviews are a good start, with a major difficulty however : we are in uncharted waters. This should not be confused with those reviews that we have all made during the establishment of an inexperienced SAI, where we were able easily to establish what was missing. The problem regards not only SAIs "in development", but also and maybe as crucially those that are well established. Yet, unfortunately, the tools are very poor, since we need to go beyond generalities.

This type of review requires new essential work on research, emulation, communication, and dissemination.

In conclusion, the key point in the independence issue today is movement. Self-satisfaction or, worse, refusal, are clearly a bad sign for independence. Although the roadmap is there, it needs to compel us to engage with the legislative authorities of each country in order to obtain the widest possible terms of reference to show our ability to assess and inform the public debate knowledgeably.

There are those who will say that this is a political question beyond our competence. To those people, we should ask just one question: is the public organisation of society, over which we have the right of audit, not part of our

responsibility? Politics does not always imply politicians. It is not a matter of ideology, but rather a matter of building the best possible public regulation in the time of crisis we are experiencing.

Who and what can impede this debate and impetus?

Jean-Raphaël Alventosa
Senior Adviser (*Conseiller Maître*) at
the National Court of Accounts (*Cour*
***des comptes*), former Teaching**
director at National School of
Administration (*Ecole Nationale*
***d'Administration*), speaker at**
University .

ON ECONOMIC GROWTH MODEL OF ALBANIAN ECONOMY

“..Above all, these crises pose to solution, in this context, a review of the terms and concepts for the type of model most suitable economic model that is needed for promoting development...”

By: Prof.Ass.Dr. Leontiev Çuçi
Rector “Kristal” University

Judgment on the type of economic growth model has become today a dictated need, in particular, from the situation of recent years, which bear the consequences of the First World Financial Crisis and the First Debt Crisis in the Euro-zone. These crises have posed major problems for the functioning of the basic structures of today's global economy, regional and national. They showed that the mechanisms of functioning of market economies create gaps, flaws or impotence, and if you let them to accumulate will lead to collapse with catastrophic consequences. These crises, not only concerned seriously the world state leaders and international financial and economic institutions, but have put thought into concrete action and movement for change, from the base, the mechanisms of control and macroeconomic policy.

Consequently, the crisis showed, among other things, the necessity of constant changes of nowadays mechanisms of functioning of the financial system and other connections between the real and financial economy. They showed that the system function of the world economy institutions should be reformatted, that the strengthening of integration trends of this economy, is paving the need for a readjustment of the processes of globalization. Above all, these crises pose to solution, in this context, a review of the terms and concepts for the type of model most suitable economic model that is needed for promoting development.

All the prerogatives of the state leaders present and economic-financial institutions are converging on the view that today's theories on classical or neoclassical economic model must serve as "economic wealth of scientific opinion" and what is more important is the question of orientation towards those models that have in base, not the grow as a simple material process, but also as a

social development and environmental protection ii. Exactly this three-dimensional symbiosis of material connection with humanity and environment constitutes today a new direction for economic development model, which sees growth as the axiom of progress. In this context should be seen and analyzed the model of economic growth of our economy.

Keywords: economic model, economic growth, transition, financial crisis, the euro-zone crisis, market economy, bankruptcy, stock market, speculation, economic institutions, financial institutions, integration, credit, liberalization, world trade, state capitalism, oligarchic capitalism, economic consumption, economic policy, economic strategy, private property, public bank.

Which is the model of economic growth that Albanian economy needs?

I judge that the transition of our economy is continuing and its completion time will be at least, according to our reality, the period of full EU membership. Based on this conclusion, but also with the objective of deepening knowledge's that the integration process of our economy requires, I will continue the analysis in relation to the growing economic model that is needed for the development of our country on the verge of signing for the EU candidate Status. Obviously I do not profess to give an adequate model because such a thing is not given only on theory, but by pursuing a path of long development processes and

harmonization of macroeconomic policies with those of growth, not only in the material aspect, but also with its compliance with the parameters of social development and poverty mitigation or creation and functioning phenomenon known as "Welfare State". I'm trying to give some theoretical considerations or some great lines of structural arrangement of our economy, which I see them necessary to be kept in mind during the process of shaping the growth model of the Albanian economy.

Tackling the problem of economic growth model assumes a special significance in terms of today's crisis, the crisis that came shortly after the First World Financial Crisis of 2008-2010. What message gave us these two successive crises, where the today euro-zone crisis today will be considered as a product and continuation of the world finances?

On the progress of the First World Financial Crisis and the Debt Crisis of the Euro-zone

World Economic Forum, which is organized every year in Davo's city in Switzerland, at the annual meeting held in February 2009, was dedicated to the recession and to the First World Financial Crisis. I do not exaggerate if I say that in this meeting there were fear and panic elements for the catastrophic consequences of this crisis, for the damages that will suffer the economies of the world, without exception, for its excessive length and difficulty of getting out from it. At first it was thought that this crisis would be with the same size and consequences of the one in years 1929-1933.

Economic indicators of that period and trends of movement of macroeconomic variables were moving in deterioration tendency. Only in the U.S., GDP (Gross Domestic Product) in the last trimester of 2008 was 3.8% lower than in the third trimester, while unemployment rose to 2.6 million. In 2009 unemployment was added with about 1.8 million people, while the part-time employment incremented by 1 million employees. Main economies of the 20 most developed countries of the world have been involved by the recession and all walked towards it with different intensity. Other economies went into this vortex, regardless of the degree of spreading into them. The entire global economy, in some cases more and in some less, was affected by this "virus". Waves of this "tsunami" spread all around. (3)

For the first time, the Chinese economy as the most dynamic economy of the time, suffered a 2-3% decline in growth rates. Large banking and financial monopolies of U.S. began to fail and the process stopped only through extreme state intervention. Large state subsidies halted the chain of further bankruptcies, not only in the financial field, but also in the production of industrial monopolies. Giants such as "General Motors", "General Electric" in the U.S., "Toyota" in Japan, several big banks in Britain, Belgium, and other countries of the EU, absorbed unprecedented funding from the public sector to survive. Hundreds of billions of dollars or even more were thrown into circulation by the public budgets of various countries of the world to give breath to the economic structures till the lower levels. Its calculated that over 6600

billion dollars were thrown into circulation by the public budgets, which enabled getting out of the depression phase of this crisis and starting a slower growth of the U.S. economy and some other economies, while for Western European countries and beyond, the Euro-zone crisis began in 2010-2011.

Measures that were taken were the strong intervention of the state, which highlighted reinstituting the economic role of the state. In this aspect, it appeared for the first time, since the Second World War, the phenomenon of nationalization of the economy, dominated by the nationalization of two banks in England and another in Belgium. Despite this was interpreted as a transitional measure, the idea of re-privatization in the future, it spoke clearly for the emergence of a opposite trend to the existing one: the loss of undisputed primacy of the role of the private sector to that of the state. The role of the state in the economy, as the only rescue injection in the emergency, took such proportions that the fear of violating the free market arise. "More state or more market" - became the main subject of almost all the important discussions. If state intervention therapy is accepted as an inevitable therapy to stop recession and to turn the tendency of falling course in terms of economic emergency, it felt concern that this policy has been implemented in the context of the revival of "economic nationalism", accompanied with manufacturing trade-protectionist policies. The most protruding attitudes, of the time, from U.S. President, Barack Obama, to produce raw materials "Made in America", followed these with

constraints for exports to large Asian countries, are taken as alarm signals for closing on itself and to see the emergence "problem" for each country. This situation made that greater attention was given to German Chancellor Angela Merkel, who directed economic anti nationalism line. Its proposals for the creation of an Economic Security Council, at the UN, similar to International Security Council; global free trade rather than protectionism; for solving problems by relying on strengthening market competition the German social market type; to act specifically (and not formally) to poverty and environmental pollution - gave another dimension and direction to the occurrence. which stopped the Crisis and opened up the path for a prolonged recession.

In support of this line was aligned also the British Prime Minister, Gordon Brown, who urged banks to not "return home", but to stimulate the lending. If two years ago their loans granted worldwide, to countries in emergency, totaled around \$ 1,000 billion, for 2009 it shrank to \$ 180 billion. For this "nationalist type", shrank, Merkel, Brown, Pascal Lamy (General Secretary of the WTO) and others "screamed" to continue the global integration, for review and signing of the Doha Round, for the liberalization of world trade. (4)

This severe crisis shocked the global financial system. Against it started, for the first time, the trust crisis. Speculation in the market reflected the bankruptcy assets of the U.S. housing market, followed with speculation of fraudulent type schemes on the New York Stock Exchange and other speculation in

financial-monetary system, have shaken the foundations of the existing system of world finances. Swelling of uncontrolled financial-monetary economy and its extreme detachment from the real economy, not only already has been accepted without objection, but is also considered as serious defects of the existing mechanisms of functioning of national and international finance. Brown went up to draft a new agreement in this area and created a new "Bretton Woods". This was an open challenge to the current IMF, and a silent acceptance of its bankruptcy. Further, it was a "silent" slap for the World Bank and all International audit structures.

All were put on a common denominator for the need of establishing new and stronger rules, both at national and international levels. Italian Minister of Economy of the time, Giulio Tremonti, conceived the situation as "a game requiring more rules and no more capital." The world economy, in the opinion of many leaders, does not suffer from material development, but from outdated regulations and abusive and speculating banking and monetary financial system. The economy of unlimited debt, the transformation of the world economy in a huge debt economy of various types and complex and uncontrolled mechanisms, following which seceded "in arbitrary way real economy from the financial one" necessarily require setting up a new system of operating rules and control rules. (5)

Perhaps the most important moment to be identified in the course of this crisis, was the agreement, by almost all the

world leaders of the need for coordination of joint actions to prevent catastrophic the consequences of this crisis. The coordinating system of the world economy by the U.S. leadership with dollarization of the economy derived from "Bretton Wood" of 1949, was considered "de facto" a failure and reconciling this economy by some regional centers was rated as the best option for future. In this context, the Group of 8 most developed countries in principle was accepted to expand and Group of 20's is actually the most possible variant of "major international center" of global economic coordination.

At the meeting of the 20 most developed countries of the world, held in April of 2009 in London and in many other world meetings and summits in the EU level, have been discussed many of the problems of this Crisis, especially from when from this started in 2010-2011's, the debt crisis in the Euro-zone. This crisis appeared complete with "bankruptcy of the Greek government," which couldn't pay debts to international debtors and addressed with emergency for aid to EU and the IMF. Euro-zone debt crisis came as a "new product" in the ongoing of the First World Financial Crisis, it came at a time when the global economy was beginning to emerge from this crisis, when growth signs had begun in the U.S. economy and a recovery in the economies of developed countries. Earlier Ireland, then Portugal and Spain gave signals of the debt crisis, while the blowout occurred in Greece and afterwards gave signals of difficulties in Italy and finally in Cyprus. Euro-zone announced, so, with great concern and preoccupation of

strong reform measures to be taken to curb Greek collapse and prevent its domino effect. (6) If the European Commission and the European Central Bank failed to successfully eliminate this effect even with the help of the IMF, they have not yet managed to emerge from this recession which putted this debt crisis and IMF forecasts indicate prolonged recession, (7) which, according to most pessimists may even go through 2020.

Obviously that in economy there is not any formula to halt the recession and crisis. No specialist or economy expert will intend such a thing and even no citizen would not believe anything like that. Difficult even for the most informed and most powerful authorities to make accurate predictions or to set deadlines. London itself, Washington, Tokyo, Berlin, Paris or Rome and other capitals, are not yet well defined for the future. They have taken strong measures more of conjectural type, continue to explore carefully analyze the effects of the measures that have been taken and are engaged in deep reforms already largely of structural nature with one clear objective - economic growth. (8) Especially in the last two years, has created the impression that without profound changes in institutional structures and mechanisms of functioning of global finance and unbalanced with "domestic law" relationship between the real economy and financial, between the real economy and the debt, there will be no positive future for the world economy. (9)

If I try to give a synthesis of the most important measures taken regarding some major decisions of political and

economic change in the course of future of the world economy; to create new rules "game"; to give another "level playing field" and a new arbitrator; and not only through abstraction - I would say that what the public expects a wider interested and converge on some crucial points, such as:

Deciding more world trade liberalization. It's time to sign a new agreement to liberalize world trade;

More state or more market, more state capitalism or free market basically does not change anything in the content of the market economy system. More one or more the other, are quantitative reports that determine the extent of each structure depending on emergencies and problems raised for solutions. The most likely alternative is Merkel (of what Davo's stunned by the power of its argument): "more free market and more state control to market excesses or abuses." Simply, this means more rules for the operation of state control mechanisms in terms of monopolies, more competition and less interference in the market unnaturalness;

Making the decision in principle and modalities for a new type of "Bretton Wood" s and its establish on the basis of the respective institutions to restore confidence of the international financial system;

Reframing the role of Central Banks and greater responsibility for their part in the field of monetary policy, the interest rate unification and joint policy credit. Within the EU to increase the role of these banks to accelerate the process of financial integration. Monetary integration, with

the creation of the euro zone can not survive without financial integration;

Creation of a new system of rules and institutions to control and monitor the connections between the real economy and the financial-monetary. No more debt without limit economy, not disconnect without control and without limit between the real economy and the economy of evaluation;

Less free donations from the public finances and more reimbursable loan to beneficiary entities. Enough of aid without limitation, enough with irreversible subsidies;

System release levels of lending in small business and medium. Perhaps the design of specific strategies to support these businesses priority;

Coordination of the global economy from many regional centers and institutions wacky level of control, monitoring of international coordination;

Making serious decisions and applicable to the fight against poverty and environmental pollution;

Increasing the degree of integration in the globalization process flows requires "sacrifices" for the issuance of the elements of sovereignty and to move gradually into more elements of a single world government;

Much of these are great lines on that, not only being discussed, but is moved to reformat and remodeled structures of today's national economies, regional and global. Obviously, these lines can not arise out of context modeling and our economy in the process of its performance towards European integration.

These are a little too big line on which, not only being discussed, but is moved to reformat and remodeled structures present national economies, regional and global. Obviously, these lines can not arise out of context modeling and our economy in the process of its performance towards European integration.

Who would be some elements or features of the model of economic growth in our country?

Recently in our politico-economic terminology has started to talk often to the Albanian economy model, a model that is generally treated with political nuances, which boasted one party, while the other failed calls, calls model creation and deepening poverty. Spurred by the intensification of political language for this purpose, have expressed their thoughts and opinions are also plenty of other analysts, including those in the economic field. It has since fallen out is biased treatment of the notion and concept of economic model. Thus, this model once linked to the type or level of the fiscal system (flat or proportional tax) and time related to the fact that the structure of the economy has brought growing continuously, regardless of the growth rate, which has been positive in the conditions of crisis the First World and the finances of eurozone debt. On the other side is talking politics with a bang for the so-called new economic model, the foundation of which lie some reforms that allegedly will be when they come to power, but in fact they are only certain economic policies which, for the moment take the rhetorical content, but can never make such a genuine economic model.

Of course, in this essay I do not intend to deal with the political nuances of the concept generally biased and uncertain economic model. I do not intend to engage even with proper macroeconomic theory of this concept (to discuss whether it is appropriate for us Anglo-Saxon model, the German-Scandinavian model, the model of Japanese state capitalism, Latin American model of oligarchic capitalism or state regulation model free market, etc..). What is of interest is to know whether or not a model has our economy in transition, and what kind of model would fit her better. And with this submission I mean economic growth model and not other models, as mentioned above. I mean it mastication and commitment that has taken over the whole intellectual thought and today's global economic science for orientation, not by traditional models, but to find within the market system most appropriate model of economic growth that responds specific conditions of each. The model of economic growth presupposes a certain place creating a structure of subsidiaries and branches of economic activities harmonized and synchronized to each other in order to ensure a more sustainable growth; generally assumes an effective resource usage development (land, labor and capital); assumes a certain position in the international division of labor (a certain place, your country's position in the international market) associated with capacity, in the first, then export and import; and finally assumes a material development organically linked with the system of social protection and the

greatest possible reduction of poverty. (10)

More or less, this is the essence of the notion and concept of today (still in hot wave of global financial crisis and the eurozone debt) growth model, which is created as a result of long-term policies and macroeconomic adjustment functioning market mechanisms for such purpose. Such policies create macroeconomic model of growth after several periods giving concrete form "economic costume" of a country. Such is the story of creation generally Anglo-Saxon economic model (British or American), the story of the creation of the European economic model (model Francophone, or germanophon), the story of the creation of the Asian economic model, or history of creating America's model economy.

In the framework of these models any particular place has its own features, specifications carries historical development of the tradition and its culture, functioning institutions typically has its conditions, and so on. From this perspective, we distinguish then, countries where the market has a higher degree of freedom in relation to the regulatory system, places where state intervention in the economy is more pronounced than in others, places where much longer the state associated with large firms or countries where the state is strong and has considerable influence on the market, etc.. Whatever the show features national macroeconomic models, they retain essentially the general physiognomy characterize them as t'a tried appeasement above. But each model moves and takes concrete form in

the process of development given the axiom of economic growth, which generally appears axiom in economic stability and the potential power of control and release of a recession or crisis. (11)

From this perspective, it is difficult to speak of a shape model of the Albanian economy. We enter the path of economic transition without a clear vision and without a well-defined strategy and this is not our fault, or someone from outside. We went on this path, as we know, without structure, without experience and without any inheritance. Furthermore we have a few years that we are on the (only two decades) and difficulties were not small. If we add to these the specific features of our transition so far, there is quite a way to go. Therefore, in terms of political developments have highlighted a fierce political struggle, which has led to the crisis by creating destabilization that have had a significant cost. Such was, for example, the case of socio-economic crisis that is known with some name of "pyramid crisis". This political struggle, has recently received the features of a confidence crisis between the two main political forces that govern the country, the crisis that lasts integration process and would likely continue in the near future. As long as our political class will continue to generate mutual distrust, conflictive and lack of consensus, the more it will be extended integration of our economy into the European economy and the more time will need to be formatted economic model of its growth. (12)

In the wake of this of reasoning should also shift the center of gravity of

judgment on the economic model. It would be wrong to speak now or development oriented movements starting from the classical or neoclassical position. The issue today does not rely on who is better, Anglo-Saxon model, the Scandinavian model the German model, Japanese the model, Korean, Singapore or Malaysia model. Each of them has the features of the time, the tradition, the conjuncture of international developments, etc., just as it has the flaws that cause damages. (13) Take, for example, the Anglo-Saxon model strongly promoted by Regannisms and Thatcherism in the 1980s 's. Redirecting powerful this model towards free market with low taxes, consequently brought, among other things, highlighted the increasing social and economic polarization and increased poverty. Just as tax policies have led to a decrease proportional to the efficiency of economy functioning structures in all due to reduced earnings, especially large businesses.

At the same logic will continue to bluster on the other side of the Scandinavian model, which relies on a high level of fiscal burden (over 60%), but also in supporting rigorous fundamental principle of taxation, which has to do with return tax. Thus, for example, in Sweden the rate of return tax goes up to 90% level of fiscal burden. Expressed simply, this means that for every 100 euros Swedish citizen income, taxed at over 60 euros and 54 euros return (from this tax burden) in the form of various subsidies for children, educational systems, for invalids, pensioners, for public transportation, etc.. Adoption of such a

model is based on historical and cultural experience of the country and above all in shaping institutional priority to him simply economic. Or high efficiency and competitiveness of the Scandinavian economies are not free market presupposes a kind Anglo-Saxon, but a stronger control and more sensitive to the state of the economy, even in the profits, without excluding the special intervention price levels.

Also it is worth pointing another situation that relates to the problem of creation, not of Albanian economic model. The story of our transition, which carries stories from the communist past role absolute command economy of the state, cannot leave so soon by the mentality and the institutional legacy of our current system in general and in particular to economic. This has led, consequently, state intervention in the economy, so as to stimulate the creation of big business, and not only that, but it also made the prospect of survival or development. On the other hand, medium business and small he demanded and continues to require ongoing assistance from the state to the sale of products of small farming, as they still do not feel safe to walk mainly with their feet.

In the same line of reasoning, the trial will continue regarding the specific economic policies currently being pursued by our government. I mean strong investment policy in infrastructure by increasing the public debt level to remove the limit allowed by 60% of GDP, and the policy of "flat tax" of 10% of expenditure (in fact it tax, in economic language, called proportional tax, because the same level of tax of 10% applies in different sizes

profit and income). These and other economic policies as these are simple economic policies, generally conjectural, which may be changed by governments under political rotation cycles. Strategic and long-term economic policies, policies that assume total political consensuses between the majority and the opposition, are continuous policies and generally stable and as such they create premise and concrete steps for shaping a model of economic growth. In such a case, creating a model would imply the priority development of several branches of the economy, investment and special incentives to consolidate their positions, so that they lead the overall economy and determine its position on integration European market and beyond; agreement would mean for shaping economic institutions; agreement of major processes of reforming its basic elements of the market or the laws of sanctification of private property. (14) are exactly the kind of economic policy that lacks our reality.

In this point of view, I think our economy at this stage of its development has not its own model in a strict sense, the economic model of growth and generally configured with the features that I tried to submit above. At most that can be said is that this economy, in terms of a kind of model that relates to state intervention in the economy, is moving far more in the way of the creation of that "model", which is defined in the economic literature, as a "model" of "oligarchic capitalism", which takes into account an important and active role of state intervention in it. Such a role where the state is associated with big business, is

one that stimulates more economic activity, while this business, but he also medium and small, expect more from the state than his acting.

I think it is worth to point out a specific, perhaps even be rare, if not unique ones of its kind, the fact that we moved into the path of privatization, not only powerful, but privatize everything, even the vast majority of strategic facilities. This performance has pinched state and public property at extreme levels compared with other countries and let her leave time to see what impact this phenomenon will have on the future of the Albanian economic model. But it is striking that not even dried ink strategic privatizations past, have started rumors or programs of any major political party that promises to raise the "Public Agrarian Bank" or "Bank Public Investment."

All these economic problems of our transition and our political culture in a kind of push the closing conclusion to say that since we have not yet a model of economic growth, the burden falls, primarily political class, then what researchers and scientists economy and other fields to contribute to such a purpose.

Bibliography

1. Revista "Euromediterranea", Nr.6, 2013
2. Gazeta "The Economist", 17.02.2009
3. Buletini "OECD Week: Paris, 24-25 qershor, 2009
4. Buletini "World Economic Forum" – Davos, shkurt 2009
5. Raporti vjetor i Bordit Ekzekutiv të FMN-së, 2009

6. Buletini i Komisionit Europian "European Economic Forecast", Rubrika "European Economy" Nr.8, 2011
7. Buletini i Komisionit Europian "European Economic Forecast", Rubrika "European Economy" Nr.2, 2013
8. Raporti vjetor i Bordit Ekzekutiv të FMN-së, 2012
9. Paul Krugman, Maj 2012, "End This Depression Now!", New York City: W.W. Norton & Company, Random House Audio.
10. Paul Krugman & Robin Wells, Third Edition, 2012, "Economics", New York City: Macmillan.
11. Paul De Grauwe, 2006, "What have we learnt about monetary integration since the Maastricht Treaty?", Journal of Common Market Studies, vol. 44, no. 4, fq. 711 - 730.
12. Buletini i Komisionit Europian "European Economic Forecast", Rubrika "European Economy", Nr.8, 2012
13. Paul De Gauwe, Ninth Edition, 2012, "Economics of Monetary Union", Oxford: Oxford University Press.
14. Paul De Grauwe, 2011, "Animal spirits and monetary policy", Journal Economic Theory, vol. 47, No. 2, fq. 423 - 442.
Reference from internet
<http://www.dw/article/0..15817781,00.html>

***Translated by : Ina SOKOLI, Auditor
Audit Department of Investments and
Foreign Financed Projects and
Environmental Protection***

**Prof. Ass. Dr. Leontiev Çuçi
Rector "Kristal" University"**

PUBLIC SPACES IN THE FOCUS OF CITIZEN'S RIGHT, WHY NOT EVEN IN THE FOCUS OF ALSAI

"...Every citizen of Tirana officially absorbs 49 kg powder in half a year; every resident in the capital inhales 10,000 liters of air, for which he/she thinks is clean..."

By: Prof.Ass.Dr. Sazan GURI

INTRODUCTION

Protection of the environment, which is presented with the changes and chances, is not only the aim of people to live in a clean environment to be healthy, but we must also know the considerable costs and damages caused by pollution and climate changes.

Urbandiversity, new model of Tirana City

Tirana on the eve of the 90s was classified as a charming European city, in terms of environment, with building blocks of neat

square (former Bloc), the neighborhood with characteristic elite mansions (at the area of the National Television), with low buildings designed by the architects of that time (Shallvaret, Pallatet Agimi), with the typical neighborhood of Tirana autochthonous (Kodra e Kuqe), to Vakef neighborhood with adobe houses (Varri i Bamit), and the 200 years old road of the Main Boulevard. A city dominated by comparable greenery as Berlin, where for each citizen, it was 15m² greenery. However, where is Tirana nowadays? Every citizen of Tirana officially absorbs 49 kg powder in half a year; every resident in the capital inhales 10,000 liters of air, for which he/she thinks is clean, we live in a city where we still have water with ration, as much as others in other countries drink beer, and we are facing policies on air, killing 300 people annually in Tirana. Facts of the World Health Organization state that we have 4,300 additional cases of tumors per year, 600 new cases of tuberculosis per year,

for 8 persons-women everyday awaits death from breast cancer. We have neighborhoods, such as "Komuna e Parisit", with population density of 1,500 inhabitants / ha, and after turnin inti a big slop the so-called artificial lake of Tirana, today we are offering a different center of Tirana. The air per hectare - constant quantity, which means that the oxygen is not apportioned for maximum 100 people / ha. Here are some figures that lead to this condition:

SITUATION, CONDITIONS, MOTIVATION

Uncontrolled human activity, that is bringing negative changes to our natural environment, in terms of deterioration of biological factors, such as water, air and land, and the physico-chemical composition, as well as institutional apathy in the field of environmental protection, the which can cause irreversible consequences, brings to our attention the need for common saying "STOP", a misuse of land and ecological values that are threatened by the urban environment, and the health of residents in the city of Tirana.

Albania and Tirana seems to suffer from a distasteful social phenomenon, that is not the only case, but that is more serious than in many other regions. From the political point of view, this can be called as "lack of respect for law." Rather, it should be understood as a dangerous selfishness and anti-social behavior towards people who are not familiar with each other. Albanians are hospitable, friendly people, and this is noticed immediately in the first presentation with them, but their goal is an old Mercedes, consuming oil, customers who are anti-

social in roads and air pollutants, which is absorbed by them and the ther citizens. These people prefer to walk across the pedestrian crossing places, can park across sidewalks, including pedestrian traffic. They build buildings few centimeters from their neighbors, and this prevents the deportation of light and scinery. The works in the buildings start at 6 am on Sundays, or we hear loud music at some homes or late at night without reason, which is confused with other drivers, people spit in public places, a gesture that is not charming, and for most non-hygienic, which is known to contribute to the distribution of diseases. Police officers who drive cars cross the road even when the traffic light is red, violating the rules. These features make the cities of Tirana and Durres unpopular and even un-civilized.

Recognition and study of basic parameters, which enables the proper space to live in optimal conditions, in a residential block, residential complex and residential neighborhood, highlighting the elements of construction, building intensity, elements of green spaces (m2/inhabitant) or playgrounds (m2/inhabitant), surfaces for social facilities (m2/inhabitant), etc., which constitute the necessity of the first steps for a study that deals with the possibility of violations in an urban city. Of course, for a city to function on regular basis needs its actors and its constituent parts, as well as certain economic, social, ecological, cultural policies, where all actors act in harmony with each other. So, the koncept og "the city" is a broad one

Urbanization Reports - public space

- Tirana city surface 40,000,000 m²
- park area 100,000 m²
- surface of playgrounds 100,000 m²
- recreational area of 100,000 m²
- surface of the project of 700,000 m²
- surface of the forest 1,000,000 m²

Urbanization Reports - public space

The report of public space - urban space
1.3% (Tirana, city)

Green space ratio - 0.5% urban space
(Tirana, city)

The report of public space - urban space
5,2% (Tirana, including forest)

KNOWLEDGE AND STUDY OF THE BASIC PARAMETERS TO LIVE

Urban planning is a specific area in transition

Urban planning is a result of analysis and synthesis in several different disciplines:

- social, economic, historical and ecological.

Where in this case we have:

- violation of the social sphere, where citizens of Tirana do not have sufficient public area;

- interfering in historic areas, which symbolizes a different or opposite DNA with urbanization, such as the cases near the center of Tirana, near the dam, near the lake, near the zoo, near the forest, near the botanical garden, etc.;

- ecological impact, making urban pressure for each of the above areas;

Development of such long-term urban planning requires:

- qualified environmental analysis, which is absent in this case;
- long-term prognosis for demographic, economic and social development.

Hence, governance is the work of art that makes work the locomotive, the city, beyond political differences and arbitrary bureaucratic restrictions, which requires:

- leadership, imagination, flexibility, community participation, involvement and expert negotiation skills.

Among urban strategies today, anywhere around the world classified as the only salvation that of the stable development, which should be thought as a philosophy of generations, where the first satisfies its needs without damaging the livelihood opportunities and pleasures that should be the next generation. As it is said above, full self-sustainability of this development would require preservation and development efficiency potential of three major components: the social, ecological and economic ones.

Recognition and classification of the neighborhoods of Tirana, according to the importance and value of the area

Recognition and classification of the neighborhoods of Tirana, according to the importance and value of the area in accordance with cultural, historic, touristic, environmental, industrial, commercial developments, before highlighting the areas of construction, if it is a village area, downtown area, clean residential area, an area of mixed residential, business area, industrial area, store area, management area, and what are the functions allowed for each of these that constitutes a basic condition in the planning of any territory, regardless of its space at city hall, country or continent. The urban development of Tirana, which reached the highest peak in the country's GDP over the years 2002-2008, has long sought an Urban Plan, which was recognized only at the end of the year 2008.

Regardless of the construction booms, which were based on specific projects to partial studies, indicate that in Tirana is not taken into account the recognition and classification of its neighborhoods according to the importance and value of the area in accordance with the cultural, historical, touristic, environmental, industrial development. The fact of building in the hills near the botanical garden of a whole complex of buildings, represents a typical albanian case, where some buildings look at the east and some small mansions at the west, as some villas lie behind the buildings, and some as carcass usurp the surrounding area, but however all these have one thing in common: all are built on a

seismic-tectonic area, and burned not only the uncertainty of fear, but also urban pollution, why not mental, physical, visual pollution, creates the sensation of the grotesque, where the children who live in all these buildings would wake up and cry under the roar of lions, wolves, etc.. Is there such case in the world where architects and decision makers do such things? These grotesque displays of overlapping projects with various urban functions will not pitch, if previously classified urban areas have allowed relevant functions:

RECORDING THE DISCREPANCY OF URBAN CONSTRUCTION WITH THE REGULATION OF CITY PLANNING

Yet even today, the Municipality gives building land, but not prepared sites for construction. What are the reasons that in most cases the builders do not respected the rules of urbanistics? Whose task is to create infrastructure construction sites? Construction firms or the municipality should make this? Actually, in our capital city, all investors who buy construction sites pay for projects that in most cases are not studied by urbanists. The number of buildings these last five years has grown so rapid. It is worth mentioning that: not only green areas are reduced because of the construction, but also the sidewalks have suffered the same fate. This fact shows that the former electric poles already come in the middle of a road, because of not planning everything. Gjergj Fishta Boulevard still has some buildings located between the riverbanks in Tirana. Near Akudromi, there are squares and areas that are degraded, and

fields filled with solid urban wastes. There are citizens and companies that discharge machines with rubbish, and nobody notices them.

The minimum distance of buildings or objects from the road borders are less than 5m, for streets width up to 7m; not less than 7.5m for streets width 7-15m, and not less than 10m to over 15m wide streets. By the survey conducted exclusively for Tirana, it turns out not in a case, even not in a few cases, but in most cases that the building and the objects have less than 5m distance, even to 0 meter from the road borders with width over 15m (See pictures of the street Komuna e Parisit). Based on this part of the regulation, initiated and conducted by this survey, we can say that in almost all territories of residence (array, block residential complex), the respective areas corresponding meter square / per capita for the elements as playground for children, area for social facilities, surface for playgrounds, organized green (garden) to surface streets and squares between blocks.

Based on this part of the regulation, initiated and conducted by this survey, we can say that in almost all of the above mentioned elements, set up for public services, due to the occupation of public spaces, it is not provided the parking service. Even the buildings inside the ring, especially with more expensive apartments and luxury, offer dramatic spectacles every morning and every evening with the case of exit from the parking entrance of the bridge. Based on this part of the regulation, initiated and conducted by this survey, we can say that the green element of residential area is

replaced with urban acts, bringing almost to zero legislated standard, while green element in the residential complex is sufficient with a park type area, with fewer trees and less grass, but rather with the gravel wasteland.

Regarding local parks, it can be said that the ecological balance of about 450,000 new settlements in Tirana, should be placed with an area of 7,500 hectares or other ecological balance, where every citizen should have two trees, the urban life of nowadays needs that every citizen has six trees. Associated with this public space elements, we can say that there is an increase in Tirana of mini football fields or playgrounds for sports gaming events, but the actual number of people they are not enough, and in any case, thanks to international laws, some sports areas that are also private as the annex of Dinamo Stadium, manages to store them. By the survey carried out over the city, specially noted that every citizen of Tirana may face every day for the entire life, violations of this point of the regulation in over 80% of new buildings build these last 6-7 years. For instance, 12 storey buildings, that due to under-or over 20m length, should be respectively 26 or 30m away from each other, but in fact are very often no more than 3-4m. They are still continuing to build new palaces, which in the view presented appear as if they have public and green spaces around them. In fact, not only they do not have space around, but also have taken full advantage of the construction area, do not even have the sidewalk where pedestrians can walk, also the spaces that they should have between each other is negligible in relation to the number of

stories that they have. There are times that these mansions are built on sidewalks and the edge part of their construction volume console coming in over 50% of their construction site. This fact is not taken into account in calculating the space between the building and the sidewalk.

To exit the console in the building, there is a law in the regulation of urban planning which states that the console output over 50% of the building site construction, will be called and will be taken into account in calculating the distance between buildings. From what is seen in reality, in the area of Farka it is observed that this rule is not taken into consideration. Almost all the houses have balconies consoles, which go beyond the line of the pavement and being that, this is an area with steep terrain and balcony located above the pedestrian head, causing inconvenience to the normal movement sidewalks. These problems are found not only in Farka, but the situation is worst in the interior districts of the capital. Dajti area of Farka, in some areas there are constructions that are competing nature rules.

The artificial lake of Tirana, as never before, today is at risk of being destroyed and to turn into a unwanted part of the city for local citizens. It, as never before, has the smallest surface covered with water, lesser volume and consequently its appearance more uncomfortable than ever, while that has given pleasure of relaxing elegance of Tirana Park. We do not recognize its values, not the use of the benefits that he has as irrigation, city cleaning, washing, and laundering and sewage dilution of Lana. It is now filled

with clays and not cleaned, the obstructed roads and water supply mechanisms that operate regularly to what was predicted in the 50s. The Artificial Lake or the Park in Tirana is one of the best preserved areas of '97 riots, as such, it continues to be a place of pilgrimage sports, spiritual if not thousands of people, who every morning or evening exercise, relax, talk to replace the filter in that lung, filled with polluted air to day charge of the city.

This feature is because of the excellent combination of forest parameters with the lake waters. Therefore, the citizens often say that when you want to go out relaxing, they prefer the lake or park, which coexists in symbiosis park with lake, there, where they get calm spiritually, physically and mentally. Nevertheless, what is happening to the lake? The Park in its interior is not properly maintained, but not only that, the lake is decreasing day by day. Almost all lakes in Albania have degraded in the state of Tirana Lake, with little water, with many types of clay, with destroyed dams. We notice that the decision-makers to manage, nor specialists to orient or maintain employees.

We are giving a new dimension to the destruction of the city, by destroying the artificial lake, but rather to ourselves. Every action we take is to change and intervene in the natural order of nature, should ponder well, because what we are doing nowadays will leave serious consequences not only today, but the results will be worser in the future. Albanian nature is wonderful, with climatic features that other countries are

trying to achieve artificially. Weather in Albania has the largest amount of rainfall, which helps in increasing the flow of water reserves represented by the many rivers that have built hydropower plants. However, urban developments actually are ushering in the opposite sense. What is happening to the park, with the hills called the green garland of Tirana?

This area already has no difference from the urban life in Tirana. For the simple reason that there you find schools, kindergartens, bars, restaurants, for the simple reason that there you have to guard yourself from the vehicles, (only for the school move more than 100 cars per day) by the movement of motorcycles, from the velocity of bicycles, because even there will be confronted with dust, burning trash and finally the multi-storey reinforced concrete buildings, near the hill of green, but not in harmony with the quiet life of the animals of the zoo and botanical park vegetation. In any other country the constructions made in national parks and areas of the city, are classified as recreation facilities and resting areas. Inappropriate constructions are being made in the entire green area

by depriving citizens from the most basic living conditions. Concreting in the city center, on the outskirts, concreting sand

beaches, concreting the beach with cliffs, concreting areas, concreting the hills.

Violations of norms of urban planning

Urban planning does not mean concrete in multi-storey buildings. Where went the elements of the scenery and of the image of my city? Only the overcrowding of the cities is important? Everywhere in the world today, is assigned a percentage for residential surface, m^2 per person. For example, in France for two persons is designated an area of 80m^2 , of four such 120m^2 , which respectively paid a set fee. In addition, when a family or resident has more than one home, the tax is multi-fold, so that is not in the interest of the citizen to buy more than one house. In our country, unfortunately, happens the opposite. We are not against individuals or people having three or four houses, but the fact that this style of living has a price of an impact, occupying public spaces, green playgrounds. We hear that Tirana with 450,000 apartments should have over 1.8 million inhabitants. Therefore, we conclude that the construction of dense urban or high average per household, given that brings no small impact, should be taxed, in order to improve the standard of living of the residents who have been deprived from the area in their disposal.

Mis-consideration of urban planning and the possibility of intervention and audit

Among the public problems, civil conflicts today, in our daily lives, in Tirana, Albania, 80% of them carry environmental issues, or urban issues. This is due to a mis-coordination among planning acts of service to those in housing, where people

do not feel comfortable in their way of living, but are worried. Among 450,000 apartments 350,000 to 400,000 apartments are informal, and 80-90% of them have legal problems. Therefore, as noted by, we are dealing with an almost informal city. The question therefore arises, "Why Tirana is allowed to distill inside the ring, not outside of it too?"

A phenomenon that has brought a concentration ratio of population settlement, in a very dominant way around the center, thus increasing costs of fictitious apartments. Meanwhile, instead of creating chaotic situation, Tirana today could have the appearance of a new urban city; even those cities are called "garden cities". So, Tirana may be encircled by "garden cities" as Farka, Kashari, Kamza, Paskuqan, Dajti, not by urban villages, as are high-quoted. Therefore, we can create new new small towns as Tirana e Re, as the New Belgrade, and other variants as these. Urban depression, which means high buildings in a narrow street, followed by the construction is on the horizon, especially with Tirana and Albania in general, represent the only case where the hilly mountain are invaded by constructions. Said in other words, this is called "built environment", which after some years will turn into human spiritual contamination or illness or otherwise, urban pollution.

Citizen's concern

There is no relation between the land and building;

There are no defined areas with low density, clean residential areas, common

area, mixed area, village area, and the center area;

There is no relation between public spaces and concreteized area;

There is no relation between green spaces and grey ones;

Can not and should not have pressed urban areas with high ecological value and national importance;

Can not and should not have pressed crowns urban ecological zones and national importance;

Can not and should not cut even a small plant in our great home, Tirana;

SUPPORTING STUDIES

Design Provisions for Earthquake Resistance of Structures, ENV 1998-1-1, 1998-1-2, 1998-1-3. Eurocode-8 (1993)

G & G group - Edukimi mjedisor, pjesë e edukimit qytetar civil në nivel shkollor e institucional (Nëntor

G & G group - Vlerësim Ndikimit në Mjedisor për zonën ish Kimike, Tiranë (Korrik 2006)

G & G group - Vlerësim Strategjik Mjedisor i Komunës Dajt, Tiranë (Korrik 2006)

G & G group - Vlerësim Strategjik Mjedisor i Komunës Fark, Tiranë (Mars 2006)

G & G group - Vlerësim Strategjik Mjedisor i Komunës Kashar, Tiranë (Maj 2006)

GTZ - Studim i Zhvillimit Rajonal i zonës Tiranë – Durrës (2001)

Keller E. - Environmental Geology, New York (1992)

Koçiaj S., Skrami J. - Reduktimi i rrezikut sizmik në korridorin Tiranë –Durrës”, Fondi i Institutit Sizmologjik, Tiranë. (1998)

Konomi N. - Klasifikimi gjeologo-inxhinierik i shkëmbinjëve që ndërtojnë Albanidet. Referat i mbajtur në Kongresin e 8-të Shqiptar të Gjeo-shkencave. (2000)
Kushti Teknik i Projektimit për Ndërtimet Antisizmike KTP-N2-1989. Ministria e Ndërtimit dhe Akademia e Shkencave (Qendra Sizmologjike) Tiranë (1989)
Mars, 2005)

Nicholas K.COCH - Geohazards Natural and Human (1995)

S. Guri - Vlerësim Strategjik Mjedisor i Tiranës

***Translated by : Dalina Demi, Auditor
Performance Audit Department***

Prof.Ass.Dr. Sazan GURI

AN OVERVIEW ON THE RELATIVE COST OF THE TREASURY BILLS – 2013

“Considering the whole amount of the treasury bills for all terms (both in ALL and euro) we can say that the total cost resulting from the interest rates differences is 2.985 billion ALL and 363,416 euro. If we convert them in one single currency and if the treasury bills would have been sold with the bank deposits interest rates, we can see that the amount received for the period December 2012 - December 2013 would have been 3,036 billion ALL more...”

By: Dr. Adriatik Kotorri

Abstract

Until a few years ago the focus of the policy and the economic debate about public debt has been oriented mostly on the debt extent. Almost all debates between political and economic experts are focused on maintaining a debt ratio to 60% of the gross domestic product. Consequently in 2013 the excess of this ceiling level and the expected growth in a still greater extent during 2014, has been and remains one of the most discussed topics on the public debt. Rarely the attention of the policymakers and economic analysts has been on the debt cost. Even when this issue has been discussed, it had happened only for the debt from abroad. The last case was the joint loan that was taken in 2009 to fund a portion of the Durrës-Kukës road, at which time it was

strongly debated for the high cost of the loan. The cost of the public domestic debt between treasury instruments has not been subject of discussions and a monitoring object from public institutions.

This paper aims to analyze the performance of the domestic public debt cost in recent years. Specifically analyzing the basic form of the domestic loans which are the treasury bills of the Albanian Government. The comparative analysis will face the interest rates of the different terms treasury bills with the interest rates on bank deposits at the same time, and both of them will be compared with the base interest rate in the economy. Through this analysis there will be achieved results in relation to the cost of the domestic debt compared with the market conditions in the recent years

1-Comparative performance of the interest rate in years

Since the first issue of the treasury bills by the Albanian government in 1994 the interest rate on these instruments (Yield) has been historically high. This rate has been high not just in absolute terms but also in relative terms, compared to the bank deposits. There may be listed several reasons for these high level of interest rates where the foremost is that the main buyers of these instruments have been the Albanian commercial banks.

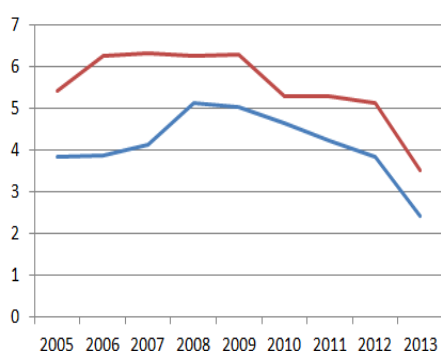
Over the recent years, especially after 2009 the downward trend of the interest rates in the economy is also followed by the interest rate of the treasury bills. Specifically according to the Bank of Albania, the interest rate of bank deposits fell from 6.78% in 2009 to an average of 2.45% in the last three months of 2013. Equally the interest rate of the 1 year term treasury bills fell from 14.9% in 2009 to 3.66% in the fourth quarter of 2013.

Table 1: Performance of the interest rate of the treasury bills and bank deposits 2005 – 2013

Interest rate	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
3 months deposits rate	3.83	3.88	4.12	5.13	5.05	4.64	4.22	3.83	2.43
3 months treasury bills rate	5.42	6.25	6.32	6.27	6.30	5.29	5.31	5.15	3.52
6 months deposits rate	4.60	4.53	4.83	5.72	5.74	5.38	4.87	4.50	2.00
6 months treasury bills rate	6.91	7.18	7.41	7.45	7.52	6.41	6.23	6.14	3.69
12 months deposits rate	5.08	5.23	5.67	6.93	6.78	6.40	5.87	5.38	2.45
12 months treasury bills rate	6.91	7.88	8.26	8.56	9.14	7.09	6.95	7.05	3.66

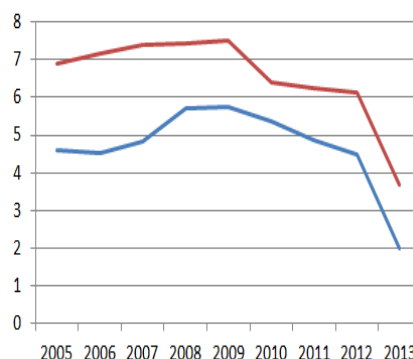
From the above data obtained by the Bank of Albania the deposit rates represent the weighted average annual rate of deposit and treasury bills rates represent the weighted average rate of interest of bids received for the end of the year.

As shown in the table above the decline in the interest rates has followed more or less a similar trend for both treasury bills and deposits of different terms.

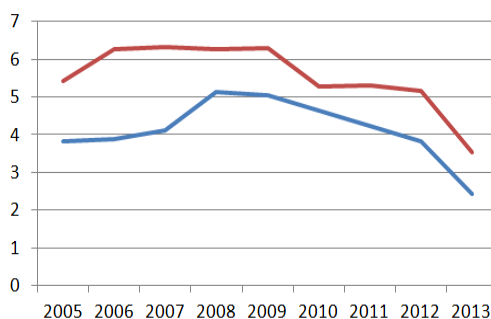
— Deposits — Treasury bills

3 Months term

— Deposits — Treasury bills

6 Months term

— Deposits — Treasury bills

12 Months term

As shown in Table 1 and in Chart 1, this downward trend in the interest rates has continued year after year while maintaining an unchanged ratio: The interest rate of treasury bills for each term has remained significantly higher than the deposit bank for the same term.

2 - Comparative Analysis for 2013

By comparing the difference between the interest rate on treasury bills for every emission with the interest rate for deposits with the same term we can derive an "additional cost" paid by the Albanian government from the payment of an average interest rate over the rate of the Albanian banking industry at the time of each emission. Otherwise said, this analysis will show the costs that would have the internal debt if the treasury bills would be sold with the average interest rate which the commercial banks has accumulated at the time of the development of each emission.

Comparing the interest rate of the one year term treasury bills with the interest rate of the one year term bank deposits there will be observed significant differences in the Albanian banking system.

2.1 – 12 Months term

If we observe the data associated with the interest rate of each emission lasting 1 year and the average interest rate of deposits of the same terms it is very clear the difference for the period December 2012-December 2013.

The interest rate of the Treasury bills is clearly higher ranging from a maximum of 1.53% observed in the emissions on January 10, 2013 to a minimum of 0.616% observed in the emissions dated May 30, 2013.

Table 2 – The difference between the interest rate of one year term Treasury bills with the bank deposits of the same term

Emission date:	Accepted-weighted yield	Maximum-Accepted-Yield	Deposits-rates	Difference
13-December-12	6.38177312%	6.44%	5.17%	1.2117731200%
27-December-12	6.35097319%	6.58%	5.17%	1.1809731900%
3-January-13	6.54882016%	6.69%	5.07%	1.4788201600%
10-January-13	6.60089928%	6.71%	5.07%	1.5308992800%
31-January-13	6.53977196%	6.63%	5.07%	1.4697719600%
14-February-13	6.41585035%	6.51%	5.25%	1.1658503500%
28-February-13	6.33684338%	6.38%	5.25%	1.0868433800%
15-March-13	6.21442816%	6.26%	5.36%	0.8544281600%
28-March-13	6.13902208%	6.19%	5.36%	0.7790220800%
11-April-13	6.10544289%	6.14%	5.04%	1.0654428900%
2-May-13	5.99335774%	6.05%	5.11%	0.8833577400%
16-May-13	5.90405329%	5.95%	5.11%	0.7940532900%
30-May-13	5.72603034%	5.85%	5.11%	0.6160303400%
13-June-13	5.58714136%	5.69%	4.59%	0.9971413600%
27-June-13	5.51506364%	5.55%	4.59%	0.9250636400%
11-July-13	5.34811871%	5.37%	4.26%	1.0881187100%
1-August-13	5.10550202%	5.19%	3.83%	1.2755020200%
15-August-13	4.87126253%	4.97%	3.83%	1.0412625300%
29-August-13	4.57575654%	4.78%	3.83%	0.7457565400%

12-September-13	4.31476390%	4.35%	3.41%	0.9047639000%
26-September-13	4.04354405%	4.10%	3.41%	0.6335440500%
10-October-13	3.84696758%	3.96%	2.95%	0.8969675800%
31-October-13	3.77728924%	3.85%	2.95%	0.8272892400%
14-November-13	3.73151188%	3.81%	2.65%	1.0815118800%
2-December-13	3.70674812%	3.75%	2.45%	1.2567481200%
12-December-13	3.62341636%	3.73%	2.45%	1.1734163600%

If the Treasury bills would be issued with an interest rate at least equal to the average rate of the bank deposit interest we would have had a lower debt costs than the costs incurred during 2013.

Using the formula for the price calculation of the treasury bills according the Instruction No. 30, dated 26.13.2013, of the Ministry of Finance as well as the data from the 2013 Statistical Report of the Bank of Albania, we can evaluate the differences in the actual sales price of the treasury bills with the price they would had have if they were sold at a price same as the interest rate of the new bank deposits.

$$\text{Purchase price} = \frac{\text{The announced amount}}{1 + \text{weighted accepted yield} * \frac{\text{Treasure bill term}}{365}}$$

$$\text{The purchase price deposit rate} = \frac{\text{The announced amount}}{1 + \text{deposits interest rate} * \frac{\text{Treasure bill term}}{365}}$$

Based on this calculation we can evaluate the differences in the cost of public debt under the emissions held during 2013 reflected in Table 3 of the Annex. To calculate the price of the one year term Treasury bills the Bank of Albania under the agreement with the Ministry of Finance uses the following formula:

$$\text{Purchase price} = \frac{\text{The announced amount}}{1 + \text{weighted accepted Yield} * \frac{365}{365}}$$

By analogy the same formula is used to find the purchase price in case of applying the interest rate on bank deposits with one year term:

$$\text{Purchase price} = \frac{\text{The announced amount}}{1 + \text{weighted accepted Yield} * \frac{365}{365}}$$

In total, 216,556 billion ALL would have been collected from 214,417 billion that are actually received. If they were sold with the average interest rate of the new deposits the government would have received 2.138 billion more.

2.2 – 6 Month term

In a risk-based market price the treasury bills must be sold for lower interest rates than the bank deposits by offering more incomes from their sale and reducing the cost of public debt. If we continue the analysis also for treasury bills of different terms and Treasury bonds we can draw a value for the extra cost that the government pays for the additional interest rates compared to the bank deposits of the same terms.

In the following table are located the interest rates of the 6 months term treasury bills and the interest rates of the bank deposits for each emission during the period December 2012-December 2013. It is the same also for the 12 months term interest rates. There is a stable difference where the interest rate of treasury bills is constantly higher than the interest rate of bank deposits.

Table 4 – The difference between the interest rate of the 6 months term Treasury bills and bank deposits

Emission date:	Accepted weighted yield	Maximum Accepted Yield	Deposits rate	Difference
10-January-13	6.08374118%	6.25%	4.20%	1.8837412%
14-February-13	6.00185185%	6.05%	4.25%	1.7518519%
15-March-13	5.98647266%	6.05%	4.32%	1.6664727%
11-April-13	5.94468517%	5.99%	4.15%	1.7946852%
16-May-13	5.79554963%	5.81%	4.09%	1.7055496%
13-June-13	5.51219549%	5.65%	3.64%	1.8721955%
11-July-13	5.30240895%	5.33%	3.30%	2.0024090%
15-August-13	4.52288453%	4.54%	3.07%	1.4528845%
12-September-13	3.99115078%	4.02%	2.57%	1.4211508%
10-October-13	3.67580191%	3.75%	2.29%	1.3858019%
14-November-13	3.48571236%	3.55%	2.18%	1.3057124%
12-December-13	3.39393939%	3.53%	2.00%	1.3939394%
31-December-13	3.69000000%	3.69%	2.00%	1.6900000%

The same happens in the case of the 12 months term treasury bills where the formula for calculating the price of the Treasury bills emission is as follows:

$$\text{Purchase price} = \frac{\text{The announced amount}}{1 + \text{weighted accepted yield} * \frac{180}{365}}$$

We apply the same formula by replacing the weighted accepted yield with the weighted average rate of interest on deposits that the commercial banks in Albania have

$$\text{Purchase price with the deposit rate} = \frac{\text{The announced amount}}{1 + \text{deposits interest rate} * \frac{180}{365}}$$

negotiated at the time of each emission.

In **Table 5** of the Annex are presented these calculations and the difference generated from them. The 6 months term Treasury bills are sold in 13 emissions held during 2013. There have been collected 80.8 billion ALL from all emissions. If Treasury bills were sold on the weighted average rate of interest of the bank deposits the amount collected from their sale would be 81.5 billion ALL, which means 676.5 million ALL more.

2.3 – 3 Months term

Obviously the ratio between the interest rate on treasury bills and the interest rate on bank deposits remains the same also within the 3 months term. Observing the data we can conclude a distinct difference between the interest rate on treasury bills and bank deposits.

Tabela 6 – The difference between the interest rate of 3 months term Treasury bills and bank deposits

Emission date:	Weighted accepted Yield	Maximal accepted Yield	Deposit rates	Difference
31-January-13	5.0800000%	5.13%	3.56%	1.5200000%
28-February-13	5.05125569%	5.08%	3.71%	1.3412557%
28-March-13	5.0406504%	5.10%	3.66%	1.3806504%
2-May-13	4.9684032%	5.00%	3.23%	1.7384032%
30-May-13	4.6354367%	4.70%	3.23%	1.4054367%
20-June-13	4.6565833%	4.68%	2.78%	1.8765833%

27-June-13	4.59764706%	4.70%	2.78%	1.8176471%
1-August-13	4.0000000%	4.00%	2.35%	1.6500000%
29-August-13	3.69371747%	3.70%	2.35%	1.3437175%
26-September-13	3.4430161%	3.50%	1.91%	1.5330161%
31-October-13	3.4252672%	3.45%	1.32%	2.1052672%
2-December-13	3.4127273%	3.43%	1.43%	1.9827273%
26-December-13	3.26842105%	3.41%	1.43%	1.8384211%

To calculate the price of the 3 months term Treasury bills the Bank of Albania under the agreement with the Ministry of Finance uses the following formula:

$$\text{Purchase price} = \frac{\text{The announced amount}}{1 + \text{veighted accepted Yield} * \frac{90}{365}}$$

To calculate the price of each emission based on the average interest rate of the 3 months term deposits negotiated at the time of each emission we will use the following formula:

$$\text{Purchase price with the deposits rate} = \frac{\text{The anounced amount}}{1 + \text{leposits interest rate} * \frac{90}{365}}$$

The value of each emission is shown in **Table 7** (Appendix). During 2013 there were conducted 14 emissions of the 3 months term treasury bills. The amount collected was 32.78 billion ALL. If these treasury bills would have been issued with the bank deposits interest rate the amount collected would have been 32,913 billion ALL or 133 million ALL more.

3 – Relative cost of the debt for the treasury bills for 2013

During 2013 there has been developed also 9 month term emission. Doing the same calculation we may present a summary in which we highlight the total price at which Treasury bills are sold in different terms and the price they would have had if they were sold at the bank deposits rate interest.

Table 9 – Additional costs of treasury bills 3, 6, 9 and 12-months term compared to the bank deposits of the same period

Terms	The announced amount	The price paid	The price according to the bank deposits interest rate	Difference	
				ALL	Euro
3- months	33,122,010,000	32,780,046,812	32,913,076,570	133,029,758	950,213
6- months	82,891,580,000	80,831,038,568	81,507,613,961	676,575,393	4,832,681
9- months	3,200,000,000	3,056,298,220	3,093,920,896	37,622,675	268,733
12- months	226,061,110,000	214,417,977,656	216,556,484,934	2,138,507,278	15,275,052
Total	345,274,700,000	331,085,361,257	334,071,096,362	2,985,735,105	21,326,679

The total amount of the treasury bills issued results 331 billion ALL. If they were sold at the interest rate of the bank deposits the result would have been 334 billion ALL. It often happens also to issue treasury bills in foreign currency. Specifically there was developed an auction during 2013 on 12 months term treasury bills in the European currency. Calculating and comparing this emission with the interest rate on bank deposits we may receive the following data as shown in **Table 10**.

Terms	The announced amount	Price paid	Price according to the bank deposits interest rates	Difference	
				ALL	Euro
12- months in Euro	26,000,000	25,138,541	25,501,957	50,878,177	363,416
Total	26,000,000	25,138,541	25,501,957	50,878,177	363,416

Considering the total amount of the treasury bills for all terms (both in ALL and euro) we can say that the total cost resulting from the interest rates differences is 2.985 billion ALL and 363,416 euro. If we convert them in one single currency and if the treasury bills would have been sold with the bank deposits interest rates, we can see that the amount received for the period December 2012 - December 2013 would have been 3,036 billion ALL more.

Appendix

Table 3 – Additional costs of one year term treasury bills compared with the bank deposits

Auction number	Emission date	Weighted accepted yield	Deposit rate	Difference	The announced amount	The changed structure	Purchase price	The price if they would have been sold with the deposit rate	Savings
1562	13-Dec-12	6.38177312%	5.13%	1.2117731200%	8,700,000,000		8,378,092,679.64	8,272,321,004.09	94,228,334.45
1564	27-Dec-12	6.35097319%	5.13%	1.1809731900%	9,500,000,000		8,932,687,417.00	9,032,994,199.87	100,306,782.87
1565	3-Jan-13	6.54882016%	5.07%	1.4788201600%	3,500,000,000		3,284,879,170.64	3,331,112,591.61	46,233,420.96
1568	18-Jan-13	6.60089928%	5.07%	1.5308992800%	10,500,000,000	10,901,030,000	10,726,020,674.90	10,375,016,655.56	148,995,880.66
1570	31-Jan-13	6.53077196%	5.07%	1.4607719600%	11,800,000,000		11,075,676,043.71	11,230,608,165.98	154,932,122.27
1572	14-Feb-13	6.41585035%	5.25%	1.1658503500%	11,800,000,000		11,088,573,705.33	11,211,401,425.18	122,827,720.05
1574	28-Feb-13	6.33684338%	5.25%	1.0868433800%	9,900,000,000		9,310,037,504.71	9,406,175,771.97	96,138,267.26
1576	15-Mar-13	6.21442816%	5.36%	0.8544281600%	10,000,000,000		9,414,916,761.33	9,491,268,033.41	76,351,271.88
1578	28-Mar-13	6.13902208%	5.36%	0.7790220800%	10,000,000,000	10,271,110,000	9,677,034,702.90	9,748,585,801.06	71,551,098.16
1580	11-Apr-13	6.10544289%	5.04%	1.0654428900%	10,500,000,000		9,895,816,570.77	9,996,191,926.88	100,375,356.11
1582	2-May-13	5.99335774%	5.11%	0.8833577400%	8,600,000,000		8,113,715,975.58	8,181,904,671.30	68,188,695.72
1584	16-May-13	5.90405320%	5.11%	0.7940532000%	7,500,000,000		7,081,881,917.65	7,135,381,980.78	53,500,063.13
1586	30-May-13	5.72603034%	5.11%	0.6160303400%	12,600,000,000		11,917,594,900.22	11,987,441,727.71	69,846,827.50
1588	13-Jun-13	5.58714136%	4.59%	0.8971413600%	8,100,000,000		7,671,388,670.69	7,744,526,245.34	73,137,574.65
1591	27-Jun-13	5.51506364%	4.59%	0.8250636400%	9,000,000,000	9,368,610,000	8,878,931,288.87	8,957,462,472.51	78,531,183.64
1593	11-Jul-13	5.34811871%	4.26%	1.0881187100%	9,000,000,000		8,543,104,623.23	8,632,265,490.12	89,160,866.89
1595	1-Aug-13	5.10550202%	3.83%	1.2755020200%	5,900,000,000		5,613,407,373.17	5,682,385,404.99	68,978,031.82
1597	15-Aug-13	4.87126233%	3.83%	1.0412623300%	4,200,000,000		4,004,910,304.95	4,045,073,678.13	40,163,373.17
1599	29-Aug-13	4.57575654%	3.83%	0.7457565400%	8,600,000,000		8,223,703,355.86	8,282,769,912.16	59,066,556.49
1601	12-Sep-13	4.31476390%	3.41%	0.9047639000%	6,100,000,000		5,847,686,149.06	5,898,849,140.89	51,163,091.83
1603	26-Sep-13	4.04354405%	3.41%	0.6335440500%	6,700,000,000		6,439,611,473.42	6,479,063,920.32	39,452,446.89
1605	10-Oct-13	3.84696758%	2.95%	0.8969675800%	4,900,000,000		4,718,481,544.71	4,759,592,034.97	41,110,490.26
1607	31-Oct-13	3.77728924%	2.95%	0.8272892400%	7,100,000,000		6,841,573,962.85	6,896,551,734.14	54,977,761.28

Table 5 – Additional costs of 6 months term treasury bills compared with the bank deposits

Emission date	Weighted accepted yield	Maximal accepted yield	Deposit rate	The announced amount	The changed structure	Purchase price	The price if they would have been sold with the deposit rate	Savings
10-Jan-13	6.08374118%	6.25%	4.30%	16,800,000,000	16,483,580,000	16,011,231,453.08	16,116,912,304.21	145,726,853.13
14-Feb-13	6.00181185%	6.05%	4.25%	4,800,000,000	*	4,759,138,291.76	4,799,406,433.70	40,271,431.94
15-Mar-13	5.98647269%	6.05%	4.37%	4,800,000,000	*	4,468,091,723.44	4,504,045,334.81	35,953,611.37
11-Apr-13	5.94468517%	5.98%	4.15%	6,700,000,000	*	6,023,415,998.83	6,075,657,088.90	52,241,103.05
16-May-13	5.78554983%	5.82%	4.09%	4,500,000,000	*	4,374,986,179.32	4,411,036,126.60	36,049,956.28
13-Jun-13	5.31219340%	5.65%	3.84%	5,200,000,000	*	5,062,188,959.40	5,108,302,473.79	46,113,512.39
11-Jul-13	5.10246881%	5.33%	3.30%	16,400,000,000	*	15,982,886,558.29	16,117,380,708.47	135,294,149.19
15-Aug-13	4.32288433%	4.54%	3.07%	4,500,000,000	*	4,206,182,627.39	4,233,870,987.39	26,887,460.00
12-Sep-13	3.90113078%	4.02%	2.57%	4,800,000,000	*	3,922,796,135.04	3,949,918,588.57	27,148,461.33

10-Oct-13	3.67180191%	3.73%	2.29%	1,800,000,000	"	5,500,384,823.04	5,537,464,578.11	37,168,755.06
14-Nov-13	3.48371236%	3.53%	2.18%	4,500,000,000	"	4,423,853,067.94	4,473,136,483.39	28,183,415.45
17-Dec-13	3.36191019%	3.53%	1.00%	3,200,000,000	"	3,114,386,388.87	3,149,233,739.28	34,814,140.66
31-Dec-13	3.69000000%	3.89%	1.00%	1,000,000,000	"	982,127,845.86	980,233,315.26	8,109,355.30
Total						80,831,636,568.03	81,207,633,963.47	876,478,993.45

Table 7 – Additional costs of 3 months term treasury bills compared with bank deposits

Auction number	Emission date	Weighted-accepted-yield	Maximal-accepted-yield	Deposit-rate	The-announced-amount	The-changed-structure	Purchase-price	The-price-if-they-would-have-been-sold-with-the-deposit-rate	Savings
1,569	31-Jan-13	5.0800000%	5.13%	3.56%	2,800,000,000	"	2,765,361,012.20	2,775,635,245.68	10,274,233.48
1,573	28-Feb-13	5.05125569%	5.08%	3.71%	2,800,000,000	"	2,765,554,599.82	2,774,617,947.05	9,063,347.24
1,577	28-Mar-13	5.0408504%	5.10%	3.66%	2,900,000,000	2,615,920,000	2,583,805,874.18	2,592,523,364.40	8,717,400.31
1,581	2-May-13	4.9684032%	5.00%	3.23%	2,700,000,000	"	2,667,323,006.66	2,678,666,075.94	11,343,069.28
1,585	30-May-13	4.6354367%	4.70%	3.23%	2,800,000,000	"	2,768,358,099.29	2,777,875,930.60	9,517,831.31
1,589	20-Jun-13	4.6565833%	4.68%	2.78%	1,200,000,000	"	1,186,378,023.79	1,191,830,248.54	5,452,224.75
1,590	27-Jun-13	4.59764706%	4.70%	2.78%	2,000,000,000	2,231,390,000	2,206,377,044.82	2,216,198,415.25	9,821,370.42
1,594	1-Aug-13	4.0000000%	4.00%	2.35%	2,500,000,000	"	2,475,583,288.12	2,485,597,156.20	10,013,868.09
1,598	29-Aug-13	3.69371747%	3.70%	2.35%	2,300,000,000	"	2,279,241,135.56	2,286,749,383.71	7,508,248.15
1,602	26-Sep-13	3.4430161%	3.50%	1.91%	2,300,000,000	"	2,280,638,228.43	2,289,218,720.60	8,580,492.17
1,606	31-Oct-13	3.4252672%	3.45%	1.32%	2,400,000,000	"	2,379,899,690.10	2,392,213,835.52	12,314,145.41
1,610	2-Dec-13	3.4127273%	3.43%	1.43%	2,300,000,000	2,285,190,000	2,266,120,721.14	2,277,160,669.09	11,039,947.95
1,614	26-Dec-13	3.26842105%	3.41%	1.43%	2,500,000,000	3,189,510,000	3,164,010,855.58	3,178,303,215.78	14,292,360.21
1,618	31-Dec-13	3.5200000%	3.52%	1.43%	1,000,000,000	"	991,395,232.61	996,486,361.79	5,091,129.18
Total							32,780,046,812.29	32,913,076,870.24	133,029,757.95

Table 8 – Additional costs of 3 months term Treasury bills compared with the 9 months term bank deposits

Auction number	Emission date	Weighted-accepted-yield	Yield-Maksim ali-Prannar	Deposit-rate	The-announced-amount	The-changed-structure	Purchase-price	The-price-if-they-would-have-been-sold-with-the-deposit-rate	Savings
1566	3-Jan-13	6.35617021%	6.45	4.64%	3,200,000,000		3,056,298,220.30	3,093,920,895.75	37,622,675.46

Translated by : RedinaKarapici,

Auditor Performance Audit Department

Dr. Adriatik Kotorri

AN ADEQUATE MODEL OF CORPORATE GOVERNANCE IN THE WATER SUPPLY AND SEWERAGE IN ALBANIA

“...the most appropriate theory for Albania's theory of agency by which the function of the board of directors should be: monitoring the manager to ensure the interests of owners and directors in this context are accountable to owners and compose the link between owners and Company..”

**By: Evis Gjebrea, PhD Candidate
Dr. Ermela Kripa**

Abstrakt

Corporate governance, nowadays is one of the most debated topics, because it has impact on the way a private or public company is directed, administered and controlled. In developing countries the implementation of corporate governance is in its early stages, but is seen attempts to include the OECD principles on corporate governance, particularly in the public sector. The focus of this paper is the analysis of trends in corporate governance in the water supply and sewerage sector (WSS) in Albania focusing on the analysis of the current situation and providing recommendations for further improvements.

In Albania, the service of water supply and sewage is decentralized, where local governments are responsible for their respective areas of service. In Albania there are currently 58 Water Supply and / or sewer Companies and the sector-level performance is far below acceptable standards as UK companies fail to cover costs and services are not provided with adequate quality.

For the purposes of this study, it will be conducted a review of literature on theories of corporate governance and the current situation of the implementation of corporate governance principles in the UK sector will be analyzed. Results of the study are intended to provide recommendations on the proposal of a suitable model of corporate governance by the question of whether it is more appropriate : the control or the custody.

Keywords: corporate governance, water supply and sewage sector, principles, supervisory council

1.Introduction

Over the last decade there has been a development in the direction of decentralization of public services, to which the owners are the municipalities and communes. The independence established through the delegation of such services to the local government is believed that improves the management of services and facilitates the relationship between owners (the city / municipality) and third parties. Some believe that the division of ownership from control, reduces political control and increased transparency (Hansson et al. 1992). In their study on the relevant state-owned corporations Wettenhall (1998) and Thynne (1994) concluded that there is a trade-off relationship between control and autonomy in terms of corporate governance

Corporate governance is the set of processes, policies, legislation and institutions affecting the way that a company is managed, administered and controlled . It also includes the relations among the many stakeholders involved and the goals for which the company is governed (OECD, 2004)

According to the OECD, the Principles of Corporate Governance aim to (OECD Principles, 2004):

Establishment of appropriate legal and regulatory framework for State Owned / Public Companies

Protection and facilitating the exercise of shareholders' role;

Equal treatment of all shareholders if they both are majority and minority in;
Disclosure of Information and Transparency;

Strategic Management Board Effective Monitoring and Accountability of Board to the company and shareholders.

The focus of this paper is the analysis of trends in corporate governance in the water supply sector in Albania focusing on the analysis of the current situation and recommendations for further improvements.

Corporate government depends on (i) legal (ii) institutional and (iii) regulatory framework. Legal framework in Albania on WSS is in initial phase, although there are some improvements. Such improvements include companies in areas or special sectors of the Albanian economy, where financial sector is the key one.¹ Although, in many countries local institutions have approved Codes of corporate governance, in Albania such codes still doesn't exist.

In the Water and Sewage sector , the WS companies are joint-stock companies governed by the Commercial Companies Law no. 9901 dated 14.4.2008 "For traders and tradecompanies." In Albania there is no law for public companies to make binding principles of Corporate Governance. Regarding the institutional and regulatory framework in Albania there are some institutions that have at least one of their activities that addresses the corporate governance issue².

¹ Law for "Banks" in 2006, the law on insurance and reinsurance, law on titles, etc..

² The Parliament, FSA, Ministry of Justice, Ministry of Economy and Trade.

2. Review of Literature

There are several definitions in terms of Corporate Governance. A definition describes the corporate governance as a set an interaction between actors that have an interest in the organization. Such interest is related to the value that organization creates and how this value is distributed between the stakeholders (Huse, 2007). Corporate governance also connects to the power that these actors have in the organization (Husen, 2007). This effect depends on the context and the result varies when changing contextual factors (Husen, 2007).

According to Finkelstein (1992) is considered necessary to the distribution of power between the actors involved. Use of corporate governance mechanisms is believed to depend on the context (Husen, 2007). Such a contextual factor may be the type of the sector in which a company operates and the other may be the business in which the company operates.

There are two basic theories that explain corporate governance. In the following we will present the specifics and commonalities of these theories.

2.1 Agency theory

The theory focuses on the relationships between the principal and agent (Eisenhardt, 1989). The principal is the stakeholder who delegates his task to the other stakeholder who is the agent. In a company where the division of ownership and control appears, an agency relationship is established (Muth & Donaldson, 1998). Owner becomes

principal who delegates the work to the manager who is the agent. With the division of ownership and control, the manager takes control over the company, but the when there is presence of divergent interests, it is not clear that the manager acts in a way that is in line with the interests of owners, given that human beings behave in beneficiary way and are subject of the rationality (Donaldson, 1990).

This is the root of the problem of agency (Shleifer & Vishny, 1997). In the case of companies owned by municipalities / communes, the number of principals increases and as a result incurred a multiple-agency relationship (Child, 2005).

Considering that this study relates to public sector organizations that provide public services, market control mechanism will not elaborate further, but rather the focus will be on the board of directors. The function of the board of directors is consistent with the theory of agency to monitor the manager to ensure the interests of the owners (Hillman & Dalziel, 2003). With this perspective, the directors are accountable to owners and constitute the link between owners and company (Aguilera, 2005).

2.2 Theory of Trusteeship

Although the theory of trusteeship is the result of the response to the agency theory, both theories have many commons. Like agency theory, the focus of the theory of trusteeship is the division between ownership and control and the relationship between principal and agent (Tosi, Brownlee, Silva, & Katz, 2003). The theory addresses the custody of

shareholder interest (Tosi et al., 2003). However, both of these theories differ in one important aspect that is human motivation and the role of manager (Tosi et al. 2003). Perspective on human behavior adopted by the agency theory has been criticized by advocates of the theory of trusteeship that is very simple (Donaldson, 1990). While agency theory sees humans being as beneficiaries, trusteeship theory is based on the aspect of the physiological and sociological theories and sees the human being as very complex (Donaldson, 1990). Having a different perspective on human behavior, the trusteeship theory recognizes that managers have other motives than only economic reasons (Donaldson & Davies, 1991). According to the theory of custody/ trusteeship managers are not seen as having individualistic motives and interests, but rather as people who are more oriented toward common solutions and as team players (Davies, Schoorman, & Donaldson, 1997). As a result, the managers of this theory are considered to have the sense of duty and to achieve satisfaction by reaching goals and performing better.

Given that managers have a variety of interests and motives, that not necessarily means that a conflict of interest exists between the manager and the owner (Davies et al., 1997). Rather, assuming that the manager acts in accordance with the best interests of the organization, they maximize the personal benefit associated with the success of the organization. (Tosi et al., 2003). As a result, the interests of the organization and manager do match each other and

manager can be trusted management giving freedom to act (Davies et al., 1997). According to this theory it is possible for managers to satisfy most owners focusing on improving the performance of the organization (Davies et al., 1997).

Given that owners and managers have not considered different interests, is not necessary that the board of directors to exercise control over the manager. The role of the board of directors varies from agency theory as the board is not considered to have control function, but instead the board should support and empower the manager (Anderson, Melanson, & Maly, 2007).

3. Corporate Governance of Water and Sewage Sector in Albania.

Albanian government decentralization has resulted in the transfer of ownership of shares of water utilities to local government units, as if they are owned individually by a local unit as well as when they are owned collectively by several local units.

Within the decentralization of service provision for this legal basis for state public enterprises is article 213 of Law no. 9901 dated 14.4.2008 "For the traders and trading companies". Water Supply and Sewage Companies in Albania are considered as public share companies and their organization form is regulated according to this Law. In addition the Decision of Council of Ministers no. 678 date 3.10.2007, defines the activity of WS companies as delivery of water supply to the consumers and maintenance of services, water supply and sewage.

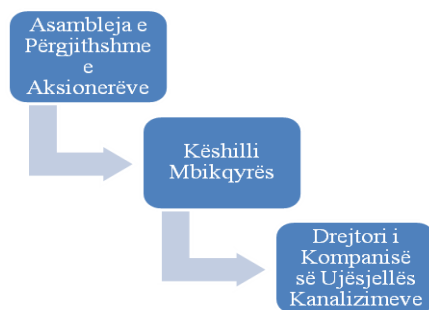
The following section will present the applicability of some of the principles of the OECD Corporate Governance by taking as case analysis of WS companies in Albania.

3.1 The principle of "Protection and facilitating exercise of shareholders'

Shareholders are represented by a General Assembly of Shareholders which is the same as the Municipal Councils, where the company serves a single LGU / local government unit. Supervisory Board is the governing body of the WS corporate enterprises according to the Statute. The number of members is limited to six members elected by the Ordinary Shareholders' Meeting and the term/mandate of the members is three years. Reports of the Supervisory Board to the Meeting of Shareholders regard to its obligations to oversee the compliance of the company's activities with applicable laws and standards and applicable accounting principles. Management of companies becomes more difficult when two or more LGUs have to share the ownership.

Fig 1: Institutional Structure of Water Supply Companies

In this respect under the law for commercial companies, WS companies are assumed to carry out their activity with the aim of ensuring cost recovery and profits. Reality shows that most companies are inefficient and subsidized by the state to provide coverage to their financial losses. WS companies are the only example of a joint stock status in the public sector or corporate ownership of one or more Local Government Units. his

structure appears complex given that decentralization has just been committed in Albania and in this regard LGUs have little experience in the exercise of supervisory role of such companies.

The position of president of the local unit has limited influence on the function of the water supply companies, as this decision concerning the WS is the responsibility of local councils, which may hinder the performance of WS depending on the political influence of members of the council / local . Contradictions in this case lies in the fact that the mayor / local unit as head of the executive in charge of providing all municipal services is the public face of the local unit. Consequently, the population tends to make him responsible for the smooth running of these services, including the water supply and sewage.

3.2 The principle of "Information Disclosure and Transparency" In accordance with the Constitution of the Republic of Albania and the Law no. 8652 of 2000, the local government is obliged to inform the public about the income and expenses of local funds. Based on the author's own search was concluded that opportunities for new technologies to

increase the transparency of local government are used less, or much less, but even when are used lacks transparency of local public finance. Local government lacks dedicated staff to update and maintain websites and also lacks the funds to publish the information processed. From the search was concluded that only 8 municipalities (or 12% of the total number of municipalities) and 1 commune (0.3% of the total number of communes) have a dedicated online information on local public finances.

3.3 Strategic Management, Effective Supervision from the Board and Accountability of Board to the company and stakeholders.

Water Supply Companies in Albania exercise their trade activity and should operate as to the principles of covering fully the costs, based on the fees structure, Which in turn is REGULATORY Approved by the National Commission of Water Supply and such fees are APPLIED over the Clients' bills. The Directorate of Water Supply in Albania has elaborated a Business Plan. That model is provided to all Water Supply Companies, together with Guidance and accounting paper used to swear in computer based..

A Business Plan makes available tools for information sharing Between Employers, Clients, Political Leaders and Potential Investors, Providing an Agreement on the Enterprises' Plans Regarding operations, Assurance of Sustainability, Quality of Service, affectivity of maintenance and Financial Sustainability.

Supervisory Board has a monitoring function and manages enterprise policies.

It should be made aware of the key objectives of the business plan, and required for their opinion on key issues. Finally, the Supervisory Board is the body that will approve the business plan, so it is important to have good knowledge of the objectives and elements of the business plan. Basic responsibilities of a supervisory council are to assure the shareholders, that the company operates in accordance with applicable legislation and regulations applicable to public water supply and sewage services, and that the company implements financial management practices in sustainable cost - effective.

Recent experiences in Albania suggest that lack of proper information, as the elected councils of local governments, as well as the supervisory boards of water utilities, complexity and responsibility associated with serious water sector. Most water utilities still require financial subsidies from the central government to cover daily costs of operation and maintenance.

4. Adequate Model CG: Control or custodian?

In section 2 of this paper was presented two theories of corporate governance in public companies. In both theories, that the agency and custody focus lies in the division between ownership and control and the relationship between principal and agent (Tosi, Brownlee, Silva, & Katz, 2003).

However, both these theories differ in one important aspect that is perspective on human motivation and the role of manager (Tosi et al., 2003). According to

the theory of custody owners and managers are not considered to have different interests and therefore it is not necessary that the board of directors to exercise control over the manager. This theory is not seen as appropriate for Albania, especially for the WS sector as decentralization is not yet consolidated, WS companies are inefficient, company managers are often selected based on political preference and as a result their supervision is still necessary.

Based on the above problems, the most suitable theory for Albania is the theory of agency by which the function of the board of directors should be monitoring the manager to ensure that the interests of owners and directors in this context are accountable to owners and form the link between the owners and the company. Finally, the division of ownership from control, reduces political control and increases transparency.

5. Conclusions and Recommendations

In this paper was presented corporate governance principles and their application in the Water Supply and Sewerage Sector in Albania. Although there is no specific legal framework for CG, most of the principles apply to laws and regulations made for the sector. There are two theories of corporate governance in the public sector, namely: agency theory and custody theory. Agency theory focuses on the relationship between principal and agent where the principal actor delegates work to another actor who is agent. In a company where the division of ownership and control appears an agency relationship is established. Custody theory is similar to

the agency theory, in terms of division between ownership and control, but differ in one important aspect that is human motivation and perspective on the role of manager. According to this theory the organization's interests and manager match, and manager can be trusted management giving more freedom to act. This paper analyzed the application of the principles of corporate governance in the WS services. In three principles analyzed in detail conclude that although there are regulations and institutional structures, they are partially implemented. Specifically, under the principle of "Protection and facilitating exercise of shareholders", even though there is an institutional structure, it is presented as very complex considering that decentralization has just been committed in Albania and in this regard LGUs have little experience in practicing such corporate watchdog role.

Under the principle of "Strategic Management, Effective Monitoring and Accountability of Board to the company's board and shareholders" lack of business plan development in the majority of WS companies, as well as lack of proper information, as the elected members of governments local councils as well as supervising the water utilities, complexity and responsibility associated with serious water sector.

This paper examined what is the most appropriate model for corporate governance in Albania in the WS based on the theories and analysis of the problems of the sector. The conclusion is that the most appropriate theory for Albania's theory of agency by which the function of the board of directors should be:

monitoring the manager to ensure the interests of owners and directors in this context are accountable to owners and compose the link between owners and Company.

Bibliography

Aguilera, R., V. 2005. Corporate Governance and Director Accountability: an Institutional Comparative Perspective. *British Journal of Management*, 16(s1): S39-S53.

Anderson, D., W., Melanson, S., J., & Maly, J. 2007. The Evolution of Corporate Governance: power redistribution brings boards to life. *Corporate Governance*, 15(5): 780-797.

Child, J. 2005. *Organization : contemporary principles and practice*. Oxford: Blackwell.

Davies, J., H. , Schoorman, F. D., & Donaldson, L. 1997. Toward a Stewardship Theory of Management. *Academy of Management Review*, 22(1): 20-47.

Donaldson, L. 1990. The Ethereal Hand: Organizational Economics and Management Theory. *Academy of Management Review*, 15(3): 369-381.

Donaldson, L., & Davies, J. H. 1991. Stewardship Theory or Agency Theory: CEO Governance and Shareholder returns. *Australian Journal of Management* 16(1): 4965.

Eisenhardt, K., M. 1989. Agency Theory: An Assessment And Review. *Academy of Management. The Academy of Management Review*, 14(1): 57-75.

Finkelstein, S. 1992. Power in Top Management Teams: Dimensions, Measurem Validation. *Academy of Management Journal*, 35(3): 505-538.

Hansson, L., & Collin, S.-O. 1992. Kommunalt bolag? : en studie av för- och nackdelar med bolagisering av kommunalteknisk verksamhet. Stockholm Svenska kommunförbundet; Kommentus [distributör].

Hillman, A., J., & Dalziel, T. 2003. Boards of directors and firm performance: Integrating agency and resource dependence perspectives. *Academy of Management. The Academy of Management Review*, 28(3): 383-396.

Huse, M. 2007. Boards, governance and value creation : the human side of corporate governance. Cambridge: Cambridge University Press.

Muth, M., & Donaldson, L. 1998. Stewardship Theory and Board Structure: a contingency approach. *Corporate Governance: An International Review*, 6(1): 5-28.

Shleifer, A., & Vishny, R. W. 1997. A Survey of Corporate Governance. *Journal of Finance*, 52(2): 737-783.

Thynne, I. 1994. The Incorporated Company as an instrument of

Government: A quest for a Comparative Understanding. *Governance*, 7(1): 59-82.

Tosi, H., L., Brownlee, A., L., Silva, P., & Katz, J., P. 2003. An Empirical Exploration of Decision-making Under Agency Controls and Stewardship Structure. *The Journal of Management Studies*, 40(8): 2053-2071.

Wettenhall, R. 1998. The rising popularity of the government-owned company in Australia: problems and issues. *Public Administration and Development*, 18(3): 243-255.

OECD Principles of Corporate Governance, marre nga
<http://www.oecd.org/corporate/ca/corporategovernanceprinciples/31557724.pdf>

Albanian Law on Comercoal Companies no. 9901 datë 14.4.2008 “ For traders and trading companies”

***Translated by : Albana Gjinopulli
Head of Training and Certification Unit,
ALSAI***

**Evis Gjebrea, PhD. cand.
Faculty of Economy- European
University of Tirana
E mail: evigjebrea@uet.edu.al
Dr. Ermela Kripa ,
Faculty of Economy- European
University of Tirana
E mail: ermela.kripa@uet.edu.al
Prof.Ass.Dr. Leontiev Çuçi
Rector “Kristal” University”**

REMUNERATION OF NON-PECUNIARY DAMAGE IN THE LAW “COMPULSORY INSURANCE IN TRANSPORT SECTOR”

“.. Non-pecuniary damage or moral damage represents damages without economic content, result of damage or violation of personal non-property rights....”

By: Adv. Silvana Bello

INTRODUCTION

The study is focused only on the problems arising from the implementation of compulsory insurance law for compensation of non-pecuniary damage as a result of road accidents. Non-pecuniary damage or moral damage represents damages without economic content, result of damage or violation of personal non-property rights. According to the Law on Compulsory in the following study will use the term "non-pecuniary damage".

Judicial practice, after 1992 in connection with civil liability for non-pecuniary (moral) damage has undergone major changes, starting with avoidance or non-payment, for unreasonable reasons of financial compensation to non-pecuniary

damage, to a mixed system to repair this damage.

Judicial practice in the case of non-pecuniary damage is developed in a differentiated way, giving judicial decisions for the same insurance case, and the difference in indemnity was in a 1:10 ratio, maybe even more.

Lack of a proper study, regarding non-pecuniary damage, to identify specific objective criteria, which would allow balanced assessment of non-pecuniary damage, taking into consideration transparency, flexibility, speed, predictability and fairness of the evaluation process and compensation for such damage has prevented an objective assessment of the damage.

Key words: compulsory insurance, indemnity, pecuniary damage, non-pecuniary damage, biological damage, moral damage, existential damage, judicial practice, civil liability.

AIM

The aim of this study is to analyze the problems due to application of law no.10076 dated 02.29.2009 "On compulsory insurance in the transport sector" no.10455 amended law dated 21.07.2011, related to non-pecuniary damage, in order to results and recommendations can be adapted in practice, to assess remuneration of non-pecuniary damage, occurred by the injured and victims of road accidents.

STATISTICS

Albania, a small country of about 3 million people and over 300,000 motor vehicles, is confronted with a high number of automobile accidents as a result of a variety of causes such as lack of infrastructure, road signs, education of vehicle drivers, driving vehicles on effect of alcoholics, etc., as well as the effects caused by them. According to the Institute of Statistics of the Republic of Albania, only for the period 2003 - 2010 results that from automobile accidents 7,521 people lost their lives and 13,318 wounded (while it's thought that the 2010-2013 statistics are even more alarming). Increasing off non-pecuniary damage suffered by the victims of road accidents is undoubtedly high and virtually impossible to objectively assess financially. For this reason it is difficult to ask victims to determine voluntarily the limit off the damage incurred.

LAW

The law "On Compulsory insurance in the transport sector" no. 10076 dated 12.02.2009 has followed the law no.7641 dated 01.12.1992 "On approval of changes no. 295 Decree dated 15.09.1992" On compulsory insurance

of motor vehicle holders for third party liability " This law provided for compensation of damages, without specifying what type of damage. In most cases, insurance companies only treat and assess pecuniary damage, but with awareness and informing the public, the injured parties were directed to courts to reward pecuniary and non-pecuniary damage, which, in most cases, were reluctant to recognize the non-pecuniary damage.

APPLICATION OF NON-PECUNIARY DAMAGE

One of the basic principles of coexistence of the human society is the prohibition to cause harm to the others (*alterum non laedere* or *neminem laedere*). Its application finds general settings in the Civil Code and in particular in extra provisions on civil liability as provided in Section 608 of and following. Based on this liability, known as "aquiline liability" (*lex de damno Aquila*), anyone who violates the legitimate rights and interests of another, is obliged to indemnify it. Through remuneration, intended full restoration of the damaged (*restitution in integrum*) in the previous state (*status quo ante*), in which it was found, if there would not have occurred any damage. Due to spirit of the this law was designed the compulsory insurance for third party liability law but in reality this legislation recognized and compensated only pecuniary damage from 1992 till 2007.

For the first time non-pecuniary damage was known to damaged persons by Decision no. 12 dated 13.09.2007 of United Chambers of the Supreme Court, which ultimately solved

the "uncertainty", recognizing the injured person, but also other persons, such as pecuniary remuneration for both pecuniary and non-pecuniary damage as a result of road accidents. United Chambers of the Supreme Court unified, finally, judicial practice for the treatment of non-pecuniary and pecuniary damage caused by road accidents, according to the Civil Code of the Republic of Albania, approved by Law no 7850 dated 29.07.1994.

Law "On Compulsory Insurance in the Transport Sector" no.10076 dated 12.02.2009 has provided for the first time, clearly, remuneration for pecuniary and non-pecuniary damage. In support of this law, the Financial Supervisory Authority has approved the Regulation "On the treatment of damages covered by compulsory insurance contracts in the transport sector" no.53 dated 25.06.2009, as amended by Decision No. 168 dated 13.12.2011.

Some problems concerning the calculation of non-pecuniary damage

FSA Regulation "For the treatment of damages covered by compulsory insurance contracts in the transport sector" defined and determined biological, moral and existential damage.

Biological damage essentially constitutes in violation of good health, physical integrity and / or human psychic and has a substantial impact on daily activities.

Moral damage is a manifestation of inner spiritual unease in the human condition, individual spiritual pain and suffering of the injured family.

Existential damage is infringement of personality rights, which undermines the objective and the life of every man, as his quality of life as well as personal and family relationships.

These elements of non-pecuniary damage are defined in Section 28, "Methodology for calculating the non-pecuniary damage." Article 29 of this Regulation has determined the division of biological damage by group age of persons injured by giving priority to the damage suffered by the youngest, ages up to age 20 years where maximum of biological damage for health damage over the range of 30% varies from 90,000 ALL - 100,000 ALL.

Moral damages ranging from 100,000 ALL for each 10% degree of disability, and whether the person is totally incapable, therefore $k = 100\%$, this value is $\frac{1}{2} - 2$ times the biological damage related to the age. Likewise existential damage value that benefits the injured person, with the coefficient of loss of ability to work, $K_{hap} = 100\%$, calculated from $\frac{1}{2} - 2 / 3$ times the biological damage related to the age.

Regulation of the FSA, by which is determined the calculation of pecuniary and non-pecuniary damage, has not been cleared, in terms of calculating and determining the income calculation formula of non-pecuniary damage. (the formula of calculating the biological damage as a basis of calculating the moral and existential damage is related directly on the income). The implementation of this formula, raised several questions, the answers to which will eventually clarify the practical implementation issues of non-pecuniary

damage assessment by insurers and courts.

Given the principle of compensation, which aims to return the party to its former condition before the accident (restitutio in integrum), we can draw the following conclusions:

1. The formula of calculating non-pecuniary damage (damage biological) should be taken as income due to the average net wage in scale economy / country at the time of the accident.
2. The formula of calculating non-pecuniary damage should consider the relationship of persons affected with the victim, and then the remuneration of non-pecuniary damage must be different if the injured person is a minor, adult, parent or child of the victim, sister, brother or husband / wife.
3. Total value of damage as pecuniary and non-pecuniary damage (damage biological, moral and existential) should not exceed the limit of liability of the insurer under the law in force at the time of the accident.

RECOMMENDATIONS

Performing a proper study to implement the above-mentioned conclusions and finding a fair and

objective methodology for assessment of non-pecuniary damage, in accordance with the legislation in force.

Bibliography

1. "Guidelines for Compensation of moral damages" author Mihai Sorin Greceanu & Necrelescu.
2. Law Nr.10076 dated 12.02.2009 "On Compulsory Insurance in the Transport Sector" Amended law Nr.10455 dated 21.07.2011.
3. The Law "On approval of amendments to Decree Nr.295 date 15.09.1992" On compulsory insurance of motor vehicle holders for liability to third parties "
4. The Civil Code of the Republic of Albania
5. Decision Colleges Unifying States Supreme Court No.13 dated 13.09.2007.
6. Regulation No. 53 of FSA. 53 datw amended by Decision No. 168 25/06/2014 dated 13/12/2011.

***Translated by : Ina SOKOLI, Auditor
Audit Department of Investments and
Foreign Financed Projects and
Environmental Protection***

Adv. Silvana Bello

THE INITIATE AUDIT OF LEGITIMATE INDICATIONS AND THE LEGALLY RECOGNITION AND RETENTION LIMITS AUTHORIZED DISCRETION.

Albanian SAI has the legitimate right to permanent monitoring of programmed activity of every state institution or public administration and also his role initiator becomes spontaneous when it considers that the encroachment risk of public interest or any other statutorily administer right in the name of public is evident

By: Prof.Assoc.Dr. Helga VUKAJ, AL-SAI

Albanian SAI has the legitimate right to permanent monitoring of programmed activity of every state institution or public administration and also his role initiator becomes spontaneous when it considers that the encroachment risk of public interest or any other statutorily administer right in the name of public is evident

According to the motto: -Your experience, a success or failure !- it's worth mentioning the obligated recognition of the government frameworks ,especially the one with discretionary nature, because any legal framework displacement of the auditor

activity would fail the initiative, the verification and the controller work, as a consequence would entail the audit conclusions invalidity. This side of the coin makes him consider this evident risk as the next discovery in many processes. Each of us should be aware that: We face discretionary acts in public administration activity in all law systems of different countries. Even in our society they are no longer considered unknown. Rather, there is a growing opinion that such powers are necessary to achieve a fair social order and to make the legal right a positive reality. Of course this doesn't mean that it should be given unlimited and unnecessary discretion to the public administration, or that the administrative bodies must be free from all restrictions during the exercise

of discretion. Discretion doesn't mean arbitrariness.

Discretion, or when we say that the act of discretion should be within discretion of the administrative authorities, this means that the right or the actions must be conducted pursuant to the rules of reason and justice, not according to the private opinion. So, the right, the action or the discretionary act must not be arbitrary, vague and imaginary, but legal, regular and exercised within the limit in which the body must limit itself to realize a lawful purpose.

The law does not allow unlimited discretion accorded to the administrative. According to the article 7 of the Administrative Procedure Code "Discretionary power of public administration means the right of the public administration to conduct public authority to carry out a lawful purpose even without the expressed law authorization. This means the right granted to administrative bodies, which during their activity and in the multitude problems they may considered, have the opportunity to examine within the scope of the law, despite the law cannot be expressed in concrete terms, to resolve various issues and to issue discrete nature. This important principle that characterizes the state administration, gives more agility and flexibility to the administrative activity to function normally within the spirit of the Constitution and the law. Overcoming discretion may encounter in its most obvious, when the administrative authority does something that is clearly unauthorized

Overcoming discretion may be found in its most obvious when the

administrative authority make something that clearly is authorized to do under the law authorizing basis, surpassing external constraints provided by law, as may be for example: the case of imposing a fine by the competent administrative body beyond the limit set by law. But such obvious excesses are not so frequent in administrative activity. Normally, the excess of discretion is not encountered in such simple forms, as such as making a decision within the law never tackle etc. Thus, for example, the decision of a city authority to hire, an employee employed as a guard and pay for it, reveal the owners of vehicles in a public parking lot, can be considered as exceeding the authority's discretion administrative traffic area, while road code does not give any authority entitled to do so by creating such parking; or example, appointment to a particular task to a civil service employee and his conducting further payment of funds allocated for this purpose, in a time chart of the institution does not provide such a place.

Another form of overpass is the lack in the practicing of discretion. An administrative authority can fail in practicing his discretion because of apathy, indolence or indifference; because he thinks he has any obligation to practice that duty or because he wrongly consider himself limited from another law or normative act. The failure or mistake in practicing of discretion may be a result of legislation misunderstanding which gives discretion to administrative body.

The appropriate administrative authority can think that he has any discretion in concrete cases meanwhile

law does not deny this right. So even if the administrative authority thinks he is lawfully limited to do something, meanwhile he is within his discretion, in this case his passivity is illegal because the administrative office should investigate the case in his free discretion.

Through discretion's abuses the public administration office commits an illegality with tendentious non-observance of internal legal constraints, given for discretion practicing.

The discretion's abuse can be objective or subjective. An objective abuse is result of non-observance or constitutional principles and other normative acts violation, as per example equality, reasonability, impartiality ect. A subjective abuse is result of practicing the discretion for a wrong purpose or when it's not justified in the judgments he is build.

The administrative act is the clearest way of jurisdiction practicing and his functions from public administrative office but is not the only one. The public administration expresses jurisdiction also through another administrative act which is administrative contract.

Contracts in which administration can be represented as pair can be private or public.

An administrative contract announces, revokes or modifies a legal relationship in the sphere of public law and private contract does the same thing, but in the sphere of private law. For this reason, in case that a legal relationship is found, modified or revoked by a contract, but that is included in public law, then it will be considered as administrative or public contract.

Administrative Procedure Code does not provide any general requirement

binding, or recommendations about the form that should be an administrative contract. The only requirement is that in cases of Failure to the law of any other form of contract, then it is understandable that the form should be written. In case that an administrative contract interferes with the rights of third parties, then the adoption of these parties should definitely be written. Also, permission, consent or approval of the higher administrative authority should be taken to a contract, in the event that a license, such consent or approval may have been necessary, if the authority would issue an administrative act rather to make a contract.

Freedom that enjoy parties in a private contract in respect of the contents of a contract is not valid for parties to administrative contracts. This limitation is conditioned by the fact that there is a risk of commercialization of administrative services, in the event that the parties to an administrative contract, will be given the same freedom that the parties to a private contract.

The legal requirement in administrative contracts oblige the body not to overstate its powers and do things which is not authorized to do. Therefore, like all other acts of administration, an administrative contract certainly should rely on the law and should not be inconsistent with any provision of it. Lawful cause on which the obligation between the parties to the administrative contract constitutes, as in private law contracts, is one of the main conditions for the conclusion and validity of the contract.

It is not necessary that the power to contract should expressly be accorded

by law, but must have its foundations in law. In this context, the law does not mean only basic law, but generally means administrative law and common law, as well as general principles of law. It is not necessary that a law expressly prohibit a contract, but enough that such a ban comes from the purpose and meaning of such a law.

It is not necessary the existence of a contract if the law requires the fulfillment of a task through a written direction or order of the administrative authority, or through an administrative act. For example, the appointment of a civil servant or the employment of a person in the defense services, or the imposition of duties can only be made through an administrative act and not through a contract. This is the concept that is due to administrative contracts. So, administrative contracts are not necessarily only those that were cited above which are expressly provided in the Code of Administrative Procedure, as the needs of society can bring in the future other types of contracts, which is impossible to be all provided by law. We must understand that an administrative body will contract another entity of the right to an administrative contract, in those cases that the law recognizes such a form and when it is excessive or impossible to issue an administrative act to regulate this relationship. Requirements of the law should be applied in all administrative contracts. The requirement of legality can be mitigated only when and to the extent that an individual is entitled to waive his rights. Waiver of rights may be permissible only if it is established a legal right to the assistance of an individual, available exclusively to him and when the resignation does not

violate the public interest of the third parties. In any other case, any type of waiver will be considered invalid.

The Administrative authority, is given the final force and unilaterally to break a contract if such a breach is necessary to prevent or eliminate a serious detriment to the welfare of the general public interest. This power of the administration to undermine administrative contracts in the public interest is clearly and explicitly recognized by our legislation.

The administrative contract, like the administrative act, may be valid, invalid and cancellable. A contract is effective such as a depreciable administrative act, until it is canceled by legal requirements. A contract will be considered invalid as an absolutely null administrative act, so is invalid "ab initio" void and has no legal effect.

An administrative contract is invalid, as it would be a private contract void under the civil law, such as: if one of the parties in the contract is not competent because the fledgling or mental disability; If a party holds mental reservation or serious lack, or holding something secret about the intention; when the expression of desire on the part is fake or if he does not make a serious expression of desire; when is a violation of the required form of law; if it is incompatible with the rules of morality; when aiming a help or an impossible service, according to an objective standard applied at the time of making the contract, which no one can physically or legally lead to the end; when it is made a mistake about the facts contract is based on; or when one party rejects the contract, after approval is achieved on the basis of error or faulty communication, or

deliberate deception or threat, or is made by a representative who has not the proper authority to act, etc. , etc..

Partial nullification of a contract could make it completely worthless, if the contract can not be done without the invalid part. While invalid contracts can not take effect, neither the parties nor anyone else can not rely on them. However, if under the terms of an invalid contract, one party has performed its part of the contract, it is entitled to compensation for the damage that may be caused.

Well, the same rules that operate on the invalidity of an administrative act shall apply to administrative contracts, because it can not be held different positions for them, because as an administrative act, as well as administrative contracts are subject to the study of the theory of administrative law and both made subject to judicial review in the administrative sections in case of invalidation.

Also, almost the same rules that operate in determining the invalidity of

contracts in private law will be applied in administrative law. Thus, the rules provided in the Civil Code governing the conditions of the contract and affecting the principles of equality and equity, placing restrictions on the responsibilities of the parties, opportunities to withdraw from the contract, contractual freedom, the powers of the organs deviations court, etc., are also applicable in reviewing the validity of administrative contracts.

Bibliography

Code of Administrative Procedures
Commentary of the Code of
Administrative Procedure

***Translated by : Marvin Karalli, Auditor
Audit Department of State Budget
Revenues***

Prof.Assoc.Dr. Helga VUKAJ, AL-SAI

PUBLIC AUDIT _____ The initiate audit of legitimate indications and the
legally recognition and retention limits authorized discretion

THE IMPORTANCE OF THE RIGOROUS IMPLEMENTATION OF INTOSAI STANDARDS

".. Including ISSAI's implementation as a separate objective in strategic plan SAI can help staff commitment of the institution and to mobilize adequate resources to support the implementation of ISSAI .."

By: Fatos Çoçoli, External Expert, ALSAI

Abstract

International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAI), the organization representing the entire community of public external audit, since it was founded in 1953, has developed and improved the supreme audit of public sector worldwide. She has performed this role through the creation and continuous improvement of basic guidelines and audit rules, so his standards.

Standards, guidelines and best practices of INTOSAI have been developed under the auspices of three permanent committees of INTOSAI: Professional Standards Commission (PSC), the Knowledge Exchange Commission (KSC) and the Capacity Building Committee (CBC). Adopting a comprehensive set of

International Standards (ISSAI) for Supreme Audit Institutions (SAI) at the Congress INCOSAI XX of INTOSAI in Johannesburg, South Africa in 2010, has given SAI's member of INTOSAI an updated framework of standards, guidelines and international best practices for external audit of the public sector.

Key words: public external audit, the Supreme Audit Institutions (SAI), the International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAI), ISSAI standards, international best practices, congresses INCOSAI, quality in the audit, the SAI's independence, international cooperation.

Introduction

Secretary-General of the United Nations, Ban Ki-moon has praised the role of ISSAI standards in his preface for Memorial publication on the occasion

of the 250th anniversary of the Austrian Court of Audit, stating that "the United Nations and external auditors of government, based on their ISSAI standards, share a commitment to ensure good governance and to advance the international development agenda. We are natural partners, and I welcome our long cooperation with the International Organization Supreme Audit Institutions (INTOSAI), in particular in organizing a number of useful seminars"¹

ISSAI standards are of considerable value to SAI member and provide a common frame of reference for the external audit of the public sector. In 2010, INTOSAI identified the implementation of the International Standards of Supreme Audit Institutions (SAI) as a key strategic priority for the coming years. In accordance with the Lima and Mexico Declarations and recognizing SAI independent of each member of INTOSAI, to determine its approach in accordance with national legislation, through Johannesburg Agreements, INCOSAI XX urged the SAI Member States of INTOSAI use to ISSAI standards as a common frame of reference. In addition, SAI was encouraged to apply ISSAIs in accordance with their mandate and national legislation, and to measure their performance and audit guidelines, using ISSAI standards.

At the same time, ISSAI standards have added value international dimension, pronounced Mr. Terence Nombembe, President of the SAI of South Africa and former President of

INTOSAI during Congress INCOSAI XXI in Beijing in October 2013, which states that: "Although it is relatively easy for INTOSAI to monitor developments in key global, INTOSAI should make it possible to influence these developments, engaging forums identified as important, in the direction of global trends. We have the opportunity to consolidate our existing networks, which have historically proven to be highly valuable in the management of global trends. In this context, I am referring to those bodies as the International Federation of Accountants, Institute of Internal Auditors, organizations of the United Nations (UN), the Organization for Economic Cooperation and Development and our main donors, with whom we have already established a level high credibility and authority in matters of ISSAI standard setting, as well as the implementation of these standards framework".²

But current President of INTOSAI and simultaneously General Auditor of China, Liu Jayi, said in Beijing Congress that "In facing financial deficits and public debt crises, SAI, oriented by their ISSAI standards, can focus on general factors affecting systemic or those strongly in policy implementation and long-term financial sustainability, contribute to the creation of sound public finances and monetary policy".

ISSAI framework:

ISSAIs frame is made of standards and guidelines adopted by the INCOSAI

¹ Austrian Court of Audit, commemorative publication "ACA in its 250th anniversary," p. 4-5, 2011

² Journal of Public External Audit "INTOSAI Journal" Special Edition, January 2014, p. 8.

congresses. ISSAI forms a four level hierarchy.

Level 1 - Founding Principles (Declaration of Lima, ISSAI 1)

Lima Declaration calls for the establishment of effective Supreme Audit Institutions and provides guidance on audit rules.

Level 2 - Prerequisites for the Functioning of Supreme Audit Institutions (ISSAI 10-99)

Prerequisites include INTOSAI statements for the necessary preconditions for the proper functioning and professional behavior ISSAI States. These include the principles and guidelines for independence, transparency, accountability, SAI's ethics and quality control.

Level 3 - Fundamental Principles of Auditing (ISSAI 100-999)

Fundamental Principles of Auditing express the essence of the external audit of the public sector. They contain common declarations INTOSAI members to professional principles of effective and independent audit of public sector entities.

Level 4 - Audit Guidelines (ISSAI 1000-5999)

Audit Guidelines translate basic principles of audit in more specific instructions, detailed and operational, that can be used in the daily work of auditors in performing audit tasks. The purpose of the guidelines is to provide a basis for standards and manuals for public sector audit, which can be implemented by SAI member of INTOSAI. Each guide has a specific purpose and can fit the application in full or in part, reflecting the individual circumstances of each SAI's jurisdiction.

It is important to note that the full implementation of ISSAI requires the involvement of the management of SAI higher levels. When considering the application of ISSAI, SAI management should reflect within the organization and adjust the timeline, as well as the level of ambition for the current situation and available resources. The scope and nature of enforcement ISSAI States may differ from SAI to SAI, depending on the mandate of the organization, legal environment, as well as internal guidelines and SAI audit tools. For example, the implementation process will vary, depending on whether SAI is working with financial audit, compliance or performance, or a type of audit for the first time applied in accordance with ISSAI. Thus, SAI is successfully implementing ISSAI to 3000 and 3100 for Performance Audit, starting from October 2012, when founded the Department of Performance. During more than a year and a half, the number and quality of performance audits in our SAI is increased significantly, with full implementation of the orientations of these two standards ISSAI and the translation and adaptation in English of Guidelines Performance audit, prepared by the Professional Standards Commission (PSC).

What ISSAI provide?

The Quality

Conduct audits in accordance with internationally accepted ISSAI standards, will provide a certain level of quality and consistency in audits. All SAI try to gain the trust of citizens and other activists (Parliament, civil society,

etc..). The application of internationally accepted standards in audits is an important step towards gaining this trust. A high standard of quality would reduce the risk of auditors. Reliability of all supreme audit organizations built on the quality of their audits reached.

Using standard internationally accepted simplifies the comparison between SAI's initiatives for providing feedback to colleagues (peer review), and exchange of experiences other audit. Using similar methods can inspire audit SAI for continuous improvement.

2. Reliability

The use of globally accepted ISSAI standards will strengthen the credibility of the SAI as well as its auditors. Foreign activists (parliament, government, civil society, etc..) Will win a growing confidence in the work of auditors, if they use the globally accepted standards. Results and conclusions of the audit, conducted in accordance with standards ISSAI can withstand any external scrutiny.

Transparency achieved using these ISSAI standards, very popular from the audited organizations and other interested parties, also leads to increased reliability of audit results.

3. Professionalism

Standards form the basis for the professionalism of auditors and audit organizations, providing a streamlined process for audit work. Common standards can improve opportunities for exchange views and professional experiences, passing national and sectoral boundaries. Joint training activities and exchange of experiences would be easier if auditors apply the same set of professional standards.

ISSAI standards globally accepted also provide a common language between the auditors of public and private sector in similar areas of responsibility. Application of globally accepted standards will strengthen the auditing profession in general.

Experience of implementing ISSAI in Albania has shown that SAI and its auditors have actually earned more in their audit work. Auditors themselves have increased their knowledge of audit and its forms, through the recognition of ISSAI standards, have gained new job skills, safety and confidence in their forces. Justification of their findings and recommendations has increased, as well as evaluation by the Assembly and the public.

What should consider a SAI when implementing ISSAI-s?

It is important to understand the challenges a SAI faced when implementing ISSAIs. These challenges vary depending on the level of development of the SAI, the context in which it operates, legal requirements, available resources, including personnel, technical resources and funding, as well as the institution's strategic ambitions. Among the main challenges we list:

Change in management

Implementation of ISSAI's is a long term commitment and management needs to define a vision of what should be achieved, to set targets for their implementation and to ensure the commitment within the organization and among key stakeholders.

Implementation of globally accepted standards may require a risk-based

approach, which can lead to changes in work methods and processes, such as changing requirements concerning control and quality assurance, obtaining audit evidence the use of sampling techniques, etc. These changes can affect organizational structure, conduct and management of the organization. As a result, capacity building and learning at work, will be required for all levels of staff and management.

During the last two years (2012-2013), ALSAI has changed the style of work and management, based entirely on ISSAI standards. Based on these standards, the institution has been determined entirely new and transparent recruitment of experienced staff, training more effective and intensive staff time and organizational structure has changed, making it more flexible and beneficial to body audit. Implementation of the initiative "3i" of IDI in ALSAI has found echo in full, after the institution has set up a working group composed of trained auditors who initially worked under the guidance and advice of SIGMA experts.

The commitment of senior staff

Like all other processes of change within an organization, implementation of ISSAI States needs the full support and commitment of top management of a SAI. Implementing ISSAI as a separate objective in strategic plan SAI can help staff the commitment of the institution and to mobilize adequate resources to support the implementation of ISSAI States. This objective in the strategic planning process of a SAI will ensure that the implementation process gets the attention it deserves by management, a

process that is integrated and coordinated with other development activities, and to monitor progress.

SAI in its strategic plan 2013-2017 has as a sub-target full implementation of the Initiative "3i" in the context of the objective of increasing the capacity audit institution, implement set of tools called "iCATS". Implementation of the respective ISSAI is implicit and explicit in emphasizing the strategic objective of increasing the number and quality of performance audits, as well as the audit of information technology, along with the consolidation of financial and compliance audit.

Interior and exterior conditions

Regardless of whether one SAI decides to implement ISSAIs in financial compliance or performance audit, organizations should consider as its internal conditions, as well as external ones. The importance of conditions can vary depending on the scope of the audit where ISSAIs are being implemented. However, accounting systems and financial management, access to necessary information, relations with Parliament and other stakeholders, as well as audit culture in the country and acceptability and applicability of SAI recommendations are very important for the successful implementation of ISSAI. These conditions may provide opportunities or restrictions that would affect the implementation. If SAI is considering the introduction of new audit tasks in accordance with ISSAI, it is important to ensure that the SAI has sought legal mandate.

ALSAI, pursuant to the recommendations of the EU progress reports, in close consultation and approval by DG-Budget and SIGMA, prepared in late 2012 and submitted to Parliament a new draft law, which included performance and technology information audits, and was a clear reference INTOSAI standards.

Appropriate resources

SAI are always dependent on the availability of qualified and competent staff. The presence of competent auditors and managers become even more important, when introduced into the organization accepted auditing ISSAI standards globally and given new auditing assignments, which increase the requirements for the organization. To ensure that the SAI has the staff needed, can be taken into account improvements in the recruitment process and continuing professional education. Another measure is important to ensure a consistent implementation of ISSAI is the development of methods and forums for sharing experiences within the organization and learning from each other. When planning the implementation of ISSAI, SAI management should provide the necessary funds available. Any change in an organization with the implementation of ISSAI, may have initial economic implications. Funds relating to expenses for training, recruitment, external support, development of manuals and other tools, and technical support. SAI has given these requirements during the last two years 2012-2013, when he recruited about 9 percent of staff with post graduate qualifications

and degrees, has conducted an intensive training process at work, providing opportunities for career advancement for auditors motivated and talented, and has encouraged staff certification by international certification structures for auditors and the IDI. Existing staff is encouraged to take other qualifications post-graduate, important for the respective audit work. In support of the implementation of ISSAI, ALSAI has applied and won a twinning EU project from IPA 2013 worth 2.11 million euros for capacity building audit, which will begin implementation in 2014.

Bibliography

1. Addressing Dr. Josef Moser, Secretary General of INTOSAI Symposium 21st UN / INTOSAI "Effective practices of cooperation between SAI's and citizens to enhance public accountability", Vienna, 13 to 15 July 2011.
2. Mr. Word. Jacek Jezierski, Former President of the NIK, Poland, in the 21 th Symposium UN / INTOSAI "Effective practices of cooperation between SAI's and citizens to enhance public accountability", Vienna, 13 to 15 July 2011.
3. Commemorative edition of the Austrian SAI "250 years of the Austrian Court of Audit", 2011
4. Johannesburg Agreements, INCOSAI XX, 2010.
5. INCOSAI XXI Statement Beijing, October 2013
6. Journal of Public External Audit "INTOSAI Journal" Special Edition, January 2014
7. INTOSAI Development Strategy 2011-2016, 2011

8. ALSAI Development Strategy 2013-2017, July 2013.

***Translated by : Ina SOKOLI, Auditor
Audit Department of Investments and
Foreign Financed Projects and
Environmental Protection***

Fatos Çoçoli, External Expert, ALSAI

THE PYRAMID PRINCIPLE OF BARBARA MINTO, THE LOGIC OF THINKING AND WRITING

“...Nowadays, every modern performance auditor is trained to learn and apply this simple and elegant method...”

By : Dr.Rinald Muça, ALSAI

Abstract

How can you win an audience within a short time? How can you create an intriguing story with a logical structure, simple to understand and easy to remember? If you need to convince others and the time available is limited then how to successfully cope with this challenge?

The Pyramid Principle is the answer. Processed by Barbara Minto and published by McKinsey, the Pyramid is a method to help researchers and consultants to structure their reports and recommendations. Nowadays, every modern performance auditor is trained to learn and apply this simple and elegant method. Let us briefly show below how it works.

Key words: audience, pyramid principle,

audience interest, success, audit report, vertical line, horizontal logic.

Some facts

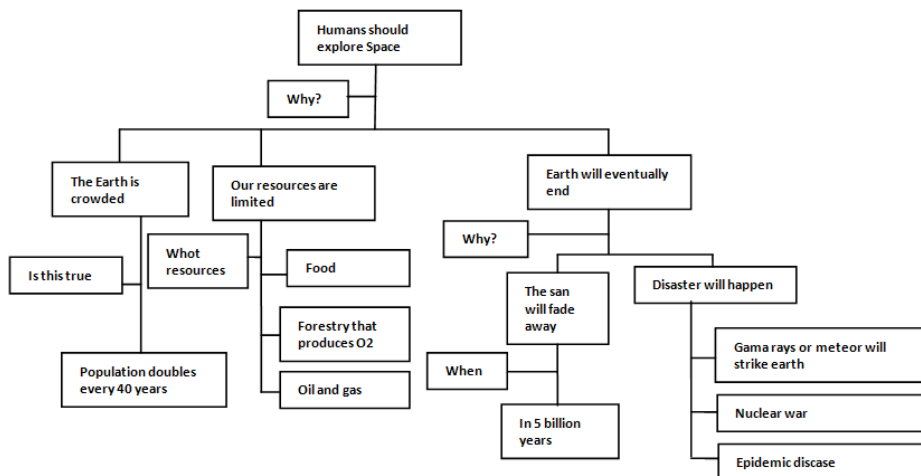
Let's start with some true facts about our audience:

1. People are not interested to hear things that they know;
2. If what we say is interesting people focus only on those which they don't know;
3. If they hear something they don't know they have the attitude to ask questions.

Starting with a sentence that the audience doesn't know makes them automatically ask questions like: Why? How? Is it so? You can keep the audience focused by generating an answer to their question. It's exactly the question-answer dialogue that guarantees the interest of the audience. Always keep in mind that any issues can

be interesting for the audience. It is important that listeners / readers have

and horizontal logic. The vertical line represents the history course (the

sufficient information prior to discussion. So you have to enter a bit inside their “skin” to make the topic interesting ... what do they think about this? Which are their problems and challenges?

Once a question is raised the response generated by you may be unprecedented for the audience and can bring other questions. Simply continue with the dialogue (even virtual), until you reach a stage where there are no more logical questions (people always make questions but if they are not valuable - ignore them. Keep in mind that the audience will not always agree with you.

Prepare in advance the story that you will present by structuring it from the hierarchical point of view. A story with a clear hierarchic and logic line is more simple to understand and remembered.

The Pyramidal Principle is a hierarchic structure which relies on the vertical

question – answer dialogue), while the horizontal line represents the reasoning way (the logical arguments). Let’s take a simple example.

Vertical line

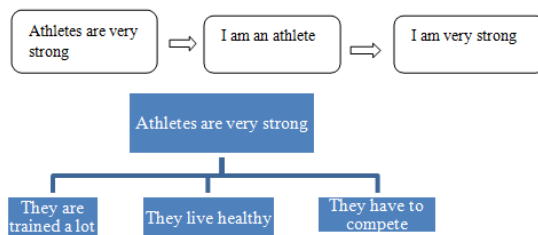
The question – answer dialogue is the vertical logic of the Pyramid. It is the same as we are reading a book or the newspaper, sentence after sentence. We start the main idea then we raise a question then we answer that question and so on. In the chart below it is shown a question – answer dialogue through a hierarchical or vertical structure.

Remember, the reader / listener will not always agree with your version of the story. But it is important that your argument should be well structured and should start only after formulating a logical question on the issue. In a real conversation you can interact with the audience and ask them to formulate the main question. Of course you should be prepared for many other possible questions and you should own the case

to give the best answer possible.

Horizontal logic

If we start a question – answer dialogue our answer should be based on a series of statements. These statements can be deductive or inductive. For example:

Deductive reasoning

Inductive reasoning

Both ways of thinking are available and each one of them has its own advantages and disadvantages. The most important thing is to have a structure and a logic internal rule. Remember that success lies in the details. To understand the pyramid principle is one thing and to apply it is a whole challenge.

Introduction

It is difficult to start a question-answer dialogue from nothing. We should present something to make sure the listener is interested. Remember - "Only if it is of interest, people want to find out what they don't know." That is quiet normal since the listener or reader only wants to find out what he doesn't know if it is relevant to him. The structure of the introductory flow will be:

Situation
Complication
Question
Answer

Starting with an illustration of the situation will establish a certain time and place for the listener. Preferably a time and place the listener can relate to.

The complication will illustrate a problem, thus creating a relevant issue, a certain sense of urgency or compelling reason to listen or even act. Related to this complication a question is posed. There will also be the start of a question-answer dialogue. The question will be the main lead for your story and the answer your main topic.

For example:

The situation: ALSAI founded in 2012 the Performance Audit Department with the aim that apart for its traditional role by correcting the violation in the public administration after they had occurred, it would anticipate the possibility of occurrence of these violations and expand the focus on the results and processes performance and corrected them through consultations.

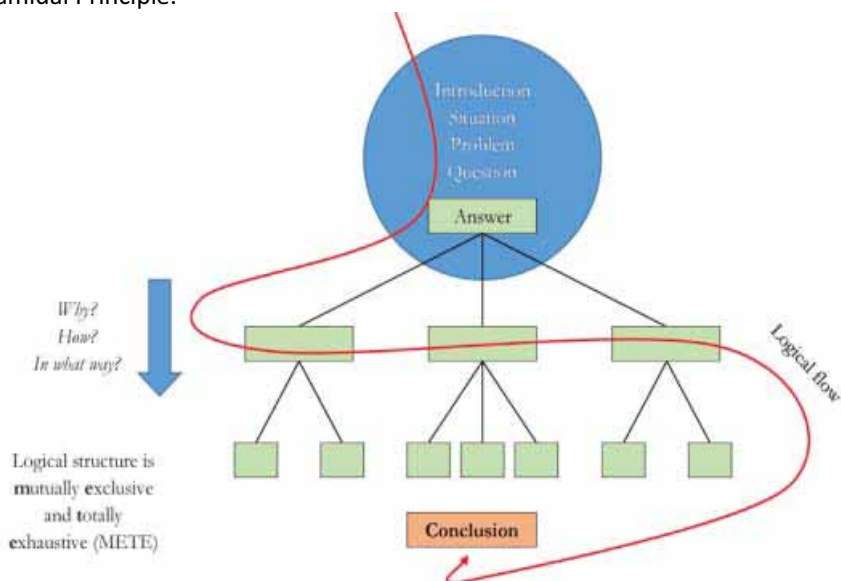
The problem: The auditors involved in this department had not previously committed performance audits, did not perceived this issue as a great challenge and did not fit with the leadership style.

Question: Is it time to change the leadership style?

Answer: Lest talk a little bit about the working culture in ALSAI.

In this example, the main idea of the history to be shown is "the working culture in ALSAI". The question-answer dialogue has to rely on all kinds of questions that may arise in the audience's minds like: "Is there a working culture in ALSAI?", "What are the institutional values?", "Are they imposed equally for all?" etc., etc.

Every question must be answered and will raise a next level of questions. At the end, there will be a conclusion. Altogether all questions and answer should be mutually exclusive and collectively exhaustive. The chart below shows the history line according the Pyramid Principle.

Conclusion

Writing or telling a good story to your audience isn't just about the topic. Relating to the way people think, the way the brain actually works, is a major success factor. People will lose attention if a story is unstructured and that is actually what happens a lot. If you apply properly the Pyramidal Principle the story you will tell will have coherence and consistency.

Note

Watch out for a possible naming ambiguity between the Minto Pyramid Principle and the inverse pyramid structure of writing. In journalism, the inverse pyramid structure of writing refers to reporting a news story from the most important material to the least important, separating the statement of what happened from the specific detail of how and why it

happened. This writing style contrast to the chronological style of fiction, in which a story is told in the sequential order in which events occurred. The main difference between the Minto Pyramid Principle and the inverse pyramid structure is that the former presents ideas and conclusions that rest on logical analysis and reasoning, whereas the latter is used to report facts in typical news

***Translated by: Redina Karapici, Auditor
Performance Audit Department***

Dr.Rinald Muça, ALSAI

CLOSING THE ACCOUNTABILITY GAP: AUDIT AGENCIES AS PARTNERS AND ADVISORS OF PARLIAMENT IN THE OVERSIGHT OF THE BUDGET PROCESS

Constant experience shows us that every man invested with power is apt to abuse it...it is necessary from the very nature of things that power should be a check to power.

Charles De Montesquieu, *Spirit of the Laws*, 1784: XI, 4

By : Carlos Santiso

Introductions: Why does it matter?

Parliaments and audit agencies have a critical and complementary role in the oversight of the budget process and in enforcing government accountability. Yet, the nexus between parliaments and audit agencies is one of the weakest links in the accountability chain of the budget process. There is an important gap between the potential and actual effectiveness of this critical link in architecture of budget institutions. Indeed this link is often not as effective as it could and should be for a variety of reasons, contributing to

deepening the “accountability gap” in the governance of the finance public. This gap is embedded in the broader political economy of the budget process, the governance of public spending, and the feebleness of budget accountability institutions.

The link between parliaments and audit agencies occupies a critical juncture in the relations between the executive and legislative in the oversight of public spending. The role of parliaments in the budget process has been imbued in controversy, and a consensus has gradually emerged that anchoring fiscal responsibility requires restraining the budgetary powers of parliaments (von Hagen 1992; Santiso 2008; Stapenhurst 2008). Legislative budgeting is marked by an intractable collective action

dilemma, often referred to the “common pool” challenge. Individual parliamentarians tend to lack the incentives to internalize budget constraints, tempted to tax less and spend more. Therefore, it is argued, more hierarchical budgetary process dominated by the executive and controlled by the ministries of finance tends to be fiscally responsible. Nevertheless, executive budgetary discretion of government also carries risks and is not a guarantee against irresponsibility or opacity. This realization has led to a regain of interest in the role of parliament in checking government. In recent decades, parliaments have sought to regain greater influence in the budget process (Schick 2008; Wehner 2006) not so much to increase their budgetary power but rather to strengthen their capacity to assume the budgetary powers they have more effectively (Santiso 2006, 2004). A more active role of parliaments in the budget process has on increasing their oversight capabilities of the budget and their capacity to hold the government to account for the quality of public spending (downstream and ex post rather than upstream and ex ante). Similarly, as part of the global trend to strengthen accountability institutions in the budget process in the recent past, there is a renewed interest in the contribution of audit agencies to improving government transparency and performance (Noussi 2012, Santiso 2009). Audit agencies are the key actors in the architecture of budget oversight and, more fundamentally, in the system of checks and balances in the management of public finances. They are tasked with promoting greater

transparency, efficiency, effectiveness and accountability of public administration. Their purpose is to oversee the management of public finances and hold government to account for the results achieved and the manner in which it manages public resources: through their compliance audit, they certify the alignment of public spending; through their financial audit, they certify the alignment of public spending with the budget approved by parliament; through their performance audit, they assess value of the money, efficiency effectiveness and economy- of public spending and more broadly, the performance of government in implementing public policies.

Increasingly, audit agencies are moving from a focus on government compliance with financial legislation and budget appropriations to an emphasis on values for money and government performance in managing public resources and implementing public policies. This shift entails moving from a oversight role to assuming more advisory functions so as to recommend practical improvements in the implementation of public policies. There is, indeed, an important “implementation gap” between public policies enacted by government and their effective implementation by the bureaucracy, which audit agencies can help bridge.

This chapter assesses the linkages between parliaments and audit agencies in the oversight of public spending and enforcement of government accountability. It assesses the critical factors hindering or enabling effectiveness of this linkage and analyses how this relation should work,

how it actually works (or does not) and how could be improved. The chapter focuses on key processes as proxies to evaluate the quality of those linkages, in particular the discharge of government and the follow-up of audit findings. It argues that the audit agencies are critical partners and advisors of parliaments in the oversight of the budget and in holding government to account, but it shows that the linkage between parliaments and audit agencies are not as effective as they could be due to a combination of technical capacity constraints and political economy incentives. More broadly, this chapter argues that the effectiveness of the system of check and balance in public budgeting is not only rooted in the effectiveness of individual accountability institutions as such but also in the effectiveness of the functional linkages among them.

A critical link: How should it work?

Good scrutiny makes for good government. Robin Cook 2001

The political economy literature provides useful insights to conceptualize the role and the functions of audit agencies and the determinants of their effectiveness (Santiso 2009). The literature and practice of external auditing of public finances highlight to critical factor affecting the effectiveness of audit agencies: their degree of independence and the intensity of their accountability functions. The 1977 Lima principles and the 2007 Mexico declaration underscore the importance of independence for audit agencies to effectively perform their oversight responsibilities. This independence requires the existence of an appropriate constitutional, statutory and legal

framework guaranteeing the credibility and impartiality in the appointment of external auditors, security of tenure and legal immunity in discharge of their duties as well as financial, managerial and administrative autonomy of audit agencies, including unrestricted access to government information, and their autonomy in reporting and publicizing audit results.

However, the effectiveness of audit agencies ultimately depends on the agility of their functional linkages with the other components of the architectures of public financial managements. The literature on “delegate democracy (O’Donnell 1994) and “horizontal accountability” (O’Donnell 1998, 1999) emphasizes the importance of the dynamic independence between accountability institutions as part of the system of check and balances. As such, effectiveness of audit agencies is contingent upon the effectiveness of functional linkages with the other budgetary actors.

Relation with government: To be effective, audit agencies need to develop efficient and constructive relations with government ministries that are responsible for responding to audit findings and implementing corrective measures. They also need to collaborate with the government’s internal control and audit systems, so as to be able to rely on them.

Relation to the parliament: It requires fluid and effective relations with parliaments and parliamentary committees, which are to follow up on audit findings and hold government to account.

Relation with the judiciary: It requires effective linkage with the judiciary,

where applicable, to press criminal changes and impose sanctions.

Relation with the civil society and other integrity institutions: Experience has shown the critical importance of the relation with integrity institutions such as anti-corruption and financial crime commissions, civil society, the media and, more broadly, citizens to publicize audit findings and to improve demand of transparency and accountability.

This web of relationship is nevertheless contingent upon the nature of the political regime (democratic or autocratic), the nature of the political system (presidential or parliamentary) and the quality of democracy (liberal or "illiberal" democracy) (Zakaria 1997). There are two important controversies in the theory and practice of accountability institutions and audit agencies. They center on whether audit agencies are independent or autonomous and whether they are oversight institutions or accountability institutions. (Santiso 2009)

A first consideration in this debate is that independence of audit agencies should be approached in relative rather than in absolute terms. Rather than a question of principle, it ought to be approached as a question of effectiveness. A critical question is not whether audit agencies ought to be totally impendent as "islands of efficiency" (Evans 1995) but rather how much independence is enough and how much might be too much. Different approaches emphasize different definitions of independence, the degree of freedom, and features of independence (political, constitutional, financial, and administrative. According to the definition of the Oxford Dictionary, an institution is independent

it is free from outside control, does not depend on another's authority, and is not influenced or affected by others. In other words, an institution is independent if it is free from control and influence of other institutions as a self-contained entity with its own capacity for action¹.

The concept of "embedded autonomy" (Evans 1995) drawn from the institutional literature is useful to conceptualize the place of audit agencies in the architecture of the state. Undoubtedly, audit agencies should be autonomous as "independent fiscal institutions" (Kopis 2011), revenue agencies (Taliencio 2004), central banks (Boylan 2001), and some legislative budget office's (Jonsson & Stapenhurst 2007) However, They are "embedded" in the architecture of the state and the system of check and balances in public budgeting. Hence, the most critical consideration is not so much one of absolute independence from government interference.

In the political economy literature, the institutional and functional linkages between audit agencies and parliaments are often analyzed through the principal-agent framework. Audit agencies are conceptualized as "agent" of parliaments, assisting their "principals" in mitigating information asymmetries to better oversee

¹ In probability theory, to say that two events are independent (alternatively statistically independent, marginally independent or absolutely independent) means that occurrence of the one does not affect the probability of the other. Similarly, two random variables are independent if the observed value of one does not affect the probability distribution of the other (Russell & Norvig 2002)

government. As such, audit agencies are a critical juncture in the relations between the executive and legislative branches of government in the governance of the budget. The principal-agent framework highlights the symbolic relation between audit agencies and parliaments in the oversight of government whose effectiveness is contingent on the quality of its linkages between “agent” and “principal”. This is the reason why I refer to Supreme Audit Institutions as autonomous audit agencies (Santiso 2009): they ought to be impartial, capable and competent, but they are inserted in the broader governances of the budget and the system of check and balance.

If audit agencies are to be effective, they can vary rarely function in isolation. As O’Donell (1999:39) underscores “effective horizontal accountability is not the product of isolated agencies but of networks of agencies. In particular, their ultimate effectiveness depends on decisions by courts and legislatures to enforce government accountability.” From this perspective, there is or should be a symbiotic relation between audit agencies and parliament, and many failings of accountability in public financial management are due to coordination failures between them. In other words, these two institutions are more effective acting in concert than acting in isolation (Santiso 2009)

A second consideration relates to the core function of audit agencies and the extent of their statutory powers to hold government to account. There is indeed some controversy as to whether audit agencies are accountability institution with enforcement power in their own

right or rather oversight agencies requiring a “principal” to enforce accountability on government. A distinct feature of an accountability institution is its ability to hold answerable another state institution and enforce sanctions upon it. In a democratic system of institutionalized checks and balances, only a state power can enforce accountability another state power. The three powers of the state are the executive, the legislature and the judiciary. In this democratic triangle of powers, audit agencies need the relay of a power of the state to restrain government and hold it to account. This is indeed why audit agencies are institutionally embedded in either the judiciary or the legislature, being independent from government. As such their main powers, contributions and functions center on the oversight of government, somehow on behalf of another state power with the authority to enforce accountability on government². As such, audit agencies are oversight agencies rather than accountability institutions. These two critical factors highlight the centrality of the institutional and functional linkages between audit

² Another important distinction is between managerial accountability and political accountability : “political accountability involves holding those in public office responsible for performance and decisions, while managerial accountability involves the more technical aspects of fiscal and administrative responsibility” (Newell & Bellour 2002:6). While managerial accountability is part of the process of bureaucratic delegation, political accountability is embedded in the process of legislative delegation. However, managerial accountability is often inoperative in the absence of political accountability.

agencies and parliament to close the “accountability gap”. In democratic systems of government, there is an important distinction between financial oversight by audit agencies and political accountability by parliaments. Audit agencies are oversight agencies which ought to be sufficiently autonomous; but enforcing accountability on government ultimately rests with the other two branches of government, in particular parliament. As such, there should be a symbiotic and synergetic relationship between audit agencies and parliaments.

Indeed, in models for organizing the external audit functions there is either an institutional or functional linkage between audit agencies and parliaments. Audit agencies vary reflecting the constitutional, legal, financial and the political traditions of countries, public financial management systems and external auditing functions. Standard typologies of audit agencies classify them according to their institutional features and functions and include three ideal types (i) the monocratic model, (ii) the court mode and (iii) the board of collegiate model (Santiso 2009; Stapenhurst & Titsworth 2001).

The monocratic model or the Westminster model is that of a uninominal audit agency headed by a single auditor –general or president and generally acting as an auxiliary institution to parliament, albeit with ample autonomy. Under this model, audit agencies focus on ex-post auditing rather than ex-ante control and emphasize financial and performance auditing over compliance control. The controls they perform seek to correct rather than penalize. This model is

prevalent in many Commonwealth countries, Anglophone Sub-Saharan countries, and in several Latin American countries.

The court model or Napoleonic model is that of collegiate court of auditors or tribunals of account, endowed with quasi-judicial powers in administrative matters, often acting as an administrative tribunal. The quasi-judicial features and functions of the court model privilege legal and financial compliance over performance auditing. The links with the legislature are weaker than in the monocratic model; yet those with the judiciary are also ambiguous. As a result, there is often uncertainty as to who is the agency’s principal. Roman law countries in Europe, Latin America and Francophone and Lusophone Sub-Sahara countries follow this model.

The board model or collegiate model is an institutional hybrid. It is an agency with collegial decision-making similar to that found in tribunals, headed by a board of auditions but without jurisdictional authority or quasi-judicial powers. Under this model, audit agencies emit an audit opinion on the reliability and probity of government accounts, usually for the legislature to consider. Many Northern European countries, most Asian countries and a few Latin American countries such as Argentina follow this model.

All three models share a central common feature: their institutional independence from the executive and connection to parliament. In most parliaments a standing parliamentary committee or subcommittee is in charge of relations with audit agencies, guiding its mandate and setting its budget. The parliamentary committee

responsible for controlling the budget before and during implementation, the budget and finance committee is generally distinct from the committee responsible for controlling is after its implementation, the public accounts committee. The subcommittee model is, by design, potentially more effective, as the same parliamentary committee oversees the entire budget cycle thought its different subcommittee. As Wehner notes “the same members who scrutinize audit findings in the subcommittee subsequently make decision on upcoming budgets in the budget committee. This link is weaker in parliaments with separate audit and budges committees, or, worse, without any audit committee at all”.³

In the United Kingdom , as is most Commonwealth parliamentary systems following the monocratic model , The Public Accounts Committee is chaired by the opposition and is one of the most influential parliamentary committee (McGee 2002; Wehner 2003).In presidential system of government and in those counties following the court model, a subcommittee of the financial and budget committees in charge of the relations with the audit agency ,considers audit reports and discharges government .France established a specialized subcommittee of its finance committee, the Mission d’Evaluation et de Controle, in 1999 to work with the audit agency and with a broad mandate on the evaluation of public policies . In Brazil, the audit agency is highly autonomous and overseen by the joint committee for planning, budgeting and control of the bicameral parliament, the

Comissao Mista de Planos, Orcamentos Publicos e Fiscalizacao. In Argentina, following the board model, the audit agency acts as an auxiliary body to parliament and reports to the joint audit and public accounts committee of bicameral legislature, the Comision Parlamentaria Mixta Revisadora de Cuentas.

Furthermore, external auditing is gradually shifting its emphasis from checking compliance with budgetary legislation to improving government performance. This shift underscores the advisory role of audit agencies as partners of parliaments in the oversight of government. This synergy is all the more important as parliaments seek to reassert their influence in the budget process (Shick 2009; Santiso 2008, 2006). The role of parliament in public budgeting has traditionally been weak, both in parliamentary and presidential system (Stapenhurst 2008, Wehner 2006; Pelizzo & Stapenhurst 2004). This is changing, though, as parliaments are reasserting their constitutional prerogatives and strengthening their technical capacities in budgetary matters. However, it is important to stress that greater budget scrutiny by parliament is not on its own sufficient to ensure sound fiscal decisions and effective budgets. The literature of public budgeting in fact warns against excessive and irresponsible budgetary powers of parliaments, which could lead to chronic deficits and fiscal irresponsibility (von Hagen 1992).

There have been important changes in the management of public finances in the past decade that seek to redress the “accountability gap” (Andrews 2013). Nevertheless, the “downstream” part of the budget process, budget execution

³ *Electronic communication, 23 April 2013*

and fiscal accountability, remains weaker than the “upstream” part of budget formulation and fiscal responsibility. Several indicators underscore this weakness, which is particularly acute when it comes to legislative oversight and external auditing of the budget.

The Public Expenditure and Accountability Framework highlight structural weaknesses in the scope, nature and follow-up of external audit; parliamentary scrutiny of the annual budget law; and parliamentary scrutiny of external audit reports⁴. Interestingly, measures of parliamentary oversight of the budget suggest that parliamentary influence on the budget process is not so much hindered by limited budgetary powers but rather by the effective use of those budgetary powers and their limited technical capacities.

A dysfunctional link: How it actually works?

The law is like a knife; it does not menace the one who holds it. Jose Hernandez, 1834-1886. There is some scandal and discomfort, but infinite advantage, in having every affair of administration subjected to the test of constant examination on the part of the assembly which represents the nation...Quite as important as legislation is the vigilant of administration Woodrow Wilson, 1885.

⁴ See: www.pefa.org. *The Open Budget Index of the International Budget Partnership and the Global Integrity Index of Global Integrity also underscore weaknesses in the oversight capacities of parliament and dysfunctional linkage between parliaments and audit agencies in the oversight of the budget.* See: www.internationalbudget.org and www.globalintegrity.org

There is therefore a synergy between the oversight of the budget performed by audit agencies and the accountability functions of parliaments. However, those linkages are not as effective as they could and should be. This is partly explained by the framework of incentives and the political economy of the budget process. The quality of the functional linkage between audit agencies and parliaments in the oversight of public finances can be gauged through four proxies; (i) the role of the parliament in providing an enabling environment for independent external auditing and the autonomy of the audit agency; (ii) the consideration of audit reports and follow-up to audit findings; (iii) the certification of public accounts and the discharge of government; and (iv) the examination of the draft budget law.

Enabling external auditing. Parliaments are critical to provide the enabling environment for independent external auditing and guaranteeing the autonomy of audit agencies. First, parliaments enact the enabling legislation providing audit agencies with effective powers and autonomy. They do this through the audit law, the organic budget law, and the public financial management law. In the past decades, many countries have updated their legislative framework for public financial management and external auditing, often upgrading the role and responsibilities of audit agencies. The organic budget laws and fiscal responsibility laws adopted by several emerging economies have enhanced the autonomy of the audit agencies and parliamentary oversight functions. Second, parliaments participate in the selection of the auditor general,

approve the agency's budget appropriation, which is often ring-fenced, guide the work of the audit agencies, and request special audit reports as part of their investigatory powers. Third, parliaments are one of the main clients and beneficiaries of the audit agency's work.

Following-up on audit findings. An important shortcoming in the oversight of the budget is the lack of follow-up of audit reports and findings. Indeed, a frequent criticism is that audit recommendations are not systematically followed up. Admittedly, the prime responsibility for acting upon audit findings rests with government agencies. Nevertheless, audit agencies and parliaments have a role in ensuring that their recommendations are acted upon. Often, yet not systematically, audit agencies provide regular follow-up to the audit recommendations of past audit reports. Parliaments, through their public accounts committees, do so less systematically, reducing the effectiveness of the ex post scrutiny of budget execution and the consideration of audit findings. Good practice suggests that it is useful to establish formal arrangements in parliament for systematically following up on audit report findings and that the public accounts committee should report on the extent to which the executive has addressed the recommendations of the external auditor. To critically scrutinize public spending and adequately consider audit reports, parliamentary committees ought to allocate sufficient time for debate, be adequately resourced with support staff and have appropriate terms of appointment for members. The annual report of the

audit agency and the annual audit of public accounts provide parliament with another opportunity to discuss the outcome of the previous year's budget, to assess government performance in managing public spending, and, if needed, to take corrective actions. Nearly all OECD countries' audit agency annual reports on financial accounts are made public within twelve months, and slightly less than half of these thirty countries' parliaments receive them within six months after year-end (OECD 2012). Reporting lags are longer in developing countries and emerging economies. Parliamentary regulations and practices dictate the procedures and allowable time for dedicated parliamentary committees to discuss the report of the external auditor and follow up on its recommendations. However, only a handful of countries have put in place a mechanism for systematic tracking of the implantation of audit recommendations, such as Canada's Status Report or Germany's Result Report.

Government discharge. Many parliaments impose ex-post reporting requirements and carry out some form of ex-post scrutiny of budget execution by examining and approving the implementation of the budget through the discharge procedure and, most often, a legislative act. In some countries, parliament is legally required to adopt a budget execution law, closing public accounts and deciding on whether or not to discharge government. In about a third of OECD countries, it is a legal requirement for parliament to be provided with a comparison between actual spending and budgeted spending (Lienert 2010). Ex-post control of budget execution

allows parliaments to hold governments in their management. Parliamentary decisions tend not to have legal consequences per se but can have serious political consequences through a motion to censure or impeach government. They may also influence budget allocations in future budgets (Kanis2012). The cooperation between audit agencies and parliamentary public accounts committees is critical in the discharge of government. Audit agencies certify government public accounts committees consider the audit opinion and decide whether to discharge government through a law. This synergy illustrates the distinction between oversight and accountability, between the oversight of the budget performed by the audit agency and the accountability functions of parliament. Practice, however, shows that this linkage is often dysfunctional. In Argentina, for example, the certification of public accounts and parliament's discharge of government is constrained by structural dysfunctions and long delays, which tend to render the process extraneous (Santiso 2008b). The audit agency has abstained from emitting an audit opinion on government accounts, arguing that they did not provide sufficiently reliable information on the true nature of budget execution. Between 1994 and 2006 parliament did not approve or disapprove government accounts.

In Brazil, the certification and discharge process is also constrained by important challenges in the parliamentary stage. Legislative scrutiny of the consolidated financial statements of the federal government based on the audit agency's audit findings is the subject to significant delays. Since 1934,

the annual review of and judgment on the president's accounts constitute an important instrument through which parliament holds government to account.⁵ The audit opinion is conclusive and carries its own weight. Nevertheless, the audit agency has usually recommended approval, except in 1992, though it typically includes reservations and recommendations. Parliament's discharge of government has occurred with significant delays too, at times reaching almost a decade, and approval of the government's accounts after the end of the president's term has not been unusual. On several occasions, to clear the backlog, the legislature approved the public accounts of several years simultaneously, often in the same day, as in 2002. As Alston et al. (2005:48) have argued, "These reports are to a

⁵ *Brazilian presidents are required to render accounts to parliament every year since 1934. The audit agency prepares a report on the public accounts of the federation within three months after receiving them and issues a "preliminary opinion" or "prior judgment" ("parecer previo as contas") to guide discussions in parliament on whether to approve the government's statements or not. Based on the audit agency's opinion, the parliamentary public accounts committee emits its own recommendation to parliament by unanimity vote. The process then follows normal legislative procedures, being examined and voted on by both chambers successively. However, the audit agency's preliminary opinion is not a formal audit ruling and seldom includes any reference to corrective measures or a follow-up of the irregularities detected in previous years*

large extent innocuous as the politicized nature of the decision-making process acts as a barrier that filters decisions that may be troublesome for congress and for the president.”

It is important to better understand the constraints and disincentives affecting the use by parliament of the audit agency’s audit reports. In Brazil, the audit of the consolidated financial statements of the federal government are completed in a timely manner, but parliamentary scrutiny is subject to long delays despite the parliament having a permanent public accounts committee and a strong parliamentary budget office . According to the OECD (2012: 24), the parliamentary public accounts committee has taken, on average, two and a half years during the past decade to initiate its review of the consolidated financial statements of the federal government after receiving the preliminary audit opinion. However, the consideration by the federal parliament of the public accounts committee’s recommendation is married by even more delays. As of 2012, the federal parliament has only concluded deliberations on the government accounts of 2001 (OECD 2012: 25).

Examining the budget proposal. The interaction between the audit agency and parliament is also important to close the feedback loop in the budget process. Ideally, parliament ought to have examined the audit report for fiscal year Y-1 when considering the government’s budget proposal for fiscal year Y+1. Thus, to be relevant, the ex-post budget execution law ought to be examined a few months after the end of the fiscal year and coincide with the pre-budget parliamentary debate.

However, in many countries, time lags and delays in the examination of public accounts and the discharge of government do not allow for the audit report of the previous year to feed back into the consideration of next year’s budget proposal. Greater

understanding of the constraints, barriers and incentives affecting this process could assist audit agencies in working together with parliaments to enhance public sector accountability and inform decision-making, linking ex-post and ex-ante budget oversight.

A reason for these disjunctions lies in that parliaments and audit agencies have different “bounded rationalities” (Rubinstein 1998; March 1994; Simon 1991). Audit agencies tend to be dominated by technical rationality and parliaments by political rationality. The incentives motivating parliamentary oversight are primarily political, determined by the balance of political power, electoral rules, electoral cycles, and committee politics framing parliamentarians’ incentive structures. There is indeed an important correlation between the degree of political competition and budget transparency (Wehner & de Renzio 2013). As Khagran et al. (2013: 12) note, “single –party governments will most likely face weak demand by the legislature for information taken by the executive”; “the higher the level of political party competition and therefore the probability of losing power in the next election, the more a government will have an incentive to promote transparency and reduce discretion, in order to tie the hands of its competitors in the case of electoral defeat”. In Argentina, for example, the majority party tends to dominate both

the collegiate body governing the audit agency and the public accounts committee of parliament and thus has veto power over the certification of public accounts and the discharge of government. Parliamentarians' careers do not depend on their standing in the legislature but rather on their ability to cultivate connections in the provinces or the federal government. They have few incentives to specialize or invest in strengthening parliament's oversight capacities. In sum, flaws in institutional design are compounded by the broader political economy context in which the audit agency is embedded.

There is also an inconsistency in the time horizons of parliamentarians and auditors, an inconsistency between the longer-term perspective of audit work and the shorter-term time horizons of parliamentarians along the electoral cycle (the 4 to 5 year term of parliamentarians). In some countries, committee politics, including the partisan dominance of key committees and the rotation of their members, have an important influence on their capacities to engage in public budgeting. In Colombia, for example, members of parliamentary committees rotate every year, although a constitutional amendment is under consideration to change this. In addition, at any time, parliament are engaged in three different budget cycles (the audit of budget of $y-1$, the execution of the budget of year y and the preparation of the budget of year $Y+1$). Parliamentarians have more incentives to engage in the debate on the preparation of the budget and the allocation of budget appropriations for year $Y+1$ than to scrutinize the executing of the current budget or

engaging in a post-mortem debate on the past budget.

The cause of such dysfunctions is a mix of limited technical capacities and political economy disincentives to use existing audit information to hold government to account. Because parliaments tend to be dominated by the president's political party and party loyalty is adhered to strictly, there is very little incentive for parliamentarians to deviate from the party line during the examination of budget execution. Moreover, parliamentarians have limited access to technical expertise, and so their ability to debate technical issues of budget content and execution is limited. In most countries there is limited incentive to focus on past spending. Parliamentarians from the ruling party have limited interest in finding fault with the government, and opposition parliamentarians lack incentives to debate an often technically arcane audit report. As a result, parliaments usually conduct a perfunctory vote to accept the audit agency's audit on the consolidated public accounts. In general, few detailed questions are asked about the contents of the annual report or the audit findings, and there is no follow-up to audit recommendations you correct any deficiencies identified (Ladipo2009 :47). In sum, parliamentarians have few incentives to invest in financial scrutiny and in strengthening parliaments' technical capacities for budget oversight. As such, the effectiveness of the audit agency can be significantly improved not only by increasing its budgetary powers or strengthening its technical capacities but also by modifying and aligning the framework of incentives of its main principal,

parliament. Parliamentary oversight of the budget is a matter of political incentives inasmuch as of technical capacities. This, in turn, requires changing electoral rules, political party systems and parliamentary politics.

Conclusions: How can it be improved? To live beyond your budget is to live in error.

Carlos Fuentes, *The Eagle's Throne*, 2003.

Most practical budgeting may take place in a twilight zone between politics and efficiency. Aaron Wildavsky 1961: 187

The institutional and functional linkages between parliaments and audit agencies are a critical juncture in the cycle of accountability and the system of integrity. However, these linkages are often ineffective or dysfunctional, diminishing the overall effectiveness of the system of checks and balance in the oversight of public finances. There is an important gap between formal powers and actual effectiveness of oversight agencies and accountability institutions. This explains why "oversight potential does not always translate into effective oversight" (Pelizzo & Stapenhurst 2007: 391). The analysis in this chapter shows four important findings:

First, the strengthening of the budget accountability will not necessarily emerge from increasing the formal budgetary powers of parliaments and audit agencies but rather through a more effective use of the budgetary powers they already have. This would require, in turn, enhancing their incentives and capacities to do so.

Second, the analysis of the linkages between parliament and audit agencies reveals important gaps in the system of accountability in the budget process. It

shows that those dysfunctions are systemic rather than agency-specific.

Third, those dysfunctions are primarily coordination failures rather than agency failures. The agility of the linkages between the different components of the system of budget oversight is often more important than the effectiveness of each individual oversight agency and accountability institution taken in isolation.

Fourth, the analysis shows that the linkages between parliaments and audit agencies are marked by principal – agent challenges. However, it suggests that the effectiveness of the agent, the audit agency, can be strengthened by modifying the framework of incentives of its principal, the parliament. In other words, changes in the incentives of the principal can improve the effectiveness of the agent.

Strengthening the partnership between parliaments and audit agencies, while maintaining the autonomy of audit agencies, can significantly increase the impact of external auditing and, more broadly, budget oversight and government accountability.

One important obstacle to the effectiveness of audit agencies identified in this chapter relates to the wider institutional context in which they are embedded and in particular the efficacy of their linkages with parliamentary oversight. As Johnson et al (2012: 21-22) underscore, "even the most detailed and robust audit reports are unlikely to have much effect without effective budgetary oversight and scrutiny by parliament, and the ability to hold spending ministries to account".

The synergies between parliaments and audit agencies could be enhanced in several important ways.

Strengthening the linkages with integrity institutions, including internal audit systems. External audit agencies should increase their reliance on internal control systems and structures to ensure compliance with legal and financial regulations, in particular through ex-ante control (Wescott 2008). This would also allow external audit agencies to concentrate more on ex-post performance auditing and selective auditing of high-risk areas or sectors, including through comprehensive sector reviews or agency audits. This shift to ex-post performance audit would also allow audit agencies to move towards a more strategic advisory role to government by checking bureaucratic performance. Similarly, audit agencies could strengthen their functional linkages with key integrity institutions and reform units such as anti-corruption commissions, financial intelligence units, financial crime commissions, and anti-money laundering agencies. Strengthening the linkages with government monitoring systems and independent evaluation agencies. Audit agencies and parliaments could engage more actively with the evaluation units of governments, another relatively weak area of public sector management (Lopez-Acevedo 2012). There are often unexplored and underutilized synergies between independent external auditing (especially performance auditing), government monitoring mechanisms, and independent evaluation of public policies. However, there are limits too, as the independent evaluation of

government is itself relatively incipient. In addition, in countries where finance ministries are in charge of the monitoring and evaluation of government performance, as part of the move towards performance-based budgeting, there can be tensions, if not frictions, between audit agencies and finance ministries in the evaluation of public spending and public policies, as in Chile.

Strengthening the linkages with parliaments, parliamentary committees and parliamentary budget offices. As previously noted, audit agencies and parliaments are moved by different “bounded rationalities”, as audit agencies tend to be dominated by technical rationality and parliaments by political rationality. These difference notwithstanding, there is scope for strengthening the technical rationality of parliaments through the strengthening of its technical capacities to provide technical analysis and advise on fiscal policies, audit reports and budget proposals. Parliaments are strengthening their technical budget capacities through the reform of parliamentary committees, the strengthening of parliaments’ oversight capacities, the establishment of independent fiscal commissions, and the creation of parliamentary budget offices. More intense cooperation between audit agencies and parliamentary budget office’s could yield important benefits. Parliamentary budget offices have improved parliamentarians’ ability to interpret, review and make better decisions on the budget process through the creation of parliamentary budget offices, parliaments have enhanced their technical and advisory capacities

for independent fiscal and budget analysis and become a more assertive and responsible interlocutor for finance ministries (Johnson & Staphenurst 2007). These parliamentary budget offices have emerged in many countries in recent years, modelled after the powerful United States Congressional Budget Office created in 1974⁶. They have emerged in developed and developing countries alike, such as in Uganda in 2000 and in Kenya in 2009, including fragile states as in Liberia where a Legislative Budget Office was established in 2010, which conducts fiscal impact analysis and reviews draft budget reports. In 2013, South Africa is setting up its parliamentary budget office, and Colombia is considering it, as part of broader modernization of parliament. Internationally, there had been growth in the number of parliamentary budget offices due to the emergence of more democratic governments and the rise in multi-party forms of government. However, parliamentary budget offices tend to focus primarily on the analysis of fiscal policies and budget formulation, advising the finance and budget committees of parliament in particular in the approval stage of the budget. They tend to be less engaged with the downstream stages of the budget process and the ex-post scrutiny of budget execution. There is thus space for strengthening and linkages between audit agencies and parliamentary budget offices in the oversight of budget execution so as to reinforce the technical advice to public accounts and

external audit committees and render the linkages between audit agencies and parliamentary committees more agile, more technical and less political. Enhancing the linkages between parliaments and audit agencies can be particularly powerful in transitional contexts as part of the broader strengthening of checks and balances. In Tunisia, the post-revolutionary context of incipient democratization and the debate on constitutional reform provides a unique opportunity to strengthen the role and relevance of the external audit agency as well as its links with parliament. While the Tunisian Cour des Comptes, which follows the court model of external audit, is recognized as a technically competent body and as performing high quality auditing (IMF 2001), under the previous regime it was rather toothless and its audit reports were never made public. Furthermore, its political independence was questionable, as it reported to the President, its members were appointed by presidential decree, and it is administratively attached to the Prime Minister's office. Nevertheless, the audit agency is considered as a competent oversight institution with significant potential for a greater and more assertive role. Its reports are now publicly available on its website.

Strengthening the linkages with civil society and engaged citizenship. Both parliamentary oversight and external auditing of government finances can also be significantly enhanced through a more agile and effective relationship with civil society organizations that are specializing in budget analysis and fiscal transparency. The specialized media plays a critical role, and both audit

⁶ These include: United Kingdom in 2010, Canada in 2006. Korea in 2003, Mexico in 1998, Philippines in 1990

agencies and parliaments should adopt pro-active communication strategies. Beyond the publicity of audit reports, audit agencies and parliaments should make their reports more accessible to the public in terms of contents, avoid overly technical and legalistic terminology, and work with the specialized media to disseminate them. In France, for example, the annual audit report of the Cour de Comptes is largely covered by the press and contributes to highlighting key challenges in the efficiency of public spending. Civil society organizations and policy think tanks specialized in budget analysis have emerged in both developed and developing countries, advocating for greater budget transparency. In Tunisia for instance, a multitude of civil society organizations have emerged since the "Arab Spring", and several of them are demanding greater fiscal transparency and increasingly analyzing budget information in order to hold government to account. Such organizations provide a further source of independent budget analysis. In addition, the publicity of audit reports has proved an effective way for audit agencies to press for greater transparency and accountability of government.

These proposals grow out of the belief of a symbiotic and powerful relationship between audit agencies and parliaments. These two important but separate institutions of integrity have mutually supporting roles in assuring effective governance, overseeing public spending, and promoting greater transparency and accountability in the management of public resources. Parliament can

perform its vital accountability functions most effectively when it uses and can rely upon the oversight work of the audit agency. Similarly, an audit agency can be much more effective when parliament and its public accounts committees provide both a forum for the presentation and discussion of the results of the audit agency's work and an ally in talking or strongly encouraging others to take corrective actions (OECD 2002).

However, it is important to recognize that, ultimately, the budget process is inherently a political process framed by the interaction between institutional rules and individual incentives of political actors. The politics of the budget are particularly intense in the parliamentary arena (Schick 2009; Wildavsky 1964), affecting the elusive linkages between parliaments and audit agencies in the oversight of government finances. As Wildavsky (1961: 1964) eloquently reminds us, "far from being a neutral matter of better budgeting, budget reforms inevitably contain important implications for the political system, that is, the 'who gets what' of governmental decisions"; "so a 'better budget' may well be a cloak for hidden policy preferences. " Ultimately, "budgeting is a subsystem of politics, not vice versa - because of the current tendency to overload budgeting. As much as I respect the importance of budgeting and the talents of budgeters, to substitute budgeting for government will not work" (Wildavsky, 1992: 439). The budget is the main public policy process and ought to reflect political priorities. Budgeting is about governing; budgeting is governing.

References

- Andrews, Matt (2013). *The Limits of Institutional Reform in Development*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Boylan, David (2001) *Defusing Democracy: Central Bank Independence and the Transition from Authoritarian Rule*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Evans, Peter (1995), *Embedded Autonomy: States and Industrial Transformations*. Princeton: Princeton University Press
- Folscher, Alta & Cole, Neil (2006), *South Africa: Transition to Democracy Offers Opportunity for Whole System Reform*. OECD Journal on Budgeting 6 (2).
- Johnson, Jesper et al. (2012) .Mapping evidence gaps in anticorruption. Norway: U4 Anticorruption Resource Centre.
- Johnson, John & Stapenhurst, Rick (2007). *The Growth of Parliamentary budget Offices*. In Shah, Anwar (ed), *Performance Accountability and Combatting Corruption*. Washington: World Bank, 359- 378.
- Kanis, Anna Marlene (2012). *Parliamentary Control of Budget Implementation*. Brussels: European Commission.
- Khagram, Sanjeev, Renzio, Paolo De & Fung, Archon (2013). *Overview and Synthesis*. In Khagram, Sanjeev et al. (eds) *Open Budgets: The political Economy of Transparency, Participation and Accountability*. Washington: Brookings Institution Press, 1-50.
- Kopits, George (2011). *Independent Fiscal Institutions: Developing Good Practices*, Prepared for the 3rd Annual Meeting of OECD Parliamentary Budget Officials, Stockholm, Sweden, 28-29 April 2011.
- Lapido, Omowunmi et al (eds) (2009). *Accountability in Public Expenditures in Latin America and the Caribbean*. Washington: World Bank.
- Linert, Ian (2010) *Role of Legislature in Budget Processes*. Washington: International Monetary Fund Technical Note.
- Lopez- Acevedo, Glayds et al. (eds) (2012) *Building better policies: The Nuts and Bolts of Monitoring and Evaluation Systems*. Washington: World Bank.
- March, James (1994) *A Primer on Decision Making: How Decisions Happen*. New York: Free Press.
- McGee, David (2002). *The overseers: Public Accounts Committees and Public Spending*, London.
- Newell, Peter & Bellour. Shaula (2002) *Mapping Accountability*. Brighton: Institute of Development Studies, Working Paper 168.
- Noussi, Katharina (2012). *How Public Accountability is Institutionalized*. Vienna: University of Vienna.
- O' Donnell Guillermo (1994). *Delegative Democracy*. *Journal of Democracy* 5 (1), 55-69.
- O'Donnell Guillermo (1998). *Horizontal Accountability in New Democracies*. *Journal of Democracy* 9 (3), 112-116.
- O'Donnell, Guillermo (2003). *Horizontal Accountability and New Polyarchies*. In Schedler, Andreas et al (eds). *The Self-Restraining State: Power and Accountability in New Democracies*. Boulder : Lynne Rienner, 29-52.
- OECD (2002) *Relations between supreme audit institutions and parliamentary committees*. Paris : OECD SIGMA Papers 33.
- OECD (2012). *Brasil's Supreme Audit Institution: The Audit of the Consolidated Year- End Government*

- Report. Paris : OECD Public Governance Reviews.
- Pelizzo, Riccardo & Staphurst, Rick (2004). Legislatures and Oversight. Washington: World Bank Institute Working Paper 37236.
- Pelizzo, Riccardo & Staphurst, Rick (2007) Strengthening Public Accounts Committees by Targeting Regional and Country Specific Weaknesses. In Shah, Anwar (ed), Performance Accountability and Combatting Corruption. Washington: World Bank, 379-394.
- Rubinstein, Ariel (1998). Modelling bounded rationality. Cambridge: MIT Press.
- Russell, Stuart & Norvig, Peter (2002). Artificial Intelligence: A modern Approach. New Jersey: Prentice Hall.
- Santiso, Carlos (2004). Legislatures and Budget Oversight in Latin America: Strengthening Public Finance Accountability in Emerging Economies. OECD Journal on Budgeting 4 (2), 47-76.
- Santiso, Carlos (2005). Budget Institutions and Fiscal Responsibility: Parliaments and the Political Economy of the Budget Process, Washington: World Bank Institute Working Paper 37253.
- Santiso, Carlos (2006). El día que me quieras: Parlamentos Y presupuestos en América Latina. In Braun, Miguel et al. (eds), Cada cual: atiende su juego? El rol del Congreso en el Presupuesto Nacional de Argentina. Buenos Aires, Argentina: CIPPEC.
- Santiso, Carlos (2007) Eyes wide shut? The politics of autonomous audit agencies in emerging economies. Buenos Aires, Argentina: CIPPEC.
- Santiso, Carlos (2008 a) Keeping a watchful eye? Parliaments and the politics of budgeting in Latin America. In Staphurst, Rick et al. (eds), Legislative Oversight and Government Accountability. Washington: World Bank.
- Santiso, Carlos (2008 b), eyes wide shut? Reforming and defusing checks and balances in Argentina, Public Administration and Development 28 (1), 67-84.
- Santiso, Carlos (2009), Political Economy of Government Auditing: Financial Governance and the Rule of law in Latin America and Beyond. London: Routledge.
- Schick, Allen (2009) Can National Legislatures Regain an Effective Voice in Budget Policy? In Schick, Allen, Evolutions in Budgetary Practice. Practice. Paris : OECD, 185-207.
- Simon, Herbert (1991), Bounded Rationality and Organizational Learning. Organization Science 2 (1), 125-134.
- Staphurst, Rick & Tittsworth, Jack (2001). Features and Functions of Supreme Audit Institutions. Washington: World Bank PREM Note 59.
- Staphurst, Rick et al. (eds) (2008). Legislative Oversight and Budgeting. Washington: World Bank Institute.
- Verwey, Len (ed) (2009). Parliament, the budget and poverty in South Africa: A shift in power, Pretoria: Idasa.
- Wehner, Joachim (2003). Principles and Patterns of Financial Scrutiny: Public Accounts in Commonwealth. Commonwealth & Comparative Politics 41 (3), 21-36.
- Wehner, Joachim (2006) Assessing the Power of the Purse: An Index of Legislative Budget Institutions, Political Studies 54 (4), 767-785.
- Wehner, Joachim & Renzio, Paolo de (2013). Citizens, Legislators, and Executive Disclosure: The political

Determinants of Fiscal Transparency. World Development 41, 96-108.

Wescott, Clay (2008). World Bank support for public financial management: Conceptual roots and evidence of impact. Washington: World Bank Independent Evaluation Group.

Wildavsky, Aaron (1961). Political Implications of Budgetary Reform, Public Administration Review 21, 183-190.

Wildavsky, Aaron (1964). Politics of the Budgetary Process. Little, Brown.

Wildavsky, Aaron (1993). The New Politics of the Budgetary Process. New York: HarperCollins.

Carlos Santiso

HOW TO INCREASE THE IMPACT OF ENVIRONMENTAL PERFORMANCE AUDITS

The following article is based on a keynote presentation by John Reed and Jean Cinq-Mars given at the 15th Meeting of the INTOSAI Working Group on Environmental Auditing held in Tallinn, Estonia, June 2013. The presentation was subsequently developed into a full Discussion Paper by the CCAF, Vérificateur général du Québec, and the Office of the Auditor General of Canada. This is a condensed version of the Discussion Paper, which can be found on the website of the CCAF at www.ccaf-fcvi.com. The presentation in Tallinn also inspired the creation of a new INTOSAI WGEA Research Project on "How to Increase the Impact of Environmental Audits," which is being co-led by the SAIs of Lesotho and Cameroon.

**By: John Reed,
and Jean Cinq-Mars,**

Introduction

Performance auditors desire to have a positive impact on the programs and entities they audit. Similarly, performance auditors focusing on environmental, health, and safety issues want to see their recommendations implemented and programs and entities to improve as a result. Ultimately, they want environmental quality and the health and safety of all citizens to benefit from their audits.

The authors hold the view that it is possible to increase the impact of environmental performance audits and to improve environmental quality

through careful audit topic selection, planning, execution, reporting, communication, and innovation.

The foundations of a successful performance audit Performance audits focus on a wide variety of topics. One audit will focus on a single question in a single departmental program, while another will look at several complex issues in several programs managed by many departments. Some audits focus on economy or effectiveness; others, on efficiency. Many audits examine compliance with policies, laws, and regulations while others focus on the management systems and controls that support such compliance. Most audits look at results. While environmental performance audits deal with a specialized subject, they also fall in the categories listed above.

The success of all performance audits rests on the same necessary foundations: a solid methodology, qualified people, and a sound knowledge of the subject matter.

Audit offices recognize the importance of solid methodology. Methodology that complies with professional standards, adopts best practices, and reflects key principles of quality assurance and quality control will add value and help bring about change.

To apply audit methodology as intended and complete audits in a timely manner requires strong audit teams, consisting of the right people with the right skills for each project. The most effective performance auditors usually possess a combination of key skills, particularly professional judgment, critical thinking, creativity and innovation, and the ability to lead and supervise, and to manage relationships and communications, both internally and externally.

Finally, to have an impact, auditors must select the right issues to audit, prepare a report that addresses the main questions convincingly, and communicate their conclusions effectively—all of which require a sound knowledge of the subject matter. For environmental auditors, this generally means having a good understanding of current environmental issues and of relevant environmental laws, regulations, policies, standards, and international agreements (such as those involving climate change, protection of endangered species, and waste management). It may also involve consulting advisors and specialists who have related experience with the audit topic.

The following article is based on a keynote presentation by John Reed and Jean Cinq-Mars given at the 15th Meeting of the INTOSAI Working Group on Environmental Auditing held in Tallinn, Estonia, June 2013. The presentation was subsequently developed into a full Discussion Paper by the CCAF, Vérificateur général du Québec, and the Office of the Auditor General of Canada. This is a condensed version of the Discussion Paper, which can be found on the website of the CCAF at www.ccaf-fcvi.com. The presentation in Tallinn also inspired the creation of a new INTOSAI WGEA Research Project on “How to Increase the Impact of Environmental Audits,” which is being co-led by the SAIs of Lesotho and Cameroon.

Planning phase

A well-selected and planned audit is more likely to bring about significant change and add value. The following are recommended steps to take in the planning phase of an environmental performance audit.

1. Choose topics that people connect with. All performance audits start by selecting a topic. This is the most important and often the most difficult decision in the whole process. Selecting good topics for performance audits generally requires a sound knowledge of the subject matter, a thorough risk analysis, plenty of discussions among team members and subject matter experts, and a large dose of professional judgment. Auditors can increase impact by choosing topics that legislators and the public care about, such as health, the economy and jobs, the local environment and community, or the nation as a whole.

2. For audit objectives, focus on results, not systems. Government decision-making processes, management systems, and internal controls are important for achieving environmental results. And yet, these systems are not usually matters that people really care about or connect with. Environmental audits that focus (partially or exclusively) on tangible outcomes and results achieved are more likely to attract the attention of parliamentarians, the media, and the public than audits that focus solely on systems or procedures. Results could include the extent to which governments have solved existing environmental problems.

3. For audit criteria, go beyond compliance. One of the main challenges in performance auditing is to select appropriate criteria to assess an entity's performance in relation to the audit objective(s).

Government environmental regulations are often based on minimum requirements. When auditors use minimum requirements as audit criteria, they are tacitly promoting minimum measures and are unlikely to bring about positive change. In contrast, high-impact audits are those that:

- use best practices as expectations against which to assess programs and
- departments,
- compare the performance of audited entities with similar organizations in other jurisdictions, and
- expect to observe constant improvements over time.

4. Regarding timing, exploit "pivot points" in the issue's life cycle. Environmental performance auditors

can take advantage of the fact that many environmental issues operate on long-term cycles that include a number of "pivot points"—key moments when decisions need to be taken that will influence future actions and events. Auditors can identify pivot points and attempt to time the conduct and reporting of an audit so that it influences the decisions that will be taken, such as before formal "meetings of parties" to consider international issues like climate change and ozone protection. Other pivot points can be the periodic review of key environmental legislation and the end of the first phase of a departmental program. It is also better to audit a potential risk area before it becomes a major disaster, such as assessing the preparedness to respond to an oil spill at sea before a large spill actually occurs.

5. When setting the scope of the audit, consider linkages. Auditors should consider doing multiple audits on one topic in one year or over a period of years. Many environmental issues have various dimensions and are interconnected, so multiple audits on a single large topic, like climate change or biodiversity, may be a sound approach if the intent is to increase an issue's profile and provide comprehensive coverage, which is more likely to foster debates and bring about comprehensive solutions than a narrowly focused audit. Auditors should also consider linkages to sustainable development and its three aspects (economy, environment, and society); if these can be demonstrated concretely, the resulting audit reports will appeal to a broader public and won't be easily

dismissed as supporting impractical, one-sided visions.

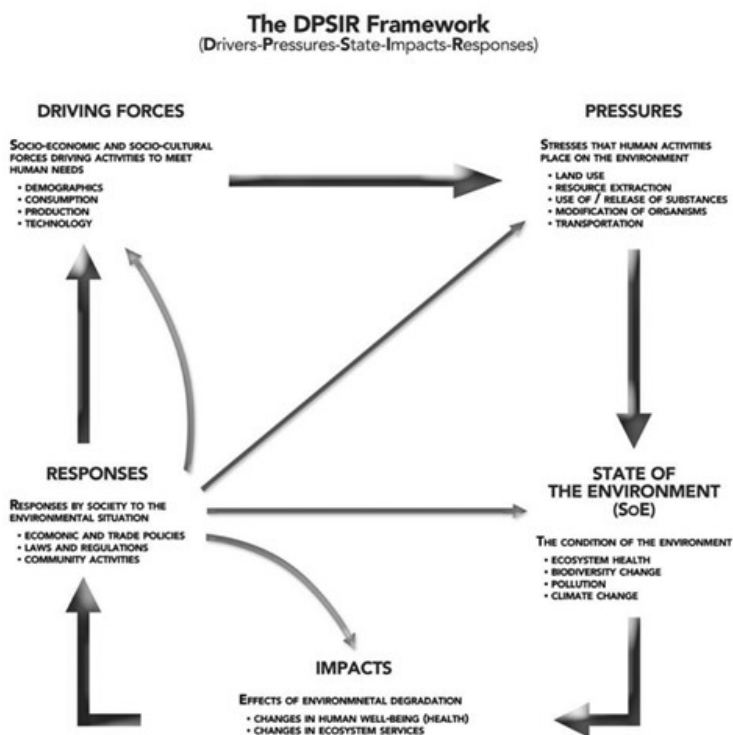
6. When determining the focus, tackle the drivers of degradation. The Drivers Pressures State Impacts Responses (DPSIR) analytical framework can be a useful tool to increase the impact of environmental audits by tackling the underlying forces behind environmental degradation and impacts on people. The DPSIR framework has been used for decades as a means to understand the causes and effects of environmental problems. Each element is described below.

Drivers: Drivers are the overarching socio-economic forces that exert

particularly significant environmental drivers.

Pressures: Drivers in turn produce “pressures” on the environment, essentially stresses resulting from human activity. These include land use change, resource extraction, use of external inputs such as chemical fertilizers, emissions of pollutants and wastes, and the movement of organisms.

State: Pressures in turn affect, usually negatively, the condition or “state” of the environment, which consequently impacts human well-being and ecosystems. For example, pressures can lead to ozone depletion, climate

pressures on the state of the environment. Population growth, globalization, economic development, energy use, and transport are seen as

change, pollution, and loss of biodiversity.

Impacts: The “impacts” ultimately lead to government interventions, or

responses. Responses: Auditors need to understand how the government has responded to a given environmental issue by identifying, for example, what international treaties have been signed; what policies, laws, and regulations have been enacted; and what controls and processes have been put in place. Auditors typically use these as a starting point for developing audit objectives and criteria and for auditing results achieved.

The DPSIR framework can help environmental auditors to understand and diagnose what is happening to the environment and why, what the consequences are, and what measures the government has put in place. More importantly, using the framework may help to focus the audit on the measures taken by government to address the drivers and pressures that cause the degradation in the first place, not just on the measures to deal with the degradation. For example, an audit of drinking water quality could focus on the measures in place to treat and distribute safe drinking water and on the measures to prevent water supplies from being contaminated. GB

7. Conduct collaborative audits and learn from others. Environmental issues often cross borders. By collaborating with audit offices in other jurisdictions and releasing joint reports or separate reports around the same time, auditors can multiply their impact, raise the profile of an issue, and bring about new collaborative initiatives between concerned administrations to tackle common environmental problems.

The INTOSAI WGEA has produced guidance materials for collaborative audits and has many examples of such audits on its website, such as the

Coordinated International Audit on Climate Change conducted by 14 national audit offices and based on 33 individual audits. The WGEA also has a large database of audits conducted by national audit offices around the world. Between 1993 and 2011, national audit offices in over 100 countries conducted more than 3,200 financial, compliance, and performance audits related to the environment.

Audit Execution and Examination

A key step in audit execution and examination is to anticipate and continually assess data needs. In the planning phase, the types, sources, and limitations of evidence and data are identified. Also at this stage, auditors should try to determine the types of

20 How to Increase the Impact of Environmental Performance Audits International Journal of Government Auditing-April 2014

qualitative and quantitative data analysis they will carry out on the evidence and how it may be presented. In the examination phase, auditors need to continually assess whether the anticipated type of data and evidence is available and still relevant and if not, make any needed adjustments to the audit plan.

The data and evidence found during the examination phase leads to observations. Performance audits, like all audits, compare a situation that exists with the way it should be, based on suitable criteria. The gaps between the two result in audit “findings” or “observations.” Examples of common audit findings include:

- lack of compliance with rules or policies,

- results not being achieved as intended,
- risks not being evaluated and managed,
- strategies not being developed or followed,
- activities and actions of key players being poorly coordinated or having unclear roles,
- missing data or information to measure program results or to support decisions, and
- weak or absent oversight.

To answer the burning question, “Why do these deficiencies occur?” auditors should perform root cause analysis, which can support effective recommendations that lead to solutions that prevent the problem from recurring. One caution, however: root causes that are traced to the merits of policy, availability of resources, or partisanship can be difficult for legislative auditors to address.

Reporting Audit Findings

By the end of the examination phase, auditors have usually gathered evidence from various sources, all of which has to be considered, analyzed, and retained or discarded. In this evidence lies the story the audit will eventually tell. The challenge is to determine what the main messages will be and how to best present them in a clear, convincing manner.

The most effective reports answer the following questions:

- “What?”—Identify the problems uncovered by the audit.
- “So what?”—Explain why the reader should care about the audit findings.
- Why so?”—Identify the root cause of problems or observations.

- “What next?”—Highlight the recommendations or solutions proposed.

In addition, auditors should strike the right tone and communicate a balance of positive and negative findings that reflects the evidence gathered.

Auditors should use the roll-up technique for developing good audit reports. This technique involves filtering information and prioritizing messages for inclusion in the report. Auditors examine the large amounts of information normally collected during an audit in order to identify usable evidence and include in the report only those facts,

21 How to Increase the Impact of Environmental Performance Audits
International Journal of Government Auditing-April 2014 observations, and conclusions that are material, significant, and/or of high risk. In the environmental domain, significance and risk can and should relate to human health, ecosystem functioning, and the financial consequences of environmental degradation.

Auditors should use their reports to educate. Environmental questions are often complex and it may be necessary to explain important concepts in a report’s introduction to help readers fully understand audit findings and their significance. The introduction is an ideal place to provide basic context and background information and make links to any related economic and social aspects.

Report authors should use plain language and avoid being too technical. Similarly, reports that help readers identify with the topic and care about the audit findings will have more influence. This can be achieved by using

concrete case studies, such as ones about potential health impacts in urban areas.

Ultimately, the impact of an environmental performance audit will depend on the quality of the recommendations and on their implementation. Too often, recommendations are prepared at the end of the audit, seemingly as an afterthought. Instead, the thought process for recommendations should start during the examination phase.

Auditors can make strategic recommendations by focusing on the “pivot points” (discussed earlier) in relevant decision-making processes.

They can also aim to create a “domino effect.” The domino effect refers to situations in which changes to one element of a system trigger changes in its other elements; the effect is greater when system elements are closely interlinked and when recommendations are targeted at a key point in the decision-making process. For example, introducing a carbon tax will create a domino effect in society and in the economy since the tax is likely to result in reduced consumption of carbon-intensive products, lower greenhouse gas emissions, increased use of public transport, better air quality, improved health for citizens, and lower health care costs.

Recommendations that are superficial (for example, “the entity does not have a strategy, so we recommend it develop a strategy”) or superfluous (for example, “the entity should continue to do”) are unlikely to lead to significant changes. In some cases they may be required as a first step, but to be effective, recommendations should:

- be strategic, not operational, in nature;
- address the root cause of identified problems, not their symptoms;
- focus on the expected result or outcome, not on the means of getting there;
- try to be innovative and to push the boundaries (such as by analyzing and comparing the practices used in other administrations); and
- always remain realistic and consider the views of the audited entity on the proposed recommendations.

Another way to increase the impact of an environmental performance audit is to reach out to audiences beyond the usual suspects that can help to reinforce audit messages and impact. For example, environmental auditors can contact specialized media, journals, academics, and members of civil society, including grassroots organizations and youth.

Follow-up

If one audit can have an impact, two audits can have even more. Conducting one or a series of environmental audits and later conducting a follow-up audit to determine progress in resolving deficiencies and implementing recommendations can ensure that audit work will have a sustainable impact. Indeed, when entities know that a follow-up audit might (or will) take place, they are more likely to take concrete actions.

Follow-up audits usually occur a few years after the original audit—enough time for entities to implement recommendations. In most cases, only one follow-up will be done. But sometimes it is good to have a long-

term plan for more follow-up audits, especially in the environment domain, where issues tend to have long time frames.

Conclusion

Governments are tasked with managing and addressing key environmental issues, from the impacts of climate change to urban smog. Audit offices have the mandate to assess the implementation and effectiveness of the management of these issues and many more.

Environmental audits can affect change in these areas. But this requires careful attention to audit topic selection, planning, execution, reporting, and communication.

By focusing on these elements, auditors can increase the impact of environmental performance audits and, as a result, improve environmental quality through better and more

effectively managed programs. Even auditors play a role in the concept behind the saying, “We don’t inherit the Earth from our parents— we borrow it from our children.”

Acknowledgements

The authors would like to thank the following individuals for their contributions to this paper: Pierre Frechette, Kimberley Leach, Neil Maxwell, George Stuetz and Scott Vaughan.

John Reed,
Canadian Comprehensive Auditing
Foundation (CCAF-FCVI Inc.) and
Jean Cinq-Mars, Sustainable
Development Commissioner (Office
of the Auditor General of Québec
International Journal of
Government Auditing-April 2014
International Journal of
Government Auditing-April 2014

Info

ACTIVITY ALSAI

JANUARY-APRIL 2014

1. The Annual Analysis of ALSAI 2013

On January 28, 2014, the State Supreme Audit institution held the annual analysis activity for the year 2013, with the participation of H.E. Bujar Nishani, President of the Republic, Mr. Ettore Sequi, EU Ambassador in Albania,

Assistant Auditor General of the OAG of Kosovo, as well as other personalities of the academic area, civil society and media.

In his opening speech, Mr. Bujar Leskaj emphasized that during the last year, ALSAI had completed its auditing mission, in accordance with the two

Mr. Robert Wilton, vice/Ambassador of the OSCE presence in Albania, Mr. Adriatik Llalla, General Prosecutor, Mrs. Majlinda Bregu, Chair of the Parliamentary Integration Committee, Prof. Dr. Anastas Angjeli, Secretary of the Parliamentary Economy and Finance Committee, Mr. Ibrahim Gjylderan,

main pillars, the Development Strategy of ALSAI 2013-2017, as well as the XXI INCOSAI motto, held in Beijing in 2013, that the national auditing should serve to a better national governance, for the improvement of the country financial public management.

For the year 2013, from 147 planned audits, the ALSAI realized 164 auditees, or 11% more, out of each, 153 have been concluded and filed, while 11 are under the filing procedure.

The ALSAI has proposed several important constitutional and legal amendments. In a first place, has required to be established in the Constitution, the limit of the Public Debt (proposal presented for two years in consecutive by the auditing of the State Budget for the years 2011 and 2012), by recommending that the Ministry of Finance should establish a working group with field experts for the preparation and presentation of a legal initiative to set in the Constitution the indicators of the public debt to the GDP. In a second place, from the performance audit for the administrative division, carried-out in the months February-October 2013, it has been recommended the intervention in the Local Government law, for the significant reduction of the municipalities and communes number, for a more qualitative service to the community, but in full respect of the political consensuses between parties, as well as of the social, cultural and historic background of the different areas of the country, according to the Constitution. The President of the Republic, H.E. Mr. Bujar Nishani appraised the inestimable experience of ALSAI in the cognition of legislation and ways of abuse with property and public funds. He recommended that the institutional evident achievements, should be conveyed in a better way to the public opinion. On his side, Mr. Ettore Sequi, EU Ambassador in Albania, stressed out the EU sincere support to ALSAI, which is expressed by the project of the

amount 2.1 million euro, that EU allocated from the IPA 2013 for the institution. He expressed the pleasure for the existing cooperation among the ALSAI, the Parliament and General Prosecutor's Office and emphasized that the institutional integrity is very important. The fight against corruption, he underlined, necessitates for concentrated efforts at a national level. From the 2013 audits, the ALSAI has found irregularities and financial infringements (in public revenues and expenses) at the amount 15.1 billion lek (or about 108 million euro), by asking for the damage refund in 99.9% of the cases. The economic damage found in both, 2012 and 2013, is about two times more than the damage found in 2009, 2010 and 2011, altogether. The criminal charges for the year 2013 are two times more than in 2009, 2010 and 2011, altogether.

Most portion of the damage has been found in selling property and leasing objects, as well as concession of public property. Beside the findings with economic damage, during the year 2013, the ALSAI has noticed disciplinary financial infringements with a negative impact in the performance of the

audited entities, at the amount 4,4 billion lek (over 31 million euro), or 2.5 billion lek more than the infringements found during the year 2012.

In his greeting speech, the President of the Republic said that ALSAI is among the institutions dealing with the state credibility. He emphasized that the dynamics of the last two years in the institution is easily noticeable and makes the difference.

During his speech, the General Prosecutor, Mr. Adriatik Llalla, said that the cooperation between the ALSAI and the GP's Office, stands at the highest levels. He appreciated the quality of files arriving from the ALSAI and expressed that the GP's Office has requested the suspension from duty of every employee charged by the ALSAI and re-investigation of cases repealed by the district prosecutor offices, before the 2013.

The representatives of the Parliament invited to the activity, Prof. Dr. Anastas Angjeli and Mrs. Majlinda Bregu, expressed their support for the institutional activity and the belief that the ALSAI's Basic Law amendments, would be approved soon.

The Chairman of ALSAI, Mr. Bujar Leskaj held the analytic report, where he presented the innovations and achievements of the ALSAI activity during the 2013, as well as the challenges for the 2014. Moreover it was discussed on the achievements and problems faced by the other managers of the institution, chair/auditors and auditors, salient for their positive results, reached during the last year.

The ALSAI's challenges for the forthcoming year are the further consolidation of the achievements held during the 2012 and 2013, the accomplishment of the Strategic Plan's 2013-2017 objectives, of the institution and legislative improvements, to raise

the range of audits and the strength of its recommendations implementation.

2. The ALSAI takes part in the fourth meeting for the Audit of Ethics, organized by the Task Force (EUROSAI)

In the quality of member of the EUROSAI Task Force on "Audit of Ethics", (TFA&E), ALSAI participated in the fourth meeting of this group, organized in Lisbon, on January 29-30, 2014. The workshop has as a main theme the Strengthening of Ethics in the SAI's and ALSAI was represented in this activity by the Director of Audit Department of State revenues, Mrs. Albana Agolli and Mrs. Irena Islami, Head of Scientific Research and Development unit.

This workshop was organized as one of the main activities of this EUROSAI Task Force for the Audit of Ethics and the Portuguese Court of Accounts as the hosting SAI. The greeting speech was given by Mr. Guilherme d'Oliveira Martins, President of EUROSAI and Portuguese Court of Accounts.

The workshop was a mix of general plenary sessions and other working sessions in order to discuss the respective experiences and practical aspects of the audit work.

The working sessions were organized in small discussion groups. They were focused mainly in the following themes: identification of ethical problems within SAI's, conflict of interest management, different experiences of participating SAI's for the preparation and implementation of the Code of Ethics, etc.

The first general group of the workshop – "Why is Ethics important in a SAI? Code of Ethics, (ISSAI 30)", - was chaired by Mr. Eduardo Cabrita, Chairman of

the Budget Commission, Public Finance and Public Administration in the Portuguese Parliament; Mr. Jacek Jezierski, Chairman of the Working Group on the ISSAI 30 revision (INTOSAI), NIK of Poland; Mr. Janos Bertok, OECD and representatives from IDI, ECA, etc.

In these group, participants discussed on different issues as the revision of ISSAI 30 and the necessity of it, how to address and give solution to ethics problems, IDI experience on these issues, given the cooperation of this organization with different SAI's, the possible changes for a better management of ethics within SAI's, etc. With much interest the participants listened to the experiences of six SAI's in the preparation and implementation of the Code of Ethics: Sweden, Hungary, the Netherlands, UK, Belgium and Poland.

The second general group, in the second day of the activity – “the Role of the Ethics structure within SAI's – (units, committee, directorate, etc); the staff training on etichs issues; dilemmas within SAI's on ethics issues” – was chaired by Mrs. Helena Fernandes, Mr. Conceição, TFA&Ethics; Mr.Fabrice Mercade, ECA, etc.

The discussion on the possible role of the Ethics structure in a SAI, was animated and interesting, and was further enriched by many cases of functioning of such structures in the SAI's of Lithuania, Brasil, Croatia, Indonesia, Romania and Latvia.

The participants stressed out the need for training in raising awareness of staff for the ethics issues.

The workshop achieved its goal and was an opportunity to discuss and consider in depth some of the problems and

changes in the ethics management, through exchanging opinions and different approaches to this matter, as well as gathered ideas of SAI's representatives, which would be involved in drafting the proposals of this Task Force meeting.

One of the main objectives of the activities planned by the TFA&E for the period 2012-2014 has been “the Contribution to increase the public belief in the SAI's work, through supporting the implementation of ISSAI 30 (INTOSAI, Code of Ethics)”. As a reason, TFA conducted a survey in the EU SAI's to realize how SAI's have managed the issue internally, by studying and gathering informations related to this issue and has planned to address some proposals to strengthen the training on ethics issues. During the second day of the activity, attended also the Chairman of ALSAI, Mr. Bujar Leskaj.

3. Memorandum of Understanding endorsement, between EUROSAL and AFROSAL

On January 31, 2014, it was organized the signature ceremony of the Memorandum of Understanding between EUROSAL and AFROSAL, in the premises of the Ancient Art Museum in Lisbon. This Memorandum was signed by Mr.Guilherme d'Oliviera Martins, President of EUROSAL and the Portuguese Court of Account and Mr.Gilbert Ngoulakia, President of AFROSAL and the Gabon SAI.

From left to right: Mr.Recai Akyel, second vice/President of EUROSAL Board; Mr.Gilbert

Ngoulakia, President of AFROSAI; Mr. Guilherme d'Oliviera Martins, President of EUROSAI; Mr. Bujar Leskaj, Chairman of ALSAI.

The Ceremony was honoured by participation of the Secretary General of AFROSAI and President of the Cameroon SAI, Mr. Henri Eyebe Ayssi, the Secretary General of EUROSAI and President of the Spanish SAI, Mr. Ramón Alvarez de Miranda, Ms. Stuiveling, first vice/President of EUROSAI Board, Mr. Recai Akyel, second vice/President of EUROSAI Board and President of the Turkish Court of Accounts.

At the signing ceremony attended also the Chairman of ALSAI, Mr. Bujar Leskaj, who held working meetings with the personalities of both these important organizations. From both Memorandum subscribers, Mr. Guilherme d'Oliviera Martins and Mr. Gilbert Ngoulakia, it was stressed out the opportunity given by this Memorandum to foster the cooperation possibilities and strengthen the relations between EUROSAI and AFROSAI, by deepening the exchange of information and knowledge between SAI's of both continents. In this world of globalization, the efforts should be oriented towards the cooperation and

coordination, at an institutional level as well as international organizations including SAI's. Experience has proved that individual solutions have not served to the world of globalization. Experience and knowledge of every SAI, are a precious source of information and knowledge for all other SAI's.

This Memorandum was with no doubt, the coronation of previous relations of exchange of information and friendship between EUROSAI and AFROSAI and would be a starting point for a fruitful cooperation, which will serve to these organization's strengthening.

4. EUROSAI IT Working Group meeting, held in Bern, Switzerland

On January 29-30, 2014 it was held in Bern, Switzerland the EUROSAI IT Working Group meeting on: "ITSA, IT Self-Assessment and ITASA, IT audit self-assessment".

This Working Group chaired by the SAI of Switzerland aims:

- To share experiences between European SAI's;
- To encourage the implementation of activities in common in the IT area;
- To implement the initiatives of the Permanent Committee of INTOSAI for

the IT audit;

- To foster the mutual exchange of experiences between committees;

In this meeting took part representatives from the SAI's of Switzerland, the Netherlands, ECA, Poland, TCA, Belgium, France and ALSAI, the latter represented by Mr.Kozma Kondakçiu, Head of IT audit.

In the meeting, participants focused mainly in the self-assessment process and role of moderator (from another SAI), and the national staff in knowing themselves and exchange experiences to raise performance in the IT and IT audit areas.

Moderators shared experiences and expressed their point of views on different problems of ITSA and ITASA, where they presented several self-assessments, performed by some European audit institutions.

There were presented and shared by participants, knowledges on the developments of IT and IT audit areas, in specific countries and shared the opinion that:

- COBIT 4.1 still is useful in the IT audit and recommended the unuse of the new version of COBIT 5;

- IT Audit structures should be divided in favor of the consolidation and exchange of experiences, internally;

The representative of ALSAI, presented the developments made during the last two years in the ALSAI to better develop IT and IT audit in ALSAI, in compliance with INTOSAI recommendations. The participants approved the way choosen by ALSAI and expressed their willingness to support the ALSAI. During the meetings, there were held meetings with representatives of the participating SAI's and were established contacts for further cooperation. From the Switzerland SAI representatives, Ms. Brigitte Schnyder von Morisch and

Mr.Massimo Magnini-Furger, was expressed the willingness to perform ITSA and ITASA in ALSAI. The TCA representatives and NIK of Poland, expressed their support, too.

In the end, it was approved:

- the parallel audit plan on IT audit;
- the program for the performing ITSA and ITASA in the coming two years, where a special place was left to Albania, in order to benefit from this process;
- the agenda and themes of the International Symposium for IT, which will be held in Berlin, on march 13 – 14, marking the 300th anniversary of the German Court of Audit.

5. The Chairman of ALSAI, pays a visit to the Turkish Court of Accounts

From 11-13 February 2014, Mr. Bujar Leskaj, Chairman of ALSAI, held a

working visit to the Turkish Court of Accounts, in Ankara. During the visit, Mr. Leskaj met with the President of

the Turkish Court of Accounts, Prof. Dr. Recai Akyel. Mr. Akyel praised the progress made by ALSAI over the last two years and the fruitful cooperation between the two Supreme Audit Institutions (SAI), culminated with several training sessions for dozens of auditors and specialists of ALSAI, held over the years 2012-2013.

The President of the Turkish Court of Accounts expressed his willingness to continue the existing cooperation with new training sessions.

Mr. Leskaj on his side, thanked President Akyel for the generous assistance provided by the Turkish Court of Accounts to ALSAI and the excellent cooperation, which have been beneficiary for more than 60 auditors of the Albanian institution.

The two Chairs of both institutions, discussed on future cooperations, especially in the context of implementing a modern auditing management system, by using widely as a base the information technology. The Turkish Court of Accounts is in the first steps of extending this system and offered its expertise to help ALSAI. Also, the President of the Turkish Court of Accounts, confirmed that the Albanian auditors trainings will continue during 2014 and soon, within months of March and April, two to three groups of ALSAI auditors, will be trained on financial, compliance and performance audit.

At the request of the ALSAI's Chairman, the TCA expressed the readiness to assist with its expertise, for deepening and enhancing the efficiency of relationships that a SAI must have with the academic and university bodies.

On February 13, the TCA inaugurated in its premises, the Library of the

institution. The guest of honor was the Chairman of ALSAI, Mr. Bujar Leskaj. In his greeting speech to the members of the Turkish Court of Accounts, he emphasized that the opening of a library to a constitutional institution is an important event not only for the employees of that institution. Turkish judges and auditors, with the establishment of this structure, will have in their hands an inexhaustible source, well-rounded and clear

information on their auditing and decision-making activities.

Mr. Leskaj stressed once again, the

indispensable role President Akyel has played and still does, in the progress and further modernization of the Turkish Court of Accounts, an example

of which is the opening of a very rich library with audit materials collected from books, manuals, studies and surveys of hundreds of Turkish and foreign authors, from all countries of the world.

Stressing the friendly atmosphere and the partnership between the Turkish Court of Accounts and the ALSAI, the Chairman of the State Supreme Audit, addressed to the Turkish judges and auditors with the phrase: "President Akyel is the best friend of ALSAI, in the INTOSAI community. President Akyel is not only yours, but also ours".

The ALSAI delegation composed also by Mr. Fatos Çoçoli, external advisor to the ALSAI and Mr. Alfonc Gabili, First Auditor, visited the Mausoleum of the Turkish nation Father, Mustafa Kemal Atatürk and the Turkish National Ethnographic Museum.

6. ALSAI endorses in Ankara the Agreement on Cooperation with TIKa on Information Technology

On February 12, 2014, in Ankara, Turkey, Mr. Bujar Leskaj, Chairman of ALSAI, signed an Agreement on Cooperation with Dr. Serdar Çam, president of TIKa, the Turkish Agency for Development and Cooperation.

TIKA agreement provides support for the development of information technology infrastructure in ALSAI, providing the updated version of the audit computer program IDEA and training of ALSAI auditors on the use of this program, providing IT equipment and digital implementation of the audit management system. For this last component of the agreement, is also assured the assistance of the Turkish Court of Accounts, ALSAI's partner.

From the ALSAI's side, it was emphasized that TIKa, is one of the leading donors in our country, which has improved the lives of Albanian citizens, in the past two decades. Turkish Agency for Development and Cooperation, operates in Albania since 1992 and in 1996 opened its coordination office in Tirana. For more than 18 years, TIKa contributes with its aid projects in developing and building capacities in Albania. Projects implemented by TIKa are hundreds and have affected every area. With TIKa funds, have been rehabilitated waterworks, kindergartens and schools, builded hospitals that are equipped with modern equipment, trained doctors, but also police officers.

The main supported sectors by TIKa are health, education and tourism, but the agency supports also the environmental protection, forestry, IT development, culture, sport, media and projects to help disabled people or with physical disabilities. For the ALSAI, the importance of IT is crucial for the realization of high quality audits and covering all areas of public institutions activity in our country.

On his part, TIKa President, Dr. Serdar

Çam, said that TIKa is ready to further expand cooperation and support for

ALSAI, as well as in all Albanian public institutions.

The Chairman of ALSAI thanked TIKa for helping ALSAI in the last two years, enabling the stay in Turkey for more than 60 Albanian auditors taking part in training sessions organized by the Turkish Court of Accounts.

The agreement with TIKa marks an important development towards ALSAI's full use of information technology in the audit.

The implementation of a computer programming for the audit management system, is a necessity for ALSAI. The development and implementation of a computerized audit management system, has several modules that manage the process of written documentation of all auditing processes in ALSAI, as well as the necessary means for generating audit reports.

During the endorsement of this Agreement, attended also, Prof. Dr. Recai Akyel, President of the Turkish Court of Accounts, with which ALSAI has a cooperation agreement.

The ALSAI's agreement with TIKa will be implemented within this year and will increase the ALSAI's capacities to perform in a near future, even IT audits.

7 Meeting of ALSAI Chairman with managers of the Macroeconomic Support Division in the Swiss State Secretariat for Economic Affairs (SECO)

On 21st February 2014, ALSAI Chairman, Mr. Bujar Leskaj, held a meeting with Ms. Rosmarie Schlup, Deputy Head of the Macroeconomic Support Division in the Swiss Secretariat for Economic Affairs (SECO), and Ms. Irene Frey, country manager for

Albania, accompanied by Mr. Eduart Rumani, National Programme Officer at the Swiss Cooperation.

Swiss representatives presented an overview of the purpose of this mission in Albania. Switzerland is in the process of finalizing the new cooperation strategy 2014-2017 for Albania and the main aim, is to support the transition process towards European integration. One of the main areas of this strategy is constituted by financial management, and the main goal of the meeting, was just exploring institutional needs for technical assistance and capacity building.

Swiss instrument for cooperation also, works closely with the Fund for Capacity Development and INTOSAI Donor Secretariat. The collaboration tool for INTOSAI to be deployed soon, will provide financial opportunities to all INTOSAI member SAI's. An additional support provided by the Swiss assistance, is given by World Bank experts. Swiss representatives felt completely ready to convey to the INTOSAI Fund for Capacity Development, all of the specific proposals of ALSAI, regarding the areas where assistance was needed.

During the discussion, Mr. Leskaj briefed Swiss representatives with a general overview of the functioning and achievements, along the last 2 years in the institution. In the exchange of ideas and opinions, a special discussion was held regarding the issue of Internal Audit in place. Despite improvements in the legal framework and certification of auditors, it was stressed the fact that efforts were made not to overlap during the audit work of ALSAI with this system, and related necessary improvements the system needs, issue

raised by every audit carried out by ALSAI in different entities. Mr.Leskaj, offered the opportunity for them, to have a full paper issued by ALSAI audits, in order to be able to create a clear picture regarding the weaknesses of this system. This contribution of ALSAI was received with great interest by Swiss representatives and was considered quite valuable.

8. Meeting of the ALSAI Chairman with the delegation of the Commission for the Public Finance Supervision in the Parliament of Kosovo

The Chairman of ALSAI, Mr.Leskaj held a special meeting with the delegation of the Commission for the Public Finance Supervision in the Parliament of Kosovo, headed by Mr.Ali Sadriu.

The Chairman of ALSAI, after welcoming the delegation, briefed the participants

with an overview of the functioning of the institution, as well as the latest developments. Mr.Leskaj continued by mentioning the very good relations of cooperation existing between the two audit institutions of Albania and Kosovo, stressing that the first Cooperation Agreement, was signed with the Office of the Auditor General of Kosovo. The deepening of this cooperation, in addition to trainings and exchange of bilateral visits, will soon be materialized in carrying out a parallel audit in the field of road safety. The Chairman of the Commission for the Public Finance Supervision in the Parliament of Kosovo, Mr.Sadriu, by taking the floor, thanked Mr.Leskaj for the reception of the delegation and presented an overview of the functioning and work progress of this Commission, by highlighting even the relations with the Office of the Auditor General of Kosovo.

In addition, the discussions focused on the relationship of supreme audit institutions with respective parliaments, and was emphasized not only the importance of cooperation and inter-institutional partnership, but also the support to be given to other institutions.

Aiming further intensification of bilateral relations, Mr.Sadriu conveyed to Mr.Leskaj the invitation to pay a visit at the Commission's premises, to the Parliament of Kosovo.

9. The Official visit of the ALSAI delegation to the State Audit Office of Croatia

On March 3-4, 2014, an ALSAI delegation held a working visit to the State Audit Office of Croatia. The ALSAI representatives to this visit were, Mr.

Xhaferr Xhoxhaj, Department Director, Mrs.Dëshira Huqi, Head of unit, Mr.Muhamet Kavaja, Chair auditor, Mr.Bashkim Harizaj, Chair auditor, Mrs.Nikoleta Piranjani, Senior auditor, Mrs.Miranda Haxhia, Senior auditor and Mrs.Valentina Golemi, First auditor. This visit comes in the framework of the Cooperation Agreement endorsed on November 28, 2012, by the ALSAI Chairman, Mr.Bujar Leskaj and the Auditor General of Croatia, Mr. Ivan Klesic.

Mr.Klesic addressed a short welcome speech to the ALSAI delegation by expressing his pleasure for the organization of this visit and stressed out the fact that this first meeting, would have paved the way for other activities in the framework of the bilateral cooperation.

Moreover, according to the agenda, Mr.Klesic introduced the senior staff of the Croatian SAI present at the meeting

and continued with a summary on the functioning and organization of the State Audit Office of Croatia.

The ALSAI's delegation members were briefly introduced by Mr.Xhoxhaj and after that, Mrs.Huqi continued with the presentation of the ALSAI's organization, functioning and achievements and recent over the last two years. At the conclusion of the

presentation, the Croatian SAI representatives expressed significant interest regarding cooperation agreements with counterparts, but also with TIKa and the civil society in Albania. Also, aroused great interest the number of publications (some of them were donated to our counterparts), especially the publication on the ALSAI's auditors contribution in the daily press, although in Albanian, it was highly appreciated.

The discussion were focused moreover on the issues of Performance audit, public procurement, audit of EU pre-accession funds and funds of political parties. In conclusion, it was agreed from both parties that the experiences shared in different areas, were mostly valuable for the continuance of the cooperation in the future, and brought into the table some possible themes with regard the forthcoming training sessions to be held, as the audit of EU funds and IT audit, where the Croatia SAI was implementing the first steps. These trainings could also be delivered in the future with the support of TAIEEX.

10. ALSAI takes part in the seminar: "Best international practices in strengthening public sector integrity"

On March 3-7, 2014, it was held in Szarvas, Hungary the seminar on "Best international practices in strengthening public sector integrity", organized by the State Audit Office of Hungary in support to the anti-corruption efforts of developing countries SAI's.

The scope of this seminar was to enhance public institutions integrity in developing countries, to explain the survey methodology on applied integrity during this last years from the Hungarian SAI, as well as to exchange experiences of different SAI's participating in this seminar.

In the fight against corruption, the Hungarian SAI survey on integrity, remains a unique model even at an European level. Hungarian SAI has managed to extend this model to all of Hungary's public sector, considering it as part of his mission in the fight against corruption. Audit of public sector integrity of the Hungarian SAI, fits best also to the strategy of this institution, in which integrity, transparency, accountability for public funds, as well as their role in the fight against corruption, are of a special importance. To understand the Hungarian model, 44 representatives from 22 different SAI's of the world, participated in the seminar held from 3 to 7 March 2014, in Szarvas, Hungary. The ALSAI was represented at the seminar by Mr. Bajram Lamaj, Audit Department Director, as well as by Mr. Ermal Yzeiraj and Mr. Koço Sokoli from the Legal Department.

During the seminar, participants were introduced to the methodology of the survey on integrity and also practiced through team work, the most important

elements of implementing a successful survey, as the identification of corruption risks in the public sphere, evaluation of various audits which protect from corruption, completion of questionnaires, which are the basis of surveys and assessment and use of the survey results.

During the last day, Dr. Balázs Ágoston Nagy, head advisor of the Minister for the Public Administration and Justice, addressed a speech on the Hungarian system of integrity management. He presented the opinions of the Ministry on integrity and main features of their integrity system. Dr. Balázs, underlined the integrity advisors role in every public sector institution and explained their specific duties. He presented the role and functions of the integrity management system and focused later on, in the applied methods to analyze the corruption risks.

After the lecture, the participants, divided into small groups, were asked to prepare a survey draft plan on integrity, including time and human resources necessary for each phase.

All of the participants, concluded successfully the test and at the end of the seminar, the project head Mr. János Szatmári after summarizing and evaluating the conclusions of this seminar, delivered the participation certificates and considerations for each group of different SAI's representatives, by ranking the ALSAI's team based on the general evaluation and participation to the seminar, at the third place.

11. European Symposium on IT and 300th anniversary of Bundesrechnungshof

A delegation headed by Mr. Bujar Leskaj, Chairman of ALSAI, participated from March 11-14, 2014, in the proceedings of the 9th Meeting of EUROSAI IT Working Group and the Symposium on IT, organized by Bundesrechnungshof, on the occasion of the 300th anniversary of its establishment.

During the first two days, 11-12 March, the IT Working Group meeting underlined the progress achieved during one year in E-Government audit in the information systems supporting audit process, as well as in the supporting modeling of IT, as a framework for the auditing activity standardization in IT, in compliance with

INTOSAI standards and as an innovation in the auditing process. Under the direction of experts and managers from the Swiss SAI, the 9th meeting of EUROSAI Working Group on IT, introduced the self-assessment process of different SAI's situation, in using IT. Interesting presentations were held on the improvement of communication among users and IT (feedback from the French Court of Accounts), on the lessons learned by the audit of IT self-assessment in Turkey, on parallel audits for the public debt management (information systems), on producing biometric passports, on the electronic European system of trains, as well as were given orientations on carrying out future parallel audits on IT. The Progress report of the IT Working Group

for the years 2013-2014 will be presented to the EUROSAI Congress, to be held in June this year, in the Hague.

The third and fourth day, were entirely dedicated to the IT Symposium.

In this event, beside the 300th anniversary of the Bundesrechnungshof establishment, a developed and modern SAI, were discussed the fundamental principles for the Financial Statements audit in compliance with ISSAI-s.

During the days of the events, the ALSAI delegation composed by Mr. Bujar Leskaj, Mr. Kozma Kondakciu, head of IT

unit at ALSAI and Mr. Fatos Çoçoli, external expert, participated actively in the working group discussions and plenary sessions. Mostly, with regard to the participation in media and challenges coped in social media, the ALSAI presented its own experience with editorials and articles written by auditors and managers of ALSAI during the 2013, a very appraised experience as positive and interesting, by the participants during the Symposium's third group meeting.

In Potsdam, Mr. Leskaj met the Presidents of Croatian, Turkish and Hungarian SAI's, and also discussed with the latter, on the renewal in the future, of the endorsed agreement in 2007 between the ALSAI and the Hungarian SAI, not functional so far, also, discussed with the other homologues on the continuation of the

partnership and fruitful cooperation with the State Audit Office of Croatia and Turkish Court of Accounts.

12. The Parliamentary Committee of Economy and Finance initiates the discussions on the ALSAI's draft law

The Parliamentary Committee of Economy and Finance initiates the discussions on the ALSAI's draft law, with the amendments on the existing law, according to the suggestions made by DG-Budget and SIGMA and under way of the EU Commission Progress Reports for Albania, 2011, 2012 and 2013. This process is following previous consultations, round tables organized by the ALSAI with stakeholders such are accountants, academics of law and accounting, civil society and media. During these consultations were given valuable opinions and suggestions for the new draft law.

In these tables, aiming the support to the ALSAI, participated the Director of Internal Financial Public control in the General Directorate of Budget in the

European Commission, (DG-Budget), Mr. Robert Gielisse.

Issues addressed in these amendments were considered by the participants as very important for further strengthening the independence of the

institution and its modernization, in accordance with the requirements of INTOSAI standards.

Among the issues discussed were those related to auditing activity of ALSAI, its economic independence, its rights for unrestricted access to the auditees documentation, publication of audit reports and transparency with public, cooperation with internal audit, the right to receive foreign or national experts, as well as certification of ALSAI auditors and their legal status.

These final amendments regulate in full the institutional independence of ALSAI, simultaneously providing a modern conception of rights and duties under INTOSAI standards, increasing the level of implementation of its recommendations and administrative capacity building, certification of auditors, accuracy of ALSAI's right to audit programs developed with funds allocated by the EU for Albania, and the right to certify financial accounts, as well as setting explicitly in the law, the two coherent forms of auditing, performance and IT audit, widely used by the other modern and experienced counterparts.

Suggestions and opinions expressed in these tables after being reviewed and reflected in the final version of the draft-law, were presented once again for an overall opinion, to the General Directorate of Budget (DG-Budget), in the European Commission, before presenting these amendments to the Parliament.

These legal improvements are also a constant demand of EU progress reports for the years 2009, 2010, 2011 and 2012, and are strongly emphasized in the conclusions of the EU-Albania Subcommittee on Economic and Financial Affairs on 26 October 2012, where it is stated that:

"The European Commission welcomed the ALSAI draft-law, which is in accordance with applicable international standards. DG Budget will provide technical advice required in early November, to assist ALSAI in the completion of the review process, so for the parliamentary discussions on the draft-law, to begin by the end of November. Albania will report on developments regarding the adoption of ALSAI's law by the Council of Ministers and Parliament, where a majority of 3/5 is required for its approval. The Commission stressed the need for enhancing the implementation of the measures proposed by ALSAI and the need for qualitative improvement in the preparation of files sent to the General Prosecutor's Office. The Commission, also noted the need to increase the ALSAI's human resources, investments in IT equipment and training of auditor".

The discussions on the draft-law, are still ongoing.

13. The ALSAI's auditors certification with INTOSAI standards, continues

Following the cooperation between ALSAI and the Initiative for Development of INTOSAI (IDI), as well as in the framework of this initiative programs in support to Supreme Audit Institutions for the implementation of INTOSAI Standards, as well as expansion of auditors role in the public sector, where it is required for the audit techniques and methodologies to be constantly evolved, in order to provide quality audits, will be developed the IDI certification program, "Implementation of ISSAI standards for the compliance audit".

Mr. Albert Thoma, chief auditor at ALSAI, has been selected to attend this program. After the electronic process conclusion, which lasts for about two months, would be effectuated the respective certification.

14. ALSAI participates in the seminar "SAI's Independence"

The French Court of Accounts and the State Audit Office of Hungary held on March 28 in Budapest, the seminar entitled: "Taking active steps to strengthen and support the independence of Supreme Audit Institutions". The seminar was attended by 25 Supreme Audit Institutions (SAI), among them France and Hungary (organizer countries), Belgium, Italy, Sweden, the Netherlands, Czech Republic, Poland, Romania, as well as countries of the region such as, Croatia, Macedonia, Bosnia and Herzegovina,

2-Audit of Ethics in the Public sector institutions.

Referring to the first Document dealing with SAI's supporting turn in strengthening the ethical infrastructure within the organization, which provides an overview of strategies and practices, it was greeted positively the work done by the ALSAI for the translation of this document into Albanian and its publication on the website. Also, the ALSAI representatives promised to translate and present in the website the

within the organization and outside it/ in the entites), which awaked great interest and was taken as a very good experience, to be included in the publication of this document.

Besides these, by the representatives of the Croatian SAI was discussed and proposed the idea of co-chairing with the ALSAI, the workshop to be held at the IX Congress of EUROSAI on "Audit Development for officials ethics during public procurement procedures", actually under discussion with the

proposed amendments together with the approvals of them during this session of the document no. 1, as a document that can and should be used, by other institutions and the public sector. Regarding the second Document, related to ethics management in practice, among the notable discussions, was the ALSAI experience – the enclosure in the present draft-law of ALSAI, of the integrity and ethics audit (art.3 "Definitions", art.11. "Compliance audit", under the circumstances of the importance given by EUROSAI to the etichs and integrity in auditing, both

Dutch Court of Audit, as the host country of EUROSAI Congress.

In the sessions held, it was of great importance even the discussion held on relations and dilemmas existing between the law implementation and ethics issues and behavior of public officials, moderated by the representative of ECA. It awaked also great interest the presentation of Mr.Jacek Jezierski, representative of the Polish SAI, and concurrently Chairman of the review group of ISSAI 30 (Code of Ethics) about the status of this standard update process. This process is considered as a very good opportunity

for EUROSAI, to contribute to the development of ISSAIs.

On the other hand, discussions focused on the necessity of drafting a roadmap for implementation of ISSAI 30 after its revision. This guide will be included in the second level of ISSAI's and the Task Force will work to draft this document. During their presentation, the Turkish Court of Accounts colleagues, brought their interesting experience, concerning the raise of public awareness on the importance of ethics and integrity elements; they had established the integrity day, integrity week, during which it was discussed in different audiences and levels; and welcomed experiences and research in this field.

In conclusion, it was discussed the mandate and work plan of the Task Force for the period ahead. All participants agreed that the mandate of the Task Force should continue in the future according to the OLACEFS / CEPAT and IntoSAINT experiences, where are found angles and different experiences in the INTOSAI community, which means that there is scope and opportunity to explore guides and information for Supreme Audit Institutions in the future.

ALSAI representatives had a proactive role in the discussion of many documents, suggesting the best experience and most valuable opinion for a suitable and successful approach, for all countries.

Meeting of the LO's of the SAI's of European Union, candidate and potential candidate countries to the EU. The meeting of LO's of the SAI's of European Union, candidate and potential candidate countries to the EU, with the participation with ECA, SIGMA

and cooperation of JWGA, (Joint Working Group on Audit Activities), was held in Copenhagen, from 9-11 april, 2014.

The meeting was host by the Danish Audit Office (Rigsrevisionen) and was held at the premises of this institution.

ALSAI was represented by Mrs.Dëshira Huqi, Head of IR unit and Ms.Erjola Meçaj, assistant auditor. After the approval of the agenda, it was continued with the Montenegro SAI presentation with a summarizing report on the two activites held in Budva, in November 2013; the Conference on "The importance of enhancing constructive relations between SAI's and Parliament", as well as the meeting of the President of the SAI's of EU candidate and potential candidate countries. It was emphasized the importance of organizing for the first time this Conference, as a good practice to be followed in the future. Moreover, it was mostly appreciated the approval during the Conference of toolkit in reference to the relations between SAI's and Parliaments. The discussions proceeded with the Network's activities for the future, based on the Working Plan approved in Budva. The approved meetings are as follow:

- The Workshop on materiality and sampling, to be held in Albania;
- The Conference on SAI's role in the fight against fraud and corruption, to be held in Bosnia and Herzegovina;
- The Conference on the analytic framework, to be held in Turkey;
- The round table on audit reports and opinions, to be held in Serbia.

Furthermore, discussions were focused on the presentation of the main issues and developments to be considered during the next Contact Committee (CC)

meeting, to be held in Luxembourg in October 2014. With regard the cooperation activities of the Contact Committee for the years 2013-2014, the Working Groups representatives and Task Forces of the CC, presented the information on the meetings held for the strengthening of fiscal and economic governance, Bank Union – Surveillance Mechanism, roles and duties of external public audit in the framework of the latest developments in the EU economic governance, fiscal policies auditing, developments on EU economic governance, as well as on the negotiations of EU concerning EPSAS (European Public sector Accounting Standards).

It was discussed openly on the functioning of the working groups set up and uphold of those groups that were active and functioning, regularly. In this context, the SAI of Romania informed about the activities of the Working Group for VAT and SAI of the Netherlands on the activities of the Network for SAI's member national of EU financial management. SAI's of Denmark, Sweden and Poland, informed about some of the activities undertaken as part of the latest trends

in the EU in the field of audit, as "Audit of the Danish authorities on the absorption of EU funds", "Rural development Program of EU", by the Swedish SAI and "Implementation of Structural Policy 2014-2020", by Polish SAI.

In conclusion, were approved by the LO's to be submitted to the Contact Committee, the resolution on determining the mechanism of CC warning for a more efficient and effective activity in the service of SAI's members, as well as the resolution on EPSAS (European Public sector Accounting Standards). It was also determined as the main topic of the next CC meeting "Increase cooperation between CC member SAI's; opportunities and risks in coping challenges arising from the report of the European Parliament on the role of ECA in the future".

In conclusion, participants welcomed for the first time in this network, the representative of the OAG of Kosovo.

16. ALSAI's auditors visit to the Turkish Court of Accounts, TCA.

In the framework of the Cooperation on Agreement endorsed between the

ALSAI and TCA on November 16, 2012, for the ALSAI auditors, it was held in Ankara the training session on "Audit of IT Systems", from 14-18 april, 2014.

A group of 13 auditors composed by senior and young auditors as follow, Mr. Livan Hoxha, Mr. Alfons Gabili, Mr. Skënder Muça, Mr. Jonild Hoxhaj, Mr. Agron Opari, Mrs. Valdete Berisha, Mr. Hektor Kosova, Mr. Haqif Klosi, Mrs. Elira Cukalla, Mr. Mirosh Bogdo, Mrs. Ina Sokoli, Mr. Luan Kuka, Mr. Besim Bileri, attended this training, organized by the Audit Development Center of TCA.

The President of TCA, Prof. As. Dr. Recai Akyel, welcomed the group and also wished for a successful training session in the light of exchanging experiences and knowledges.

17. ALSAI celebrates the World Book Day

For all employees and auditors of the institution, on April 23, 2014 at the ALSAI Secretariat became available many publications from international and national authors, literary, historic and study genres. Everyone of the employees and auditors as well as

external experts of the institution, were eligible, besides browsing and examination of publications, of choosing for free a book, as a gift from the Chairman of ALSAI in this

remarkable day for the world culture. This activity will continue for several days, to allow the auditors established in the audited entities, to come and take out the book they prefer.

April 23rd, the World Book Day, is a symbolic date for the world literature. In this date, in 1616, have passed away or were born, famed writers as: Shakespeare, Servantes, Garcilaso de la Vega, Maurice Druon, Manuel Mejia Vallejo etj.

The idea of commemorating the World Book Day, originates in Spain, about 1930, in Catalogna, where to someone who used to buy a book, was given a rose as a gift. That was proclaimed by UNESCO as the World Book Day, on November 15 1995, based on the fact that the book, has always been the most powerful instrument in disseminating knowledge, and every initiative on new books promotion, is a cultural enriching factor.

This symbolic date for the world literature, promotes the book and its authors, aiming to encourage all people, especially the youth, to explore the pleasure of reading, as well as to respect the irretrievable contribution of authors that contributed in the social and cultural progress of humanity. In this day, are developed hundreds and thousands activities in many different countries and are millions the ones who bestow books for their relatives, colleagues and friends.

The Chairman of ALSAI bestowed books for the institution's auditors and employees, with the clear message that only the book and knowledge could take forward professionally the institution and realize career aspirations for every employee.

18. Trainings of ALSAI's staff

The Annual Training Program 2014 for the ALSAI staff, foresees an overall training activity ensured by internal and external sources, but that do have as objective, to create impact and value for the participating auditors. As a reason, during the first four months, there have been monthly organized trainings, which do respond to the training program requests, but as well of the moment, combining the fulfillment of needs for the annual

period and at the same time of the short term period.

Training for the new staff "Introducing ALSAI and the profession of public auditor" – The year 2014 began with an intensive training program for the new recruited staff. This training was the main focus of the first four months, induced by the development of human resources policy, but as well by the situation of new comings in the ALSAI. The complete set of the Training Program for the new staff, included a 15 day period. The theme covered the presentation and introduction of the framework under which the ALSAI works, the International Standards of INTOSAI, ISSAI's followed by the laws and internal regulations. Also, in the trainings were included the introduction with the basic elements of carrying out an audit, in all its stages. In these trainings participated about 20 new auditors.

Trainings with foreign experts at ALSAI – Foreign experts are always present in the trainings of the new ALSAI auditors. In February, in cooperation with the World Bank, it was organized a two days training with auditors from the Audit Department of Foreign Funds and representatives from the Project Implementing Units of the World Bank. This training brought innovations not only in the knowledges introduced mainly with regard the public procurement and financial management procedures, but above all aimed the discussion of problems and contradictions arising often between auditors and auditees. In this activity participated about 45 new auditors, trained for two consecutive days by the experts of the World Bank in the area of

procurement and financial management.

Trainings abroad in international homologue institutions-The Agreement on Cooperations with other SAI's and audit international bodies have had direct impact in the training of ALSAI auditors. These trainings have consisted in working meetings, short term trainings in groups of 2-3 people and bigger ones. The Center for Excellence

(CEF) in Lubjana has started to be frequented more often by the Albanian auditors widening the cooperation and experiences network with colleagues and experts abroad. The Turkish Court of Accounts (TCA), has strongly contributed in this direction, where beside the meetings in small groups, was organized in Ankara also, a training of IT Audit, where took part a group of 13 auditors for a one week period.

The Public Administration Department, started to be present in the trainings of ALSAI's auditors, mainly by considering themes of general legislative and administrative nature, as well as of IPA Program. The ASPA's trainings have been offered under monthly base and there have taken part about 30 auditors in small groups of 2-3 people for each training, with a duration of two days in average. For the four months period have been developed 700 days/training per person, apart which 180 abroad and the rest in home, by foreign experts and ALSAI's, arriving at an average of 5 days/training per person for this period.

Translated by : Dëshira Huqi, Foreign Relations Directory

Profile

GERMAN FEDERAL COURT OF AUDIT

Bundesrechnungshof

The highest German Audit Institution -Bundesrechnung-shof

“...In 1985, the Law on the Federal Audit Court recognized it as a court, thus giving the constitutional independence. Its being a "Court" reflects more its collegial nature of its decision-making process, rather than its legal nature....”

The highest German Audit Institution - Bundesrechnung-shof

The forerunner of the Federal Court of Audit (Bundesrechnungshof) was founded in Prussia in 1714 and corresponded to the king. When Prussia in 1848 became a constitutional monarchy, the institution's annual supervisions were addressed to the parliament.

When in 1871, by Prussia's will itself the Germany's unification was completed, this body became the highest institution of Audit in Germany.

In 1950, after the adoption and entry into force of the Basic Law in 1949, the Federal Court of Accounts was named as the successor of the first institution having the same status and the same functions specified in the constitution.

In the 1969 the Budget Law reform strengthened much more the audit mandate of the Court and made it an advisory body to the Bundestag, the Bundesrat and the federal government by providing direct access to the Bundestag. In 1985, the Law on the Federal Audit Court recognized it as a court, thus giving the constitutional independence. Its being a "Court" reflects more its collegial nature of its decision-making process, rather than its legal nature.

In 1998 there were created nine regional audit offices with ancillary tasks to the Court in its mission to audit

federal finances. Regional audit offices respond to the Court and follow its directions in performing audit tasks.

Court's Organization and Structure

Law on the Federal Court of Audit Court defines the constitutional status, operational aspects, as well as assigning tasks and internal decision-making process. The Court Office is organized into nine audit divisions, which are also divided into 46 audit units.

The court has 63 members: President, Vice President, 9 Senior Directors and 52 simple Audit Directors. They have judicial independence and constitutional status similar to that of judges. They cannot be dismissed from work and are subject only to the law. Since 1985 the President and Vice President of the Court are elected by absolute majority and the common intersection of the federal government (rightly approval), the Bundestag and the Bundesrat (the right choice) and the President of the Republic who appoints. Nominations for both positions shall be for a period of 12 years or until reaching retirement age (65 years).

The other members of the Court are elected by the President of the Republic on the proposal of the President of the Court, usually after consultation with the Standing Committee of the Senate.

By law, the President, Vice President and one third of the members of the Court must be lawyers with experience. Members of the Court have considerable leeway and not have a determined audit method to follow. Final information on individual audits, virtually is decided by the respective collegial body. So decisions on individual audits are taken within the framework of some collegial committees, whose members are a

Senior Audit Manager and Audit Director of the same audit division. The President or Vice President might adjoin the two collegial members. Decisions are taken by unanimity.

The court is responsible for the audit of specific ministries. It may also undertake interdepartmental audit work programs such as human resources and expenses, in handling and data processing, in the field of pensions and public works. Moreover, ad hoc audit groups can be created by the Court to operate specific audit projects.

The court has complete discretion regarding the nature and scope of audit work, recruitment, salary and qualifications of its staff, and other resources. Members of the Court are supported by auditors. The staff is recruited from other departments of administration and usually assigned to audit divisions responsible for that ministry where that person is recruited. Court staff has constant rotation, especially those domestic workers who have university degrees. Court staff is part of the national civil service and treated in an equivalent manner.

The independence of the audit function by the executive power is reinforced even more by the method of determining the Court's budget, which is approved in parliament every year, along with discharge grants.

Objectives, Role and Right to access of the Court

The Constitution of 1949 – in the law of budget reform, amended - the Court is required to examine the accounting and audit performance, regularity and conformity of financial management. Accounting, referred to the constitution, is the state accounting.

The Federal Budget Code of 1969 says that the Court's functions include all financial management across the federal government, by introducing here the Real estate funds, separately. The court also examines the federal government's participation in private companies, in which the government has a direct or indirect interest and industrial cooperatives, in which the government is a party. Court audits in cases where the government has participated in public enterprises that are in the first phase of privatization.

The court also examines private entities that receive grants or guarantees: those run by the federal government or by a person appointed by it and those where there is an agreement, or there is a statute which allows the subject to such an examination.

These kind of audits verify the correct and sound use of the funds. Finally to this audit can be exposed even the third parties to which these funds are transferred by the audited entity.

Due to the large number of financial operations, the Code of Federal Budget has left to the Court to decide the balance sheets of public accounting to be audited, and which not.

Relations with Parliament and Government

Historically there have been tensions in the relationship between the audit body, executive and legislative power. The Budget reform law in 1969, was granted to the Federal Court and the Courts of the Landers-had direct access to the respective parliaments.

By the law of 1985 was also added the ancillary function of the Court against two chambers of parliament and the federal government. The court, in these cases does not examine the policy of

the authorities, but it takes into consideration only the actual assumptions on which decisions are taken and see if the line of action objectives, are achieved. These tasks should be carried out by the Court, constructively.

The main task of the Court is to examine the financial management of the Federal Republic. Results are reported to the ministries and government; Court findings are accompanied by detailed analysis of the most important issues that were previously reported to Parliament. Moreover, the Court may use the information gathered to advise the government and parliament on future budgetary decisions. Court reports are not always available to the parliament or the government, or even to the general public. This is because the court has a collaborative role with the government and therefore it informs the ways through which public administration can be improved. Its purpose is therefore, not simply to put out examples of bad management. The Court designs even reproach reports to the government, in cases where the relevant ministry is reluctant to accept and implement its recommendations.

Other institutions of the Public Audit

Landers also have decision-making power and significant administrative responsibilities. Every Lander has its auditing body (Landesrechnungshof), which maintains and works on equal terms with the Court, in cases where they have common responsibilities for the provision and delivery of public services. Where the Court works with one or more local audit bodies, they can agree to work together, or share responsibilities between them. In the

event that the Court and local audit organs have common interest in an issue, then they work as a cooperative party.

The Audit Process

Advice on State Budget

Since the reform of the Budget Law on the 1969, the Court is involved in the development of departmental budgets and in particular, on meetings between spending departments and the Ministry of Finance, held before signing the budget in Parliament.

Financial Audit

The Court's audit approach is generally defined in the Federal Budget Code, which seeks to examine whether the funding and correct management principles are observed, including compliance with the Law on Budget, evaluations and supporting documents. The Code also requires checks to verify if funds are administered efficiently and with economy and whether the functions can be implemented by utilizing fewer resources. Court's major responsibility is to ensure that the receipt and expenditure of central funds, comply with legal requirements. Special focus on the legality of federal spending, explains why one third of the staff of the Court, must have graduate legal qualification. During the eighties, the Court of Audit focus, shifted to the performance audit and for this reason, it started to employ staff with a wider range of skills and education, including economy, business and engineering.

During the execution of its duties, the Court does not make a distinction between financial audit and other topics of broader management. Regional Audit Offices, to fulfill its work in financial management, compliance and currency value, are set in Berlin,

Koblenz, Cologne, Frankfurt, Hamburg, Hanover, Madge burg, Munich, Stuttgart and replace the pre-audit system earlier in Germany. The new system is designed to increase efficiency and effectiveness.

The Court and its Regional Offices of Audit have the right to observe and record any document necessary to conduct an effective audit. Besides the ex post audit of projects and accounts, the Court has the right to inspect the accounts and projects, whose development is in process. However in these cases, it takes into account only those decisions that are made in the audit. These coexisting audit programs, can identify potential development and space savings. For construction contracts, the Court has the right to review all documents and audit the tendering process stages, as well as the planning stage.

The Court summarizes the results of individual examinations and gives tips for improvement in management letters directed to the departments. In support of this process is also the Parliament, which through the Appropriations Committee, sub-committees and the Public Accounts Committee, seeks to ensure that from the Court reports, are drawn the appropriate conclusions.

Sanctioning

The court may suggest to Parliament through managerial letters or special reports, issues where the personal responsibility of public employees is doubted. Individual government departments are responsible to take appropriate steps and report to the Court and / or Parliament.

In cases where is suspected a violation of the Discipline or Criminal Code, the

Court announces it to the Federal Prosecutor for Disciplinary Matters and / or the Public Prosecutor and the case could go to a disciplinary or criminal court. Sanctions, in disciplinary matters may be a compensation payout or dismissal. For criminal punishment can be a compensation payment or imprisonment.

Before 1910, the notion of efficiency amounted to verify the legality and regularity of expenditure. The Budget Code of 1922 included efficiency as a new audit criteria, gave further clarifications on the sampling and mentioned in particular the field work. Determination of fieldwork as an audit criterion, aimed mainly reducing clerical and administrative work, promising change in the role and scope of work of an auditor, so that he can form his own opinion on the effectiveness and appropriateness of government transactions.

Performance audit is now leading the work of the Court.

Since 1952, the President of the Court has an additional responsibility as the Performance Federal in Charge, who assesses the efficiency of administration and makes recommendations on issues related to the departmental or interdepartmental improvement. In exercising its powers the President, can advise Parliament on structural and operational efficiency of public administration.

In 2003 the Federal in Charge established a central services office, in order to inform the federal government departments for potential impact that the new legislation may have on federal financial management and public sector performance.

Reporting

The Annual Report of the Court, called Observations, plays an important role in the process during which Parliament approves the accounts of the Government. The Report is submitted to the Parliament, after the fall of the second financial year. The report contains detailed examples, important issues that need further action and other issues in relation to which the Court is not satisfied by the response of the department on her remarks.

The audited bodies can comment on Court's conclusions and opinions included in the report. Comments on financial management, are not limited to the financial year for which the parliamentary dismissal is requested, but present the findings, up to the date of the report.

The Parliamentary Public Accounts Committee, discusses observations with the Court and its departments. Parliamentary Public Accounts Committee passes the report to the Appropriations Committee which recommends to the Parliament to consider Government free from reviews of the financial year in question.

The Committee on Appropriations compiles a draft of recommendations with a more detailed resolution, the implementation of which is monitored by the court. Observational report is published by the Parliament and presented to the press at the same time. The Annual Report is only a part of the Court's work. The Court also prepares about 600 managerial papers per year. Moreover, the Court can compile other reports at any time on current areas of interest and cross-sectorial issues. These reports are updated and pushing parliament to focus on financial issues of concern.

Since 1997 the Court has submitted an additional information report to the public, to highlight the effectiveness of its work. The report on Audit Impact, has preventive intentions and notes the conclusions reached in the Annual Report two years ago, including actions taken by federal departments and agencies on the shortcomings identified by the Court. The Report is submitted to the public, each June.

Election of Court Members

President and Vice President are elected by the legislature of the moment based on the recommendations of the Executive for a period of time.

The new members are appointed by the President of the Federal Republic on the proposal of the President of the Court. The latter may consult with the Standing Committee of the Senate before submission of candidacies. All members enjoy judicial independence and constitutional status similar to that of judges.

Control over members

Members of the Court have discretion to approach their duties. Decisions on audits are undertaken independently, but collectively.

Skills of Members and Staff

The President, Vice President and one third of the staff must be lawyers. Members are assisted by auditors who joined the court after benefiting professional experience.

Budget

The Court's budget is determined by legislation.

Audit Responsibility

The Court's statutory responsibilities include financial audit, regularity and value for money review. The court has a broad audit responsibility. It includes all

the financial management of the Federal Government. Besides the main ministries, include private and public enterprises in which the government is an interested party and private companies that receive state grants.

The court has complete discretion in setting its audit priorities and can leave accounts without examination. The Executive and Parliament, cannot ask the Court to take specific examinations, although practically, it is required to the Court to get adapted to the Parliament suggestions.

The court does not examine the validity of the action lines. However, it may take examinations to advice on which lines of action have been implemented and whether they have met their objectives. The Court relies on the work of the 9 Regional Audit Offices, established on 1 January 1998.

The right to audit

The Court decides the timing and nature of the audit. It can also do audits of the moment. The Court has the right to examine all records and receipts and ask for explanations on them.

It also plays an important role in the budget process because it takes the benefits of audit experience on the spending proposals submitted by ministries.

The court also consults on any changes made by ministries with financial consequences on their regulations.

Reporting

The court has the duty to report to Parliament and the executive. Its annual report, the Report on Audit Impact, Special Reports and reports compiled by the Federal Performance Commission, are published and publicly disposable. Other audit findings are reported directly to the executive and

not made public. Also some special audits undertaken for parliamentary committees are not published.

Ministries can comment on reports of the Court and their comments are included in these reports.

Principal legislation

The mandate of the Court direct reporting to the Parliament, was passed in 1969. The Legislation of 1985, placed the Court between legislative and executive branches of government, thus bringing even more specific responsibilities for the Parliament.

The Bavarian Lander Court of Audit Bavarian Court of Audit (ORH) is an independent state supreme authority of the State of Bavaria. It has its headquarters in Munich. The Court structure is divided into executive and audit departments.

ORH ensures its mandate by the responsibility and powers granted by the Constitution of the Bavarian Lander. It audits the implementation of the budget of Lander and the performance of economic management of the state, including investment and public funds. The Court is an institution with a long history. It was established in 1812.

Audit mandate

To the ORH audit, is subject the all state budget of the State of Bavaria, its administration, courts, state-owned companies and investment funds. The concept of financial management includes budget enforcement and implementation of the Bavarian state budget in the realization of revenues and expenditures performance.

Subject to the ORH audits, are as well the administrative organization and management of public personnel.

Article 89 of the Constitution of the Bavarian Lander counts on areas and

subjects of audit for OHR. It is included the income and expense of the State, its obligations, its assets and bonds. Also includes all measures taken by the State before, but which have only financial consequences in the future. ORH audits even out of the public administration entities, if these subjects have received state aid reimburs

ement or expenses (Article 91, paragraph 1 and 2 of the Constitution and law of the Court). Government grants or loans, which are guaranteed by the State, as well as other state guarantee, are also audited by ORH (Article 91, paragraph 3).

When the state is involved as a shareholder in a private firm, ORH audits the functioning of the State based on commercial principles (Article 92).

OHR audits also the local units (municipalities, counties, districts, and other municipal corporations, institutions and organizations such as utility companies), except in cases where such facilities and services they offer, do fall under federal jurisdiction. OHR is responsible for social security in the state of Bavaria.

Planning

Before the start of the fiscal year, OHR prepares a work plan for all its inspectors and audit offices. It covers regular audits of certain bodies and authorities and also focuses on proof sectors.

The work plan is discussed with the most prepared and advanced auditors. This discussion applies to coordinate projects and to test new areas of audit. OHR discusses with them the purpose and objectives of the audit. The audit plan is not so rigid, but can be adapted to specific requirements, e.g in the light of events of this year to maintain a strong financial and fiscal discipline.

Annual reporting to Parliament

Only when discussing the subject of the audit is complete, the results and its findings are also clear. Only this time the findings and recommendations of the audit can be reported.

In its annual report on the accounts of the State Parliament, OHR considers cases that may be important to facilitate the State and Government by excessive costs or problems with poor performance (Article 97 of the Basic Law). The report contains the selection of audit results in a concise form. He contains the introduction, audit results on the regularity of accounts and other data economically important to tell. The

OHR report on the audit of state finances, takes the opinion of the State Chancellery and ministries, and if necessary, it is consulted again. Only after a full discussion and taking into account the opinion of the managers of the audited entity, contributions go to the College of Great Court, which finally decides on their inclusion in the annual report. The annual report includes not only the findings and assessments of ORH, but also the essence of comments made by heads of audited units. The recipient of the annual report is the Bavarian Parliament and the public through its publication. Implementation of audit recommendations After that, the Annual Report passes to the Committee on the Budget and Finance of the Bavarian State Parliament. The Budget Commission then proposes decisions (survey inspections, requests or disapproval of funds) on individual contributions and actions against state power, because of the financial statements declared and the annual report. The Parliament urged the

government to report on contributions for the measures taken. This reporting is usually done once a year. The Parliament, in cooperation with the ORH checks if those recommendations were implemented by the government and State and how they have been implemented. ORH decides to investigations backlog from previous annual reports - if these come to a decision and report that the dates have expired - and gives suggestions for further examination of materials by the Parliament, even through legal initiatives for following up the most important cases.

Bilateral meetings and cooperations (ALSAI and German Court of Audit)

The Chairman of ALSAI, Mr.Bujar Leskaj, on the occasion of the 300th anniversary of the founding of the German Audit Court, took part in the

proceedings of the 9th Meeting of the EUROSAI Working Group IT and Jubilee Symposium on Information Technology, organized by the German Court of Audit, from 11-14 March 2014, in Potsdam.

In this event, Mr.Leskaj was accompanied by Mr. Kozma Kondakçi, head of IT unit and Mr. Fatos Çoçoli, external expert at ALSAI.

In the Symposium on Information Technology, beside the issues of technical nature, it was emphasized and placed commemorated the 300th anniversary of the German Court of Audit founding, a developed SAI with many traditions.

***Translated by : Dëshira Huqi,
Foreign Relations Directory***

Profile

SPANISH COURT OF ACCOUNTS

“...In 1988 another law was passed, Organic 7/1988, which ultimately decided the functioning of the Court of Accounts. Therefore, the Spanish Court of Accounts conducts its activities under the constitutional provisions under the Organic Law and the Law on its Functioning....”

INTRODUCTION

The Court of Accounts is a constitutional organ of state, provided by Article 136 and Article 153/d of the Spanish Constitution. It has a rich history and old, which departed from the XVI century. At that time, the institution was called the High Office Accounting Accounts. In the same period, the name came to be used on the Court's supreme Office in Accounting Accounts. From the year 1828, the name of the institution changed eventually in the Court of Accounts.

After the adoption of the The Constitution of 1978, the above denomination was preserved, by respecting and preserving historical tradition in which the development of the institution was rooted. In 1982, the Spanish parliament approved the Organic Law 2/1982, which established the regulatory aspects of this institution. In 1988 another law was passed, Organic 7/1988, which ultimately decided the functioning of the Court of Accounts. Therefore, the Spanish Court of Accounts conducts its activities under the constitutional provisions under the Organic Law and the Law on its Functioning.

Three legal instruments cited above call it as the highest body in charge of checking accounts, financial and economic management of the state and the public sector. The Court exercises its functions without being in conflict with institutional bodies, such as the Foreign Control of Autonomous Communities. It is part of the sphere of legislative power, although we can not say that it is a body of the National Assembly itself. The Court is composed of twelve members, six elected by the Congress of Deputies (lower house of the bicameral Spanish Parliament) and six from the Senate. Members have the same status as judges and perform two functions, which are audit function and the jurisdictional function.

The external audit function is permanent and final. Through its activities, it verifies whether the economic-financial public sector is in line with the principles of legality, efficiency and economy. It presents the Parliament and Legislative Assemblies of the Autonomous Community the results of its audits. Thus, the Court of Accounts carries an external control, within its scope, as a technical body.

The function is served by simply tracking the responsibility of maintaining financial accounts, which belongs to those who deal with property management and public funds. Through this, the Court aims to achieve compensation of public funds,

damaged because of the acquisition, the inaccurate justification, or incomplete of the damage caused, or for other reasons and behaviors.

Organization

The Organic Law on the Functioning of the Court has given it the following organization. It consists of the following bodies: President, Plenary Panel, Governmental Commission, Audit Section, Jurisdiction Unit, Accounting Directors, Prosecutor General and the Secretariat. The Court has also supporting bodies and organs that work in the same way, which are the Controller, and the Technical Cabinet of the State Legal Service.

1. The President

The King appoints the President of the Court, following the Plenary Panel for a period of three years. The selection procedure is conducted through a secret ballot by the Directors of Accounts. If the seat is vacant, or in case of absence, illness or any other legal obstacle, the President of the Section is replaced by the Audit or Jurisdiction Presidents, in their absence, the Director of Accounts, the oldest. The President represents the Court, convenes and chairs the Plenary Panel and the Government Commission and has the power to exercise a vote in cases qualifying crash above bodies. He also directs the Court staff and decides on spending and contracts. He exercises

disciplinary powers in cases of severe behavior by staff.

2. Plenary Panel

Plenary panel is composed of 12 Directors of Accounts; one of them is the President and Prosecutor. It meets at least once every month. Meetings are called valid when at least two thirds of the members are present. Decisions are taken by a majority of those present, excluding those cases where the law requires a qualified majority. College decisions are secret. General Secretary acts as secretary of the College, with the right of word but without the right to vote. He holds the record, which reflects the outcome of the discussions and agreements reached. Exercising audit function belongs to the Panel, which also belongs to the resolution of conflicts of competence between other organs of the Court and the exercise of other functions determined by the above two organic laws. According to the Law on the Functioning of the Court, Plenary Panel: Approves the program of audits each year; acknowledges the start of audit procedures; establishes technical guidelines and their contents; Approves reports, motions and objections; has authority over issues of liability accounts, etc..

3. Governmental Commission

The Commission is composed of the President, Directors of Accounts and

Sections Presidents, who are elected for a period of three years, at the same meeting in which the President is elected and, with the same procedure. For the functioning of the Governmental Commission are applied the principles of Plenary Panel about the call, composition, and a record of the discussions. The Commission regards maintaining permanent relations with the Parliament through the Joint Parliamentary Committee; exercises in respect of personnel and working mode functions that do not belong to Plenary Panel or President; use of disciplinary provisions in cases of serious fault; distribution of cases between sections and certain other functions from two organic laws.

2. Audit Unit

Audit Unit consists of its President and Account Directors who are responsible for sectoral and territorial departments.

The organization of audit unit in sectoral departments is done by area of economic and financial activity of the public sector. Territorial departments deal with the audit of financial and economic activities of the Autonomous Communities and Local Corporations.

3. Legality Unit

Legality unit consists of its President and the Directors of Accounts, which - given that act as the body of first instance court or coordinated body with

the Court Chambers - in terms of recognition proceedings. Each trial chamber consists of the President and the directors. Also included one or more secretaries and support staff in the Secretariat requested service. Regarding the preparation of the Notes section of the Court operations during the relevant financial year; drafting appropriate proposals directed to the Plenary Panel; submission to the College of changes to be taken into the structure of the section as well as the creation of new chambers when required number of issues; determine the criteria by which it will be distributed between Chambers and issues between the Directors of the Jurisdictional Unit.

4. Accounts Directors

Accounts directors are elected by the Spanish Parliament. Six of them are elected by the Congress of Deputies and six from the Senate by a majority vote of 3/5 in each Parliamentary Room, for a period of nine years, between lawyers, auditors of the Court, accounting expert, prosecutors and judges, university professors and government officials that belong to those institutions, which required higher university titles. They are independent, stationary and subject to the same rules regarding failure, incompatibility and constraints that apply to judges and prosecutors under the Organic Law on Judicial Power. Civil

or criminal liability, which they may encounter in the exercise of their functions, verified the relevant Chamber of the Supreme Court, whereas disciplinary punishment is determined according to the Organic Law on the Functioning of the Court. President of Accounts and Directors hold their position until the end of the term.

5. Prosecution

The Prosecution of the Court of Accounts, which depends directly from the Prosecutor General of State, is composed of prosecutors and tax lawyers. Prosecutors are appointed by the government in the manner specified by the Statute of the Public Prosecution. Court Prosecutor's functions are: to provide a written opinion to the General Accounts, reports, motions and objections of the Court, in connection with accounting responsibilities that may result from these documents; be heard in proceedings before the Court of Audit and the final approval for the adoption of measures necessary to think about correcting accounting responsibilities that may result from the decisions of the Court; consider all supervisory and judicial procedures that are followed by the Court in order to clarify the possible effects of accounting responsibilities that may arise from them.

6. General Secretariat

General Secretariat supervises all activities that allow the proper exercise of governmental powers of the President, Parliament and Government on all matters relating to the internal governance of the Court of Accounts. The General Secretariat is elected and removed easily from the Plenary Panel on the proposal of the Government Commission. The above functions belong to the General Secretariat, also the management, processing, documentation and registration of cases under the jurisdiction of the President, Government Commission and Plenary Panel. It is organized into administrative units, which are necessary to address any kind of management issue and general management of the affairs of government and the court service personnel, economic and budget inspection and operation budget, purchases and acquisitions, computerization and data processing.

7. Supporting Bodies and Other Bodies

Besides the bodies described above, there are other bodies exercising control function. One of them is the Auditor of the Court, who is appointed and dismissed by the Plenary Panel. Another is the State Legal Service to the Court of Accounts, which, being an advisory body to the President's service, collegial organs of the Court and the Presidents of the Sections, has a

Technical Office, which is under the President's dependence.

Functions of the Court of Accounts

Two functions through which the court conducts its external control of the economic-financial activity in the public sector are those of audit and jurisdictional.

Audit Function

Article 136 of the Spanish Constitution considers the Court as the highest body of the audit of the accounts and the economic management of the state and the public sector. In addition, Article 2 of the Organic Law of the Court of Accounts considers its function as external auditors, permanent and final. This function is exercised by the Court's Plenary Panel. Audit function is specifically developed through a series of actions that the Court performs when exercising its powers, which are granted by the constitution and law, to verify whether the financial and economic activity of the public sector are in accordance with the principles of legality, cost and efficiency in the implementation of programs of public revenue and expenditure. Court audit activities are determined by the objectives to be met in the verification of the above principles. Based on these objectives, we can distinguish compliance audit, financial audit, the audit of systems and operational procedures and control. Operational

control of the activity aims to assess the entire or partial economic and financial management of the audited body that is always based on the implementation of procedures and to their compliance with the principles of economy, efficiency and effectiveness.

Audit Procedures

Through audit procedures, the Court exercises its function of control over the entire public sector. These are set out in Title IV of the Organic Law on the Functioning of the Court. The start of the audit function belongs to the Court of Accounts, the Spanish Parliament or the Parliamentary Assemblies of the Autonomous Communities for matters falling within their competence. Article 32/2 of the aforementioned law says that the Court does not accept any request for audit, if not from the above institutions. Exercise of the audit function is performed by the following procedures, which are defined in Article 31 of the Law on the Functioning of the Court:

1. Examination and verification of the General Accounting Office;
2. Examination and verification of General Accounting and Partial agencies and bodies that are part of the public sector and those who have received grants, subsidies or guarantees;

3. Examining data relating to contracts concluded by the State Administration and other public sector entities;

4. Reviewing the status and changes of state assets and other entities in the public sector;

5. Reading the files for emergency use of budget, as well as the add-ons, extensions, transfers and other changes to the original budget appropriations;

6. Any other activity appropriate for the exercise of this control.

Specifically, the exercise of the audit function is carried out thanks to the Annual Program Audits, whose approval is made in the Plenary Panel of the Court, as provided in Article 3 a) of the Organic Law on the Functioning of the Court. After the approval of the Program, each department shall take the necessary measures for the implementation of the activities that will implement this program. Each department compiles a draft technical guideline, which must be approved by the Plenary Panel of the Court. After this approval, the Court departments can start their audit work. Audit proceedings of the Court are closed when there is no evidence or proof on the issues at hand. The court, at the conclusion of the procedure, prepares a draft report, which contains the results obtained from the audit, as well as its observations and recommendations. The draft report is sent to the

Prosecutor and the State Legal Service to the Court of Accounts, who within 30 days should formulate their opinion about possible accounting responsibilities arising from the audit procedure. The draft report is submitted to the Plenary Panel, which reviews again the proceeds with reference to the Parliament or the Parliamentary Assemblies of the Autonomous Communities on the draft report. Regarding the process of parliamentary review of audit procedures, it should be noted that the Joint Committee of the House and Senate for relations with the Court of Accounts, is the parliamentary body responsible for hearing and recognizing the results of audit activities. The audit report approved by the Plenary Panel of the Court, after the analysis by the Joint Commission, under Article 28/2 of the Law on the Functioning of the Court, published in the Official Gazette, along with resolutions in this regard that the Commission may adopt. Similar parliamentary procedures and relevant publications in the Official Gazette are legally given for about regions or entities that depend on them.

The function of legality

Content, features, stability, conflicts and Judicial Assistance

The function of accounting judgment is an outdoor activity which consists in court and that the trial and execution of judgments in matters of financial

accounting. It consists in applying legal standards regarding the accounting acts to give a judgment of suitability, ie whether the manager of the public funds is responsible or not. If not, then he is justified, otherwise he will be sentenced and the execution of the Court's decision is binding. Accounting jurisdiction is characterized as necessary, irrevocable, exclusive, complete and exercised only in connection with the statement of the responsibility of maintaining financial accounts and other aspects directly related to it. It complies with the exercise of disciplinary power and criminal jurisdiction.

When events constitute a criminal offense, civil liability is determined by accounting jurisdiction in its field of competence and the normal Court will rule on the issue that will be transferred by the Court of Accounts the necessary information about the amount of damage caused property or public funds. In the accounting jurisdiction are not included issues that belong to the Constitutional Court and various degrees of normal jurisdiction. Conflicts that may arise between local accounting jurisdiction or administration jurisdictions are elected by the Organic Law on Jurisdictional Disputes. Accounting jurisdiction bodies may require the help of Judges and Courts of any level while exercising jurisdiction as defined in the Organic

Law of Judicial Power and Judicial Cooperation Procedural Law.

Responsibility

The employee whom with his/her acting or non-acting, causes the breaking of the law and damages to public income, is liable to pay compensation for the damage caused. Responsibility can be direct or ancillary. Direct responsibility is always shared and includes all damages. Limited liability is subsidiary of damages caused by the activity of an individual. It may be determined based on reasonability and fairness.

Bodies exercising Legitimacy

Accounting bodies are responsibility of Accounts Departments and Chambers of the Court of Accounts Sections. Accounts Departments belongs: in a single session knowledge and judgment of data on cancellation of bonds in cases where no claims of responsibility accounting; in the first instance judgment, the recognition of judgments on accounts, the deficit recovery

procedures and other procedures for cancellation of bonds. Chambers of the Court of Auditors sections deal mainly with appeals to formulate resolutions contrary to public administration in connection with accounting responsibility. Second, they deal with complaints against resolutions Departments Accounts proceedings on liability accounting.

Execution of Court Decisions

The Court of Accounts can be executed through ex officio or at the request of the interested party by the court which rendered the judgment in the manner specified by the Civil Code. Once the decision becomes final with the separation of judicial expenditures, it is made in accordance with the provisions contained in the Code of Civil Procedure.

***Translated by :
Dalina Demi, Auditor
Performance Audit Department***

Profile

HUNGARY STATE AUDIT OFFICE (SAO)

“...SAO is the financial and economic audit organization of the National Assembly, the supreme organ of public auditing and one of the key basic institutions of the democratic state organization....”

The State Audit Office of Hungary (SAO) is the financial and economic audit organization of the National Assembly, the supreme organ of public auditing and one of the key basic institutions of the democratic state organization. The priority task is to audit and evaluate the operation of the financial system of public finances, and thus promote the development thereof.

The year 2010 brought significant changes in the history of the State Audit Office of Hungary. Firstly, the SAO had and has to react, to the challenges caused by the worldwide economic trends. Secondly, the exploitation of opportunities, which opened up as a result of the political changes in the country, has to be facilitated also by strengthening the control over the expedient and efficient utilization of public funds.

Legal Status of the State Audit Office of Hungary

The prerequisites for the guaranteed functioning of a democratic state based on the rule of law are the legality, transparency and accountability of the utilization of public funds and properties. The SAO is the financial and economic audit organization of the National Assembly, the supreme organ of public auditing and one of the key basic institutions of the democratic state organization. The SAO, which is a politically and professionally an independent organization, audits the utilization of public funds and properties. The independence of the organization is guaranteed by the fact that its tasks and mandate are stipulated by acts adopted with a majority vote of two-thirds of the Members of Parliament (MPs), i.e. by the Constitution and the Act on the

SAO. The guarantees of the political and professional independence of the SAO are the following:

The State Audit Office of Hungary is subordinated only to the National Assembly and the law.

The SAO has an overall mandate within its capacities stipulated by law.

A majority vote of two-thirds of MPs present is required for the adoption of the Act on the SAO.

A majority vote of two-thirds of all MPs is required for the election of the President and Vice-Presidents of the SAO. The President and Vice-Presidents are elected for a period of 12 years by the National Assembly and they can be re-elected.

The President and Vice-Presidents are accorded immunity; the President and Vice-Presidents cannot be engaged in any political activities.

As for the President, Vice-Presidents, the Secretary General, senior officials and auditors, rigorous rules must be observed in order to avoid conflict of interests and the obligation to prepare a declaration of property also applies.

While performing their tasks, auditors shall enjoy the same protection as public officials.

The SAO prepares independently the draft budget proposal of the budgetary chapter 'State Audit Office of Hungary' as well as the proposal for the execution thereof. The Government submits both documents to the National Assembly as part of the central budget in the budget bill and the final accounts bill respectively; the SAO decides independently on the (functional) number of its staff.

The financial management of the SAO is audited by an independent chartered

accountant, entrusted by the Speaker of the National Assembly.

The reports and opinions are disclosed.

TYPES OF AUDITS CARRIED OUT BY THE SAO

In order to assist the prevention of harmful processes, the observance of law, the economic and efficient utilization of resources – by means of notifications, advice, recommendations –, the audits of the SAO have a multiple nature. The approach determines the type of audit.

The audits of the SAO can be classified into two main groups: regularity and performance audits.

EU accession and auditing

Hungary is a member of the European Union. The EU is interested in the existence of such external audit organizations in the new Member States whose legal status and audit procedures are in line with the internationally accepted standard; whose functional and financial independence from the executive branch prevails; who are mandated to audit the overall public finances, the utilization of EU subsidies as well as payments to the Community; and who are able to participate efficiently in the protection of the financial interests of the Community.

Considering the common objective, i.e. the improvement of the complex audit system of EU funds, the professional cooperation between the European Court of Auditors and the Member State SAIs strengthens. In addition, it is a legal obligation of our institution to assist the on-site audits carried out in Hungary by the European Court of Auditors.

The SAO prepares an annual information report on the experience

gained in the course of auditing the utilization of EU funds for the National Assembly and the institutions of the European Union, which contains not only the factual knowledge of the SAO, but also of other national and EU bodies.

International relations

The primary purpose of activities in the international audit community, i.e. participation in external professional events and internal programmes, is that the SAO staff

get familiar with the professional requirements and practices widely accepted on the international level; contribute also by themselves to the elaboration thereof in various forums, thus developing the domestic financial audit culture.

The organization maintains direct bilateral relations with national supreme audit institutions in the framework of international cooperation. Moreover, takes part in the work of several international organizations, out of which the most important ones are:

INTOSAI (International Organization of Supreme Audit Institutions);

EUROSAI (European Organization of Supreme Audit Institutions);

ECA (European Court of Auditors);

V4+2 (the cooperation network of the SAIs of Hungary, Poland, the Czech Republic, Slovakia, Austria and Slovenia).

At the beginning of the 1990's, the cooperation of the Visegrad Countries (Poland, Czech Republic, Slovakia and Hungary) was established upon Hungarian initiative, and since then – with the accession of Austria and

Slovenia – it assists the enforcement of the interests of the Central European region with joint actions and common positions.

Parallel audits also served professional development and exchange of experience, among others in the field of environmental topics between Austria and Hungary as well as among Austria, Hungary and Slovenia and – as regards disaster management – between Ukraine and Hungary. Based on the positive experience, it is planned the extension of the list of topics to be audited. The practice of performing parallel audits carried out with the participation of several SAIs, often focusing on a limited area, is becoming increasingly important in international cooperation.

Cooperation between both SAI's

In 2007, it has been endorsed an Agreement on Cooperation between the ALSAI and the State Audit Office of Hungary, which has not been practical.

Mr.Bujar Leskaj, Chairman of ALSAI, met the SAO's President, Mr.Lázló Domokos during an international activity and discussed on the possible renewal in the near future of this agreement.

Actually, it has been agreed for the update and endorsement of a new Agreement on Cooperation between institutions, in the beginning of 2015, which will increase mutual cooperation and generate the conditions for a fruitful collaboration in the future.

**Translated by: Dëshira Huqi,
Foreign Relations Directory**

Seria: botime KLSH - 03/2014/24

Kontrolli i Lartë i Shtetit
Bulevardi " Dëshmorët e Kombit", nr. 3,
Tiranë Tel./ Fax. 04/ 228485, Tel. 04/ 251267
Web-site: www.klsh.org.al, E-mail: klsh@klsh.org.al